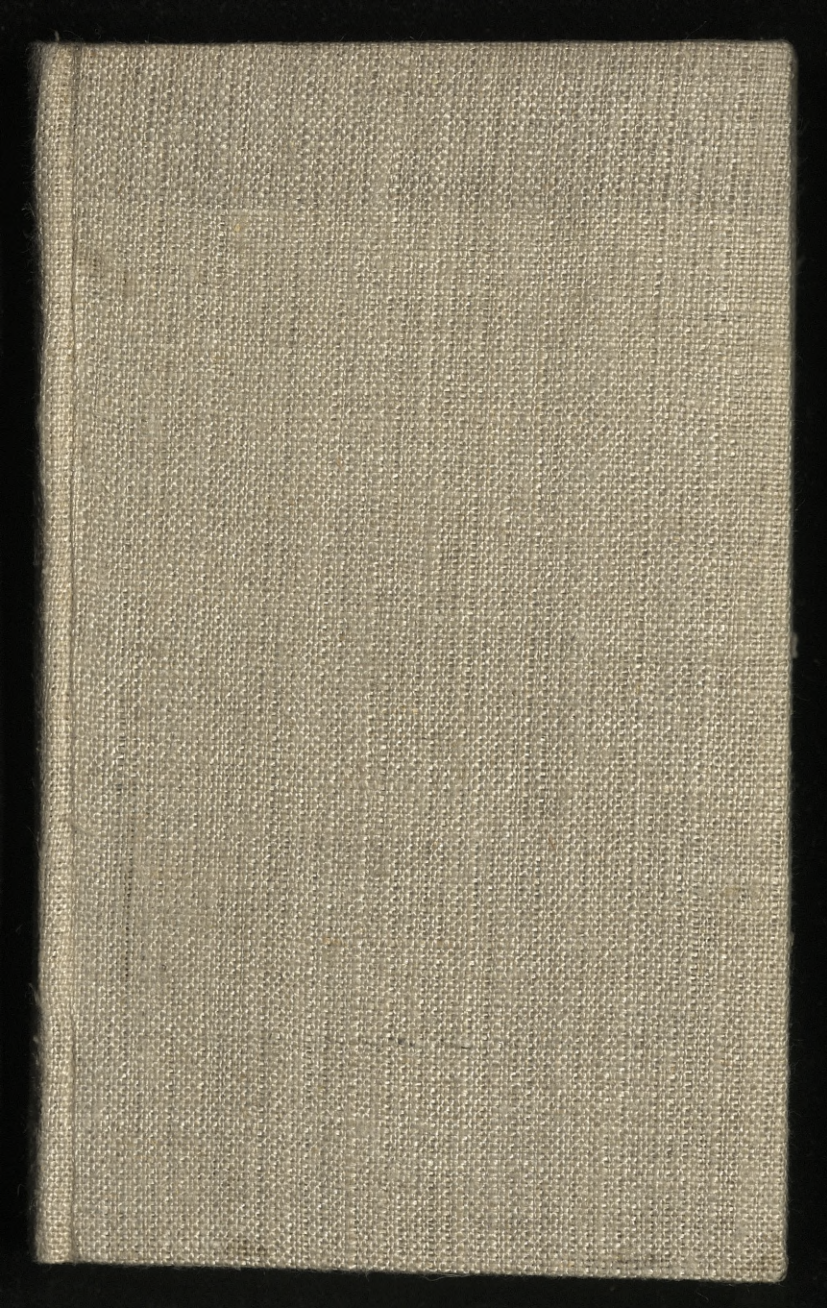
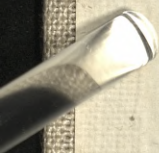
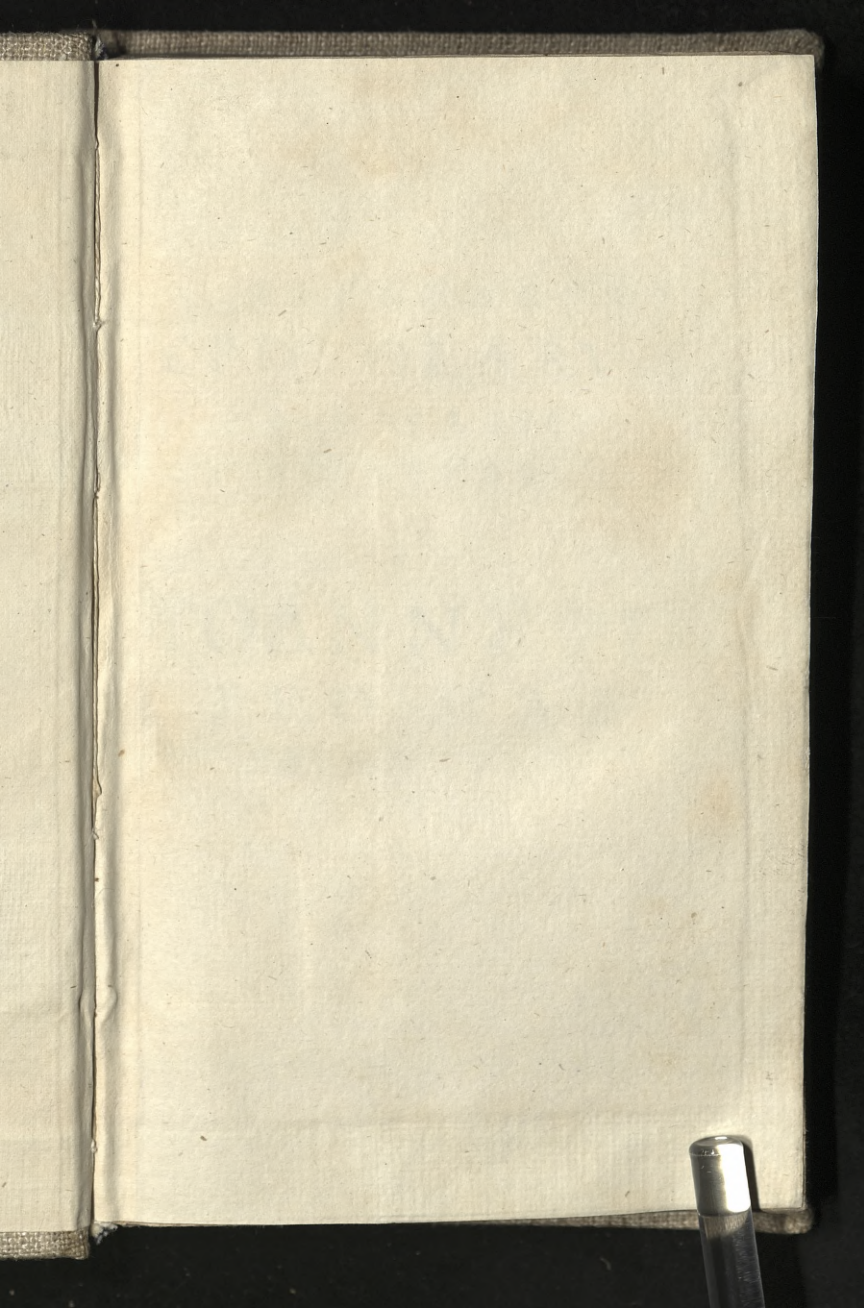

ER

IC
T

ELECTARVM
EPISTOLARVM
EX INDIA LIBRI
QVATVOR,

IOANNE PE-
TRO MAF-
FEO INTER-
PRETE.

13977

I
I

comm
ne ac
numq
ille)m
porro
amula
errori
gè lar
potius
ta mi
ta loc
mecur
benter
tinum

3

IOANNES PETRVS MAF- FEIVS

E SOCIETATE IESV,

Christiano Lectori S.

VAE de Catholica religionis progressu littera ferme quotannis ex India perferuntur; eas (quod facile animaduer-
ti) optimus quisque avidissime lectitare consuevit. Nec sanè immeritò. Quid enim ad honestam vitæ oblectationem ac commodatius, quàm corpore domi sedentem, cogitatione ac mente peregrinari; transire Caucasum, Oceanumquæ; nouas identidem formas rerum, & (vt inquit ille) mores hominum multorum cernere, & vrbes? Quid porro, vel ad animi fructum vberius, vel ad virtutis emulationem efficacius, quàm Euangelij face dispulsis errorum atque opinionum tenebris, veritatis lucem longè latequæ fusam intueri; & in diuerso, vel aduerso potius terrarum orbe veluti renascentis Ecclesie sancta miraculis, testata martyris, distincta personis, notata locis temporibusquæ primordia recognoscere? Quæ mecum ego cùm reputarem; & superioribus annis fecilibenter, vt non exiguam earum litterarum partem in Latinum è Lusitanico sermone conuerterem; & nunc easdem

dem sub Indicarum Historiarum opus intentiore delecta
tu pressas ac repurgatas, & nonnullis insuper auctas
epistolis, denud in publicum edendas existimaui. Sanè
recentiores supersunt alia, quas mihi si per occupa-
tiones ac valetudinem licitum fuerit, latinas fa-
cere pro mea tenuitate propositum est. Tu inte-
rim (amice Lector) fruiere presentibus; ac
nostros qualescunque conatus pijs a-
pud omnipotentem DEVM
precibus adiuuabis.

Vale.

SELE

Iaponen
duobus
cui Col
phytis
pua qua
que ve
expiati
di oque
tiz cog
dulcedi
rabile
iucund

re dele-
er auctas
ui. Sanè
occupa-
as fa-
nte-
ac

S E L E C T A R V M
E P I S T O L A
R V M E X I N D I A
L I B E R P R I M V S.

FRANCISCI XAVERII
è Societate Iesu ad Socios in
Europam.

re dele-
er auctas
ui. Sanè
occupa-
as fa-
nte-
ac

VAM letos atque vberes animarum fru-
ctus Indica ferat vinea; & non in Regijs
modò præsidijs, verum etiam in reliquis
oppidis barbarorum, sanctissima Christi
fides quàm feliciter crescat, fusius advos
scripsi mense Ianuario superiore. Ego
Iaponem versus ex India sum profectus Aprili mense,
duobus è Societate nostra comitibus, altero sacerdote
cui Cosmo nomen est, altero laico: itemq; Iaponijs neo-
phytis tribus, quos mihi sanè videtur Dominus præci-
pua quadam benignitate clementiaque fouisse. nam-
que ut in Diui Pauli Collegio Goæ, cœlesti lauacro
expiati sunt, tanta eos diuina bonitas voluptate gau-
dioque perfudit, tantamque ad suæ in ipsos beneficen-
tiæ cognitionem adduxit, ut præ lætitia spiritali, piaque
dulcedine lacrymas non tenerent. in virtutibus verò mi-
rabile dictum est quantum profecerint: planè, ut eæ nobis
iucundam atque vtilem sermonis materiam præbeant.

2 3

Ad hæc,

SEL. EPISTOLARVM

Ad hæc, & legere, & scribere didicerunt, ac distributis in horas precationibus diligenter vacant. Interrogati à me quonam sentirent se genere considerationis potissimū affici; passionis Domini recordatione, dixerunt: itaque huic vni maximè commentationi dant operam. Articulos fidei, Redemptionis generis humani causas, & cætera Christiana mysteria per otium cognouerunt. Percontanti mihi sæpenumero quosnā religionis Christianæ ritus, quæue instituta sibi maximè crederent profutura; duo illa semper, scilicet Confessionem & Communionem sine controuersia responderunt. addentes in super, sua quidem sententia neminem omnino fore participem rationis, quin auditis Christianæ disciplinæ decreta assentiatur ac pareat. Vnius verò ex ijs, cui Pauli nomen, sanctæ fidei cognomen impositum est, illam quoque vocem audiui; cum ingemiscens in hæc verba prorumperet: O miseri Iaponij; qui ea ipsa quæ Deus ad vestrum est fabricatus obsequium, adoratis vt numen. cui ego, quid ita? inquam. tum ille, quòd Solem, ait, venerantur ac Lunam; quæ res, ijs qui nouère Dominum IESVM Christum, famulantur ac seruiunt, quid enim agunt, inquit, aliud: nisi dici tenebras ac noctis illuminant, vt ea claritate mortales ad magni Dei, & filij eius IESV CHRISTI cultum & gloriam in terris vtantur.

Verum vt ad institutam itineris nostri narrationem reuertar, Malacam venimus pridie Calend. Iunias, anno MDXLIX. ibi Lusitanorum accepiimus ex Iapone litteras, in quibus erat scriptum, principem quendam eius terræ virum velle fieri Christianum: itaque legari ab eo ad Prætorem Indiæ, qui aliquot è Societate nostra Christianæ religionis interpretes postularet: afferebatur etiam, quodam Iaponis in oppido, mercatores Lusitanos in hospitium iussu reguli diuertisse dæmonum incursumbus vehementer infestū, atq; ob id habitatoribus destitutum: cum ignaris quid esset Lusitanis vestes detraherentur, famulus etiam nocturno spectro perterritus exclamasset; excitatos eo strepitu, arripuisse arma: deinde famulum Crucibus vadiq; circumdedisse hospitium: inco-

las ve-

las verò
dæmon
fugand
nullum
sidium:
rè singu
patere e
moribu
circa m
steterit
rum vir
bus cog
tamē al
delibera
tatis inc
sismet l
(quam
meum
mo per
nis adir
no, exp
esse per
ventū si
litterate
vel dē
ab eorū
aut ab e
se perm
næ glo
suscepe
cedente
vna assi
fragilit
bus ille
men ne
imperij
dis prop
SV me

las verò & regulū mercatoribus aperuisse, domū eam ab
 dæmone inhabitari: & simul quæsisse quonam ad eum
 fugandum remedio vterentur: respondisse Lusitanos,
 nullum aduersus dæmones Cruce firmius inueniri præ
 sidium: itaque ex eo die Cruces domibus eius oppidi fe
 rè singulis collocatas. Nuntiabatur ad hæc, peramplum
 patere euangelizantibus in Iapone campū; quod ea gens
 moribus mansueta sit, ingenio docilis, & acuta: quo
 circa magnam in spem veni, si per nostra peccata non
 steterit quò minus capitis faueat Deus, ingentem anima
 rum vim ad Ecclesiæ gremium accessuram. His ego re
 bus cognitis, tametsi ea mihi admodum læta videbātur,
 tamē aliquandiu substiti, mecum adhuc de profectione
 deliberans: sed cū certa cōstarent mihi iam diuinæ volū
 tatis indicia, videremq; me, si ab incepto desisterem, ip
 sismet Iaponijs ethnicis multò detestabiliore futurum,
 (quamquam perennis ille humani generis aduersarius
 meum hoc iter summa ope nititur impedire) fidenti ani
 mo pergere, & primo statim aduentu Regē ipsum Iapo
 nis adire constitui, eiq; mandata quæ habemus à Domi
 no, exponere. Et quāuis apud Regiā Academia dicatur
 esse percelebris; tamen haud dubiā nobis, si ad certamen
 ventū sit, Deo fauente, victoriam pollicemur. nec nos
 litteratorū veremur sophismata; nec barbarorū minas,
 vel dæmonum insidias pertimescimus. quid n. nobis aut
 ab eorū scientia qui Iesum nesciunt, potest esse periculi;
 aut ab eorum vi, quibus nihil in nos, nisi quantū Deus ip
 se permiserit, licet: præsertim cū nulla re alia, nisi diui
 næ gloriæ studio & salutis animarū adducti negotiū hoc
 susceperimus; & Iob à diabolo sacre litteræ non nisi cō
 cedente Dōmino lædi potuisse testentur. Illa verò nos
 vna assiduè cūra sollicitat, ne grauius ipsi pro humana
 fragilitate peccemus; neue Dei auxilio, quod laboranti
 bus ille semper benignè suppeditat, abutamur. quòd ta
 men ne accidat, cū sacrosanctæ matris Ecclesiæ (cuius
 imperij fines, animabus ad creatoris agnitionem trahen
 dis propagare satagimus) tū nominatim Societatis I E
 S V meritis impetratum iri speramus.

Sanè quàm periculosum iter hoc Iaponicum est, partim ob frequentia latrocinia, partim etiam ob tempestates, quæ passim hoc mari ita sæuæ excitantur, vt præclare agi cum ijs qui nauigant existimetur, si tribus è nauibus duæ cursum incolumes teneant. Quocirca venit mihi hæc in mentem vereri, ne, qui è nostra Societate sapientiores videntur, si cui eorum in hæc loca mitti contigerit, temerarium esse negotium, Deumque tentari quodammodo, tam apertis adeundis periculis, putent: qua tamen eos suspitione postmodum libero, quod spero, Societatis nostræ doctrinis ac litteris inhabitantem Domini spiritum præsidere. Illud quidem occurrit mihi sæpenumerò, quòd aliquando patrem nostrum Ignatium audiui dicentem: omnibus ijs, qui in Societate nostra versantur, summo studio conatuque elaborandum esse, vt inanes ab se timores, & cætera cuncta depellant, quæ homini, quò minus totam in vno Deo spem collocet, impedimento esse consueuere. Porro, quemadmodum interest inter eos, quorum ita spes est in Deo reposita, vt rebus tamen affluant necessarijs, & eos qui ob id ipsum vt Christum imitarentur, & soli Deo confiderent, omnibus sese vitæ præsidijs exuerunt: sic proculdubio multum refert, vtrum quis, cum vnicum habere se profiteatur in Dei bonitate perfugium, tum in tuto & quasi vmbra se exerceat: an, alia re propostita sibi nulla præter Dei honorem gloriamque, sese caputque suum volens vidensque in discrimen offerat pæne quotidie: cuiusmodi si quis existat; ne illum ego propediem seculi radio, migrandi: ad Dominum desiderio affectum iri crediderim: quandoquidem hæc hominum quæ dicitur vita, mors perpetua potius, ac triste quoddam à cœlestibus regnis exsilium est.

Vos iterea valete fratres, dominumque precamini, vt nostram disunctionem pro infinita sua misericordia coniungere dignetur in cœlo: nam in terris quidem equando posthac visuri inter nos simus, incertum est. Malaca. x. Cal. Iulias .M.D.XLIX.

EX EIVSDEM PARAENETICA
ad Gasparum Berzæum, cùm is Ar-
muziam peteret.

IN Armuziana ista prouincia, primū,
& antiquissimum tibi sit Dei. obsequi-
um, & animi tui cultus. Ex hisce fonti-
bus cætera ad proximorum utilitatem
largè manabunt. ac proinde curabis,
vt semel bisue quotidie ie ipse ad calcu-
los voces: atque integer index cogni-
tionem exerceas tum communem omnium illius diei
cogitationum, & actionum tuarum; tum verò propriā
earum, in quibus aliqua per id tempus præcipuo studio
vel præcauenda, vel corrigenda, vel ad perfectum expo-
lienda susceperis. In primis verò, Christianæ humilita-
ti intenta cura studeas velim: eaque potissimum obeas
ministeria promptus ac libens, quæ cæteri velut abiecta
& minimè speciosa fastidiunt. in eo genere catechismus
est, quas tu partes ne alteri delegaueris, circa meridiem
singulis diebus compita vrbis cum socio circuibis ipse,
plebem in templum elata ciens voce. ibi Lusitano-
rum filios, puerosque, & libertos, nec non sexus vtri-
usque mancipia, salutaribus institutis atque præceptis
erudies: teque publicè præeunte, promiscuum vulgus
Christianas preces, & pia dogmata resonabunt. At
que id ipsum eò maioris apud te momenti debet esse,
quòd eius laboris patientia non modò imperitos idio-
tasque ad notitiam Dei atque ad virtutem informat;
sed etiam reliquorum animos cum tacito quodam plau-
su atque approbatione conciliat. Delatus Armuziam,
Proepiscopum adibis officij causa: eique ad genua pro-
tinus accides, & manum exosculabere. ex eiusdem au-
thoritate conciones habebis; in confessiones audiendas
incumbes; & cæteris Christiani pastoris fungere mune-
ribus. Simul, operam dabis, vt ab eo gratiam & beneuo-
lentiam inuas, quòd per te, si fieri possit, pijs animi saltem

rite

riè purgandi meditationibus imbuatur. Reliquos item sacerdotes omni submissione & officio demerere: curabisq; vt ex ijs quamplurimos ad easdem meditationes Deo adiuuante perducas. Præfectus item præsidij, qualis qualis ille sit, enitere quantū poteris, vt amicus ac propitius tibi sit: neq; res vlla erit tanti, vti dicto facto e illum exasperes: vbi hominem tibi arctè deuinxeris; tū si & malè audierit, & monendo reddi meliorem putaris posse; & occasio commoda inciderit; quàm amicissimè ac demississimè, & ore placido eidem expones, quinā de illius actis & vita sermones hominum sint: suadebisq; que, vti famæ pariter & officio consulat. Multi erunt, qui de illo ad te querimonias deferant; tuamq; apud eū prophanis in rebus implorent opem. hisce tu occupationum tuarum & magnitudinem excusabis, & genus addes, vereri te, ne parum ea legatione proficias. qui nomen & conscientiam spernat, hunc tua quoque monita nihili esse facturum. Cum alitio misericordiae, fac vt quàm optimè tibi conueniat: sodalesque ipsos, quoad eius fieri poterit, mansuetudine ac beneuolētia comprehendas, ac totum opus, quibuscūque licuerit rebus, pro virili parte promoueas. Aegrotos in publico nosocomio; & vinctos in carcere identidem vises; hortaberisque ad cœlestes iras per sacram confessionem auertendas, quandoquidem ij, propter admissa piacula feruè plectuntur, & sunt qui Sacramentum Pœnitentiæ nunquam obierint. Adhæc, vbi res postulauerit, ages cum præsidibus vtriusque loci, vti maturè cognoscantur singulorum causæ, ac simul, vt egentibus miserisque ad tolerandam vitam necessaria præbeantur. Iam, inter nauigandum, & postea quā exscenderis; omni ope cōtendes, vt per idoneos certosque homines, Armuziani populi mores ac vitia domi forisq; genera pactionū & questuū; nec nō in forensi re corruptelæ, factiones, calūniæ, & alia id genus, quibus opprimitur veritas, tibi quàm notissima sint: quò ad ea postmodū curationes ac medicinā sciēter accōmodes. Hoc tibi ad rē ex animi sentētia gerendam lōgè vilius fuerit, quàm librorū attenta peruoluta

tio, mi-

tio, minimè tamen alioqui omittèda. Mihi quidè, in om-
 nes partes plurimū semper illam notitiā profuisse per-
 spexi. in capeſſenda aut Chriſtiana re, delectuq; negotio-
 rū habendo; illud virabis in primis; ne, quorū fructus ad
 vinū vel ad paucos pertinet, anteponas ijs, quę plures, vel
 etiā vniuerſos attingunt: ſed quò latius quidque, eò po-
 tius & antiqui⁹ tibi ſit. Quos in Societatis noſtrę discipuli-
 nā admiſeris; corū profectū caue ne acrioribus tentamē-
 tis explores, quàm quę pati, vt agroti natura, ſic tyronis
 imbecillitas poſſit. ſed ſemper infra potius, quàm ſupra
 vires probatio ſit. alioquin exacerbantur multi, ſenſim-
 que deſperat; ac domitis ad extremum frænſis, in auia &
 dirupta præcipites abeūt. Atq; hoc toto in genere, prorsus
 vitanda ceſco experimenta, quę vel inani & abſur-
 da nouitate, vel etiā procaci quadā & cynica libertate,
 aut riſum, ſpectantibus, aut ſtomachum mouent. Tu ve-
 rò ſectabere quę & in vulgus accepta ſunt, & cum ratio
 ne pariter ac pietate conſentiunt, cuiuſmodi ſunt quę
 poſui modò: carcerem & valetudinaria frequenter
 inuiſere: vinctis & decumbentibus, in vitroque homi-
 ne patienter ac ſedulo miniſtrare: itemque, ad pauper-
 tatis voluntarię documentum, panes & numulos e-
 mendicare palam: & alia id genus. Porro, ad regen-
 dos, & in virtute promouendos alūnos, illa res vna vel
 maximè proderit, comitate quadam eos & paternę be-
 neuolentię ſignificatione perlicere ad arcana peſtoris
 ſui planè tibi nudanda: ſic prorsus, vt omnia cogitatio-
 num initia, quibus vel à deprauata natura, vel à malo
 dæmone ſolicitantur, extemplò ad te diſſerre non du-
 bitent. Hęc diſſerendi & communicandi fiducia & con-
 ſuetudo, mirum, in omnes partes quantopere condu-
 cat. ſiquidem occultę hoſtium fraudes, & improbæ pe-
 titiones, in mediū protractę, vel ipſa luce protinus eua-
 neſcūt: vel, ſi vrgere perſiterint, varijs remedijs opprimū-
 tur. quib⁹ in remedijs expertę virtutis illuſeſt: vbi quem
 piā inani gloria, corporū illecebris, aliaue parū honeſta
 cupiditate irritari cognoueris, huic preſcribere ſpatium
 aduerſus ea vitia meditandi: tū, quę excogitauerit, iubere

vtca

ut ea populo per occasionem adhortationis impertiat. Hinc duplex percipietur fructus; tenacioris memoria, quod fecerit quæ commentum sumus, promēdo & cōmemorādo; alius nostris animis infiguntur salutaris verēdicia; quod nos ea non exsequi pudeat, quæ ipsi alijs faciēda præcepimus. In Sacramento Pœnitentiæ, cū negotiatoribus præsertim amplis & opulentis, sunt quæ ante criminū cognitionē, in ipsa cognitione, & post cognitio-
nē obserues. Ante cognitionē; curabis, uti reus idē & actor (nisi id mysteriū frequenter obire cōsueuerit) bīdū aut trīdū sumat ad antea actæ vitæ reputāda peccata, & simul memorię causā in schedulā ex ordine referēda: ut ne imparatus, & sine aliquo morſu doloris pudorisq; ad accusationē accedat. In ipsa verō cognitione, si turpitudine flagitiorum, aut magnitudine scelerum, quod sæpe fit, absterreni hominem senseris quominus ipse se prodas hilari facie, blandoq; sermōne, quinetiam, si opus fuerit, varijs te quoque morbis animi olim implicitum fuisse testando, uti sing. probē fateatur, adduces. & cū alia diligenter inuestiganda & elicienda sunt; tū verō accuratissimē, quæ ad nefaria lucra, & res dolo malo partas aut retentas pertinent. etenim, si quem scēnore contaminatum, aut peculatu, vel iniquis pactionibus, in uniuersum interroges, num aliena possideat ut est proclius ad sui tutelam, & sibi met libenter ignoscit hominum natura; facile inficiabitur: si genus vitæ artius quam facit, si vsuras, & contrahendi, mercandi, vendendi formulas nominatim exquiras, & (si regius fortē præfectus curatorue ille sit) si de interuersa interceptaue pecunia, de monopolijs per vim nefasque institutis, de quæ alijs quæ magistratus contra voluntatem Regis, & ius cōmune plerunq; sibi pro potestate & imperio vindicant, singillatim percunctere; multorū haud dubiē delictorum confessionem exprimes, quæ reus alioqui, vel per malitiam, vel per incitiam silentiō forsitan inuoluisset. A confessione, si noxijs tibi dura & perfricta visus erit fronte; comprehendinabis videlicet, eiq; cer-

tos in-

tos interea locos ad commentandum assignabis ,
 quorum consideratione , tamquam repetitis ictibus ,
 è siliice pectoris sui, pios gemitus, & aliquas amoris diui-
 ni scintillas excutiat. Quod si fraudari quid forè restituē-
 dum, vel condonandæ iniuriæ, vel scorta reliquenda,
 vel eiusmodi quippiam expiandum: stupràne videbis, v-
 ti ante laram sententiam expietur, neu te largis cuius-
 quam pollicitationibus induci permittas: nam qui pla-
 culis eiusmodi obstricti tenentur, ab sacerdote appellati,
 magis in promittendo interim faciles, quàm in præstan-
 do, postmodum fideles existunt. Vbi sine fallacia ab-
 reo satisfactum esse didiceris, tum demum, æternis
 vinculis absolutum, temporario aliquo supplicio ritè
 iniuncto, dimittes. Si qua pecuniæ summa, seu propter-
 ea quod iusti domini copia nulla sit, seu etiam pietatis
 ac beneficentiæ studio erit in pauperes conferenda; ne-
 quaquam ego tibi sim auctor, ut illius pecuniæ te seque-
 strum ac diribitorem exhibeas. sed eam tu (nisi si tibi
 secus interdum in re præ i videbitur) ad Misericor-
 diæ sodales extemplo reijcies: atque id multis graui-
 busque de causis. primùm, quod tibi non æquè ac so-
 dalibus nota est mendicorum & egentium turba: quo-
 rum, alij sepè morbum, alij probitatem & sanctimoniam,
 alij etiam inopiam ipsam egregiè simulant. Ad hæc,
 si percrebuerit, humanis necessitatibus & egestati pa-
 ratum in tua facilitate subsidium esse; tanti vndique
 petentium concursus ad te fient, uti ad Apostolicas fun-
 ctiones, quæ tibi primæ esse debent, uti nihil superfit.
 Non est porro æquū, te qui ad Euāgelium prædicandū
 veneris, relicto verbo Dei, ministrare mensis. Postremo,
 si pecunias ipse tractare assueueris, metuendum est, ne
 famæ tuæ atque existimationi aliqua labe ab iniquis,
 & omnia peiorem in partem interpretantibus, adper-
 gatur. Quæ cuncta incommoda effugeris, si hæc Chri-
 stianæ caritatis & officij partes, eidem Sodalitio delega-
 ueris. Quondiani vsus præcepta, ad æternam salutem
 præcipuè necessaria, in B. Virginis, & in Misericordiæ
 templo palam in tabella propones. Ad ea perlegenda;

exscri-

exscribenda, & quod caput est, obseruanda, cum ceteros inuitabis; cum verò poenæ loco, si res postulet, adiges in tempus certum, quorum ipse confessionem exceperis: ut inde perpetuam, si fieri possit, eius disciplinæ consuetudinem spontè retineant. Singulis verò noctibus, vocè ad commiserationem accommodata, vicatim populo commēdabis opportuna deprecatione adiuuandas animas, quæque in hac vita peccato letali tenentur; quæque in altera purgatorio igne torquentur: statis per hebdomadam diebus operam conferes ad similitates ciuium dirimendas, restinguenda odia, forenses deniq; controuersias componendas, quippe quarum impensæ magno ciuium damno sepe sortem exsuperant. Ergo ijs omni ope obuiam ibis: atque ipsos etiam quorum interdum culpa lites aluntur, scribas ac leguleios, tibi aliquo pacto deuincire, & saluari quopiam remedio sanare conaberis. In concionibus autem, quò magis commune bonum id est, eò maiorem, ut dicebamus, industriam, & assiduitatem, & curam collocari, neq; illas ad vulgi oblectationē plausu. Ac, sed ad morū emendationem, & vnius Dei gloriā omninò referri par est. Animo rû quippe agitur salus: adhibēda vulnerib⁹ remedia; nō prurientes aures curiosis quæstionibus, & inani sermone scalpendæ. ac p̄inde accersita, fucata, dubia, obscura, cōtrouersa, ne in mediū adduxeris. virtutis amorē, vitiorum odium excitare contendes: & ex ijs quæ pro vniuerso mortalium genere Christus Dominus acerbissima pertulit, locum subinde aliquem inducendo, ad malæ actæ vitæ detestationem, ad lacrymas, ad poenitentia & Eucharistiæ sacramenta populum vehementer impelles. Inter dicendū autem, vide ne quem eorum præsertim qui cum imperio ac potestate sunt, aperte perstringas. Exulcerare plagas hoc quidē est, non curare. & qui longius in eo genere prouehuntur, efficiūt nihil, nisi ut magno labore, fructu nullo, gratias perdant, odia collegant. Priuatæ obiurgationes in priuato adhibendæ sunt, & quidem plurima humanitate conspersæ, opulentis verò ac potentibus viris, quòd ferme delicatū &

fasti-

fasti-
inde
bis a
fuer
bene
duci
cum
uersi
rum
dem
Id si
spic
rita
bra
mit
mit
est,
fuor
tion
pule
que
firi
tand
tuam
bite
i san
inui
tum
ac di
fiet, v
vel (d
duce
nis m
cuses
nino
se, c
cultu
ce, a

fastidiosum est genus, inter ipsam admonitionem subinde etiam te ad pedes abijcies; vel, si res tulerit, caros da bis amplexus: planè vt perspiciat non tristitia te vlla, vel seueritate, vel negotiorum appetentia, sed eximia quadam beneuolentia & caritate, ad officium reprehensionis adduci. Iam verò, de familiari conuictu, & quotidiana cum hominibus consuetudine, haud leuis est animaduersio; multasque & magnas ea res habet cautiones: quarum prima illa est: Ita vtendum amicis, quasi non tu quidem illis, sed illi tibi olim infensi infestique futuri sint. Id si præsumeris animo; longè attētius omnia circumspecies, teque ipse in officio continebis, neque in securitatem effusus, admittes quòd aliquando tibi exprobrari, aut obijci possit. In vniuersum tamen, te cunctis mitem, iucundum, affabilem præbeas velim; vt ea comitate illecti (nam alioqui anceps & periculosa curatio est, quod item supra monuimus) omnes tibi pectorum suorum latebras, ac recessus aperiant. Alter locus cautionis est, operam des vti studiosos recti, verosque discipulos, à fictis prauisque detrahas; & conuenienter vtisque facias medicinam. Non enim deerunt plurimis obfisti vlcerebus, qui, vel metu ne illa detegas, vel etiā captandæ ad cæteros commendationis causa, vltro sese tuam in amicitiam ac familiaritatem insinuare non dubitent, ij, si te inter cætera ad prandium aut cenam inuiteri i sanè; ac tu vicissim illos ad Sacramentum Confessionis inuita: curaque, vt prorsus intelligant, fixum esse tibi certumque, eos omni ratione ad Christianam seueritatem, ac disciplinam, à laxiore vita delicijsque traducere. sic fiet, vt vel in posterum te frustra interpellare desistant; vel (quod optandum est magis) ad meliorem frugem, te duce ac magistro, tandem aliquando perueniant. A donis muneribusque (friuola quædam excipio; quæ si recuses, largito r vtique Lusitanus contemni se putat) omnino abstinebis, vulgati prouerbij memor: Caprum esse, qui ceperit. Ioannes tibi Rex omnia ad victum, cultumque necessaria detulit. eius vtere benignitate, atque id ipsum modicè, vel etiam intra modum;

vt vo.

vt votiue paupertatis religiosa professio conflet. Si multis è partibus ad te cibaria cocta seu cruda mittentur; ea tu ad carcerem, vel ad valetudinarium publicè deportanda curabis atque hoc pacto, in tractandis hominum ingenijs tua tibi ratio longè solutior & expeditior fuerit. Quos ad vitia proiectos, & in peccandi libidine perperam obstinatos offenderis; gehennæ quidem illos, & futuri terrorè iudicij maximè commoueri, oportebit: sed quoniam hæc nimium abesse longè, stulti homines putant, multi etiam propter fidei imbecillitatem, sine omnino vlla, turpiter ambigunt; at tu, morbos, ærumnas, calamitates, exsilia, vincula, cædes, orbitates, naufragia, bonorum proscriptiones direptionesque, & alia malorum genera sexcenta percurres, quibus in hac etiam vita impios ac prauī tenaces homines afficit Deus: eaque denuntiatione perditos & insanos ab amentia reuocare conaberis. Si cum irato & flagrante cupiditate vindictæ, res tibi fuerit; blanda primum oratione, quasi aliud agens, mulcebis hominem: dein, capto circuitu, sensim ad causam accedes; at quam ille queratur iniuriā eleues verbis, & multo minorem opinione fuisse demonstres: aut etiam diuino permisso relata, quod iniuriosum ille quoque se quondam in alios forasse præbuerit. ad hac & alia id genus dicta, si te auersabitur, cedes tempori scilicet: si dederit sese, premes paulatim acrius, & identidè instabis, quoad sedata perturbatione reliquam abs te medicinam libenter accipiat. eadem fermè obseruatione, ad leniendum dolorem, mororemque, & cæteras animorum ægritudines, vti licebit. Atque hæc cum ijs qui Christiani censentur. Conuertendis autem ad Christum Iudæis, ethnicisque, suum item spatiū ac laborem imperties: quam ad rem, ne longior sim, non pauca ex ijs quæ supra posuimus transferri commodè poterunt. Verum de his hæcenus. redeo ad prima.

Tu fac in aliorum curationem ita, mi Gaspar, incumbas, vt interea tuæ ipsius perfectioni ac saluti quàm diligentissimè consulas. Vale.

EIVS.

EX INDIA LIBER I.
EIVSDEM AD SOCIOS
Goam.

17

IAPONEM Deo adspirante attigi-
mus Augusto mense, die Assumptio-
ni Mariæ Virginis sacro, cum festo ip-
so Diui Ioannis Baptistæ die natali,
Malaca sub vesperam soluissemus.
Nauiculario vsi sumus ethaico, mer-
catore Sina, qui suam in id operam
præfecto Malacæ derulerat: ac primò sanè feliciter na-
vigauimus: sed mox (vt sunt barbarorum ingenia ad
leuitatem atque ad inconstantiam prona) profectio-
nis mutare consilium nauicularius cepit, & in occurrenti-
bus passim insulis tempus frustra conterere. Nobis
autem in eo itinere cum alia multa, tum illà duo præ-
cipuè molestissima contigerunt: alterum, quòd oblata
diuinitus tempestate nauis, & nequitiam abuterentur;
qua elapsa, ad oram Sinarum appellere, ibique totà hye-
mem, cursum expectantes ponere cogebamur: alterum,
quòd in eadem naui simulacrum vehèbatur dæmonis;
cui nautæ, quanquam inuitis nobis & inspectantibus, pa-
trio ritu sacrificabant, ab eodem etiam per sortes de ipsa
nauigatione perebant responsa; quæ (vt aiebant, crede-
bantque barbari) modò læta, modò tristia reddebantur.
Centum à Malaca leucas, Sinas versus prouecti, quan-
dam ad insulam stetimus: ibique aduersus maris illius
fauitiam naualibus instrumentis, aliæque materia com-
parata, post multas cæremonias & sacrificia quasi sum-
est ab idolo, prosperam deinceps fortunam essemus ha-
bituri, necne, cum valde prosperam respondisset, proin-
dene moraremur diutius; sustulimus anchoras, velaque
gratulabundi fecimus omnes: illi, simulacro quod in
puppilocatam candelarum luminibus, odoramentis-
que exincenso ligno quodam Aquilano venerabantur:
nos conditore cæli terræque Deo, & eius filio Domino
IESV CHRISTO confisi, cuius cultum religionemque

b

ampli-

EIVS-

amplificandi studio in ea loca deferebamur. Cum iam
essemus in cursu, placuit nautis ab dæmone percontari,
vtrum nauis qua veheremur, Malacā esset ex Iapone re-
ditura. cum in Iaponē quidem peruēturam omnino, so-
tilegi retulissent, verum ex Iapone Malacā minimē re-
uersuram; tum verò institutæ navigationis penitere bar-
baros cepit, satiusque ijs videri apud Sinas hyemare, &
Iaponicam profectionem in alterū annum differre. No-
ster aut quis animus, quis tum esset dolor, cogitare vo-
biscum potestis ipsi, cum de tota itineris nostri ratione
confuleretur dæmon. Mox in orā terrā quam Cocinci-
nam vocant, delati; duo, vno eodemque die (qui fuit Di-
uæ Mariæ Magdalensæ sacer) vespere, sanè quam aduersa
pertulimus. Etenim exasperato vehementius mari, ingen-
tesque voluente iam fluctus, cum iactis anchoris agita-
remur in salo, apertum in ostium sentinæ vnus ē comi-
tibus nostris Emmanuel Sina forè præteriens decedit,
mortuū credidimus: nam & altè ceciderat; & à capite pe-
ne ad vmbilicū obrutus aliquātisper in aqua iacuerat.
verum tamen extractus magno cū labore exanimis gra-
uiterque caput fauciatus, adhibita curatione, paucis die-
bus, Dēo fauente conualuit. Nondum huius planè cura-
tum erat vulnus: ecce tibi eodem fermè casu, eademque
nauis iactatione, filia nauarchi in mare delabitur, & in
omniū oculis frustra conantiū opitulari, submergitur.
Cuius interitum tanti sunt eiulatus ac lacrymæ cōsequu-
tæ: tanto præterea, quotquot in nauī eramus, vitæ in dis-
crimine versabamur; vt admodum digna miseratione
res esset. Barbari ad propitiandū per sacrificia dæmonē
uersi, nulla capta quiete, diem noctemque totam mastā
dis idolo auibz, ferculisque apponendis operam dede-
runt, per sortes etiam quæsiere causam infortunij. Res-
ponsū est: si is qui prius in sentinam ceciderat Emma-
nuel fato sanctus fuisset; puellam in mare non fuisse la-
psuram. Cernitis ipsi profectò, quantum nobis eo respo-
so dæmon ab suis ministris crearit periculum: & nobis
quid futurum fuerit, nisi furentis rabiem Dominus com-
pressisset, sed me tamen in primis graues illæ in Deum

iniu-

iniuriæ, & barbarorū sacra illa sacrilega permouebant. itaque fufus in preces, Deum rogavi ſæpius, vt priusquā fluctibus operiremur, homines ab ſe ad ipſius imaginē ac ſimilitudinem conditos, tam falſis opinionum erroribus impijsque ſuperſtitionibus liberaret. tetrum quippe ſpectaculum, & indignū eſt facinus, Dei vice ab hominibus ad vnius Dei laudem factis, adorari perpetuū ipſius humani generis inimicum. Cuius de minis atque terroribus, quibus ille mortales, naſtus occaſionem, aggreditur, quōd multa mihi eo die nocteque Dei beneficio cōtigit experiri, quamquam ea ſanē cognitu vtilia ſunt, tamen breuitatis cauſſa cætera prætermittam; vnum illud ſummatim attingam: huiusmodi ipſius petitiones eludi nulla ratione facilius, quā animi magnitudine quadā ac ſecuritate præſtanda, non illa quidem, quæ proprijs viribus, ſed quæ vnius Dei tutela præſidioque nitatur. veniſſe tempus vlciscendi ſui, crebrō mihi ponebat ob oculos. ſed magis tali in re ac tempore nobis timendum eſt, ne fixam in Deo fiduciam, quæ debet eſſe firmiſſima, remittamus, quā nē ab hoſte (qui nihil valet niſi Domino permittente) vincamur. Porro, quid nobis in extremo ſpiritu futurum eſt, fratres, cum debilitatis corporis animique viribus grauiori quā vnquam antea tentatione vexabimur; niſi per otium prius ſpem totam in Deo reponere, atque ad eum tempeſtiuē conſugere didigerimus?

Ad nauigationem reuertor. lenita paulū tempeſtate, vela ventis mœcentes dedimus, paucisque diebus in portū Sinarum quem Cantonium vocant, peruenimus. Ac nautis quidem non dubium fuit, quin hyemandum eſſet ibidem; quamuis nos partim rogando, partim etiā cam iniuriam cum Luſitanis, & cum præfecto Malacæ expoſtulatuſ minando, fruſtra eos reuocare à propoſito niteremur. Sed neſcio quomodo factum eſt, vt ſtationis mutandæ petendi que portus Cincei (qui in eadem eſt ora) ſubitō conſilium caperent. Eō cum iam appropinquaremus; nauarchus à quibuſdam præternauigantibus repente fit certior, Cinceum portum à piratis

com pluribus obsideri. Præsens omninò periculū imminēbat: eratque ventus Cantonem reuertēti, aduersus: Iaponem petenti, secundus. quocirca subita re percussī nautæ, volentes, nolentes, cursum in Iaponem dirigere, & nos quò polliciti fuerant (& quidem reliquis portubus insulæ exclusi) rectā Cangoximam, quæ Pauli nostri patria est, inuito dæmone perducere sunt coacti. ibi, cum à Pauli cognatis, tum à reliquis oppidanis amicissimè excepti, dies ipsos quadraginta in addiscendis Iaponicæ linguæ elementis haud exiguo cum labore posuimus. iamque Decalogi præcepta, Deo fauente promulgare sumus aggressi, quæ Paulus noster, & cætera Christianæ fidei capita patrium in sermonem accuratè conuerit: ac nos quamprimum typis mādare decreuimus, quò Christi notitia facilius latiusque fundatur. Idem cognatos amicosque homo impiger dies ac noctes ad salutem hortari ac docere non destitit: breuique vxorem, & filiam, multos præterea vtriusque sexus in ouile Domini compulit. Nec fanè (quod cernimus adhuc) eorum consilium improbatū in vulgus: & quia plerique norunt litteras, perfacile Christianis precationibus assuecunt. Die qui fuit Archangelo Michaeli sacer, cum Rege Saxumano collocti sumus: qui nos perhonorificè acceptos, vt Christianæ legis volumina diligenter adserua remus admonuit. paucis deinde post diebus edixit licere omnibus qui sub eius imperio sunt, fieri Christianos. Hæc nobis initia sese dant: læta utique, veruntamen admodum incerto successu. Magna quippe multitudo eorum est, qui nefaria huius terræ sacra procurant. Cum ipsorum placitis atque commentis, quòd Christiana tāto perè pugnat veritas, valdè suspicamur fore, vt licet in præsentia nobis fauere videantur, tamen cum res paulatim progredi caperit, nostram in perniciem tum fauiant ipsi, tum verò populum concitent, alioqui per se minimè nobis infestum. Fixum autem ac certum est nobis, sicuti ab omni prorsus contumelia & iurgiis abstinere, ita ab gentibus ad cognitionem conditoris liberatorisque nostri Iesu Christi vocandis, nulla ratio-

ratio
honest
nam
mus
corpo
dò no
Spiri
tame
bit. E
mon
posi
ti; ni
in D
Chr
pe v
ad o
inter
simi
nos,
qui
stare
sing
culis
cogi
quo
ijs, q
pori
tenir
ce ve
herb
prosp
tunt
alio
V
uino
piet
quer
mis

ratione desistere. Quod si euenerit, ut in causa tam honesta, tamque pio ac salutari negotio vitam ponamus; nã nos id in magni beneficii loco accipiemus à Domino, cuius præceptis, animarum salutem, corporis nostri iactura mercari iubemur. Vtinam modo nos mentis candorem & simplicitatem, quæ Sancti Spiritus gratissima sedes est, cum fide præstemus. quam tamen ad rem multum nos loci opportunitas adiuuabit. Etenim remotis adeo in regionibus, inter impios de monum cultores ab amicorum conspectu longissime positi, omnique pæne mortalium ope ac solatio destituti; nimirum nostrimet paulatim obliuiscimur: nosque in Deum totos necessario effundimus. quod secus, ubi Christiana viget religio, fieri consuevit. parentum quippe vel patrie caritas, affinitates, necessitudines, amicitie, ad omnes corporis animique usus parata subsidia, Deum inter & homines interponunt fere sese: atque inde sensim ipsius Dei subrepat obliuio. quocirca eximiam in nos, hoc etiam nomine, Dei benignitatem experimur: qui cum, hac suscipienda peregrinatione, aliquod præstare nos illi putaremus obsequium; ipsi nos potius singulari eiusdem beneficio affectos, multisque vinculis solutos agnoscimus, quæ spem in Deo nostram & cogitationem cœlestis patriæ distinebant. Ad hæc illud quoque non leue commodum accedit, quod delicijs ijs, quæ alibi carnis stimulos irritare, mentisque & corporis vires solent infringere; hic caremus omnino. Etenim Iaponij nullum aliud mactant vel comedunt, pisces vescuntur interdum, oryza & tritico non abundant: herbis ac pomis ut plurimum victitant. & quidem ita prospera valetudine ad multam usque senectutem videntur, ut facile appareat, quàm paucis sit eadem, quæ alioquin est insatiabilis, natura nostra contenta.

Vos item, carissimi fratres, (quoniam tanta vobis provincia patefit) vigilare animis; vestramque industriam ac pietatem in theatro cœlesti probare contendite. id assequimini, si Christianam humilitatem, & sensibus iniquis colueritis, & moribus expresseritis ac vita: quod ad

existimationem auctoritatemq; attinet, totū id Domi-
no permittentes, qui vobis eā ipse per se conciliabit pro-
fecto quod si facere omiserit: vestra causa videlicet, ne,
q̄ Dei sunt vobismet arrogetis, omiserit. Illud verò vos
ego etiā atq; etiam obtestor, vt verā inter vos pacē atq;
concordiam omni ratione retineatis: summaq; ope nita-
mini, vt ne qua in vobis semina dissensionis existāt: prae-
claros illos vestros conatus ac studia patiendi pro Chri-
sto, conferatis interim ad omnem discordiā spiritū de-
bellandum, memores affirmasse Christum, ea re suos co-
gnitum iri, si se diligerent inuicem. Gratiam suam Do-
minus Deus noster ac voluntatem animis nostris insi-
nuet, quò ex ea quā maximē cuncta faciamus. Cango-
xima. Nonis Nouembr. MDXLIX.

PAVLI IAPONII AD SO-
cietatem Iesu in Indiam.

Quod mihi maximē fuit opratū, vt in Ia-
ponē redire, matrem meam, & vxorē, ac
filij, cognatos praterea ac familiares
meos ab impio demonū cuku ad Chri-
sti religionem traducere mihi liceret id
iā Dei Domini nostri clementia sin-
gulari tum consequutus. Nunc autem alia me coquit cu-
ra, vt ij, quemadmodum ad Christum conuersi sunt, sic
in fide quam ei dederunt, firmi stabilesque persistant.
quod ego cū à Domino precor identidem; tum vos,
per Christum, vt in precibus vestris ac sacrificijs mei-
eorumq; memores sitis, obtestor: quandoquidem ad
salutē (nisi principijs consentiant exitus) capisse nil pro-
dest. Iaponij me sanē quā libenter audiunt de Iesu Chri-
sto verba facientē. itaq; multos, fauēte Deo, Christianos
fore cōfido. Nos hic oēs corpore (vtinam aequē spiritu)
bene valemus. & quamquā à vobis locorum interuallo
disiuncti sumus; tamen & animis in praesentia coniūcti
videmur; & erimus aliquādo corporibus: videlicet cū
ad extremū iudicium excitabimur, vtinā cum Domino
regnaturi. Cangoxima. Nonis Nouemb. MD XLIX.

IOAN-

eteni
dit, v
man
ijs al

Q
corp
bant

men
orna
ipso

la ip
color

eteni
inde
apim

roga
uit d
acr, c

(inqu
Qua

derer
clati
lesti g

mine
stus?
quan

labor
Ius

IOANNIS FERNANDI AD
Franciscum Xauerium.

POST tuum ex hac urbe discessum, in
flati animis domum ad nos conuenē-
re laponij, vt varijs nos interrogationi-
bus fatigarent: videlicet rati, qui ipso-
rum argumenta refelleret, absente te,
fore neminē. Sed Cosmus Turrianus,
Deo fauente, spiritus eorum repressit:
etenim interprete me ad singulas quæstiones ita respon-
dit, vt satisfaceret: quas ego laponicē quoniam ipsius
mandato litteris consignauī, deesse nolui quò minus ex
ijs aliquas ad reperiēderem.

Quæsitū est, ex qua materia Deus animū cōdidisset. nā
corpus quidē quattuor constare elementis non ignora-
bant. Respondimus ad hoc: quemadmodum Deo, vt ele-
menta, Solem, ac Lunā, & reliquum mundi fabricaretur
ornatum, non opus fuit priore materia: sed vt existent,
ipso nutu verboq; fecit; sic animos etiam ab eo creati so-
la ipsius voluntate, materia nulla. Tū illi percontari: qui
color animi, quænam esset species. Nullā respondimus,
etenim hoc proprium esse elementorū & corporū. Cum
inde efficerent, quoniam corpus non haberet, nihil esse
animū; Cosmus vt eos verbis ipsorū conuinceret, inter-
rogauit num esset aer in mundo: cū annuissent, quæsi-
uit de hūo, esset ne coloratus aer: negarunt. Tum ille: si
aer, cū res corporea sit, nullo est colore; quanto min⁹
(inquit) animus, cū careat corpore? Hoc audito, cessāre.

Quæsiere alij, dæmones quidnam essent. cū respon-
deretur esse multitudinem Angelorū duce Lucifero, qui
elati superbia, quòd Deo se se æquiparare voluerant, coe-
lesti gloria sunt diuinoque aspectu priuati; cur, aiunt, ho-
mines tentat diabolus, estque eis adeo vehementer infe-
stus? quòd eos, inquit Cosmus, ad beatitudinem illam,
quam ipse amisit, conditos nouit: propterea eis inuidet,
laboratque vt in fraudem inducantur.

Inserrogauēre nonnulli, cur, si erant cuncta q̄ Deus fe-

cerat

cerat bona, Luciferum spiritum malū & contumacem creasset? Ad ea, Luciferum, inquit, quique sunt eius sectam sequuti, condidit Deus & clara intelligentia præditos ad bonum dignoscendum ac malum, & libera voluntate ad vtrumlibet eligendum: vt eos, si bonum exoptassent, gloria, sin malū, inferni cruciatus exciperent, qua facultate quoddam Lucifer ac reliqui dæmones abusi, pro Deo adorari concupiuerunt; idcirco pœnas dedere, & sua ipsorum culpa mali ac superbi euasere: quod secus bonis contigit Angelis, qui semet subdentes Deo, meruerunt gloriam sempiternā. Percontabantur alij, quid esset Deus, vbi esset, nū aspici posset: alij, cur Deus cum sit adeo clemens, adiū gloriæ tantis difficultatibus circumseperit, denique tantus erat à matutino tēpore vsq; ad vesp̄eram hæc & alia sciscitantium numerus, domus vt oppleretur. sed Cosmus (vt dixi) fecit omnibus satis. Bonzj nos, quoddam eorum scelera coarguimus, maledictis insectari non desinunt. Confinxere quidam ex ijs, diabolum ē simulacro pronuntiasse, nos ipsius esse discipulos: eundem nostrā de causā ē cœlo, multis inspectantibus, regiam fulmine perculisse: quiddā etiam humanæ carnis voracitatem, nobis exprobrant. Ad hæc, illa quoque incōmoda vel Dei potius beneficia accepimus. Commotum est in oppido bellum, quoddam regis obitu inde sedatum est, adeo exitiosum & graue; vt vrbs octo dierum spatio conflagraret incendijs, & sanguine redūderet; quippe sublatis legibus, impune victrix vbiq; grafabatur improbitas: passim homicidia; passim rapinæ. atque eo sanē toto tēpore nos ad cædem inquirebamur assidue, partim ab ijs, qui nos oderant, partim ab ijs, qui nostras qualescunque sarcinulas adamauerant: itaque magno in discrimine vitæ sæpe versati sumus: verū ex omnibus periculis eripuit nos clementissima Domini mater, quæ cliētes adeo præcipua cura tuetur suos. Cum enim status rerum esset huiusmodi; Cosmus Antonium misit ad Naetondoni vxorē, vti ab ea cōsiliū peteret: illa iussit nobis renuntiari, cōfessim veniremus ad se. porro inter eundē cōplures in cateruas armatorū incidi-

cidim
bis, qu
enim
culpa
bi salu
ta dif
autem
mult
gnos
ob id
so, n
disc
vxor
nob
verō
nec
sibi
lege
per
mul
spiri
et no
part
san
per
San
com

cidimus: ij inter se per eorum ordines transeuntibus nobis, qui, aiunt, è medio tollimus hosce de Cengecu (sic enim Europæos appellant) quandoquidem ipsorum culpa, lignea vel lapidea simulacra neque alijs, neque sibi salutem dare posse negantium, Dij indignati, excitata discordia, tantam huic populo cladem intulêre? hæc autem dicebant illi, propterea quòd eo bello cœnobita multa cum simulacris ignis absumpserat: imminuta magnopere idolorum & præstigiatorum auctoritate, vel ob id ipsum, quòd Regi in primis, ut nosti, superstitione, nihil eam superstitionem profuisse constiterat. Ex eo discrimine elapsi, Naetondoni domũ peruenimus, cuius vxor dato puero qui prosequeretur, nos ad Bonziorũ cœnobium, quos ea suis aiebat sumptibus, amandauit: illi verò grauiter nobis offensi, respuere: dæmonas dicere, nec locum excipiendo tam improbo hominum generi sibi superesse. Cur nos Deus, qui habitat in cœlo, cuius legem exponeremus, ex ijs periculis non in cœlum eriperet? Tamen ad extremum siue Dominæ metu, siue famuli precibus adducti, phani particulam nobis ad hospitium assignârunt. ibi toto bîduo commoratos mulier nos domum suam rursus accersit, & in posticis ædiũ partibus ambulatiunculam quandam nobis ad diuersandum attribuit. hic nos quot periculis, quot laboribus perfuncti fuerimus, ne longior sim, in præsentia sileo. Sanctis sacrificijs, & precationibus tuis nos admodum commendamus, & patrum fratrumque carissimorum: quos ego ad hanc gentem salutaribus erudiendam præceptis, & veram in agnitionem Dei cõditorisq; sui trahendam, propediem venturos esse confido. Amangutio, 13. Calend. Nouembris.

M D LI.

b 5

EDVAR.

EDVARDISVLVII ADSOCIE-
tatem Iesu Goam.

Mangutianas res primùm, deinde ve-
rò Bungēses ad Diuinę maiestatis glo-
riam hac epistola persequar. Postquā
à nobis Petrus Alcaceua discessit in
Indiam (discessit autem Octobri men-
se, anno Domini MDLIII.) Amāgutū
veni cum Cosmo Turriano. ibi ex fami-
lia Regia multi insignes ac nobiles, & cum eorū singu-
lis alij xv. fermē, vel xx. Christiani sunt facti. ad eum nu-
merum accessēre Meacenses Bonzij duo, quorum alter,
earum legum in primis peritus, multa percontatus à
Cosmo, totam illi suam vicissim de mundi opifice,
deque hominis anima sententiam patefecerat, cuius e-
rat summa, nullum esse planē verum omnium condito-
rem. Verūtanien ipsemet conditor suam illi gratiā
impertiri dignatus est, ut quanto versaretur in errore, &
quā essent vera, quæ à Cosmo dicebantur, liquidò cer-
neret: itaque Dominum Deum nostrum ex animo cole-
re statim decreuit, id quō melius faceret, omnibus re-
bus, quibus ad eam diem utebatur, abiectis, exiguum si-
bi tectū, aliqua ex parte à nobis adiutus, cum socio suo
Barnaba. exstruxit. ibi morantur ambo, & victum sibi-
met suis manibus operantes quærunt: nihil è domo no-
stra, nihil aliunde gratis accipiunt: vnā acquirendę vir-
tutis rationem seiscitantur à nobis, in qua, ceu nouellę
plante, adeo feliciter crescunt, ut mei me sanē ex eorum
cōparatione pœniteat. Eodem tempore Iaponius alius
quidam ad Deū conuersus est, magna humanitate vir, a-
cutoq; iudicio, annos natus plus quinquaginta: & quā-
uis, antequā constituit Christiana sacra suscipere, dia-
boli tentationibus adeo vexatus est, ut in morbum inci-
derit; postea tamen quā Deo sese commisit, manna ab-
scoditum affatim hausit, & nunc de pristina sua impie-
rate, deq; excellētia diuinę legis loqui non desinit. Is no-
uo no-

no nomine Paulus appellatur: & quod magna prudentia & ingenio praeclitus est, & nihil unquam adorauit in vita (nā lapsoniorū superstitionem inane semper nescio quid iudicauit) suo exemplo multos ad religionem impulsit Christi: cui ille haud sanè fide dat operam, siue transferendis in patriam linguam scriptis quibusdam, (qua in re valet plurimum, & stylus eius valde probatur) siue alijs mortalibus omni ratione ad veritatis viam trahendis: praesertim verò confirmandis ac retinendis in fide neophytis, quos antea tam vehemēter insectabatur. Vxor eius, & filij sunt iam Christiani, cum ipsius fratre non minus ingenioso, & ornato, alijs praeterea ipsius affinis, & amicis.

Septuagesimum vel octogesimum alius circiter annū agens, vir nobilis, ac dynasta, superstitionem suam cum Christiana religione commutauit: idolorum ante id tempus cultor egregius, quippe cui, simulacris humi de more statuendis venerādi causā, praesiduitate laboris occalluerant manus. nūc verò tanta ei lux veritatis oborta est, vt de laboribus ab se frustra susceptis, deq; sua cecitate verba facere nunquam desistat. is idolorū loco templū aedificare decreuit, quo Christiani ad sermones inter se de cultu diuino ferendos augēdā pietatis causā conueniant: & vniuersis qui sub imperio suo sunt, omni conatu persuadere cōstituit, vt ad Baptismū accedant: quo illustratus est eius quoque filius annos natus triginta, qui domū nostrā Christianae doctrinae & sacrōrum causā vtitat. Tria passū millia distat ab vrbe Amāgutio vicus quidam. ibi ad quinquaginta, vel sexaginta neophytos rusticos operarios omnes, tantum rerum diuinarum studium ceperat, vt litterarū prorsus ignari, litteratos homines populares suo argumentādo conuincerent. Quia etiā eius loci Bōzius ipse, cum illos sepe sermone atq; altercatione lacefferet, turpiter ab ipsē superat⁹ ac victus, existimationi suae deniq; migrādo cōsuluit. eius discessu neophytivale de leuati sūt. Ijdē pariter vniuersi certū in locū saepe se conferūt, vbi de cultu diuino differitur, ad momentū inuicē se se, & ad fidē & religionē hortantur.

Verum

Verum de statu rei Amangutianæ plura cognoscetis ex
 epistola Cosmi Turriani, quam misit in Bungū; ex qua
 ego hæc quæ sequuntur excerpti. Ex hisce pauperibus
 multi facti iam sunt, fiuntque semper aliqui Christiani.
 iidem preces tenent, easque ad ianuam ferè quori-
 die recitant: tum singulis caxa (quod monetæ genus est)
 in elemosynā datur: quare illi admodū læti, & Domino
 gratias agentes domum sese recipiunt. iidem, Domini-
 cis diebus, cum in ordinē discubuerē; qui Christiani ad
 sacrificium veniunt, aliquid ijs præbent elemosynæ
 causa: itaque & illi beneficio gaudent, & Christiani rei
 totius dispositione atque ordine delectantur, & om-
 nes in vniuersum Domino gratias agunt; cuius sibi mu-
 nere, antea ipsorum vitæ fœditas patuit. Paulus &
 Barnabas Meacenses Bonzj duo mirabiliter in fide
 proficiunt. Faxit Dominus, vt ad finem vsque perseue-
 rent. Die qui fuit DD. Cosmo & Damiano sacer, ves-
 pere mortuus est Ambrosius Eunadus Faisumius, Re-
 gis œconomus. eius funeri mecum interfuerē plus du-
 centi sexus vtriusque neophyti. signum Crucifixi vnus
 è neophytis præferebat, & quoniam de mortui domus
 à nostra plurimum aberat, pompa mediam per urbem
 necessariò ducta est. Efferebatur autem corpus admo-
 dum excelso feretro, tantaque funalium multitudine,
 vt ipsam diei lucem repræsentarent; ac terræ quanto li-
 cuit apparatu cæemonijsque mandatum est. Commo-
 uit ea res aliquantum ad impias sectas deferendas cog-
 natos ipsius, & maiorem ciuitatis partem: quas quidem
 sectas planè relinquerent, si diuinæ legis interpretū hic
 foret copia. Vxor autem eius continuò pauperibus fe-
 cit benignè: nam & ipso quatrduo præbuit ipsis epu-
 lum, & è domestica supellectili multa distribuit: in ijs
 etiam vestem sericam, ex qua conficietur pecunia ad æ-
 dificandam illis domum in area, quam idcirco no-
 bis neophytus quidam attribuit. Hoc eius rectè factum,
 cæteraque neophitorum erga inopes beneficia, qui-
 bus bis terue cibaria singulis mensibus largiuntur,
 compenset Dominus: quem vos rogate fratres mihi cari-
 ssimi,

riſſimi, vt hæc ab illis fiunt, nullam ob aliam cauſam; niſi vt eidem placeant: & ſimul in officio me ſua benignitate confirmet.

Domus ea, cuius meminit Coſmus, perfectæ iam eſt. Abſolutum eſt opus, v. Calend. Iulij, & diebus aliquot ibidem ſacrificatum, ſermonesque de ipſius fundatione ſunt habiti. Haſtenus de rebus Amangutianis. Nunc ad Bungenſes venio. Anno MDLIII. noſtri lapidationibus ibi malè accepti ſunt, conſectis in eos criminibus, quòd carne veſcerentur humana. ſed rex, cauſa cognita, rem totam breui compreſſit, diſpoſitis cuſtodix cauſa circa domum noſtram interdiu noctuq; vigilijs, atque ea ſanè præclara fuit neophytorū probatio: quippe nos quòd maioribus cinctos videbant anguſtijs, eò maiorem ipſi firmitudinem animi conſtantiamque præſeferbant. Eo tēpore multæ ad neophytos conciones, multæ cōtra Bonzios diſputationes habitæ ſunt: qui viſi, cum quid agerent non haberent, in ſigni mendacio populū onerarūt, nulla re ſcilicet Chriſtianā à Iaponica religione diſſerre. Res erat ſanè periculoſa. itaq; noſtri diuinæ gloriæ zelo inſtāmati, nil aliud per eos dies docere populū inſtituerūt, niſi hæc duę religiones quātopere inter ſe diſſerret: legē quippe Iaponicā fabulis atque mendacijs: Chriſtianā verò planè certiffimis niti principijs. Atque ob id ipſū Balthaſar Gagus librū Iaponico ſermone conſcripſit, ac dedit Regi, quē Rex corā ſe, ſuisq; conſiliarijs recitatum, ac vehemēter probatū, ſuo ſigno obſignauit, atq; ad Balthaſarē remiſit, iubens ei renūtiari, ſe libri eius exemplū deſcriptū habere apud ſe: proinde exemplar obſignatū vt erat, oſtēderet magiſtratibus, vt eos perſpecta Chriſtiana veritate & doctrina, beneuolos & amicos haberet. Ex eo tēpore adhuc in pace fuimus. Bōzij in Dominū credidēre complures. in ijs quidā legisperitus ex eorum ordine, qui cōmentationibus vacant, noſter antea vehemēs aduerſarius. huic ita deinde clarū veritatis lumē affuſit, vt in exquirendo Chriſtiani hominis officio nunquam de fatigetur. Tāta verò tranquillitate fruitor animi, atque ita Dei beneficia ipſius hærent infixæ memoriæ; vt pro
ijs a

ijs à quibus Christiana mysteria didicit, & à quibus huc missus est, denique pro cunctis Euangelij præconibus preces ad Dominum assidue fundat. Anselmus est quidam Dominus vici non longè ab vrbe positi. is, vt vxorem ad cultum Dei traduceret; anno superiore venit ad nos, & Balthasarem domum suam adduxit, qui foeminam, & domesticos omnes, aliosque complures necessaria ad religionem rudimenta edocuit, & conuertit ad Dominum. Horum exemplo tantus in reliquis eius vici incolis motus animorum est factus, vt omnes fere Christiana iam sacra susceperint. Vicus est alius, decem leucas ab vrbe: illuc item anno superiore lucri causa se contulit neophytus operarius quidam, Antonius nominis; ibique reperit hominem, qui ab dæmone septem iam diebus ita præfocabatur, vt nihil neque esculentum, neque poculentum per fauces posset demittere. Hunc miseratus Antonius, & simul recordatus latronis eius, cui culpam suppliciter agnoscanti Dominus noster IESVS CHRISTVS ignouerat, aquam in vas infundit, expiatque manu sua per signum Crucis. deinde hortatur ægrotum, vt peccatorum suorum agat poenitentiam, & credat in eum, à quo & conditus fuerit, & salutem possit accipere. Annuit ægrotus, & continuo porrectum sibi poculum aquæ totum penitus hausit, appositumque oryza paulum, sine labore comedit. Quæ res ægrotum ita permouit, vt cum primùm per corporis vires liceret, ad nos conferre sese Christianæ religionis suscipiendæ causa decerneret: itaq; fecit: omnem superstitionem abiicit, Christianos ritus ac preces edidit, paucisque post diebus est mortuus. Alium etiam conuertit ibidem Antonius, claro admodum genere natum. Lucas nouo iam nomine dicitur. Is cum Baptismi causa ad nos venisset, postea quàm ablatus est, Balthasarem domum suam cum Ioanne Ferdinando, Antonioque perduxit: ibi dies aliquot instituentis baptizandisque ita multis vacarunt, vt ex vna tantum Lucæ familia, sexaginta capita (in his vxorem Lucæ, duosque filios virili ætate) cœlesti lauacro purgauerint. Quorum tanta constantia,

tantum

tantū animi robur apparuit; vt suo exēplo alijs ad fidem
 trahendis numerum deinde trecentorum impleuerint.
 Annus circiter agitur, cū quidam oculorum acie sanē
 debili baptizatus est. is Dei benignitate factum est, vt
 vnā cum animi lumine oculorum quoque lumen reci-
 peret: etenim continuō clarē cepit videre: cuius rei fa-
 ma cū latius mansisset; laponiorum ad nos concursus
 hinc inde statim est factus, partim cœcorū, partim vario
 morborū genere, vt lepra, febris, alijsque huiusmodi la-
 borantium, in quibus Dominus pro sua sapientia, cele-
 stis numinis vim saepe declarat. Quod vt facilius cogno-
 scatis, nonnulla referā, quæ in hoc genere contigerunt.
 In popularibus neophyti illius, quem ex oculorum de-
 bilitate repente conualuisse docuimus; iam inde ab ip-
 so abauto quidam hæreditario veluti iure, & quasi per
 manus acceperat, vt a dæmone torqueretur. atque is im-
 petrandæ salutis causa, in victimas & impia sacrificia
 patrimonium pæne consumpserat. Verū dæmones i-
 dolis inhabitantes, quod maiores sibi honores haberi cer-
 nebant, eō vexabant hominem grauius; nec illius tan-
 tum modo cruciatu contenti, arreptum ipsius quoque
 filiū annos natū trīginta ad eō malē accēpēre, vt multos
 dies nihil omnino gustaret, nec iā patrem, vel affines ag-
 nosceret Balthasar vbi id rescivit, contulit eō sese, cum-
 que filium in ipsis tormentis offendisset, iussit eum Di-
 ui Michaëlis nomen pronuntiare. paruit ille, & in ipsa
 pronuntiationis clausula tam vehementer intremuit,
 tanta cū gesticulatione, motuque membrorum, vt quī
 astabant, rei miraculo perhorrescerent. Verū diuinæ
 placitum est bonitati, vt simulatque super eum Baltha-
 sar sacra illa effatus est verba: In nomine Patris & Filij
 & Spiritus sancti, à nequissimo spiritu liberatus; conti-
 nuō & cibum & vsum mentis rationisq; receperit. Dein
 de verō vnā cū patre Christiana rudimenta edoctus, &
 vterq; sacro fonte lustratus est; ac filius quidem, Micha-
 elis: pater autem, Pauli nomen assumpsit. Paucis post
 diebus, eiusdem Pauli filia, soror Michaëlis, ad templū
 nostrum

nostrum accessit, quæ item triginta iam annis male à dæmone habebatur. Ea cùm velle se Christianam esse dixisset, vehementi pariter ipsa timore corripitur. Tum Balthasar ad exorcismos confugit, capitque mulieri suæ dare, ut nomen IESV, nec non D. Michaëlis pronuntiaret. illa verò discurtiata grauissimè, ore compresso, voce veluti in cantum soluta, respondit, si, Xacæ & Amida, qui legem dedere Iaponijs, idola repudiarentur, neminem adorandum esse præterea: neque verò se cuiuspiam vi, ab eorum cultu posse abducì. Postridie (qui dies fuit Beatissimæ VIRGINI sacer) templo Christianis referto, eum mulier quoque adesset; Balthasar sacro peracto, ad exorcismum redijt. Hic dæmon versum eiulare, iniuriâ conqueri, sceminamque torquere. Cùm in eo statu res esset, Christiani qui aderant, in preces dedere sese, nec ita multo spiritus ille nequam erupit, mulier autem valde leuata est, atque integra prorsus mente, potum petijt, porrectamque sibi aquam lustralem seu benedictam, ebibit. Tum iussa dicere IESVS, MARIA, tam suauiter pronuntiauit, ut vox Angeli videretur. Ex eo tempore nunquam deinceps à dæmone vexata est, iamque Christiana sacra suscepit. Qui ægroti huc deuenere, ex ijs ad trecentos iam Christiani cernuntur. quorum sermones inter se de beneficijs à Domino post Baptismum acceptis, operæpretium est audire, dum hic patientiam in morbo ferendo, ille recuperatam prope valetudinē prædicat. solent autem huiusmodi ægroti, decem alios, quindecimve singuli ad Christianam religionem secum adducere, quorum corpora non alio medicamento curantur à nobis, nisi aqua benedicta, cuius virtus in hoc regno multis experimentis, præsertim verò in oculorum curatione, quibus Iaponij vulgò laborant, est comprobata: ut eius petendæ causiâ à leucis decem vel duodecim vndique concurratur ad nos.

Hoc anno, qui post Christum natus est MDLV. in hac æde sacra Funaiensi, à Cinceralibus ad Paschalia vsq; solennia, conciones quotidie cū sacrificijs habitæ sunt, tanta neophytorum frequentia, ut eos domus nostra non

non e
gis pri
nè ad
temp
rebus
tidie fe
mum
Quadr
ferijs
contin
gatu,
fessio
tæ me
affine
xima
tissim
nis, ne
penit
tione
rialic
magn
quod
stand
quæ a
verò
atque
nam p
quag
(pago
phytu
tis lo
conci
offici
Gagu
est ad
das. h
sitqu
turan

non caperet, tantoque animi ardore, nonnulli ut epagis pridie domum nostram venirent, quò postridie manè ad tempus concioni adessent; nonnulli autem ad templum duabus ante lucem horis accederent. quibus rebus homines ita vehementer inflammabantur, ut quotidie ferme deni, duodeni, vel etiam viceni post catechismum fierent Christiani. Itaque baptizati sunt eo toto Quadragesimæ tempore, quadringenti. A Paschalibus ferijs usque ad Pentecosten eodem feruore ac studio continuatæ sunt quotidie conciones, neophytorum rogatu, qui propitiandi Domini causa, mysterium Confessionis sanè quam diligenter frequentant; quorum vitæ morumque immutationem post Baptismum, non affinesque eorum valde mirantur, quippe, ut quisque, maxima pro Christi nomine ignominia afficitur, ita se beatissimum putat. Quidam etiam, cum initio conuersionis, non nullo pudore territus latitaret; ita se nunc palam penitus in causam Christianam tanta sua cum delectatione demisit, ut verbo Dei potius quam cibo sustentari aliquæ videatur. Cæremonia quoque nostra funebri magna cum admiratione probatur ab ethnicis: ut funus quod primum duximus, hominum plus tria millia spectandi causa celebrauerint. cum autem pauperibus æque ac diuitibus honorem à nobis vident haberi; tum verò legi Domini Dei nostri simile nihil fatentur esse. atque lex ea sanè late vagatur in hoc regno Bungenfi: nam præter urbanum neophytorum gregem; locali quinquaginta, vel sexaginta, Siquidi totidem, Quinctani (pagorum hæc nomina sunt) plus duceri visuntur. Neophytus quidam est, quem cæteri ob eius virtutem parentis loco venerantur & colunt; qui sæpe ad sacrificia & conciones huc ventitat. Is ea circuit loca, & cunctos ad officium adhortatur. Superioribus diebus Balthasar Gagus cum Ioanne Ferdinando Firandum profectus est ad Lusitanorum, qui ibi erant, confessiones audendas. Rex autem antequam discederet, venit ad nos, iussitque Balthasarem de comiteatu sine cura esse: daturum se qui eum prosequeretur, & omnia ad iter necessaria

necessaria compararet, idemque, si Balthasar vellet, præstaret in reditu: præfectis etiam, quacunque, transfundendum esset, iumenta & cætera quæ opus forent, se imperaturum. Eum nunc in singulos dies exspecto. mecum hic de neophytis remansere senex quidam, Antonius nomine, quinquaginta vel sexaginta natus annos: & alij præterea quattuor vel quinque homines impigri ad necessaria negotia obeunda.

Scriptis iam litteris, ex Ida pago non longè ab vrbe posito mulier quædam cum marito ad hoc templum Baptismi causa se contulit. Sed vterque, quod Balthasar aberat, domum suam re infecta, consilioque pæne mutato reuertebantur. Id ubi cognouit Antonius is quem modò nominavi, me appellauit, vt preces ab omnibus, qui aderant, ad Dominum pro vtroque eorum habendas curarem. itaque dum orationem Dominicam elata voce multi pronuntiamus, conspecta mulier est adeò vehementer intremere, vt illam ipsi tres homines regere & continere non possent: dentibus verò tam acriter infrendebat, vt viderentur effringi. interea constrictis ipsius manuum digitis, mulierem signo Crucis, & aqua benedicta lustrabat Antonius: nobis ex altera parte in oratione Dominica & Angelica salutatione perseverantibus. Post hæc mulier aliquantulum consopita, simulatque expergefacta est, iussa dicere, IESVS, MARI A, primum veluti indignabunda pronuntiauit, tum ei manus arctius iterum vinciuntur, precationi simul omnes insistimus: nec ita multo post fœmina dolere manibus, & lamentari, & rogare, vt sese quam citissime soluerent. Deinde, pia admodum voce profertens, IESVS, MARIA, verum Creatorem suum adorare se dixit, grauemque sese peccatricem agnoscere. Eadem mihi postea affirmauit, se toto septennio cordis ingentem sensisse grauedinem, sed iam ea leuatam, & exultatam esse. Postridie manè cum marito discessit: redituri ad Baptismum cum primum Balthasar Firando reuerterit. Mihi sanè magnam tota res attulit voluptatem, & ex eo die planè alia mulier atque antea, visa est. multa præterea in hac

regio-

regio
reido
go 12.

T

affin
mult
strina
ui, vt
meo
titus,
rem L
tentif

ni rau
gē int
vigefu

EX IN DIA LIBER I.

Regione geruntur à Domino : qui nos pro sua bonitate idoneos vineæ suæ cultores dignetur efficere. è Bundo 12. Cal. Octob. MDLV.

TAQVAE REGIS FIRANDI ad Melchiorem Nonnium.

PATER Mag. Franciscus cum meum in hoc regnum venisset, Christianos fecit magna animi mei voluptate non nullos, quos equidem commendatos habeo, & ab omni iniuria tueor. Bis deinde ad nos venit etiam Pater ille, qui Funaij versatur, baptizauitque cum ex affinis meis aliquot; tum ex reliqua nobilitate permultos; quem ego virum aliquoties audiui, eiusque doctrinam, quæ mihi penitus hæret in medullis, ita probavi, ut Christum sequi planè decreuerim. Quocirca te in meo Regno videre magnopere cupio: semel quippe meritum, non mentiar iterum. Tu si ad nos te contuleris, & rem Deo gratissimam feceris, & à me quàm honorificentissime liberalissimeque tractaberis. Firando.

Taqua Nombo Firandi Rex.

COSMI TVRRIANI AD Societatem Iesu in Lusitaniam.

EX quo tempore à Francisco Xauerio, qui postea migravit è vita, Amangutisum relictus; res per humani generis aduersarium minimè tranquille fuerunt: qui cum intelligeret quantum Evangelij promulgatione proficeretur, omni ratione eam impedire conatus est: bellum enim Regē inter ac populares eius ita perniciosum excitauit, ut vigesimo post meum aduentū die, Rege ipso cum filiis

interfecto, alium, qui Regis Bungi erat frater, in magna tamen principum dissensione, suffecerint. Nec tamen à nobis interea cessatum est : nam ad annum MDLVI. (quod spatium fuit annorum circiter sex) assiduis concienibus, cæterisque ex instituto nostro ministerijs obeundis, Christianorum duo millia fecimus : quo tempore nonnulli è proceribus, coniunctis viribus contra nouum Regem, sectatoresque ipsius, vrbi Amangutio sæuam ad eò incendium intulerunt, vt cum amplius decem millibus familiarum incoletetur, vnius horæ spatio vniuersam flamma peruaferit. Nec sanè domus nostra, templumque ab eo incendio fuit immune. Posthæc affertur nuntius, aduentare hostes; quo audito Christiani conueniunt, communique sententia statuunt, non esse mihi in ijs tumultibus commorandum : denique vigesimo post incendium die, cum iam hostium exercitus ac vrbe non plus tribus millibus passuum abesset, vehementer à me efflagitant, orantque vt inde discedam. quorum ego precibus eo animo cessi, vt post eas turbas, ac seditiones redirem. Consilio professionis meæ cognito, reliqui Christiani ad me concurrunt, nullam ea nocte partem capiunt quietis, cum alij peccata confiterentur, meumque discessum lugerent; alij mecum vnà decedere decreuissent. quos ego vt potui, verbis solatus, discessi, multis me nihilominus ad nouem millia passuum prosequentibus summo cum dolore ac gemitu. mortuum parentem in conspectu eos habere dixisset. Nimirum prælagire iam tum videbantur calamitates, quæ postea contigere: quippe deinde, & vrbs funditus euersa est, & summa annonæ inopia, aliaque id genus multa incommoda consecuta. In itinere cum diuellerentur à me, ecce tibi denuò lacrymæ virorum, mulierum, puerorum, quæ me sanè magno mœrore, tristitiaque affecerunt: atque ita illi ad suos regressi sunt, ego Furtaium iter intendi, qua in vrbe versabatur Balthasar Gagus cū duobus fere millibus Christianorum, quos ibi fecerat, eratque magna apud Regem in gratia,

ad quem Prætor Indiæ certum hominem Regis Lusitaniæ nomine cum pretiosis muneribus misit, egitque grarias quod nos adeò humanè liberaliterque tractaret. Hoc ille officio permotus, ædes nobis optimas ex materia cedrina est elargitus: è quibus templum extruximus cum reliquis ad incolendum necessariis ædificijs, operam suam in id nauantibus admodùm impigrè Christianis. Decreuit etiam nobis aureorum quinquagenum vectigal. Inde cum æstus belli iam deferbuisset videretur, ethnici multi ad verbum Dei confluabant, ac fere semper ad Dominum conuertebantur aliquot, decem interdum, interdum quindecim, pluresque aut pauciores, prout mentes eorum Spiritus Sancti claritas illustrauerat. Amangurio etiam Rex, regniq; proceres, missis per Christianos epistolis, nos ad se inuitarunt, qua de re cum Regem ipsam Bugiamicitiæ causa consuluissem, respondit adhuc maturum non esse: simulac foret, se monitum. suspicati sumus occultam aliquam coniurationem ipso conscio aduersus Amangurij Regem esse conflatam: nec sanè temere, nam ex principibus quidam potens, Amangurium ex incendio ferme iam instauratum aggressus, diruit, magna ciuium parte vel spoliata, vel in seruitutem abducta, Regis etiam fratre cum omnibus ijs, qui partes eius sequebantur, occiso. Ea re cognita, Bungi Rex magnas copias ad Amangurium occupandum misit, quo euentu, adhuc incertum est.

Anno MDLV. octauo Idus Septemb. Rex apud nos sanè quàm iucundè cœnauit: à cœna de Deo verba fecimus. ipse per quendam ex amicis iussit nobis renuntiari velle se certos pecuniæ fructus assignare alendis ijs, qui in sua ditione Dei legem docerent. Respondimus, nobis hoc non esse ira necessarium, sed in pauperum subsidium hospitalem domum à nobis ædificatam esse, quæ huiusmodi ope admodum indigeret, orare nos Regem, vt beneficium illud in eam domum conferret; quod fecit, & simul iussit nobis attribui aream in vrbe imperij sui admodum ampla ac celebri Facata no-

mine, ab vrbe regia quinque dierum itinere, vbi iā Balthasar Gagus aliquot fecerat Christianos. Eò nunc Balthasar idem est rediturus, vt ibi diutius commoretur, atque commodius Euangelium prædicet. Christus Dominus noster, eas vires nobis easque virtutes impertiat, quæ ad assiduos huius prouinciæ labores atque pericula sunt necessariæ. Valere vj. Idus Septembris. MDLV 11.

GASPARIS VILELAE ad Societatem Iesu.

Nno MDLV. cū in hæc loca Melchior comitesque peruenissemus, nihil ad vos scripsi, propterea quòd redituro mox in Indiam Melchiore, satis fuisse de moribus hisce, ac regionibus ex ipso vos cognituros putabam. Nunc ea persequar, quæ post eius discessum præfente me contigerunt, quò in omnibus immensa Dei bonitas magis cluceat.

Vbi terram hanc attigi, iussus sum Funaij habitare cum Cosmo Turriano, partim vt ingrauescentem iam illius ætatem, in tantis ac tam multis laboribus aliquo auxilio subleuarem; partim etiam, vt ex eius consuetudine ediscerem, qua ratione horum Christianorum ingenia colenda tractandaque sint. Balthasar autem Gagus, qui ibi erat, firandum est missus, vbi portus est in primis celebris, & Christiani nonnulli: Regulus præterea vrbe eius valde nos diligit, fecitque nobis potestatem areæ cōmendæ, qua in area Virginis Matris adẽ sacra excitauimus ad pios Christianorū vsus, cū Iaponiorum incolarum, tum Lusitanorum, qui eò cōmeant. Gagus ad Regulo humanè exceptus est cum alio fratre nostro, itemque alio Iaponio Christiano in rebus diuinis admodum erudito, quos secum adduxerat. Hos deinde cognouimus in neophytis instituendis magna cum laude versari. post Gagi discessum, aream coemimus patientiorem, domauitque Rex nobis peramanter qual-

dam

dam ædes in proximo, quæ statim nobis vsui fuere. ex
ijs quippe templum exstruximus, addidimusque recta
nonnulla nobis ad incolendum necessaria. Opus ad
culmen perductum est die sanctis omnibus sacro, an-
no MDLVI. Melchior primum in eo sacrum fecit, so-
lenne. Inter hæc tempus aduenerat, quo Melchiori in
Indiam redeundum erat, quem à nobis dimisimus, nul-
la spe in hac quidem vita nos reuiscendi. Inde Christia-
næ rei ex instituto dedimus operam non sine aliqua
difficultate propter occultas conspirationes aduersus
Regem in vrbe conflatas à reliquijs cõiuratorum, quos
mense ante nostrum aduentum capitali supplicio affe-
cerat, ac deinde ad cæteros minori suo cum periculo
puniendos in insulam quandam, quæ arcis instar est,
sefe receperat. Hisce tumultibus & recentes Christia-
ni vehementer, & nos etiam aliquantum perturbaba-
mur animis, quod ex Regis interitu (si fortè id con-
tigisset) aut mors nobis imminere sine dubio videretur,
aut certè multa ac grauius incommoda, quæ ma-
gno nobis impedimento forent, quominus rem ex ani-
mi sententia gereremus: veruntamen nonnullis à Rege
concessis, pax inter eum & ciues composita est, & qua-
lecunque otium consecutum.

Instituti autem nostri in Japonijs adiuuandis eiusmodi
ratio est. Primum, quoniam plurimis tantę sunt tene-
bræ, vt animam simul cum corpore interire, nullumq;
Dei iudiciũ de rebus in vita bene vel malè gestis futurũ
existiment; duos menses quotannis, Nouembrẽ ac Decẽ-
brem, vsq; ad octauum diem ante ante Narales Domini
ferias, ponimus in quotidianis, de morte, iudicio, poenis
infernũ, deq; cælesti beatitudine cõcionibus; ad quas vni-
uersi fere conueniunt Christiani. Die verò mortuorum
omniũ commemorationi dicato, in eandem rē maiori
etiã studio ac cõremonia incũbimus. Toto aut co tempo-
re, cenotaphiũ habemus atratũ: sup id, responsũ vnum
verbis conceptis quotidie pronuntiamus, & sacra ritũ il-
lorũ mysteria populo exponimus. Quo quidẽ anni tẽpo-
ranta vis frigoris est, vt præter assiduum gelu matuti-
num,

num, multa etiam è cœlo decidat nix. Sed Dominus pro sua clementia, necessaria nobis remedia suppeditare non desinit.

In festa Natalia, dimissis per finitimas villas nuntiis, Christianorum conuentum indiximus; quorum, à viginti quatuor, ac triginta millibus passuum, tanta multitudo confluit, vt eos templa duo coniuncta, ædesque nostræ priuæ non caperent. Media nocte sacrum solenne ritè peregrimus cum hymnis quibusdam pijs, de laudibus Natalium Domini, & nonnullas è sacris litteris historias exposuimus, quibus rebus Christiani admodum delectati, & in sacrosancta fide firmati sunt. Post eorum dierum celebritatem cum æquum esse non videretur, vt intra domesticos parietes inclusi, animas IESV CHRISTI sanguine redemptas in desertis regionibus perire pateremur, missus sum cum Ioanne Fernando ad vicum, quem Cutamen appellant, vbi aliquot Christiani visuntur, quod & gentilibus viam veritatis ostenderem, & Christianis solatium aliquod atque vtilitatem afferrem. Et quoniam iter illud pedibus iniquo anni tempore sine vllò commatu faciebamus; nec frigoris nec famis incommodum defuit. Peruenimus ad montem, vbi nos quidam ethnicus excepit hospitio, & paululum oryzæ dedit in cibum: & quia lucebat adhuc, ab eo petimus, vt viam nobis ad vicum quandam finitimum mōstrare ne grauaretur: quod cum peruenissemus, ad vetulam Christianam probi viri uxorem item Christiani, diuertimus, cuius nobis in ministrando studium, & alacritas, cum veteris illius, ac pascens Ecclesiæ laudibus procul dubio comparanda, omnem præteriti laboris molestiam, ac defatigationem absterfit. Cœnam pro ipsius angustiis parauimus ex herba inane quam appellant, atque nasturtijs, cum anus ad nos calefaciendos ignem paucis quas habebat paleis excitasset. Eadem monita à nobis, vt aliquos ad Euangelium conuocaret, quamquam nox erat, frigusq; permagnum, tamen tãram in ea re diligentiam adhibuit, vt multos barbaros adduceret, ad quos cum apud senē

quæ-

quendam de salutis ipsorū ratione verba fecissemus, de-
cē ex ijs permoti diuini⁹ Euāgelio credidēre: quos simul
atq; opportunum est visum, magna nostra lætitia bap-
tizauimus. Accessit ad hos etiam senex annos natus sep-
tuaginta, cuius domi sermo de Deo (quem diximus) ha-
bitus fuerat. Is cū annos circiter octo graui admodū
valetudine laboraret, ita vt membris pæne solutis, inter
loquendum vehementissimè tremere, multis in vita ho-
micidijs perpetratis, dæmonis cultor, cuius speciem se
se identidem offerentem adorabat vt Deum, biduo post
Baptismum Dei beneficio sanus, ac liber ab omni tremo-
re surrexit, & omnibus inspectantibus, diabolicas syn-
graphas aliaque id genus igne combussit.

Ex eo loco profecti, antequā Cutamen peruenimus,
nos in itinere nox oppressit in magnis tenebris, frigore,
gelu, incerti qua iter esset, aut quem percontaremur, De-
um precati nos in viam dedimus, & in cuiusdam ethnici
hospitium incidimus, qui nos ad Christianam hono-
ratum hominem habitantem in ea solitudine misit, quē
antequam inuenimus, iterum errauimus, sed ea ipsa no-
ctis hora nobis obtulit Dominus, qui nos ad opertas il-
lius Christiani ædes aliquando perduceret. Is nos simul
ac vidit, statim nobis prouoluit ad pedes, nunquam se
tanto in honore fuisse dicebat. ea nocte in consolandis
animandisque Christianis eius domesticis ibi posita, po-
stridie manē profecti, Cutamen venimus, acceptique hi-
lariter sumus à Christianis, qui cognito nostro aduen-
tu obuiam nobis processerant. Hic, dierum aliquot mo-
ram fecimus, quò & Christianos confirmaremus, & pa-
ganos ad Christum adduceremus, quorum decem con-
uersi, alij miserabili quodā errore liberati sunt: cū e-
nim sese de mote dominis sacramēto fidelitatis obstrin-
gerent, idque ante idolum stantes, sanguinemque mittē-
tes è brachio, descriptis ex eo litteris quibusdam, quæ le-
gi non possent, & ad extremum syngrapha concremata
hero se fidem seruaturos esse iurciurando promitterēt;
omni studio fecimus, & effecimus, vt si ab ea consuetu-
dine prorsus nollent absistere, saltem per Deum condi-

tores cœli terraque iurarent, quod nobis omnes se facturos esse polliciti sunt, potiusq; mortem appetituros, quam ad pristinam iurisiurandi formulam redituros. Ea res Dominis eorum pergrata fuit, ipsorumque fidem, nunc multo quam antea pluris aestimât. Circumspectis huius provinciae miseris & inopia, Cosmo visum est, è re communi futurum, si in vrbe Funatio valetudinarium institueretur itaque consilio cum Rege communicato, per amplam domum extruximus, bisariamque diuisimus, ut altera pars elephantiacos (quorum magnus in his locis est numerus) altera leuioribus morbis ægotantes exciperet. Confluxere ilicò elephantiaci complures, quorum curationi præfecimus unū è fratribus nostris chirurgiæ peritum, qui cōtemptis ut Christum pauperē sequeretur, delicijs diuitijsque quas possidebat, in Societatem nostram adscriptus est. Et quoniam vrbe tota moribusq; finitimis multi præterea inopes, egrotiq; versantur: cōstitutus est Iaponius Christian⁹ annos natus quatuor & viginti, spectatæ virtutis adolescēs, qui castitatis voto alijsq; nōnullis Deo sese dicauit, ut is egentibus, viduisque diuideret eleemosynas, quas Christiani conijciunt in arcem ob eam ipsam rem publicè positam. Augetur autem quotidie huiusmodi pauperum, atque ægotantium multitudo, in hospitali quam diximus domo, magno cum rei Christianæ adiumento, & barbarorum pudore, cum videant populares suos ægros omnes gratis à nobis curari, necessarijs medicamentis adhibitis.

Ineunte Quadragesima, instituti sunt sermones de sacra Confessione, quam Iaponij tanto cum labore, lacrymisque peragebant, ut nostrum nobis teporem tacitè exprobrare quodammodo viderentur.

Per idem tempus multa ac magna capitis pericula adiunximus; cum enim Rex arce se contineret, quæ abest ab vrbe viginti quinque millia passuum, cumque magna latronum vis, sublati iudicijs, vrbe tota volitaret, quorum animi in eadem nostram à Bonzijs sollicitabantur; hęc me tota, necè in singula momenta expectantes, pauco

vino in vsum sacrificiorum, alijsq; rebus nonnullis vt potuimus absconditis, cum vel in cibo capiēdo mors nobis ob oculos versaretur, vigilijs inter nos distributis (q̃ nunc etiam facimus) vitā nostrā, magno sanē labore incommodoq; tutati sumus. Quo tēpore iussit Rex nobis renuntiari, se nihil opis in tali re nobis afferre posse: proinde nostrā saluti consuleremus, molestū sibi fore, si quid nobis incommodi accidisset. Ac reliqua sanē vrbe itē vigiliæ agebantur, sed omnis nostra spes, atque fiducia ex vnus Domini clementia ac bonitate pendeat. Inter hos metus hyeme exacta, nullo tamē Quadragesimæ die nō habitus est sermo de rebus Diuinis, aliquot sese quoti die diuerberantibus, cum sexta quaque feria noctu de passione Domini verba fierent, flagrisque in corpus suum omnes domestici nostri vnā cum Iaponijs centum ferme, scirent, qui ad audiendum Euangelium venturi erant. Semihora dicēdo absolvebatur: inde Christi Crucifixi proponebatur vexillum: postremō extinctis luminibus veniebat ad verbera, nec ante cādendi modus fiebat, quā p̃salmus quinquagesimus ad finem vsque pronuntiatus esset, idque ea pietatis significatione, vt cuius in suis animus ad religionem, & lacrymas commoueri posset. Inter hæc rursus Amangutiū inuitamur: sed quia in Bungo constabat operæ fructus; & simul, ne Ioannis Firandi auxilio priuaremur (nam ei proficiscendum fuerat) Amangutianis rescripsimus, Paschalibus festis nos eō venturos. Sacrosancta hebdomada, quanta maxima potuit cæremonia religioneque peracta est. Primum Dominico die Palmarum, solenni sacrificio facto, ramisque de more distributis, prodijmus supplicantes, Crucemque præferentes per magnam; emensaq; area spatiosa è regione ianuæ, foribus in reditu oclusis, Cosmus, qui extra templū cum signo Crucis populoq; remanserat, clamare cæpit, Attollite portas: cui respondēbat è templo chorus, vt assolet. cum tertiō denique admissus esset, & ad aram maximam ordo comitantium, non sine summa omniū lætitia peruenisset; sacrū missæ continuō cæptū est. Passione Domini decātanda;

ingens

ingens animorum motus, & eorum, qui recitabant, & eorum qui audiebant est factus: tantumque dolorem de licitorum atrocissima innocētissimi Domini mortis narratio omnibus attulit, simulque intimum solatium ita magnum, vt satis appareret, omnia hæc à Spiritu Sancto proficisci, atque ita sacrum peractum, & ritus illi sanctissimi quid sibi vellent, populo expositum est. ad hæc templi parietes pullo peristromate conuetsi, & sepulcrum excitatum est ad sacratissimum Christi corpus condendū, ac persoluenda iusta solennia, adiuuantibus quinq; Lusitanis, qui in hac vrbe hyemauerant, seque ad nos Confessionis causa receperant. Quartæ feræ tenebras quas appellant, alternantibus choris canticum Zachariæ, cum symphonia; deinde psalmus idem quinquagesimus magno cum sensu, lacrymisque Christianorum; gentium verò admiratione, & approbatione conclusit. Postridiè, ad sacram Eucharistiam admissi Lusitani & Iaponij aliquot, qui quidem ad tantum mysterium idonei videbantur: & quia tum primum cœleste illud conuiuium inibant, summa animi dulcedine ac voluptate perfusi sunt. His ritè peractis, corpus Christi condidimus, templum circumcuntes accensis luminibus. In sepulchri præsidio Lusitani duo, cum totidem pueris, armati maculis ferreis, galeisque, sunt collocati: quæ res cum tempus illud referrent, quo Christus liberator noster in terris versatus est; Christianos mirum in modum commouebat, magnoque malè actæ vitæ dolore afficiebat vniuersos. Sextæ feræ exsequias maior populi frequentia celebrauit. decantata passione Domini, & corpore Christi recluso non sine motu & comploratione omnium, mirabilis erat sacris peractis dolor ac moestitia Christianorum domum redeuntium. Iisdem Sabbato sancto sacris adfuerunt. Ara in medio templo exstructa, sacello etiam maximo auleis pictaque tabella exornato, in qua Christi resurgentis effigies cernebatur, multis præterea candelis ardentibus, pullum prætendebatur siparium. id, simulatque chorus, Kyrie eleison, no uies cecinit, subito demissum, aram ipsam, & Cosmum

stan-

stantem aperuit, qui è choro clam se subdlexerat, seq; ornatum sacrificantis induerat. Vbi verò Angelicus hymnus intonuit, confestim æra campana vi summa pulsantur. quæ res tanta ac tam repentina lætitia Christianos affectit, vt mente pæne emoti viderentur, siue id ex præterito mœrore, siue ex rei nunquam ante id tempus visæ nouitate contingeret. sanè ij nobis dicebant se iam nunc in hac vita fructum cœlestis beatitudinis prægustare. Atque his rebus in Christiana fide non mediocriter confirmati sunt. Paschali die quæ consequuta est, corpus Domini circumtulimus sub vmbella, cereis & candelis accensis. Symphoniaci, cæteri que ministri sertis amœnissimis redimiti iucundè psallebant. Nec tempestius tormentorum aliquot fragor, nec magna populi vis celebritati defuit. itaque concursus multitudinis nullum eo die locum sacro sermoni reliquit.

Dum hæc geruntur, affertur Amangutio nuntius, dynastam quendam nomine Moridonum copijs adductis, Regeque Amangutij & principibus, interfectis, urbem totam flamma ferroque vastasse. Ac nobis utique si eò venissemus, fuerat moriendum: sed videlicet nos Domineus dignatus hoc honore non est; quem habet ijs tantummodo, quos præcipuè diligit. urbis excidium ingens famines excepit, quæ cum è barbaris multos, tum è Christianis nonnullos absumpsit; vniuersum verò ciuitatis statum ac sobolè in multos annos omnino perturbauit, ac perdidit. Atq; hi sanè bellorum tumultus quod adhuc experti sumus, Christianæ fidei propagationem magno pere dissinent; sed nihilo minus eo ipso tēpore in Bungi regno multi Christiani fieri capti sunt, præsertim ex inopi plebe. nam diuites ferè mundo seruiunt, & obire statutorum vœculas pertimescunt. Firando etiam à Balthasare Gago litteras accepimus, in parua quadam insula, triginta vel quadraginta homines Baptismum petere, Christianos eius regionis in IESV Christi cultu proficere, phanumque extruxisse, quamquam pro multitudine populi exiguum. Quod verò ad nos ipsos attinet, nunquā occasiones defunt, quibus p̄bemur & exerceamur.

Etc.

Etenim Bonziji fictis criminib⁹ falsisq; testibus nos apud populū in inuidiā conātur adducere, quodd scilicet humana carne vescamur atq; ad faciendā mēdacijs fidē vestes manantes sanguine in aediū nostrarū fores occultē conijciunt. idque non semel hoc anno fecerunt, qui est à Virginis partu MDLVI. quōcirca totō pāne Iapone percrebuit, nos dāmonas esse, nec verbis nostris habendam fidem. quod etiā scriptis in ianua nostra propositis palā edicunt. A pueris etiam interdū lapidibus perimur. Cōplures prāterea nos fœdē cōtumeliosē cōpellant, tamētiā contra honesti viri permulti reuerentur, & colūt.

Huiusmodi periculis (vt dicebā) tentamur à Domino, & prāclare docemur, quā parū sine illius ope valeamus ipsi. Idem tamen hāc Iaponiorum peccata dissimulans, clementiā suā non obliuiscitur, ad alliciendos ad se animos nonnulla supra naturam interdum efficiēs. Quēdam multis iam annis pāne paralyticum Baptismo lustratum intra paucos dies sanitatem donauit. Mulierem assiduo singultu etiam dum loqueretur & cibū caperet, iam diu laborantem, per Baptismum eo vitio liberauit. Aliam energumenam, vt primum Christiana facta est, dāmon reliquit. E montanis quidā cū febris consisteretur, ad templum nostrū descendit, certus inde non ante discedere quā sanitatem reciperet, postridieq; cōualuit. Iam in ipso valetudinario, quod diximus, vulnera, veteresque decem atq; etiam viginti annorum abscessus quarto decimo interdum die sanantur. Atq; hāc omnia necessaria sanē sunt ad huius gentis tenebras dispellendas, detegendosq; diaboli dolos, atq; pręstigias. simulat quis ex composito se mortuum esse, hunc venefici extrahunt ē sepulchro se ad vitam reuocasse mentiuntur. Interdū etiam adiuuante dāmonē aegrotos aliquos curāt. Quidam cū multos iam dies nulquā appareret, veneficorum opera repente comparuit. Defunctus cū efferretur nescio quis, vbi ad feretrum detegendum sepeliendi causā ventū est, nullum eadaueris ne indicium quidem inueniunt. Hisce alijsque id genus artibus miseros Iaponios diabolus decipit: quorū ad cāterā scelera, quā multa sunt,

sunt, illa etiam accedit immanitas, ut filios infantes crudeliter enecent, vel quod vnum aut alteri sobolis causa fati esse, quod in rei familiaris angustiis corum f. licitati hoc pacto se consulere arbitrentur. Persuasum habent etiam alicubi: quæ mulieres ventrem ferant, eæ foeminam si pepererint, ad inferna dānari: quæ te peritura foetum in vtero medicamentis interimunt. Iā verò verantur Iaponij de vitæ exitu cogitare, ne videlicet mortis metu à flagitijs deterreantur. quocirca mortem repentinam exoptant, beatumque putant cui ita obire contigerit. Sunt etiam qui dæmonem colant, eoque familiarissimè vtantur, quos Iamambuxas hoc est milites conuallium appellant, ij ad famam sanctimonix colligendam, sese grauitè puniunt, stant, vigilant, cibo parcissimo vtuntur; altero, denique, vel tertio mense, vbi satisfactum esse diabolus pronuntiauerit; nonnullis amentix socijs vnà secum adhibitis emendicata à popularibus sipe, mare petunt, nauiculamque conscendunt, cuius sentinam ita perforant, ut accepta paulatim aqua mergatur. Adhæc, diabolus magnopere satagit quod brutorum animantium specie vulgo adoretur, atque ut boues colant, hominem occupat; percontantibus nomen, respondet se regem esse bouum: rogatus ut abeat, negat se ex homine discessurum, nisi templum sibi exædificaturos esse recipiant. Si pollicetur, abscedit, si promissa non fecerint, rursus reuertitur, oppressumque hominem varijs cruciatibus torquet, quo usque phanum ædificent, in quo varias belluarum figuras pro numine venerantur, capitali etiā alicubi proposita pæna, si quis bouem occiderit. Interdum etiam venatores, si quam feram interemerint, suis beneficijs in modum inducitur. Itaque eius rei metu feras pro demone suppliciter colunt. Quæ omnia facit ille nimirum ob eam causam, ut mortales vero Dei cultu deserto mutent gloriam incorruptibilis Dei in similitudinē imaginis corruptibilis, hominis, & volucrū, & quadrupedum, & serpentium. Iaponiorū doctrina seu superstitio multiplex est. alij nescio quem iam mortuum colunt nomine Amidā, alij quendam, quem Xacam nominant. est etiā hæresis eorum

corum, qui lingua patria Fotoqui vocitantur, in opinio-
num suarum prauitate vsque adeo pertinaces, vt aures
Euangelio prorsus occudant. negant enim fidem ha-
bendam nisi, scriptis ijs quæ apud se habent: & pro mi-
raculo est, si quis eorum Christiana facta suscipiat. De-
nique Soli etiam, ac Lunæ deorum honores habentur,
nec non ipsi dæmoni, cui tēpla erigunt, atque in ipsistē-
plis effigiē eius multo quā nos foediorem ac deformio-
rem depingunt. Multi sunt etiam cœtus cœnobarum
vtriusque sexus, albo vestium colore, rufo, nigroque di-
stincti, vita moribusque turpissimi.

Societatis nostræ in his partibus tria domicilia sunt.
Amangutij vnum, vbi multi erant Christiani: verum æ-
des eā vnā cum vrbe ipsa incensæ, & solum à barbaris
templo Idolorum postea dicatum est: tamen nunc au-
dimus nōnullos qui superfuerunt Christianos, idipsum
iudicio repetiisse, eiusque possessionem nostro nomine
recepisse. Alterū est domiciliū Firandi. Tertium, idem-
que omnium maximū est hoc Bungenſe, quod in primis
stabile Deo propitio futurum videtur, tū propter Regis
(quamuis nondum Christiani) eximiam erga nos bene-
uolentiam, & alijs rebus & in consilio dando probatam
nobis, & cognitam; tum etiam propter existimationem
à nobis apud præfectos regio magistratusque colle-
ctam. Accedit quod Rex Euangelij promulgationem in
suo regno sibi gratam esse demonstrat. Ad quem si Rex
Lusitanæ Ioannes patronus ac parens Societatis nostræ
legatum quempiam mitteret, multum ea res (vt arbi-
tror) ad eius conuersionem valeret. Vos etiam atque et-
iam Domium obsecrate carissimi fratres, vt Regem
hunc excitet: nam vtique ex eius conuersione huius reg-
ni totius insularumque conuersio pēdet, quippe cum sit
Iaponis Regum hodie in primis potens.

Septembri mense Firandum, cum ibi Balthasar Ga-
gus esset, duæ Lusitanorum naues appulsæ. Itaq; à Cos-
mo ad eius subsidium in Confessionibus audiendis, a-
lijsque laboribus, quos noua prouincia secum affert, cō-
sum missus. Meo aduentu Gagus, & Lusitani, & ipse regu-
lus

lus oppidi valde gauisi sunt. Et quoniam Christianorum
vererum vita moreq; apud hos populos in vtranq; par-
tem plurimum ad exemplum valent; primum omnium
suadere Lusitanis institimus, diligenter cauere, ne que
neophytorum exemplo suo offenderent. Multos Con-
fessione purgatos sacra Eucharistia refecimus. omnibus
verò dominicis festisque diebus ad Lusitanos à nobis,
ad prouinciales à Iaponio Christiano comite nostro
magnæ virtutis homine, & salute suorum cupidissimo
conciones habebantur: semel etiam cum symphonia sa-
crificauimus, & solenni supplicatione. præibant sclope-
tarij quadraginta cum dispositione festiua: hos tibie se-
quebantur: deinde Lusitani duo cum funalibus, & cruci
fer vnus dalmatica indutus. tum è fratribus duo Lita-
nias concinebant: postremum locum tenebat ornatu
corporis pretioso Balthasar Gagus sacerdos. Vbi in con-
spectum nauium ventum est, in quibus erant vexilla sub-
lata varijs Crucibus coloribusque fulgentia, præterun-
tes nos maioribus tormentis honoris causa consaluta-
runt. Frequens tum ibi fortè mercatus erat, quò ex omni-
bus ferè partibus negotiatores cõuenerant. Itaq; specta-
culū magna Christianorū lætitia, magno barbarorū cõ-
uentu atq; approbatione celebratū est. Cū ad Crucem
peruenissemus, quam non longè ab ædibus nostris loca-
uimus; habita de laudibus Crucis oratione, ad tēplum
eodē ordine redijmus. Faxit Dominus vt p hos sanctos
ritus qui cernuntur, Creatorem suum agnoscant homi-
nes, qui corporis oculis cerni non potest. Interim nun-
tiatur lætus rerum Bungenſium progressus, simulq; Pau-
li obitus natione Iaponij, quē agrū Funaij reliqueram,
virum magnis virtutibus præditum. Hunc ferunt, agen-
tem animā, inter mortuis vocibus nihil tamen æquē cla-
rè pronuntiasse ac Iesus, Maria: cuius mortem homines
pariter vitamq; admirati sunt. Is triēnium iam in vinea
Domini laborauerat fidelis operari⁹ comesq; noster ma-
gno animi ardore, spiritu, curaq; salutis humanę. Itaque
multum eius morte dāni fecimus. eggè enim in tāta ho-
minum nequitia similē Paulo reperias. Balthasar Gagus

Cosmi iussu ex eo loco Facatam profectus est, vt possessionem adiret arcem quam Rex nobis ad ædes adificandas attribuit. Inde Bungi Regē inuiser, vt is totam rē auctoritate sua confirmet. speramus autē id valde è re publica futurū. est enim ea vrbs cæteris aliquanto pacatior, quā mercatores opulenti, qui ibi commorantur, diuitijs metuentes suis, imminētis belli pericula largis muneribus, & congiarijs redimunt. Hic locus quartum iam quintūve annum abundat annona. expectamus vicissim vacas Pharaonis strigosas, quas vtiā Deus arceat. effodit enim pectus, infantium multitudo à parentibus tali tempore percuntium: quibus si nunc in ipsa vilitate nō parcant, quid in caritate putandum est? Magna. n. (mihī credite) fratres carissimi sterilitatis in cōmoda ac difficultates in his regionibus sunt, prorsus vt ipsi diuites herbis viderent vitā. Idcirco nos Iosephi prudentiā imitati, in annum insequentem aliquid semper custodientes, Christianorum inopiā, ac necessitati consulimus: tamen si inter Iosephi horrea nostraque permultum interest, quippe apud nos non nisi nasturtiorum folia, laetucaq; sole tostata adseruantur. Res frumētaria in his locis est perexigua: nam triticum vbi maturum est, imbrium vi tempestatumque deperditur. Oryzam sere demetunt, eamque non ita multam, vt vniuersæ vbi sufficiat: nec ea pauperes, nisi si quando gratulationis causa vescuntur: quos tamen omnes Domini benignitas alit, ac sustinet.

Scriptis his litteris, cognatus quidam Reguli Firandensis armis Regi Bungenſium illatis acie victus est: quem quoniam Firandensis Reguli ope adiutū Rex Bungi cognouit, vaſtatem eius regno inferre constituit. propterea Funaiō scripsit ad me Cosmus rumorē esse, Bunge sem exercitum infestis signis in hæc loca venturum: pio inde si opus esset, rebus nostris maturè prospicerem. Ex hoc denique intellexi quid esset, cur antea me Rex Bungi vt Octobri mense hinc discederem, per litteras monuisset. Huius belli metu perterriti afflictique Christiani quidam ad me noctu venerunt, professique sunt, si ego Firandi remanerem, se ad oppetendam mecum vāā

mort
intra
go sa
pori a
fi. Hu
lia co
hic v
tarun
lum i
H
MDI
vt pu
obed
ad ig
volu
ucm

M

in va
In co
subst
vulge
quen
nos c
suetis
exfr
nibu
ba de
quid
volu

EX INDIA LIBER I.

mortem in templum nostrum esse venturos: sin minus, intra priuatos parietes vitæ finem expectaturos: quos ego salutaribus præceptis instructos, ijs verbis quæ temporis ac rei conuenire videbantur, bono esse animo iussisti. Huius insulæ Firandi circuitus nouem passuum milia colligit, & aliquot habet vicos, quorum maximus est hic vbi sum in præsentia familiarum omnino ducentarum. In reliquis sunt Christiani nonnulli, quos, nisi bellum impediatur, singulis hebdomadis inuisere statui.

Hæc habui, mihi carissimi fratres, quæ de hoc anno MDLVII. scriberem vos oro per IESVM Christum, vt precibus vestris mihi verè summisionis, perfectæque obedientiæ virtutem ab eo impetretis, qui mea causæ ad ignominiosam vsque Crucis mortem esse obediens voluit. Ex insula Firando quarto decimo Calend. Nouemb. MDLVII.

MELCHIORIS NONNIJ ad Societatem Iesu in Lusitaniam.

NONNO post Christum natum MDLV. ad vos de di litteras ex ora Sinarum, vbi hyemare coactus fueram, cum laponem tenere non potuissem. Multa in eo itinere & magna vitæ pericula adiuimus, cum autem in vada incideremus, aut naues inter se concurrerent. In eo autem portu Sinarum ad mensem Iunium vsque substititamus, quod anni tempus laponicæ nauigationi vulgo putatur idoneum. Sed cum repente decretum esset insequentem quoque hyemem ibi traducere; continuo Lusitanos qui simul aderant circiter trecentos institimus consueti officijs adiungere. Casa itaque & templo è palæis raptim extructo, quotidie Christiana doctrina tradebatur: omnibus verò dominicis festisque diebus sacrum missæ & verba de rebus diuinis non sine magno fructu fiebant. Quod quidem tempore dici non potest, fratres carissimi, quantum voluptatis animo ceperim, cum viderem in Sinarum regione;

intertot seculorum idololatrias, diuina sacrificia peragi, & Euangelium promulgari: & præsertim hebdomadæ sacrosanctæ Paschatisque solennia, multis eorū qui aderant lacrymis lætitiæque celebrari. Illud etiam per cōmodè factum est, vt Lusitani aliquot redimerentur, ab incolis iamdiu in vinculis habiti, & capite sine culpa damnati. Tenebantur aut a deo terra immani que custodia, vt nisi hisce oculis ego ipse vidissem, nunq̃ fieri posse putassē, vt quisquā eo vitæ genere spiritum duceret.

Quadragesima exacta, Cantonē Sinarum vibem (quæ Olisiponi magnitudine pane par est) tristes nuntij perferuntur, quibus oēs valde perterriti sumus: in Sancij prouincia, tantā repente aquæ vim scaturigine crebra è terræ visceribus erupisse, vt omnem circa regionem ad passuum centum octoginta millia inundauerit, vrbes septem villasque cōplures obruerit, omnibus incolis vel ipsa inundatione demersis, vel si inundationē effugissent, demisso cœlitus igne cōsumptis. Quod ita pro certo est habitum, vt Chaurch, qui magistratū Cantone summam cum potestate gerebat, quod patrem atque familiam calamitate amisisset, administratione deposita (id enim in patris luctu solenne est) ad obrutam Sancij regionem magno cum squalore discesserit. Hæc autem de Sinis tantummodò cognita sunt; nam Lusitanis alijsve omnino aduenis mediterranea penetrare nō licet. Inde, anno proximo, Iunio mense Iaponem versus nauigare perreximus, & duas inter insulas certum naufragij vitæque discrimen Dei beneficio euasimus. cuius clementia, & in eiusmodi periculis cura salutis nostrę, nostram in ipso fiduciam non mediocriter auget, magnamque spem affert fore, vt Bungi Rex ad Christum adiungatur, præsertim cum eius rei, Rex ipse, scriptis ad Pratorem Indiæ litteris, significationes dederit non obscuras.

Cum ad Bungiorā appropinquaremus, ad oppidū quoddā appulimus, cuius oppidi principes, sumptis armis ab Rege defecerant: ibi ex incolis qui ad nauem accesserāt, audimus urbem totam euersam esse, aufugisse Regem, putare se nostros etiam socios qui ibi commorarentur

occi-

occi-
eram
Sed
cios
ego
gaud
profr
rō in
lacry
gius.
ctus à
strau
tibus
parie
& co
dom
caus
Reg
ne b
acm
culpa
ritas
Deo
add
vici
mo
taba
retul
serua
nunc
quan
existi
magn
gum
tisqu
tus: s
nitun
sibi i

occisos. Ea res quāuis falsò nuntiata, omnes quotquot
 eramus in naui, magnopere conturbauit, ac perculit.
 Sed illuc nihilominus vento aduerso cōtendimus, & So-
 cios omnes incolumes Dei beneficio offendimus. Quos
 ego nobis ad littus obuiam prodeuntes quanto meo
 gaudio uiderim, verbis exsequi fratres carissimi nequeo,
 prorsus ut à morte reuocati mihi viderentur. Neque ve-
 rò in eo congressu Cosmus ille Turrianus temperare
 lacrymis poterat, bonus utique senex, & vir planè egre-
 gius. Annos aliquot Amangutij vixerat, in ea vrbe reli-
 ctus à Francisco Xauerio. ibi rem Christianam admini-
 strauit egregiè, multis magnisq; laboribus, ac diffcultati-
 bus fortiter superatis. Etenim vel intra priuatos ipsos
 parietes à Bonzijs lapidibus sputisque appetitus, illusus,
 & contumeliosè tractatus est, cum sine magno periculo
 domo pedem efferre non posset, idque ob eam maximè
 causā, quod post Francisci Xauerij ex eo regno discessu,
 Rege ipso Amangutij ex insidijs interfecto, assiduo pæ-
 ne bello ac seditionibus, cum vniuersæ fere nobilitatis
 ac magistratuum eade regnum illud exarserat: cuius rei
 culpam Bonziji (quorum est magna apud plebem aucto-
 ritas) cum in Christiana sacra suscepta, neglectasque
 Deorū religionis conferrent; tantā in inuidiā Cosmū
 adduxerant, ut & mundus illi crucifixus, & ille mundo
 vicissim iure optimo dici posset. Sed eum in hisce incō-
 modis & ærumnis præclara nimirum conscientia susten-
 tabat: quippe qui ad Christi Domini nostri gloriam
 retulisset omnia, & Amangutianā Ecclesiā interim con-
 seruari atque augeri intelligeret. Deniq; mihi narrabat,
 nunquam se in vira, lētitiæ ac voluptatis tantum cepisse,
 quantum per id tempus Amāgutij percepisset. planè ut
 existimem illum è lacrymarum mira suauitate & copia,
 magna ex parte oculorum aciem perdidisse. Vt in Bun-
 gum veni, dedi operam ut Regem ipsum inuiserē, mul-
 tisque eum rationibus ad Christum traducere sum cona-
 tus: sed frustra, partim quòd hostium metu in locū mu-
 nitum sese præsidij causā recepisset, partim etiā quòd
 sibi intelligeret Christiana lege mores esse mutandos.

Accedebat illa quoque suspicio, fore ut populares sui Christianum regem ferre nollent. Sed illud maximè retardabat hominem, quòd dæmoni deditus est in ea Bōziorum secta, quæ animum ait vnà cum corpore interire, spiritum esse nullum, & nihil omnino præter ea quæ sensu percipimus. Sunt autem Bonziji cum regni proceribus affinitate coniuncti, nobis verò, quod plebi eorum scelera fraudesque detegimus, iniquissimi, tantisque mædacijs populum onerant, nihil vt Euangelio in his terris maiori impedimento esse videatur. Quod idem Francisco quoque Xauerio (quamuis id nos eclaret) vsu venisse nunc demum cognoui. Quotille in ijs locis incommoda superauit; cum pedibus iter assidue faceret, cum per vias, ædesque Bonziorum, ac principum concionaretur, vulgaribusque cibarijs, quæ inspidissima sunt, victitaret! In magnis verò frigoribus, instar famuli à pedibus, Iaponios equites citato gressu persequeretur, talari veste nunquam deposita, & quidem sarcinula onustus, vt eo comitatu insidias latronum effugeret. Idem in castigandis Iaponiorum flagitijs & superstitionibus ad id fuit liber ac vehemens, vt trepidaret comes eius, qui mihi hæc deinde cuncta narrauit. Quoties ille puerorum insectantium vociferationes, iurgia, lapidationes constanti semper inuictòq; animo pertulit! Mortem verò pro Christo vsque adeo optabat, vt eam vltro pæne quærere videretur. Regis quidem Amangutij nefario flagitio liberè atque acriter accusando, non obscurum adiit vitæ discrimen. Iaponijs proceribus quibusdam eum parum honorifice compellantibus, trementem interpretem, & mucronis ictum in singula momenta expectantem, iisdem compellationibus (tamen citra contumeliam) respondere iubebat, idque non contumacia elatus, sed quòd illud sentiret ac diceret: nullà (vt tum res erāt) suæ doctrinæ dictorumq; in ijs locis auctoritatem futurā, nisi maiore apud eos esset in honore, quàm ipsimet Bonziji, quos illi sanè valde reuerentur. Quam eius animi magnitudinem vitæque contemptum Iaponij vsque adeo mirabantur, vti

Xau-

Xau-
 Etitar
 gno
 ter op
 exigu
 corpo
 renau
 me in
 tauri)
 colu
 suppl
 hæc
 regn
 lanu

G

fi.
 fun
 ne
 ziū
 ac
 disp
 bie
 rit
 go
 me
 fet
 ip
 no
 ti

Xaucrius etiamnum magnum apud multos nomen sanctitatis obtineat. Ego in grauissimam febrem incidi magno sanè vitæ periculo: ex qua tertio denique mense pręter opinionem euasi: cumque res laponicę turbulentę exiguam spem profectus ostenderent, infirmo etiã corpore ad meum prouinciale munus in Indiam mihi renauigandum existimaui. Huc nos (qualem nec videre me in vita memini, nec verò existere vnquam posse putauimus) sauissima dierum quinque tempestate iactati, incolumes Deo miserante peruenimus: cuius bonitatem supplices exoramus, vt quos è tot periculis creptos in hæc loca perduxit, eosdem obedientia duce ad cœlestia regna sedesque peruenire patiatur. Cocino iij. Idus Ianua. MDLVIII.

G A S P A R I S V I L E
læ ad Societatem Iesu
Goam.

Nno superiore, fratres mihi carissimi, ad vos fusè perscripsi res cū alijs huius prouincię locis, tum præsertim Firandi gestas, vbi annum sum commoratus. quo temporis spatio Christiani mille & trecenti facti, tēplaq; tria Christo dedicata sunt, quę Idolorū antea fuerant. quam rerū conuersionē aduersarius agrè ferens, magnas in nos turbas per Bonziū quendā excitauit, qui ex incremento rei Christianę acti odio in nos iā ante cōcepto, habita insuper nobiscū disputatione turpiter victus, ad eò exarsit dolore ac rabie, vt in perniciē nostram ex illa die neruos oēs intēderit. Cōfestim praua Bonziōrū dogmata atq; mēdacia vlogo prædicare aggressus est, idq; eo euentu, vt cuius nomen Firandi ante id tempus obscurum atq; ignotū fuisset, plurimos iā sectatores haberet; nec plebs modò, sed ipsi Bonzii ex eius penderent. Inter hæc ille populum in nos omni arte incitare, monere & hortari, vti nos, sicuti Franciscum Xaucrium ante, exterminarent, atque

ita Deorū ab se iram ac minas auerterent. quibus rebus effectū est, non solū vt mulri iam nos falsum dicerent testimoniu, sed etiā quod Christianos pupugit vehementer (vt Crucem effingere non dubitarent in sacro cœmeterio positam: quam iniuriam & Regulus ipse, & aliquot alij Christi gloriæ cupidi quanquā vlcisci parati, iustis tamē de causis patienter tulerunt. Dominus verò Deus noster nihil ijs alijsq; multis eorum sceleribus cōmotus, sed recordatus miserationū suarū antiquarū, pro flāmis atq; fulminibus signa misit è coelo ad eorū tenebras fugandas perq; clara & illustria: etenim in media æris regione species Crucis apparuerunt, aliaque prodigia valde conspicua. verū nimeni uerò vsq; adeò densa caligine mentes eorū obductæ sunt, vt insolitā lucē intueri nequiverint: sed poti⁹ in sua p̄tinacia obfirmatiores, neophytos à Christi cultu summa vi reuocare conati sint.

Meacū est vrbs totius Iaponis caput, frequentissima academia, litteratorumque conuentu percelebris: cui ciuitati quod Euangelij lux nondum affulsit, Cosmo Turriano Rectori nostro visum est faciendum, vt aliquis nostrum ad explorandum ciuitatis statum, simulque tentandum quis ibi locus Euāgelio sit, mitteretur. Eius rei gratia crebris supplicationibus ac sacrificijs ritē peractis, hæc mihi prouincia obtrigit, quamuis ad tātum onus haudquaquā idoneo. Sed qui illud mihi imposuit Dominus; idem ferendo quoq; suppedirabit vires. Equidem, quod ad me attinet, mortem, iniurias, incommoda, & frigora quæ in ijs regionibus maxima sunt, mihi propono. Iaponicæ linguæ tametsi consuetudinem aliquam nactus sum, tamen quò facilius atq; commodius cum Iaponijs agere possim, interpretem è Societate nostra Iaponium mecum duco, iamq; me ad iter accingo. Itaque ne longior sim, temporis angustia prohibent. Illud à vobis fratres carissimi enixè peto quæsoque, vt me in tali tantaque re omnis opis egentem, Dominus quam diligentissimè commendetis. Ex Iapone. Cal. Septemb.

MDLIX.

IOAN.

ma
se
ni
p
pre
sing
sing
qua
fatu
rum
prop
pon
rabo
cū
ory
occe
mo
do
ac
ani
tra
præ
ctis
fuit
sup
ter
cio
sti
eius
ma
qui

EX INDIA LIB. I. 57
IOANNIS FERNANDI AD
Melchiorem Nonnium.

ACTA proximi superioris biennij cognosces
ex litteris ijs quę publicè missę sunt. Nunc ac
cipe quę mihi in pręsentia occurrunt. Bun-
gensium Christianorum in suscepta religione
maior in dies firmitas atque cōstantia cernitur: quippe
sefe pœnitentię, & Eucharistię sacramētis identidē mu-
niunt: sacris concionibus adsum, subinde se verberibus
puniant, aliq; pia munera diligenter obeunt: horarias
preces quotidie recitant, cruciatibus Domini in horas
singulas ita distributis, vt vniuersam eius historię scriē
singulis diebus ea ratione percurrant. Neq; verò Facate,
quāquam templo à militibus direpto & disturbato, ces-
satum est. Nā pręter fœminas puerosq;, patres familia-
rum sex baptizati sunt, quorum opera illam Ecclesiam
propediem restitutum iri confido. Atq; vt intelligas, la-
ponij Christiani quantum in virtute profecerint; nar-
rabo quid vni eorum nobili genere nato contigerit. Is
cū esset Amāgurij apud amicam opulentū, qui agros
oryzæ feraces ei fruendos dederat, cūque videret se
occupationibus distineri, quò minus Christo, quemad-
modum oprabat, totum se manciparet ac traderet; fun-
do vestigalibusq; relictis, Facatā vnā cū vxore, liberis,
ac seruis venit, vbi non modò se ipsum Deo verè atq; ex
animo dedit; sed filium quoq; indolis egregię nobis
tradidit tenera adhuc ætate, Societatis nostrę doctrina
pręceptisq; imbuendum. Idem, vt vni Deo vacaret, abie-
ctis omnibus negotijs, totū Quadragesimę tempus po-
suit apud nos: quidquid à quotidiano sacro & concione
supererat otij, totū id, precando, contemplandis sempit-
ternis pręmijs atq; supplicijs, morteq;, & extremo iudi-
cio insumēs: quibus rebus in Domini nostri IESV Chri-
sti cognitione & amore crescebat in dies. Accedebat ad
eius constantiam virtutemq; corroborandam, rerum à
martyribus piè fortiterq; gestarum assidua recordatio: è
quibus præcipuè diui Stephani delectabatur præclaro

facinore, pro lapidatoribus suis in extremo spiritu Dominum deprecantis. Vbi hebdomada sacra dies venerunt, vitæ maculis per Confessionem diligenter elutis, ipso Pascharis die cum alijs quattuor aut quinque cælesti pane sese pavit ac munijt. Quinto autem sextove post die, capta vrbe Facata, è principibus quidam qui seditione commota in regem Bungi arma ceperat, is apud quæ noster Christianus (vt diximus) Amangutij antea vixerat, se ab illo desertum indignatus, eum à sicarijs ad necè conquiri iubet: quos ille vbi se adorientes aspexit, non modò arma non sumpsit, cum esset vir aliqui fortis ac strenuus; sed etiam quasi mansuetus agnus in genua procubuit, tã diu ad Dominum Deum oratione conuersa, quoad vsq; impio ferro confossus eidem animam reddidit, nec dubitamus quin pro interfectoris fuderit preces. Etenim diui Stephani exemplũ intimis eius medullis inhæserat. Filius apud nos, vxor autem & filia apud sanctam fœminam precationi ac pœnitentiæ deditæ, magnos in virtutibus habent processus.

Alexander est quidã alius Christianus. is cum esset in famulatu potentis viri in agro Facatensi, haberetq; in eodem famulatu socrum & coniugem, quæ vxori domini seruiebant; à Spiritu sancto permotus, ea familiaritate salariog; relicto, Facatam, Baptismi petendi causa concessit. quò impetrato, perceptis iam Christianæ fidei rudimentis, tota de re dominum fecit per litteras certiorè, cumque ita Iesu fauente cõmouit, vt coniugem & socrum ad ipsum continuò dimiserit, quæ item ad Ecclesiam aggregatæ sunt. & coniux quidem, quindecim post diebus excessit è vita, Iesus, Maria piè pronuntians: quam multis rationibus in cœlum ascendisse confidimus: Alexander verò vxoris morte sanctissimè obita ad eò permotus est, vt omnem pecuniam abijcere, vitam cœlibè agere, & quoad spiraucrit, Cosmo Turriano parere decreuerit. Pijs sacrificijs tuis & reliquorum patrum fratrumque mihi carissimorum me valde commendo. è Bungi, iij. Nonas Octobris. MDLIX.

Libri primi suis.

S E L E-

SELECTARVM
EPISTOLA-
RVM EX INDIA

LIBER SECVNDVS.

LAURENTII IAPONII
ad Socios.

Ccepi vestras litteras, quæ mihi periu-
cundæ fuerunt : & quoniam intelligo
quanto vicissim desiderio teneamini
aliquid de statu nostro cognoscendi;
exponâ paucis, quæ nobis in hac Mea-
censi prouincia contigerunt. Primùm
igitur Didaci domum deuenimus in
Sacomoto vico : qui vicus iacet ad montis Frenoiamæ
radices, in quo cùm cœnobîa litteratique permultitum
verò insignis cuiusdam principis Bonziorum domici-
lium cernitur. ad eum montem cùm peruenissemus,
misi me Gaspar cum litteris ad Bonzium nomine Dai-
zembum, quibus ille perlectis, aduentusque nostri caus-
sa cognita; respondit, magistrum suum ex principi-
bus eius ordinis vnum, qui è Bungo nos euocauerat,
anno superiore extremum diem obiisse; & se tenui re
familiari, auctoritate nulla relictum, præsidio nobis esse
non posse. ad eum tamen postridie Gaspar, & ego re-
uertimus : & quoniam nos auidè ipse decemque eius
discipuli Bonzij audire videbantur; apud eos verba fe-
cimus:

cimus: à quibus admoniti nullas religiones in ea loca iniussu Bonzij eius regionis maximi induci posse; dedimus operam diligenter, vt eum conueniremus. Sed cum res parum procederet; oppidi præfectum postremò rogauius, vt nos ad illum introducere ne grauaretur. Tum ille: Si disputandi causa venistis (inquit) excludemini, sin ædium visendarum, id spectaculum vobis pecunia muneribusque mercandum est. Gaspar, vt omnes aditus clausos Euangelio vidit; à Frenoiama profectus, Meacum contendit. In ea vrbe quatuordecim dies in ædibus conductis morati ad docendum minimè accommodatis, in alias migrare coacti sumus loco celebriore positas. Huc Meacenses nonnulli iam ad audiendum euangelium ventitabant post quintum autem & vigesimum diem, Bonzio nos deducente, viro in primis ciuitatis honesto, Regem seu Imperatorem Gaspar adiuit. à quo ita amice acceptus est, vt ex ipsomet eius poculo, honoris & amicitiae causa biberet. tum verò frequentiore etiam vrbis parte nobis ad habitandum assignata, magna vis omnium generis hominum ad nos, vel audiendi, vel disputandi causa, confluxit: sed animis initio tam obduratis, vt verbo Dei audito partim blasphemarent, partim etiam iriderent nos, atque deluderent. per eos dies cum honesta mulier Meacensis ad concionem venisset; vbi peroratum est, Baptismum petijt statim: sed rem distulit Gaspar, eò quòd mulierem nondum ad id Sacramentum idoneam repperit. Cingues præterea duo (magni honoris nomen id est) noctu ad nos audiendos ita se conferebant, vt nostram doctrinam valde probare viderentur: quidam verò è principibus oppidi Gamangoxini, qui Meaci habitat, cum decem alijs apud nos Christianus est factus. postea cum Gaspar ad Mioxindonum, qui præcipuum Meaci obtinet dignitatis locum, auxilij petendi causa à primario quodam ciue deduceretur; tota vrbe percrebuit Mioxindoni iussu primum illum virum in vincula Gasparem coniecisse. rursus, cum vrbis præfectus per compita edixisset, ne quis Gasparem læderet; fictis rumoribus multi edictum esse metuebant.

tiebantur, vt Gaspar oppido pelleretur. huiusmodi multa prætereo, quæ singillatim enarrare nimis lōgum est. Sed iuuante Domino Iesu Christo confidimus, nos, vt adhuc fuimus, ita etiam in posterum incolumes futuros magna cum diuini nominis gloria, rabieque ac dolore diaboli, quando iam nostri in hanc urbem aduentus, ad Banduensem vsque Bonziorum academiam fama penetrauit, sexcentis passuum millibus Meaco distantem. interim Bonziorum minis, atque importunitate compulsus hospes is, ad quem diuerteramus, nos domo sua dimisit: itaque in aliam nos recepimus. Hic acius etiam in nos aduersarij seuire cæperunt, cū nos alij simias, vulpes alij, alij denique à dæmonibus occupatos, anthropophagosque appellarent: pueri etiam eorūdem instinctu cū cæteris iniurijs, contumelijsque, tum etiā lapidum, glebarum, & arenæ coniectu infestarent, atque lacefferent. Quanquam his rebus, Domino adiuuante, minimè deteriti sumus, quo minus Euangelium ad mensem Aprilem vsque, nuntiarem, cui Iaponij centum circiter fidem habuere, baptizati que sunt. sub id tempus Bonzij quinque nos conuenerunt ex ea secta quam Baracaque appellant, qui meditationibus quibusdam vacant arbitratu suo confictis: ij cū nonnulla de nobis quæssissent eiusmodi, vt appareret eos à dæmone agi, Gasparis responsis victi abiectique conciderunt. Duo præterea ex ea secta quæ Tendauī dicitur, cū diu nobiscum de religione atque acriter disputassent; concessere ad extremum veram nostram esse doctrinam, tametsi eorum nemo se ad Christum adiunxit.

Alius in primis eruditus, cū ē sermone Gasparis cognouisset vnum esse opificem rerum omnium, animosque hominum nunquam interire; idcirco negauit se Baptismum petere, quod ex impurissimo flagitiorum ceno emergere, casteque viuere se posse diffideret.

In Bonziorum ordine magnum est nomen eorum, quorum eruditionem duo quidam ex principibus suo chirographo comprobauerint. Ea veluti quædam canonicizatio est: in sella constitutos adorant, eorumque approba-

Probationem scripto testantur. ex eo tempore qui probati sunt, certos locos cæteris ad meditandum proponunt. Hūc dignitatis gradum adeptus Bonzius quidam, nomine Quenxu, qui ipsos triginta annos in meditando consumpserat in charta pratum, & in eo aridam arborem depingendam curauit. ad arboris autem radices carmina duo descripsit iudicium chirographo confirmata; quorum hæc erat sententia:

Prioris, Cedo, quisnam te seuit arbor arida!
Ego, cuius principium nihil est, finis nihil.
Posterioris, Meū cor, quod neq; esse, neq; nō esse habet;
Neque it, neque redit, nec retinetur vsquam.

Is igitur Bonzius cū ad Gasparem venisset contumacia infatus, quod diceret iam sibi perspicuum esse, quidnam antequam nasceretur fuisset, quid tunc, quid denique post mortem esset futurus; seque non discendi causa, sed animi tantum, ad nos accessisse; diuinitus ita repente immutatus est, ut verè nihil esse quicquid sciebat, sibi que Christianam doctrinam esse necessariam intellexerit. Baptizatus itaque summa populi admiratio-
ne, vitæ exemplo, quam duci t sanctissimam, alios aliquot partim conuertit ad Christum, partim vehementer commouit. Cosmus autem amicus noster qui ante sexennium in Bungo baptizatus est, aduentu nostro cognito nos statim adiuit, parentibusque ac patria relictis Dominum coelebs colere, & Gaspari obedire constituit. Bonzius erat quidam admodum senex, annos iam quadraginta in meditando versatus. is Christianam religionem ita auidè arripuit, ut id ætatis homo ad verbum Dei audiendū a sex passuum millibus ventitet. Ad hæc, Bonziji circiter quindecim Christum secuti, partim legitimis iungi nuptiis, partim coelibem vitam agere (quod in eo hominum genere maximè mirum est) decreuerunt. In vico Farima habitat Bonzius, qui piscibus, carnibus, tritico, hordeo, denique oryza abstinet, herbis tantum

vici-

visitans, arborumque baccis ac pomis, quique æternæ
 salutis adipiscendæ causâ voto se obstrinxit è libro quo-
 dam Xacæ, quem Foquequium appellant, se gratis ple-
 bem eruditurum. Narravit autem nobis, se ante de-
 cennium per nocturnam quietem sibi visum esse ver-
 sari cum sacerdotibus, qui è Cenghequ, hoc est Eu-
 ropæ regione venissent, sibi que rectum a d salutem iter
 ostenderent, experrectumque postridie, statim audisse
 Amangutij esse presbyteros quosdam è Cenghequ,
 de vita futura publicè disputantes. Hic audito Euange-
 lio gauisus est; sed quoniam sine comite Meacum
 festinè venerat, dixit se Farimam rediturum eo animo,
 ut sublati rebus necessarijs, votisque neglectis, & fallaci
 illa vitæ asperitate deposita, Meacū reuerteretur, & Chri-
 stiana sacra susciperet. occultè etiam ad nos contulere
 sese audiendi Euangelij causâ viri insignes duo, quo-
 rum alter in meditando exercitatus, quodam quasi E-
 piscopi munere fungebatur: alter erat Bonzius legum
 peritus, & concionator, qui in eo congressu Gaspari
 apertè confessus est, in Iaponica philosophia simplex
 nihil esse, vel solidum. Bonziorum quoque familiæ,
 quæ à Foxequi nomen duxit, vitamque sæuierem cate-
 ris omnibus proficitur; audito Dei verbo, nostraque
 vitæ ratione perspecta, quod Gaspar gratis populum
 doceat, & cum ipse omni sceminarum consuetudine
 abstineat, tum laicos vna tantum vxore iubeat esse con-
 tentos; offendi cæperunt in Bonzio quodam præfecto
 cœnobij, quem antea venerabantur ut Deum, quod a-
 micas habeat in occulto, & laboris in docendo sui mer-
 cedem exigat: cumque carni ac piscium esu cæteris
 interdicit, ea ipse clam comedat; quocirca cum è cœno-
 bio pellere, aliudque pauperem ac bene moratum in
 eius locum sufficere decreuerunt. Tres præterea ijs-
 dem meditationibus clari, quantum iam diem con-
 ciones nostras assidue celebrant, quos propediem bap-
 tizatum in confidimus, eam rem ad exemplum magno
 pere profuturâ. Non longè ab ædibus nostris incendiū
 excitatū est: cuius incendiij in nos ut veneficos, diabolique
 præco-

præcones caussa conferebatur: sed iam Bonziorum furor aliqua ex parte deferbuisse videtur. quorum cum ita multa, ac diuersæ numerentur sectæ, suam quisque profiteri nos dicunt: Xingouini, id ipsum Denichi, quod illi prædicent: Ienxuani Fobên quoddam suum: Foque-xani Mion (disciplinarum ea nomina sunt) Iondaxuen-fes Amidam: Xintani denique Quoquium: sed ut speramus, non longè aberit, quin omnes fateantur legē summi cælorum terræque opificis nostro præconio promulgari: quem pro sua infinita clementia facturum esse confidimus, ut ipsum agnoscant, agnitoque omnē laudem, & gloriam tribuant. Vestras etiam atque etiam, fratres mihi carissimi, & istius Ecclesiæ, quibus ego maximè, deprecationes imploro. Meaco iij. Non. Iulias, MDLX.

CONSALVI FERNANDI ad quendam è Societate Iesu.

Iſce litteris nonnulla, frater mihi carissime, persequar, quæ, in Iapone dum essem, in vinea Domini gesta sunt. Versabatur eo tempore Firandi Gaspar Vilela, cuius iussu Gulielmus vias urbis ære campano circumiens, pueros ad Christianam doctrinam Iaponicè discendam in templū cogebar: ex quibus vnus admodum paruulus nondum ad cetum Christianorum adiunctus, Gasparem adiit Baptismum magnopere efflagitans. quem Gaspar, id ætatis puerum, patre ethnico, cum prius perdiscere iuberet capita Christianæ doctrinæ, respondit ille, nequaquam se inde abiturum, quoad Baptismo lustratus esset. deniq; domum ad suos regressus, ita cum parentibus egit, ut patrem, matremque, fratres, ac sorores ad Baptismum adduxerit. Ad aliud venio non minus mirabile. Diuturno morbo vexatus ethnicus quidam ex optimatibus, cum varias curationes frustra tentasset, suadenti Christiano cui-

dam,

dam, vt ad valetudinem recuperandam, Christiana religione suscepta, ad templum nostrum accederet, a quamque lustralem ebiberet; paruit ægrotus: statimque in pristinam valetudinē est restitutus. alij præterea morbi complures in his regionibus eadē aqua pelluntur.

Alius Christianus cum è graui morbo iam prope animam ageret; me accersitum rogauit, vt quoniam essem è Societate Iesu, pro se Dominum deprecarer: sanitatem se continuò recepturum. psalmis septem poenitentialibus recitatis, magnam ipsius fidem Dominus reddita statim valetudine remunerari dignatus est.

Profectus ex eo loco Gaspar in insulam quandam ad promulgandum Euangelium, incolas plus sexcentos triduo baptizauit, Christianæ fidei præceptis imbutos. quæ res tanto diabolum affecit dolore, vt vnum è Bonzijs eò miserit, qui populo persuaderet, falsa esse quæ Lusitanus concionator docuisset. qua re cognita Gaspar confessim eodem legauit è nostris, qui apertis rationibus aduersarij mendacia redargueret. quæ res Christianos non mediocriter recreauit.

Haud ita multo post, barbari tres è principibus ciuitatis, communi consilio profecti ad excindendam Crucem in monte à Christianis erectam, vixdum scelere perpetrato, inter se rixari cæperunt, sibi que inuicem idipsum facinus exprobrare: demum eò rixa peruenit, vt eo ipso in loco, vbi Crux posita fuerat, inter se exproocatione dimicauerint: quorum duo postridie manē mortui ibidem reperti sunt: tertius verò nusquam postea apparuit (ablatus à dæmonibus creditur) nec aliud quidpiā de illo auditū est, nisi quod biduo post adolescens quidā repente ab immundo spiritu occupatus palā dicebat: se nimirum esse, qui Crucē præciderat, & propterea se in altera vita torqueri acerbissimè. quod vbi videre Iaponij, rei occultandæ gratia adolescentem abscondere statuerunt, atque ita ex oculis nostris euauit, vt nihil de ipso deinde cognouerimus, incertumque sit, cum ne interfecerint. qui partim hisce de causis, partim quòd sexcentos quos dixi neophytos vide-

fent alios idola cremantes, alios in mare proijcientes; concursu ad Regem factio postulant, vt Gasparem regni finibus pelleret. quib⁹ Christiani cum ex altera parte resisterent, resque iam ad arma spectare videretur; Rex misit qui Gaspari nuntiaret, nequaquam sibi placere cum in suo regno interimi: proinde ad Socios sese reciperet. quocirca in Bungum vbi erat eo tempore Cosmus Turrianus, inde concessit non sine magno quidem animi dolore: quippe qui in spem venisse, Regis ipsius ad Dominum traducendi. is enim sæpius Gaspari præsentem me dixerat, se animo ac voluntate esse Christianum, & pro Christiano se gerere, quod præclare intelligeret patriæ superstitiones quantum à veritate distarent.

Valerudinarium & sodalitium, quod Misericordiæ vocant, à Cosmo institutum in vrbe Funaio Regni Bungensis, ethnici magna cum approbatione suspiciunt: cum enim inter se ex animo ac verè non ament, mirantur in primis, reperiri in toto orbe terrarum, qui pauperes cuiet, ijsque necessaria cuncta suppeditet.

Duo sanè admirabilia mihi narrata sunt, quæ in hoc oppido contigere. ethnicus quidam è primoribus ciuitatis ancillam habebat Christianam. atque, vt ethnici fermè Christianos auersantur, conuersus ad famulam, Cur, inquit, tu Christiana es, cum ego sim ethnicus? nisi continuò ab ista religione recesseris, hisce ego te manibus interficiam. Cui serua Dei, non eo consilio se Christiana sacra suscepisse respondit, vt ijs mox desertis ad barbaros ritus rediret. tum herus eius perseverantia cognita, cum mortis minis interdixit, ne ex eo tempore ad Crucem adorandam sese conferret: illa verò diuino sulta præsidio, nihil idcirco ab instituta Crucis latria desistere, quoad eam herus obuiam in itinere factus, occidit.

Alterum illud est. Paucis ante diebus, quàm ego ad hunc Firandi portum venirem, Sinarum nauis Lusitanum quendam qui apud Sinas in vinculis fuerat, in eundem portum aduexit. Sinæ aliquot ibidem commorantes cum ad nauim accessissent, vt Lusitanum viderunt, quæ-

querere de nauarcho Sina populari suo ceperunt; quo consilio Lusitanum in ea loca perducere ausus esset, cum Rex Firandi sacerdotem Lusitanum ex oppido pepulisset; nisi spoliari se ab Rege nauigio vellet, continuo Lusitanum interficeret. Hæc dum agitantur, diuinitus factum est, vt Christianus Iaponius quidam interueniret. is vbi mœrentem Lusitanum aspexit, ad eum confestim accedens, causâ mœstitiæ cognita manu apprehensum bono animo iubet esse: quantum per suas facultates liceat, nihil ei apud se defuturum inde perducit domum, ibique hominem habuit quoad vsque nos eò peruenimus. Et sanè Lusitanos Christiani tanta benevolentia prosequuntur, vt in eorum ædes a què liber illis atque in suas ipsorum aditus sit: sed tum præcipuè præclarum amoris sui documentum dedere, cum Iaponij facta in eos coniuratione arma ceperunt. quod vbi à Christianis cognitum est, communi statim consensu ad eorum defensionem se vel capitis periculo compararunt: cum ex eis quidâ extrema iam ætate, reliquorum domos circumcursaret, hortareturque omnes ad mortē pro Christianis fortiter oppetendâ: quare perterriti barbari, à suscepto consilio destiterunt. Obsecrate fratres carissimi Dominū, vt huius gentis animos ad suos errores ac misferias recognoscendas illuminet. Cal. Decem. MDLX.

LVDOVICI ALMEIDAE AD socios in Lusitaniam.

Nijs litteris, quæ à vobis ad nos assidue perferuntur, insignes amoris erga nos vestri, & caritatis cernuntur notæ. apparet etiam quanto studio teneamini ad nos subleuandos in hæc loca veniendi hanc plenâ pietatis voluntatem, quoniâ nos remunerari nō possumus, Dominus ipse pro sua benignitate compenset: quanquā vt amoris vestro nos etiā aliqua ex parte respondeamus

(quoniam auctis scire quid à nobis in re Christiana geratur) anni huius præsertim acta ad vos perscribere statui.

Balthasar Gagus hoc anno ex Iapone profectus in Indiam, aduersa tempestate retentus, hyemauit in ora Sinarum: atque id fuit causæ, cur à nobis huiusce anni litteras non acceperitis. Post eius discessum nuntij Meaco allati sunt, Bonziorum in Gasparem Vilelam odium aliquantulum refrixisse. itaque rursus aures dare cepisse Euangelio, fierique aliquos Christianos, atque in ijs nobilissimos homines, & in rebus Physicis admodum intelligentes. Missæ sunt etiam aliquot à Meacensibus illis neophytis ad Bungenfes Christianos epistolæ; quarum vna duodecim circiter paginarum magnam harum regionum Christianis attulit voluptatem, sæpiusque descripta, omnia Christianorum loca percurrit, & simul recitabatur etiã ethnicis. Summa erat epistolæ, sectarum Iaponis omnium (quæ plus vndecim sunt) expositio simul & confutatio, cum religionis Christianæ confirmatione: nec verò pacatas vnquam res Iaponiorum fore, quoad omnes fierent Christiani; atque id ipsum multis apertisque rationibus probabatur. Mense Iunio ineunte, ex Gasparis ipsius litteris cognouimus illum iter cepisse ad urbem Sacaium, quæ bidui distat Meaco; ybi spes magna messis vberimæ ostendebatur, non modò quòd sit libera, & in primis ampla Iaponis totius; sed multo etiam magis, quòd eum quidam è principibus ciuitatis illuc per litteras inuissset, & desque suas ipsi ad Euangelij promulgationem obtulisset. cuius tantum est eius rei desiderium, vt in Bungum etiam certum hominem cum mandatis miserit ad Colinum Turrianum. Recordabitur, vt speramus, pro sua bonitate Dominus harum gentium, easque conuerteret ad se: nos autem in suo confirmabit obsequio.

Quod ad Bungensem Ecclesiam attinet, quæ nunc quidem est Iaponis omnium maxima; admodum augeatur in dies (cæptis adspirante Domino) cum virtus veteranorum, tum etiam tyronum numerus: quorum tanta

stet

ta est pietas, vix vt possim verbis assequi: nonnulla tamen attingā, vt ex ijs reliqua intelligatis. Primum nulla, nox præterit (vt mihi quidē videtur) quin verberationes in templo fiant, ac ferè semper omnium quotquot ibidē eo tempore sunt, quibus in tēplo non licet, ij sese intra priuatos parietes cū vniuersa familia verberant. Quotidiē, quāuis ningat, Christianis refertū est templum: nec referatur fere, quin multi reperiantur ad limina præstolantes. Festis autem anni celebrioribus, tanta vis hominum confluit, vt ad multitudinem capiendam vmbacula è frondibus raptim extructa cum templo continuare necesse sit: atque alij quidem præcipuis anni festis, alij verò diebus Beatissimæ Virgini sacris, alij quintodecimo, alij etiā octauo quoque die Confessione maculas abluunt. Sed Bungenisium studium ac pietas Quadragesimæ præsertim diebus elucet, res profectò visenda: quippe in singulos annos crescit huius Ecclesiæ religio ac probitas.

In pueris ijs, qui ad nos Christianæ doctrinæ gratia veniunt, aliqui ita parui cernuntur, vt nihil pænè præter catechismum eloqui possint: itaque id ipsum quod tenent memoriter, oppido concinunt. Prope templum nostrum duodecim circiter Iaponij patres familias habitant, quorum filij puerique singulis noctibus audito signo salutationis Angelicæ, ad Crucem conueniunt in ea vicinitate defixam; ibique nixi genibus totam horam quotidie in Christiana doctrina decantanda consumunt: idque parentum iussu, quorum tanta est pietas, vt infantibus Christiana rudimenta vnà cum lacte paulatim instillent, eosque tenera adhuc ætate nostram in disciplinam domesticam traditos Domino consecrent. nec verò parentum pietatem non imitantur liberi, atque vnus præsertim natus maximus omnium, annū agens tertium decimum; cui super mēsam cruciatus CHRISTI Iaponicè recitanti, fluunt interdum ex oculis lacrymæ, nulla vultus mutatione. alij verò eorundem cruciatuum recordatione commoti, pijs Christum liberatorem verbis affantur, ita suauiter, vt cuiuslibet ferreum quam-

uis pectus emolliant. Itaque horum quos domi educa-
mus operam ad conuersionem harum gentium magno
nobis vsui fore speramus: quippe cum laponios audito-
res patria lingua magis quam peregrina retineat. alios
præterea quinque laponios apud nos habemus proue-
cta iam ætate viros admodum probos: tres videlicet Fu-
naij, quartum Meaci cum Gaspare Vilela: postremus co-
mes est peregrinationis meæ, annum agens alterum &
vigefimum, tanta in dicendo suauitate ac lepore prædi-
tus, vt auditorum animos mirabiliter capiat: hæreses ve-
rò laponicas, multaque de physicis ita callet, vt hosce
philosophos omnes refuter, ac vincat. faxit Dominus,
vt eorum animis ignem iniiciat. Christiani Facatenfes,
ac præsertim vnus e principibus, Cosmum missis nun-
tijs per Deum obtestati sunt, vt eò aliquem è Societate
mitteret: velle se optimum templum exstruere, & suis a-
lere sumptibus quotquot è nostris ibi commorarentur:
quod iam fieri captū est. hisce de causis, & simul, quod
multi Christianorum vici alicuius è nobis aduentum
sermõesque iam diu desiderabant, decreuit Cosmus,
vt initio iunij anni MDLXL ad eos pagos, & loca fini-
tima inuisenda discederem.

Fridie quam Facatam perueni, aduentu meo cog-
nito. Christiani obuiam mihi alij ad tria passuū millia,
alij etiam longius magno cum gaudio processerunt.
ego complures dies in ea vrbe moratus, incolas circiter
septuaginta sacro fonte lustraui. in quibus erant Bonzij
duo laponicarum legum sanè periti, cum alter etiam re-
gius concionator fuisset. is septem dies mecum dispu-
tando, interrogando, quæ dicebam in commentarios
referendo consumpserat, cum immensa Dei Domini no-
stri lux ei tandem affulset, & illius exemplo multorum
præterea tenebras dispulit.

In eadē vrbe Facata cum alij cōplures, tum præcipuè
duo morbo graui laborâtes diuina ope sanati: quorū v-
nus paterfamilias tâto capitis dolore torqueri solitus, vt
violētas sibi met manus inferre sæpe tentarit, tertio deci-
mo die Dei benignitate cōualuit. alter erat iunior lepra
foedis-

fecidissima coopertus. is, quod de Christianis honorifice pieq; sentiret, putaretq; iuuante Domino sibi per me sanitatē reddi posse; in meū conspectum adductus est: quē vt vidi, negaui me ei morbo posse facere medicinā: verū tamen ne planē mœstus à me discederet ipse, quiq; eum adduxerant; remedium quoddam illi præscripsi facillimum, & post tertium diē ad me redire iussit: ita nitidus redijt, vt nulla vnquam scabie laborasse videretur. equidem obstupui perspecta hominū fide, aperteq; denuntiaui Christianis, ne sanitatē pharmaco, sed Deo Domino fideiq; suæ acceptam referrent: quæ quidem etiam in animos eorū qui morbo liberati fuerant, redundauit. nam vterq; Baptismo petito, & post catechismū impetrato, ad Ecclesiā aggregatus est. cūque iā discessus mei tēpus appeteret, quo æquiore animo id ferrēt, spēs illis maturi redditus pbui: quorū duo primores ita obfirmato animo itineris mei comites esse statuerūt, vt corū studijs remittere, aut eos desentētia demouere nulla ratiōe potuerim.

In exitu Iunij Facara discessimus in insulam Tacaxumā, ambitu passuum sex millium, in ditione viri principis Firandensis, Antonij nomine: vbi cū essent quingēti circiter Christiani, ethnici tantū octo; ij quoq; ad Deū nostro aduentu conuersi sunt. Præest aut̃ eorum institutioni, excellenti virtute vir, qui ē Bonzio Christi seruus effectus est. adē habent, quæ idolorū antea fuerat, in primis ornatam: cuius vestigali, itemq; elemosynis quas erogat institutum ibi quoq; Misericordiæ sodalitiū, non modò ipse antistes alitur, sed etiam inopes peregrini, qui illuc sanē multi (quod vidi per eos dies) religionis causā ventitant, eadem stipis per Misericordiæ sodales rite fideliterque distribuendę ratio, seruatur etiam in vicina insula Iquicuchi, itemque in cæteris insulis, in quibus Ecclesiæ sunt. quod sit, vt ad iter in ijs regionibus faciendū sarcinæ & impedimenta minimē sint necessaria: quippe, quocūque peruenias, omnia tibi gratis, ac sedulo cōparantur; maritimo itinere naues, terrestri comites & iumenta: quæ si recuses, iniuriā videlicet sibi fieri, seq; in Christianis officiosis numerari non putant.

Firādo cūm ad hanc inuiscendam Ecclesiam aliquot
 Lusitani venissent, horum Christianorum religione,
 precandi studio, obedientia, amore non modò in sacer-
 dotes nostros, sed etiam in omnes eorum vicarios, tan-
 toper delectari gauisique sunt; vt mihi affirmarent, So-
 cios nostros qui in cæteris orbis terræ partibus versan-
 tur, si vel particulam norint eorum, quæ cum his Chri-
 stianis geruntur, omnes Iaponicam hanc prouinciam
 expetituros: quod equidem credo: nam vna professio
 Christianæ doctrinæ decantatio multas vobis præ lati-
 tiâ lacrymas exprimat. quid enim si videatis pueros cen-
 tum ac puellas, bis quotidie catechismi causa conueniē-
 tes, qui paucis ante diebus dicati diabolo fuerant, iam
 Christianos templum ingredi, aqua lustrali se asperge-
 re, demum ad precationem ritè genua flectere? quid si
 duobus eorum voce præeuntibus, subsequentes care-
 ros, doctrinæque præcepta concinentes audiat? idque
 tanta cum modestia, ac verecundia, vt oculos semper
 humi defixos habeant, ac duo illi præsertim, qui voce
 præeunt (quos ego de industria non semel, & curiosè no-
 tauī) & quidem in maximis caloribus, cūm facies eorū
 sudore manarent, tanta fuere constantia, vt manus, ocu-
 los, pedes nunquam mihi mouere conspecti sint: raptos
 profunda aliqua contemplatione dixisses. nec verò do-
 ctrina tantum decantanda contenti sunt: nam eius quo-
 que explicationem libentibus nobis requirunt. Iam ve-
 rò quanta cum animi vestri voluptate intueamini Iapo-
 nios hosce Christianos positis genibus, manibusque
 sublati, Christum è Cruce pendentem adorantes, lacry-
 mis ad solum vsque fluentibus, in tormentorum Domi-
 ni cogitatione ita demersos, vt pene ecstatici videantur?
 atque hæc quidem in hisce insulis prope desertis. quid
 de ijs locis existimandum est, in quibus (vt in Bungo)
 Sacramentorum est vsus frequens? quæ cūm ita sint; mi-
 fereat (quæso) vos fratres carissimi harum Ecclesiarum,
 Deumque cum gemitibus obsecrate, vt supplementum
 aliquod è Societate nostra dignetur huc mittere. quod
 si fortè nimis diu distulerit, quàm vereor, ne qui vene-

rint, paucos superstites è nobis offendant: siquidem tres hac æstate magnum vitæ discrimen adiuvimus, quam uetur Dominus, ut opinor, quoad alij nobis ad nouam hanc vineam tuendam colendamque succedant.

Ex ea quam dixi insula, in aliam traieci maiorem, quæ iquicuqui vocatur. incolas habet circiter mille. quingētos, in ijs Christianos fermè octingentos. ij, quod iam ante de meo aduentu cognouerant, obuiam mihi nauem cum primoribus aliquot Christianis miserunt: quam ut conscendi, in ipsa nauigatione, tribus passuum millibus ante quàm ad insulam peruenimus, Crucem aspxi edito loco positam, quam satis amplo interuallo circumstans murus, sepeliendis Christianis cœmeterium efficit ubi descendimus, humanissimè excepti, continuò ad salutandam Crucē de more perreximus: inde tēplum eorum inuimus, eleganter ornatum. atque illos in præsentia quidem ne inopem plebem non sine iactura ab institutis operibus auocarem, dimisi, concione in matutinum & vespertinum tempus, puerorum verò catechismo in pomeridianum indicto. itaque tanti concursus fieri capti sunt, ut cū multi excluderentur, arcem, quæ ad vestibulum templum est, foreis pro renata contegere necesse fuerit. Templum est autem excelsio loco, lūcoque denso, & ad aspectum iucundo. in id ascenditur gradibus, quibus in imis stagnum est aque, nudis pauperum pedibus abluendis, non superstitione, vel cæremonia, sed ne templi catastromata calcata commaculent. Postridie quàm huc veni, cæteras quoque sacras ædes lustravi pulcherrimè positas, quippe quæ ante id tempus idolorum fuissent, quibus colendis optima loca diligenter exquirebantur: hoc autem tempore ædificari Iaponij sunt illi ipsi qui nuper Bonziji, nunc Christiani appellantur, antea dæmonem, nunc IESVM Crucifixum supplices venerantur, & colunt. Et quoniam ex altero pago eiusdem insulæ sanè frequent, ad alterius pagi templū trium ferè miliarium interuallo Christiani magno suo incōmodo venire cogebantur: tēplum ibi quoque exedificandū curaui, quod paucis diebus mul-

torum subsidio, magnaq; omniū alacritate perfectū est, tabula picta, ceteroq; ornatu ex vrbe Firando illuc aduecto. Christianorum animis recreatis, caelestiq; fonte purgatis ijs, qui ad Baptismum videbantur idonei; ad alium Christianorum pagum, quem Xixi vocant, ire perrexi, vt eos per Euangelium solarer, & simul vt in æde noua, quæ tum ab ijs ad tectum perducebatur, sacellum exstruendam curarem, Iquicuchensibus Christianis officiosè nobis in eam rem fabros lignarios septem, aliq; auxilia necessaria deferentibus. ibi igitur amantissimè excepti à Christianis; qui quasi regem expectarēt, ita sedulo vias ante purgatas ornauerāt, prima luce, & vespere de rebus diuinis disputare instituiamus, quo cōmodius cæteris horis diei sacello exadificando vacarent, quod summa eorū diligentia paucis diebus est absolutū. Catechismi deinde cura certo homini tradita, Iram traieci- mus eo consilio, vt Facatam propediem reuenteremur, quod eius peregrinationis spatium Cosmus nobis ad Augustū exeuntem vsque prescripserat. Iraz, Cruce saluata, cum incolis egimus, vt ibi templum (nullum enim erat) communi consilio facerent, ad quod nobis Firādo sacræ imagines, cæteraque necessaria ornamenta transmissa sunt. nonnullis concionibus habitis, quibus in fide Christiani sunt confirmati, Baptismoq; lustratis qui lustrandi supererant, Casungam inde contendimus: vbi tanta nobis hominū multitudo sese obuiā effudit, vt fessit alicuius diei solēnis celebritas videretur. Cruce adorata, ad primatiū quendā Christianum diuertimus, apud quē nonnullis concionibus habitis, magna omniū voluntate decretū est templum, in quo sacerdotes sacrificarent, si qui in ea loca venirent: quod item Firādo necessarius sacrorū apparatus est missus. Interea dū hic agimus, mihi grauis homo narrauit Iquicuchi mulierē Christianam suadente diabolo, siue eius ministris, abortus faciendi gratia pharmacū sumpsisse eiusmodi, vt infantē ipsamq; parentē necauerit. Hui⁹ corp⁹ Christiani, quippe q̄ noxa capitali obstricta migrasset, in ipsorum cœmeterio in quo Crux est posita, sepeliri cūm vetuissēt; illa post aliquot

quot dies periculose ægrotâti adolescêti cuidâ Christiano per visum, Corpus (inquit) meû sacra sepultura prohibuit illud quidem : sed ne idcirco me Christiani damnatam existiment : nam ante quàm è vita discederem, Dominus contritione mea lacrymisq; placatus est. quibus rebus Christiani ex adolescente cognitis (namq; is deinde conualuit) valde animati sunt.

Ex eo loco rursus ad pagum Iquicuchi, atque inde, spe reditus Christianis relicta, Firandum discessi ad querdâ sacrorum instrumenta accipienda, quæ nobis Lusitanorum nauis aduexerat.

Firandum vt venimus, nauarchum Lusitanum allocuti, ad Antonium diuertimus statim, qui cum vniuersa familia nos peramanter accepit, detinuitque ad multam noctem nonnulla de officij religione percontans : postridie nauarchum adiui, vt permagnam tabulam pictam in aui proponeret Christianis visendam, quos in proximum Dominicum diem (quod eorum commodo fieret) ad concionem simul & spectaculum, dimissis per agros nuntijs, euocauimus. interea nocturnis hortationibus cum ceteri Christiani in fide animati sunt, tum ethnici circiter quinquaginta ad Baptismum adducti: in ijs, è proceribus quidam Antonio non inferior. Et quoniam Firandi sacra ædes erat nulla, petijt nauarchus ab Rege, vt in area nostra excitare liceret ædiculam, in quam Lusitani qui versabantur ibi nonaginta, religionis causâ conuenirent: eademque Firandenses Christiani deinceps vterentur. cui Rex se deliberaturum respondit. ea erat dissimulata negatio. itaque id vbi rescimus, apud Christianum in area nostra habitantem priuatum sacellum exstruere, atque adornare constitui. quod ille tanta animi alacritate studioque recepit, vt ædium duarum quas possidebat alterius, vtrò mihi optionem daret, seque custodem fore profiteretur. igitur, Antonio præsertim operas & cætera necessaria benignè suppeditante, paratum oratorium est, & omnibus rebus instructum, in quo singulis noctibus Litanæ & sacri sermones habebantur. vbi

Dom.

Dominicus dies aduenit, è pagis insulisque finitimis ingens Christianorum multitudo confluxit tum ad verbum Dei audiendum, tum verò ad sacram visendam imaginem, positam, vt dicebamus, in naui, loco peristromatibus, vexillis, virètibzque arborum ramis ornato, referta iam spectatoribus naui, cum perorassem; eos omnes nauarchus, quod longè ab domibus suis abscent, liberali cibo, potuque resectos dimisit.

Iam dies obrepserat, quo die mihi in Bangum redeundum esset: quo circa sacra tabula ex onerata in nauiculam translata, vt inde Facatam deucheretur; Christianos Iquicuchenses monui, me sabbato proximo (vt promissa facerem) ad eos ex itinere venturum, & inde postridie vespere profecturum: qua illi re audita, parata naui continuo ad me deducendum venerunt. Sub nocte conscendi, comitibus pijs aliquot Lusitanis, qui me rogauerant, vt mecum se ad illas Ecclesias inuisendas venire permitterem. Descendentibus nobis ad litus obuiam prodire laponico more cum facibus multis: eodemque comitatu ad templum venimus, vbi nos magna populi multitudo cum pueris expectabat. Concione habita, & puerorum catechismo peracto, quò iam intempesta nox erat, plebem dimisi, maneque postridie (Dominicus erat dies) post concionem incolas circiter tredecim Christiana doctrina iam institutos baptizauimus. Inde profecti, magna in itinere ac varia incommoda molestiasque pertulimus. Nam & mari, paruis lintribus, ijsque monoxylis, vastos interdum sinus præcidere sumus coacti, vixque imminetium piratarum manus effugimus, qui captos homines diu multumque vexatos in seruitutem diuendunt; & terra, iumentis consultò relictis, luttulenta via atque teterrima cingulo tenus cœno demergēbatur: quæ tamen sordes occurrentibus passim riuus eluebantur. Accessit ad hæc, assiduum pæne profluuium sanguinis, quo sanè grauiter acerbeque vexabar. Sed eas omnes difficultates, Christianorum erga nos studium caritasque compenabat egregia: cum & hospitij commorationisque nostræ mercedem constanter ac benignè

nè respuerent: & abeuntes, viatico omnibusque rebus necessarijs liberaliter instructos vberissimo fletu prosequerentur: & quod longè admirabilius est, impressa à nobis humi vestigia ipsa; obstupescuntibus rei nouitate ac miraculo qui mecum aderant Lusitanis, oscularentur. Verum, ne longior sim, modum epistolæ faciam, si vnum addidero, ex quo facile iudicare possitis, quanta sit Iaponicæ gentis ac nominis ad humanitatem religionemque propensio. Cùm festus è via, morboque pæne confectus, in quodam ethnicorum oppido substitissem; tamen si nullum erat desiderium cibi, tamen ne planè deficerem, oryzam reformidans, putridaque piseium falsamenta (hæc enim incolarum cibaria sunt) misi qui oua coemeret. is autem mihi mox oua cum ipsis nummulis retulit. Causam quærenti, respondit, iacolas oua, quod dies ille festus ipsorum esset, vendere noluisse: quod agroto quærentur, dono dedisse. Denique in Bungum agrè peruenimus: ibi quamquam à Cosmo, ac Socijs amantissimè acceptus, humanissimeque tractatus, vix tamen adhuc è diuturna agrotatione conuallui. Vos clementissimum Iesum obsecrate fratres, vt mihi ad se perfectè colendum vires animumque suppeditet. è Bungo. Calend. Octob. MDLXI.

E SOCIETATIS IESV LITTERIS in Europam de obitu Consalvi Sylueriæ Lusitani.

ONSALVI Sylueriæ nostri felicem obitum hæc epistola persequemur. Is circa initium anni MDLX. cum Socijs duobus Goa discessit in regna quæ dicuntur Inhambanis & Manomotapæ, vt nationibus illis Euangelium nuntiaret, quod concionatorum inopia nunquam probè cognouerant. Vt primum Inhambanè attigere, morbo corripitur ita graui, vt Consalvus natura valentissimus, oculorum acie vehementer hebetata fra-

fractisque viribus, propemodum extinctus sit. Vbi paulo melius habuere, ad urbem Regiam Tongen iter intendunt. ibi Regem vnâ cum vxore, sorore, liberis, cognatis, regniq; proceribus, populo deniq; pane toto intra paucos dies magna omnium gratulatione atq; lætitia sacro fonte lustrarunt. Rex Constantini, Regina Catharina, soror Elisabethæ nomen assumpsit. Inde Consaluis rei Christianæ causa relictis apud Regem Socijs, Manomotapam ire pergit. comitabantur amici Lusitani sex. oram vnica biremi legebant Mosambico insula superata, vix ad Masutæ fluminis ostiū, leucas nonaginta processerant, cum atrox coorta tempestas, Consalui deprecatione repente sedatur atque comprimitur. Inde excensio nefasta, die qui fuit Diuo Hieronymo sacer, plicatilis arâ in ipso littore ad sacrificiū excitatur, ita vehementi Solis ardore, vt calcitati Lusitani, terræ calorem ferre vix possent. Consaluo autem inter sacrificandum eruperunt ex toto capite pustulæ: quas cum ad curandas medicamenta nequaquam decissent, præclaro sui ipsius odio incensus ille cuncta repudiauit, seque naturæ dum taxat sanandum permisit, ac temporis. Triduum ibi morati, tranquillo mari prouehuntur ad Colimanem fluvium. cōstantibus iterū ventis ægrè subuecti, ad Mingoaxanem Gilox regem veniunt amicum Lusitanorum: à quo benignè ac liberaliter accepti, facta etiā promulgandi Euangelij potestate, diutius tamen ibi nō subsistere, quod ad Manomotapæ Regem festinarent: quo vno ad Christū adiuncto, finitimos reges longè viribus atque auctoritate inferiores ad Christum deinde facillè perducī posse confiderent. Hinc ad annem ingentem tendunt Cuamam, leucas à Sosala triginta, ex quo cursus in Lindem proximum sinum periculosa procella cōpulsi, tredecim ibi steterē dies. Ab Linde cum ad Cuamam denuo peruentum esset, in ipso introitu fluminis re diuina peracta Consaluis à Lusitanis comitibus petijt primum, vt quoniam fines Manomotapæ ingredi inciperent, totum legationis suæ negotium Domino suppliciter commendare ne grauaretur: deinde vt equi bonique

face.

facerent, si reliqua tota navigatione se, vt precibus vacaret, ab eorum conspectu atq; consuetudine remouisset: in rebus præsertim grauioribus, consulto potissimum Deo exoratoq; opus esse. tum iubet in certa nauigij parte velum sibi præterdi. in eo recessu octo ipsos dies ita delituit, vt semel tantum quotidie rosti ciceris puggillo, & exiguae haustu frigida se se reficeret, & quicquid à precatione supererat temporis, in euoluendo libro consumeret, qui scriptas sanctorum continebat vitas.

Octauo igitur die, cum ad Senam (qui terminus navigationis erat) venissent, vicum sanè frequentem; ibi descensum est, auntiusq; à Consaluo ad Regem de suo aduentu in intima regni missus. à quo dum responsum expectat, interim Christianos aliquot inquilinos à peccatis per confessionem absolutos, à turpi concubinarum consuetudine ad sacras nuptias legitimasq; traduxit, catechismum publicè docuit, & è Lusitanorum seruitijs ibidem capita fere quingenta baptismo lustrauit. Regem etiam Inhamioris, Regis Manomotapæ stipendiarium, tribus passuum millibus à vico Sena, cum aliquoties adijssset, cohortationibus suis ita permouerat, vt se vnà cū vxore & liberis, libentissimè Christianum fore profiteretur. Sed Consaluus, partim quòd non haberet quem apud illum catechismi causa relinqueret, partim etiam ne Manomotapæ Regis offenderet animum, si prius stipendiarium quàm ipsimet Christiana sacra impertisset, Inhamioris Regem vt potuit consolatus, hortatusque vt ipse cū suis Dei bonitate fretus in suscepto consilio permaneret; totam rem in tempus aliud distulit. Jamq; alter effluxerat mensis, cum Antonius Caiadus Lusitanus, qui morabatur in vrbe Regia Manomotapæ, legatus à Rege ad Consaluum aduenit Manomotapam perducendum. Cōsaluus sacrorum ornatu cū sacro lapide & calice in sarcinā colligato, sublatoq; in humeros, se in viā dedit. Cū ad fluuios vêtum erat, qui multi in ea regione sunt, si quidem vado superari possent, quamuis ad iugulum vsque pertingerent, transibat, manibus elata seu capite sarcina: sin minus, vasi ligneo impositū per amplexum

Con-

Consaluum, natantes ipsi propellentesque traieciabant
 Cafres, quo nomine gentes eæ appellantur. sub noctem
 natalem Domini ad Cheruchin pagum haud longè à Ma-
 nomotapa ventum est, factumque ter sacrum summa
 Lusitanorum animi voluptate inde Natalium feriarum
 octaua, cum urbem Manomotapam introissent, misit
 confestim Rex, qui Consaluum cum muneribus visceret,
 auri pondere ingenti, bobusque permultis, & famularum
 ad ministeria quotidiana: quippe qui de Lusitanis mer-
 catoribus iam ante cognouerat, Consaluū nō modò vi-
 tæ sanctitate virtuteque præstantem, sed etiam generis cla-
 ritate ac nomine in primis esse conspicuum. Consaluus
 gratijs actis, muneribusque repudiatis, ex ipso legato Re-
 gem cogniturum esse respondit, quod genus auri,
 quasve diuitias quæsiturus in ea loca venisset. Obscu-
 puit ea animi magnitudine Rex, venientemque ad se de-
 inde Consaluum tanta gratulatione & significatione
 honoris excepit; quanta neminem vnquam antea. Nam
 & in ipsa penetralia, quò nulli est aditus, introduxit;
 & assidente matre, considerare Consaluum etiam in ta-
 pete iussit, Antonioque Caiado de conclauis ianua inter-
 prete adhibito, Rex quatuor continuò sciscitatur, quor-
 fœminas, quid auri, prædiorum, bouum denique vellet, quos
 incolæ non minoris quam aurum ipsum æstimare dicun-
 tur. Cum nihil se præter ipsum Regem respondisset op-
 tate; conuersus ad interpretem inquit Rex: Profectò neces-
 se est, qui nihil horum accipiat quæ à cæteris tanto opere ad-
 amantur, longo intervallo à reliquis distare mortalibus.
 & nihilominus ad extremum multa benignè pollicitus,
 amantissimis verbis Consaluum ad hospitium remisit ibi
 dum ille manere facit diuinam, è principibus quidam
 prætereuntes cum è foribus aspexissent in ara positam
 perelegantem Mariæ Virginis imaginem, quam in tabu-
 la depictam ex India Consaluus aduexerat, specie decep-
 ti ad Regem deferunt, Consaluū egregia forma puellam ap-
 pud se habere, hortantur ut ab illo deponat. Nec mora:
 mittit ille, qui Consaluo renuntiet, audisse se, illi uxorem
 secum adduxisse: vehementer cupere, ut eam sibi sistat.

Tum

Tum Consalvus tabulam pretiosa veste inuolutam ad Regem affert. Cuius desiderium quò magis exacuat, præfatur illā esse effigiem matris Dei, cuius in ditione ac potestate sint omnes Reges, & Imperatores orbis terræ totius: ac tum denique tabulam aperit, Regis quoque matre præsentē. Rex imaginem veneratus, Consaluum etiā atq; etiam obsecrat, eā sibi largiatur, domi habere se velle. Libenter verò Consalvus annuit: quin etiam ipsemet in regio cubiculo collocat, ibidemq; quasi sacellū quoddam præcādi causā peristromatis pretiosis exornat. Narrant qui inde venēre Lusitani, noctibus deinceps circiter quinq; Reginam cœli ea ipsa specie quam tabula ostenderet, diuina circumfusam luce, suauique splendore fulgentem, augustissimo simul ac iucundissimo aspectu, dormitanti Regi astitisse. quod ille manē matri narrabat, rei nouitate vehementer attonitus, itemque Lusitanis, qui statim id Consaluo renuntiabant. Postremò Rex Consalvus ipsum accersit, ait se mirū in modū angī, quod sermonem Reginæ eius quæ secū singulis noctibus loqueretur, non intelligeret. Cui Consalvus cū eā esse linguam diuinā dixisset, quam nemo nosset, nisi qui sacrosanctis eius Reginæ filij legibus pareret, quippe qui Deus esset, generisq; totius humani redemptor; Rex in præsentia quidē, si minus verbis, vultu certē ac significatione se Christianū velle fieri ostendit: bidui deinde spatio interiecto, per Antoniū Caiadum Consaluo apertē denuntiat, certum esse sibi matriq; Christiana sacra suscipere: proinde ad se baptizandum quamprimū veniret. Consaluo tamen dies aliquot supersedere satius visum, dum Rex Christianæ fidei præceptis ac rudimentis imbuitur. quibus, cū satis iam operam dedisse videretur, quinto circiter & vigesimo post aduentū suum die Consalvus Regem simul & matrē non sine solenni pōpā & gratulatione baptizat. Regi, Sebastiani: matri, Marię nomen est inditū. Eo ipso die Rex Consaluo, quoniā aurū respueret, boues centum; donauit: ille ad Antonium Caiadum misit, vt in frusta dissecti distribuerentur in pauperes. Quā eius liberalitatem ac beneficentiā populus ingēti cū admur-

murmuratione suspexit. Regem imitati trecenti ferme de
 regni proceribus, Christo sese pariter addixere. Hi nun-
 quam à Consaluo latere discedebant. adferebantur etiã do-
 na Consaluo: lac, oua, butyrum, hœdi, aliaque id genus:
 quæ ille nec aliud genus carnis omnino gustabat; cœcto
 dumtaxat milio quodam exiguo, herbisque, & syluestri
 bus victitans pomis. Iamq; spectata vitæ morumq; san-
 ctimonia studioq; salutis humanæ, tantam sibi summo-
 rum infimorumque beneuolentiã conciliauerat, tantosq;
 in omnium animis effecerat motus, vt in Christianã re-
 ligionem vniuersa multitudo videretur incumbere; cum
 à Mahometanis quattuor potentibus & callidis viris, &
 apud Regem gratiosis, Consaluo parantur insidiæ. Au-
 ctor conspirationis Mosambicanus Minguames nefarie
 superstitionis antistes, siue, vt ipsi appellant, Cacicus. ij
 Regi partim coram ipsi, partim per idoneum internun-
 tium valde sibi dolere demonstrant, quod tantũ in capi-
 tis regniq; discrimen vltro se ipse demiserit. Consaluũ,
 cui tantũ fidei & honoris habeat, missu Proregis Indiæ,
 terræq; Sophalæ regulum, ad explorandum Regis sta-
 tum, sollicitandosq; ad defectionem populariũ animos
 aduenisse, vt motibus excitatis ipsi deinde infesto exerci-
 tu subsequuti, Regem opprimant. Addunt insuper fabu-
 losa portenta, Consaluũ magum esse teterrimum om-
 nium, & sagacissimum, varia veneficia ac medicamenta
 secum attulisse ad incolarum animos occupandos, Re-
 gemq; mactandum. quicumque caput suũ aqua perfun-
 ditur paterentur, conceptis præsertim verbis Langariorum
 (sic enim Lusitanos vocant) à Consaluo pronuntiatis,
 confestim volentes nolentes in eius potestatem venire:
 id ipsum alibi contigisse. proinde videret etiam atque e-
 tiam Rex quò progrediretur, cui se suaque crederet. Si
 Consaluũ abire permittat incolumem, fore vt ciues
 mutuis inter se cædibus amentes atque lymphati mise-
 randum in modum grassentur atque concurrant. Hisce
 alijsque mendacijs onerato Regi, adolescẽti præsertim,
 ac matri, facile persuasum est, vt Consaluũ primo quo
 que tempore interficiendũ curarent. Nec dũ ea consilia
 erupe-

eruperant, clandestinis agitata colloquijs; cum ad Antonium Caiadum Consalvus, haud ignaro (inquit) mihi, nec imparato, mors instat ab Rege. Caiado autem ita incredibilis visa res, ut subridens prorsus negaret. iamque dies aduenerat necis, vel vitæ potius, qui dies natalis erat idem D. Susannæ Virginis martyrisque: Consalvus ab Antonio magnopere petit, ut Lusitanos duos tresve ad se confestim accersat. Confessionem (inquit) illorum tuamque simul excipere, & sacra Eucharistia hodierno die reficere vos omnino constitui: nec enim postea poterò. Hos illa dum absentes euocat, Consalvus ad meridiem usque præstolatus, cum non adessent, consecratas consumpsit hostias duas: factisque eodem die Christianis circiter quinquaginta, vestem ad corporis cultum, rosaria ad precandum diuisit. Lusitanos verò sub vespere redeuntes, confessionis Sacramento, quoniam Eucharistiæ non licebat, purgatos, mira vultus hilaritate animique tranquillitate animabat inscios quid ille conditum haberet in animo. hisdem sacrorum apparatus dat in ædes Antonij deferendum. ipse lineatus cum effigie Christi ad Crucem affixi, domi remansit, reuertentique rursus Caiado, pectus hominis manu leniter apprehendens, Antoni Caiade (inquit) profectò paratior ad mortem obeundam ego sum, quam ipsimet inimici ad inferendam: Regi autem ac matri libenter ignosco. Mahometanorum quippe artificijs ac dolis inducti sunt. Hæc ille serena facie atque hilari cum dixisset, Antonius ab eo digressus, tamen vix fieri posse putabat, ut Rex tam nefario scelere sese obstringeret; tamē, quoniam ex recenti quodā sermone, eius animum exulceratū, cōtra quàm existimasset, offenderat; famulos duos ad Consalvum custodiendū ea nocte misit, à quibus ea quæ sequuntur, accepta sunt: Consalvum, cum secus diuersorium in area ad multā noctē, quasi è corporis custodia exire gestienti mora nimis longa videretur, ita citatis gressibus ambulasset, oculis semper intētis in cælū, manib⁹ modò sublati ad sidera, modò Crucis in figuram extensis, duces ex intimo corde suspiria; suū deniq; tuguriū subiisse,

fusisque precibus coram Christi signo, quod vnū solatiū illi supererat; in arundineum stratū decubuisse, & in somnum incidisse iustorū: id enim ex insidijs cōspicati satellites octo circiter, illicō irrumpunt: in ijs barbarus nobilis nomine Mocrumes, qui sæpe cum Consaluo conuiuium inierat, iacentis pectus opprimit insidetq; arreptū inde pedibus & brachijs, humo tollūt alij quattuor: duo reliqui collo iniiciunt funem, quo vtrinque adducto, Consaluus expressam ex ore naribusque magnam sanguinis copiam effudit, & spiritum simul Domino reddidit. Tum verò Christi simulacro sacrilegis manibus cōminuto, defuncti corpus recte ligatum, attractumque interfectores in præterfluentem Monsengessem deiciunt, ne videlicet (quod Mahometani confinxerant) cadauer ipsum tam malefici hominis sub dio relictum veneni sui tabe cunctos inficeret. Hunc habuit exitū pia Consalui legatio: quo sublato, Rex eadem sæuitiā percitus Christianos pariter quinquaginta, quos ille extremo die suo pepererat, magistri donis exutos iubet occidi. Id simulatque cognitum est, regni proceres, quos Encoses vocant, rei atrocitate permoti consensu ad eunt Regem; & si hominibus (inquiunt) hisce mors idcirco debetur, quòd aquam infundi capitibus suis à Consaluo permiserint; eadem & omnium nostrum, & verò tua quoque causa Rex est: omnibus vno eodem leto occumbendum. Qua denuntiatione repressus Regis furor cū aliquantulum resedisset, eum biduo post Lusitani quoque conueniunt, docent quā graui scelere sese obligauerit: terrores insuper addunt, non Deum modò indignam innocentissimi viri necem debitis poenis, sed etiā homines ipsos nobilissimi, bello atque armis vlturos. Ad ea Rex diligenter excusare sese, culpam in suosores impulsoreque reijcere, magnum perpetrati facinoris dolorem ostendere, denique vt factis verba consentiant, è quattuor consiliarijs duos confestim interficit: nam reliqui duo, quorum alter fuit princeps nefarij consilij Minguames, rem odorati, maturè diffugerant: qui tamen quòd summa diligētia conquirebantur, nequaquā

cua-

euasuri potentissimi Regis manus existimabantur. Hisce rebus perlatis in Indiam, Antonius Quadrius noster, id ipsum vehementer optante Prorege, idoneam nauigandi tempestatem expectabat, ut Socios aliquot Manomotapam mitteret ad capta promouenda, quæ felicem omnino progressum habitura sperabant, eius Ecclesiæ fundamentis tam innocenti castoque sanguine positis.

Nobis interea, carissimi fratres, omni cultu & obsequio propitiandus est Dominus; ac præter cæteros ipse quoque Sylueria suffragator adhibendus, ut pari spiritus ardore succensi, deuotas Christo animas, Dei gloriæ & salutis hominū causa tandē aliquando fundamus. Gox.

G A S P A R I S V I L E- læ ad Socios.

Nno superiore, Cosmi Turriani missus, è Bungo discessurus Meacum, de mea professione feci vos per litteras certiores. Nunc, quoniam id fore vobis gratum atque iucundum existimo; ea persequar, quæ mihi ex eo tempore contigerunt. ut cum Deo Domino gratias agatis, tum fratrem hunc vestrum à vestra cōsuetudine tanto locorum intervallo disunctum, supplicationibus vestris adiuuandum intelligatis.

Anno igitur à Virginis partu MDLIX. comite Christiano Iaponio, Laurentio nomine, probo iuvene, & lingua huius rerumque peritissimo, nauigium ethnicorū conscendimus: iter autem nostrum (quod facillè iudicari potuit) aduersarius multis rationibus impedire conatus est. primum enim ipso nauigationis initio, tanta repente malacia ac tranquillitas exstitit, ut nauis loco moueri non posset. Tum barbari ut muneribus pacem venturumque à Dijs obtinerent, stipem singillatim à vectoribus corrogare cæperunt. Vbi ad me ventum est, negaui me vnus Dei conditoris cœli terræque cultorē, in quo spes meas omnes haberem repositas, quidquam in ipso-

rum delubra collaturum. quo illi responso adeo exca-
duerunt, vt eius incommodi causſam apud me reſidere,
ac proinde me in mare proijciendum eſſe affirmarent.
Hic nos ad Deum mente animoque conuerſi: cuius be-
neficio inflari vela manẽ poſtridie cæpta ſunt. Sed cùm
aliquot paſſuum millia proceſſiſſemus, aduerſo vento
rurſus retenti, quattriduum ſtare coacti ſumus. Tum ve-
rò barbari planè in nos cauſſam eius rei conferre, ver-
biſque & ſignificationibus conceptam iram oſtendere:
quæ tamen Domino miſerante cohibita eſt. Denique ad
portum quendam delati, ibique decem dies tempeſtate
coacti ſubſiſtere, communi ſententia decreuerunt, ne-
quaquam nos ſecum ex eo loco auhendos: & ipſo quo-
que nauarcho in eam ſententiam adducto, nos descen-
dere coegerunt: quem tamen, cùm aliam nauem nul-
lam in eo portu offendiſſem, precibus placatum, inuitis
omnibus perpuli, vt me vltra eum locum paſſuum ſex
& triginta millia deferret. Et quoniam nauarcho vlti-
us progrediendum nõ erat; barbari circũ naues quotquot
in eo portu erant circumcurſare ſtatim incipiunt, & gu-
bernatoribus apertè denuntiare, ſi proſperam optent na-
uigationem, nos omnino reiſciant: ita cunctis abeunti-
bus, nos in litore ſumus relictĩ: ſed paulò poſt diuinitus
alio conſeſſim nauigio appulſo, tam feliciter nauigauĩ
mus, vt portum citius ijs qui ante nos ſoluerant (cùm et-
iam aliquot eorum in piratas inciſiſſent) ſine vllò peri-
culo tenuerimus. Tum denuo inſtare barbari, & nauicu-
larijs perſuadere conati ſunt, ne porrò nos ad vrbeſe Sa-
caũm veherent: ſed fruſtra. etenim incolumes eò perue-
nimus quarto Idus Sextileis: qui dies quoniam Diuo
Laurentio erat ſacer, ipſum Chriſti martyrem, eius na-
tionis patronum aſciuiſimus. eſt autem vrbs Sacaiũ per-
ampla, plurimiſque ac pecuniioſis mercatoribus frequẽſ-
ſima, ſuiſque legibus ac moribus more Veneto gubernat-
ur. Hic nos ex itinere aliquantulum recreati, ad montẽ
contendimus Frenoiamam, ab vrbe Meaco paſſuũ milli-
bus decem & octo. mons autem eſt permagnus: habita-
tur à Bonzijs, & caput eſt regni, ad cuius radices iacet la-

eus plenus piscium, passuū nonaginta millia in longitu-
 dinem, vnum & viginti in latitudinem colligens, quem
 multi confluentes efficiunt amnes. in eius littore locus
 est ad montem pertinens cœnobijs plus quingētis vifen-
 dus, multis alijs bellorū iniuria deletis, quę quondā tri-
 um millium & trecentorum summam impleffe dicun-
 tur. Hęc autem cœnobia Bonziji variarum habent secta-
 rum, bipedum superbissimi: ac ceteri quoque montis in-
 colę ad litteras natura propensi videntur, in quibus (ut
 opinor) excellerent, si se ad Christianam religionem ad-
 iungerent. ijs nos Euangelij lumen inferre conati, nihil
 profecimus, & nemo nobis aures, præter senem quen-
 dam Bonziū, dedit: cui, & simul discipulis eius aliquot,
 demonstrauius vnum esse Deū opificē rerū omnium,
 animosque hominum esse immortales. tum ille mihi in
 aurem insusurrans, orationem meam, quamuis placitis
 Iaponiorum aduersaretur, planē sibi probari dixit, &
 præsertim quę de animorum æternitate à me fuerant
 disputata: sed quominus Christi sacra susciperet, se Bon-
 ziorum metu, capitisque periculo deterri. vbi igitur
 frustra nos laborare intelleximus, inde profecti, paucis
 diebus Meacum hyeme tum ineunte peruenimus: est
 autem vrbs perampla, tametsi maior olim fuisse tradi-
 tur, cum esset eius longitudo passuū vnus & viginti mil-
 lium, nouemque latitudo. Hanc montes editissimi cin-
 gunt: quibus in imis ingentia vbique & opulenta cœno-
 bia, atque ædificia antiqua cernūtur: quanquam seditio-
 nibus & incendijs vnā cū ipsa vrbe, magna ex parte dis-
 iecta & excisa; ut, quod nunc vrbs incolitur, prisce ma-
 gnificentię tenuis quædā velut imago esse perhibeatur.
 Regio est in primis frigida, partim ex copia niuium, par-
 tim ex arborū cæduarū inopia. Sterilis autem adeo, ut ra-
 phanis, rapis, malis insanis, & leguminibus vulgo vescā-
 tur. hęc autem ciuitas dicitur quondam religione ac lit-
 teris floruisse: cuius rei argumentū etiā illud afferunt, quod
 ex eadē vrbe monteque omnes Iaponiorum sectę mana-
 uerint, quarū principes ac magistri in his locis sibi in hoc
 vsque tēpus sedes ac domicilia collocarunt. Meaci igitur,

conducto hospitio, cum nemo ferè ad nos ignotos
 adhuc, & obscuros audiendos accederet, mihi facièdum
 existimaui, vt primùm omnium Regem siue Imperato-
 rem honoris causa inuiderè, vt eo beneuolo, propitioq;
 vteremur: deinde sumpta Cruce, in mediā viam ex ædi-
 bus prodians Christū palā prædicare institui. quas ad vo-
 ces ingens continuò populi multitudo conuenit, alij re-
 rum nouarū studio, alij etiam cauillandi atq; irridendi.
 Quorum interrogationibus cum ita Deo adiuuante res-
 ponderetur à nobis, vt ipsorum rationes planè infirma-
 ri ac refutari cōstaret; aduentus nostri fama totā urbem
 ita peruasit, vt omnium sermone celebraretur: partimq;
 improbaretur nostra doctrina, partim etiam defensores
 aliquos inueniret. Bonzij quidem furentes circumcur-
 sare vicos, plebem in nos incitare, Euangelium probris
 maledictisque proscindere, falsis etiam testibus crimina-
 ri, nos carnes humanas vorare, repertaq; domi nostræ
 ossa cadauerum: alij denique nos hominum specie dæ-
 monas dicere: hortari etiam vicinos, vt nos finibus pel-
 lerent: adium verò domino exprobrare, quòd nos in suis
 tectis morari pateretur: qui ipsorū dictis impulsus, mi-
 hi renuntiari iussit, vt confestim migrarem: cumq; incertus
 quòd me reciperè, haud ita continuò paruissim; stricto
 gladio in me impetum fecit, quamuis intelligeret, si
 me occidisset, se vel patrijs legibus capite punitum iri,
 vel eius ignominia vitandæ causā, mortem laponico
 more sibi vtrò esse oppetendam. Ac meus quidem quis-
 tum esset animi sensus ac status, cum impendentem mi-
 hi è barbari manibus ensē aspicerem, existimare pote-
 sis ipsi. Et sanè mihi affirmanti credite fratres, permul-
 tum interesse, vtrū quis mortem apud se tacitus medite-
 tur & cogitet, an oblatam sibi propius intueatur ac cer-
 nat. Ego me (ad quem enim confugerem?) Domino to-
 tum cōmendauī ac tradidi, cum vna me res eo tempo-
 re solaretur, quòd inter eos terrores minasq;, verbū Dei
 in hac vrbe, quæ omniū laponicarū superstitionū est pa-
 rens, disseminari & crescere intelligerè. Eo periculo per-
 functus, cum iā aliquot Christianos fecissem, iniquorū
 furori

furori cōcedere, & in alias ædes migrare constitui, quas nobis vini propola quidam exhibuit perincommodas. quippe quæ Ianuario mense in magna niuium copia, frigoribus maximis, & parietibus, & omni alio munimento carerent. Hic nos maiore etiam animo ceptis institimus, Dei beneficio parati, vitā, si opus esset, in Christiana causa profundere, iamque & è ciuibus plures, & è paganis permulti Christo nomina dare non dubitabāt, quamuis ob id ipsum vulgo despicerentur; & Bonziji, quamuis aliqua ex parte placati, nondum tamen calumnijs ac maledictis nos lacerare desisterent, quinimmo ne vsipiam consistere nobis liceret, communi consilio emptores ab ejus taberna qui domum nobis locauerat, auocare ceperunt: quo ille permotus incommodo, sæpius egit mecum, vt inde migrarem: sed tamen solitudinem nostram miseratus, quod nullus præterea foret nobis in vrbe locus, tres menses de habitatione commoda re decreuit. quo temporis spatio multa frigoris, laboris, valetudinis incommoda non solum æquo, sed etiam libenti animo (Domino auxiliante) pertulimus. Iamque æstas appetebat, cum Regem rursus adiuius, vt nobis in vrbe tutò manendi faceret potestatem ac, tametsi obtrectatores non defuere, feliciter tamen diploma statim abstulimus, mortis proposita pœna, si quis nos aut iniuria affecisset, aut quò minus suscepto munere fungeremur, impedire ausus esset. Ea re & iniquorum imperus retardati, & Christianorum numerus ita auctus est, vt necesse fuerit per amplam domo ad eam rem cōempta tēplum instruere, quò non Christiani solum, sed etiam ethnici confluebant. quorum alij se ad Ecclesiam aggrebant, alij cum verba nostra vehementer probarent, Baptismi tamen petitionem se differre dicebant, quoad latius res Christiana patesceret. Annum iam in opere verfabamur, meliusque res ibat in dies, cum perpetuus ille hostis bonorum omnium, Bonzios, aliosque barbaros impulit, vt magna pecuniæ vi in commune collata magistratus corrumperent: qui muneribus delinicti infcio Rege nos summa cum ignominia exterminassent vtique.

que, nisi cognita re ethnicus quidam primarius, vir bonus, & nostram causam apud Regem agere solitus, nocte antequam domum nostram irrumperent inimici, me per nuntium monuisset, vt Bonziorum rabiem in presentia declinarem, meque in arcem quandam suam ad sextum decimum lapidem ab vrbe, reciperem. Consilio à Christianis probato, magna eorum manu, ea ipsa nocte ad arcem vsque deductus, fere quatrimum latui. Sed cum iam res postulare videretur, ne diutius abessemus, Meacum occultè regressi, ad Christianum quendam diuertimus, quo tempore varius erat de nostro discessu populi rumor: cum alij iniuria, alij iure optimo nos oppido pulsos dicerent. Christiani verò clam eò ventitantes, quibuscunque rebus poterant, consolari nos & iuuare conabantur: quorum opera quattuor mensium inducijs impetratis, vt interea de nostra mansione, vel profectiōe ageretur, in publicum magna omnium bonorum gratulatione prodiiimus, neque ita multò post sacra ædes nobis est restituta. Quæ dum geruntur; ad Regem delatum est, contra ipsius edictum quàm iniqui in nos Bonzij ac magistratus fuissent. quare permotus, multo nobis in posterum diligentius cauit. aduersarij verò fracti ac debilitati non modò nos ultra vexare destiterunt, sed etiam facta iam nobis libera commorandi potestate, nonnulli fauere visi sunt. ita, quod consilium diabolus in nostram perniciem ceperat, id ipsum vel maximè nobis diuinitus profuit.

Restat vt nonnulla de superstitione, sacrisq; huius gentis attingam, vt ipsorū cæcitate perspecta, eò magis enixè pro ipsis Dominū deprecemini. Primum Augusto mense concelebrant ludos quos vocant Gibon (quæ vox hominē significat) quod ij ludi homini sacri esse dicantur: quorū eiusmodi est ratio. Primum in vrbis vicos, opificumque collegia, describunt pegmata excogitata molientiaq; inde vbi festus dies aduenit, veluti ad supplicationē populus coit. Agmē currus quindecim, vel viginti præcedunt sericis pretiosisq; tapetibus cooptati: in ijs pueri mulierque psallētes, vel tympana pulsant, vel tibijs concinunt. Singulos

gulos aut currus hominib⁹ tricenis, aut quadragenis impulsos sua quemq; artificū turba sectatur. Alia deinde sequitur vehicula hominib⁹ armatis instructa, serieis itē, variisq; priscarum rerū monumentis ornata. Hoc ordine pōpa delubrum prateruehitur, cuius delubri ea celebritas est: qua in re matutinū tempus omne cōsumitur. Sub vespērā inde binæ lecticæ prodeunt: altera illius quē colunt Dei, lecticarijs ita cōpositis, vt presentis numinis pōdere valde fatigari premi q; videantur; alteram esse aiunt amicæ cuiusdā ipsius. neq; ita multo post, tertia lectica vxoris iustæ gestatur, cui simul ac maritus per nuntiū significauerit se vnā cum pellice aduentare; lecticarij statim huc atq; illuc lymphati discurrunt, itaque vxoris zelotypiam insaniamq; significant. Hic populus magna edit signa doloris, atq; mœstitiæ: plorant multi, multique ad consolandum Deæ animum positus genibus eam supplices venerantur, denique lecticæ coniunctę ad phanum redeunt: atque ita ludis finis imponitur.

Neque ille minus miserabilis error est. Eodem Augusto mense biduum tribuunt colendis Manibus mortuorum. sub imminentem noctem in ædium foribus lampadas multas accendunt vario genere picturæ, & ornatu: inde urbem tota nocte perambulant, alij religionis, alij etiam spectandi causâ: magna etiam populi vis, cum a duespera secessit, ex urbe, aduentantibus (vt ipsi videlicet opinantur) suorū Manibus obuiâ prodit. Vbi quendā ad locum peruentum est, quo loco eos sibi occurrere arbitratur; humanis primū verbis excipiunt: Felix (inquiunt) faustusque sit vester aduētus. Iādū aspectus vestri fructu caruimus: cōsidete parumper, ciboq; vos ex itinere defatigatione reficite. Tum oryzam, poma, & alios apponunt cibos: quibus ea per inopiā non licet, ij aquā calidā secū afferunt: ibique totam horam morati, quasi finē epularum expectent, precibus eos in suas domos inuitant, aiuntque præcedere se, domus instruendæ causâ, parandi q; conuiuij. Vt biduū illud affluxit, accessit funalib⁹ oppido plebs egreditur, lumina discedētib⁹ præferens, ne scilicet in tenebris offendat, aut quopiā incur-

currant: inde in vibem reuersi, ædium testâ lapidationibus diligenter excuriunt, ne qui fortè ex Manibus (à quibus nimirum aliquod sibi metuunt damnum) occultè remanserint: tametsi eos miserantur nonnulli, quòd paruulos dicant esse, & si fortè eos in itinere imber oppresferit, extingui misellos. Interrogati Iaponij, cur illis epulum præbeant, respondent, eos ad paradisum tendentes suum, qui abest leucarum decies millies millena millia, quod iter nos minus quàm triennio conficitur, fessos è via, recolligendarum virium causa huc diuertere. Per eos etiam dies omnia sepulcra diligenter purgant: Bonziji autem videlicet regnant; nemo est enim re familiari quamuis exigua, quin ad expiandos ritè suorum Manes, Bonziji munus aliquod afferat. Videtis fratres mihi carissimi huius gentis errores, & tenebras, in quibus hæret adeo pertinaciter, vt eam inde ægrè admodum eueuas. Obsecrate Dominum, vt eos pro sua bonitate conuertat.

Ad hæc, alios etiam agunt celebri cum certamine Iudos mense Martio sanè detestabiles. Conueniunt post meridiem quibuscunque libuerit, armati, deorumque suorum imaginibus picti humeros. tum duas in acies diuisi, pueri primùm lapidibus, deinde cæteri sagittis, & sclopis, mox contis, postremò gladijs dimicant. quæ ex pugna semper ferè nonnulli desiderantur, complures vulnérati discedunt, omnibus qui in eo prælio quempiam occiderint, aut plagis affecerint, impunitate propòsita. omnino bellicosa est natio. hoc ipsorum studiù, hæc est oblectatio: militibusque pro numero ac dignitate capitum, quæ ex hostibus cæsa retulerint, præmia persoluantur.

Dæmon autem tanto apud hosce miseros in honore est, vt ei magnificentissima phana exstruantur: in quibus horribili specie sese identidem offerens, cum alibi adoratur à populo, tum præsertim in monte suburbano, in quo fuisse quondam aiunt cœnobiorum septè millia, quamuis nunc minus multa visantur: quorù est vnum in primis opulentum, & confluenti omnium ordinum mul-

multitudine vsque adeo celebre, vt cum Reges bella gesturi ingentem auri vim ei delubro voueant, & victoria parva persoluant; tum infima quoque plebs in suis difficultatibus atque periculis eodem auxilij causa con fugiat. quibus dæmon per quietem apparens persuadet, se ipsorum religione placatum, eos è periculo eripuisse, perindeque ijs cætera in posterum cessura, vt ipsum ritè negligeretur coluerint. quibus ille artificijs ita imperium in has gentes exercet, vt magnopere metuatur, ob seruetur, denique adoretur ab omnibus.

Ille quoque deplorandus hominum error est. Bonzium quendam Combadaxi nomine, ante octingentos annos ferunt in hac vrbe versatum: quem equidem existimo hominis forma dæmonem fuisse: adeo nefaria scelera ab eo excogitata, cæterisque demonstrata narratur, hunc tradunt deducere stellas è coelo, & futura prædicere solitum: inuentorem etiam litterarum fuisse, quibus Iaponij vtuntur, sibi que multa eaque magnifica templædificari iussisse, extremaque iam ætate subterraneum sibi effodi specum, in quem vltro se condidit, cum diceret, se iam vitæ huius satietate teneri, & in eo specu viuentem velle quiescere ad annorum decies millies millena millia. quo tempore fore, vt magnus quidam in lapone doctor existeret, seque tum in lucem hanc esse rediturum: eo sermone habito, se intra specum obturato ostio occludi imperasse. magnum est eius vbique nomen, & viuere etiam nunc creditur, multisque se per visum offert, & ab eo plerique suppliciter opem implorant. anniuersaria verò illius dici solennia, quo die sese in specum abdidit, mirum quanta remotarum etiam nationum frequentia celebrentur.

Alij præterea alijs ætatibus fuere tres vel quattuor Bonzium summa eruditionis existimatione, quibus item magni honores habentur: sed vni præsertim, quem ante annum trigesimum vixisse perhibent, auctorem sectæ eius, quam Icoxos vocant: magna apud plebem auctoritate: cui sectæ Bonzium semper cum imperio præsidet, stupris, flagitijsque palam turpiter deditus. quem plebs nihil-

hilo minus tanta pietate, ac veneratione prosequitur, ut cum si modò aspexerit, vim lacrymarum profundat, soluique se admissis noxis ab eo suppliciter petat. eidẽ tantum pecuniæ deferunt, ut magnam Iaponicarum diuitiarum partem vnus obtineat. Festos verò eius dies quotannis ita conferta populi multitudo concelebrat, ut in ipso cœnobij aditu, cum fores aperiantur, obtriti aliqui semper intereant: quibuscum ita præclare agi putatur, ut nonnulli religionis causa sese pedibus irruquentium vltro calcados necandosque substernant. Nocte autem, oratio de laudibus eius dum habetur, tanta auditorum comploratio oritur, ut si publicè magnum aliquod incommodum ac vulnus esset acceptum.

Magna est etiam sanctitatis opinio Bonziji Nequirò, qui ante quingentesimum annum floruisse dicitur, & Foquexanæ familiæ princeps fuisse.

Hactenus de rebus Meacensibus. venio ad Sacaianas. Ego Sacaium Cpsmi iussu Meaco me contuli, ubi sum in præsentia: quam urbem, cum ex concursu hominum ad nos audiendos (quorum aliqui iam baptizati sunt) lætam nobis animarum segetem allaturam; tum quod copiosissima ac munitissima est, tutum nobis in tumultibus bellicis pæfugium fore confidimus.

Multa vidi post meum aduentum memoratu digna, è quibus ne longior sim, vnum duntaxat exponam. Iulio mense festum diem agunt Daimaogini, quem excellenti sanctitate virum, assecclam aiunt fuisse prisce cuiusdam Imperatoris. hunc Sacaiiani adorant, templis compluribus ei dicatis, & ludos eiusmodi faciunt. Horis pomeridianis viam urbis longam ad passus ducetos transuersis vtrinque tignis ac tabulatis obsepiunt, ne plebi introspicere liceat: tum magna hominum multitudo à tribus passuum millibus eò contendit. in primo agmine idolum procedit equo insidens, stricta ingenti machera, pueris duobus deinceps comitantibus, quorum alter arcum eius & pharetrâ, alter accipitrem gerit. pueros multæ equitum turmæ certis insignibus distinctæ sequuntur, & magna præterea peditum vis, qui voto sese ei celebri-

tati

tati obstrinxêre; saltantesque concinunt, Xenzairaquu, Manzairaquu; hoc est annos mille voluptatis, mille millena millia gaudij. Hanc turbam Bonzj primum candidati psallentes, deinde vniuersa nobilitas in equis mitrata, postremò quinque vel sex veneficæ magno mulierû comitatu linteatæ sequuntur: extremum agmen claudunt ingentes armatorum copiæ ad excipiendam Dai-maogini læsticam prodeuntes ad viam, quam clausam esse dicebamus. Læsticam verò ipsam inauratam læsticarij ferunt viginti, qui varias cantilenas velut intercalari quodâ carmine concludunt, Xenzairaquu, Manzairaquu. Eandem, simulatque profertur in publicum, iactata suppliciter stipe, alijsque similibus veneratur populus. Hanc ego superstitionem, & alias in hac vrbe conspexi, quas Dominus aliquando penitus abolere dignabitur. Meacum ad Natalem Domini cum Christianis agendum post menses quattuor cogitabam, vt mense Martio Sacaium denuo reuerterer, Christianamq; rem omni conatu fulcirem, quoad nobis supplementum isthinc in tanta operariorum inopia submittatur. Vos per Dominum obtestor fratres mihi carissimi, animum inducatis ad hanc prouinciâ adeundam. Etenim si quod vnquam tempus amplificandæ Catholicæ Ecclesiæ fuit idoneum, nunc certè egregia sese præbet occasio. Iaponica lingua haud sanè difficilis est, vtiq; ad intelligendum. patientia tantum, animique submissione opus est, ad ea quæ Dominus permiserit, perferenda: quas ille virtutes pro sua benignitate profectò impertiet ijs, qui huic colendæ vineæ sese alacri animo obtulerint. Quæ nos etiam atque etiam obsecramus, vt in animis vestris & omnium semper inhabitet. Sacai.

xvi. Calend. Septemb.

MDLXII.

EX EPI-

EX EPISTOLA ARIAE SAN-
ctij ad Socios.

Go in hac vrbe fratres mihi carissimi operam nauo curandis ægrotis, qui in Hospitali domo sunt; & simul pueros quindecim partim Iaponios, partim etiam Sinas, qui apud nos educantur, litteras & muscen doceo, quò maiore cæremonia cultuque sacra in posterum peragantur: quam rem ad conuersionem barbarorum non mediocriter profuturam esse confidimus. In his pueris duo numerantur, alter quattuordecim, alter vndecim natus annos, tam excellenti ingenio præditi, vt id ætatis, Christianos concionibus suis ad lacrymas vsque permoueant. Sed maiore Cosmus Turrianus Meacum misit ad ædem sacram tuendā, & Gasparem Vilelam in opere subleuandum: minor apud nos remansit. Institutum nostrum in Iaponijs erudiendis, eiusmodi est. Ioannes Fernandus, qui bene iam nouit Iaponicè, edocendis neophytis primum operam dat: deinde certum in locum se confert, quò multi ad eum sciscitandi & quærendi causa conueniunt, quibus ille respondet; refutatque, cum opus est, errores ipsorum: idque sæpenumero bis in die. vertendis etiam Iaponicè necessarijs quibusdam libris vacat, adhibitis ad eam rem non nullis incolis Christianis, vt versio purior, clarior atque suauior sit: ex ijs qui Christiana disciplina instituuntur, aliqui sunt viri primarij, quorum vnus ante baptismum, Bonziorum cœnobio cum potestate præfuerat, in Iaponicis superstitionibus litterisque apprime versatus.

Ad conciones, quæ singulis anni festis diebus, per Quadragessimam verò multò sæpius habentur, operibus suis & ratione lucri neglecta, tam alacriter auideq; ventitat plebs, vt i freno potius, quàm calcaribus egeat. quantum verò concionibus proficiatur, satis apparet vel ex pietate cultuque sacrorum, vel ex consensu mutuaque
Christia-

Christianorum beneuolentia, quam sanè augeri constat in dies. Hebdomadæ sacræ diebus cum cætera solennia ritè sunt persoluta, tum verò quinta feria in cœna Domini, posteaquam pauperum pedes de more abluti sunt, sagmen processit eorum, qui sese flagris cædebant: sequebantur tredecim pueri ornatu funebri, passionis Domini argumenta gestantes: ij suum quisque carmen elata voce tanto cum animi sensu pronuntiauerunt, ut nemo omnium, quotquot erant in templo, lacrymas tenere potuerit. Paschali autem die Dominico, historiæ quædam è sacris litteris actæ sunt: ut exitus Israëlitiçi populi ex Aegypto, specie rubri maris in vestibulo templi machinationibus artificiosis exhibita, quæ transitum Israelitis præberet, ingressum autem Pharaonem vnà cum exercitu obrueret. Ionæ quoque Prophætæ casus, aliq; similia spectacula edita sunt. supplicationibus absolutis, dialogus publicè est habitus, in quo superiorum dierum ex morte Domini luctus atque mœstitia cū Paschalis celebritatis lætitia & gratulatione cōferebatur: quibus rebus mirum quanta voluptate affecti fuerint Christiani. Atque iam ante, ipsis quoque Natalis Domini ferijs, orbis terrarum totius inundationem, custodias Loth, Abrahami victoriam, denique pastorum aduentum ad oppidum Bethleem, sermonesque cum Virgine Dei matre habitos ita ad viuum efflexerant, non modò ut spectatores, sed actores etiam ipsi præ intima animi dulcedine collacrymarentur. Atque hæc de rebus Bungenisibus.

Nunc de cæteris Iaponis partibus pauca complectar. Gaspar Vilela Meaco Sacaco profectus primarij cuiusdam viri precibus inuitatu, non solum peramanter ab eo acceptus est, sed etiam eiusdem benignitate sumptuque templum ædificauit, quo populus ad Euangelium conueniret: statimque constitit operæ fructus, nonnullis ad Baptismum adductis, in ijs adolescente filio eius, apud quem Gaspar diuerterat, præclara indole puero, qui tam illustria virtutis ac pie-

tatis dedit indicia, vt eius opera parentes quoque ipsius, fratremque natu maiorem, qui iam ad religionem Christianam valde se propensum ostendit, ad Ecclesiam Dei aggregatum iri Domino fauente speremus. Puerum hunc Gaspar deinde, parentibus non inuitis, quos nimirum adolescentulus precibus vicerat, in Bungum misit, vbi quid egerit, è Ludouici Almeida epistola cognoscetis.

Quod ad Amangutianam Ecclesiam pertinet, quam iam diu nobis lustrare non licuit, morem praeceptaque sibi à Cosmo tradita Christianos studiosè retinere cognouimus. Dominicis diebus in templum sacra tabula picta, quam eò misit Cosmus, ornatam, frequentes conueniunt: atque vbi Deum ritè precati sunt, vnus eorum ex Catechismo Iaponicè scripto nonnulla recitat, de quibus deinde differunt inter se.

Habent etiam quosdam quasi economos agrotis ac pauperibus subleuandis pecunia, quæ tum ad eam rem, tum ad curanda Christianorum funera in commune confertur. Aliqui etiam in Bungum ad Confessionem, & audiendum verbum Dei se conferunt. eam Ecclesiam Cosmus, quoniam per operarios non potest, saltem per litteras consolari & confirmare non desinit.

De Firandensibus autem rebus illud accepimus, Regem hoc anno se denuò Christianis æquum præbere cepisse, templique exstruendi iam nunc illis potestatem fecisse eo fortasse consilio, vt cum Cosmo in gratiam redeat, & hac ratione cum Lusitanis fœdus & hospitium renouet: quorum sibi amicitia, atque commercium quàm sit fructuosum, vt clarius desiderando sentiret, nauem eorum, superioribus diebus Firandum appulsam, & Cosmo, & Lusitano viro nobili, qui tum in vrbe Firnaio versabatur, nauarchi eius auunculo visum est faciendum, vt in alias oras auerterent. Igitur abeundi potestate ab Rege Bungeni quamuis ægrè impertrata de Cosmi valetudine atque incolumitate sollicito, Firandum vterque profecti sunt. Funaij autem, vbi à Christianis auditum est, Cosmum professionem parare, moerent

EX INDIA LIBER II.

99

tes continuò ad eum ventitare ceperunt, parentem illum atque pastorem agnoscere, manibus hi, illi etià humi prostrati, pedibus oscula figere: quibus Cosmus exposuit, quàm iustis de causis iter illud ingrederetur, & simul mandauit, vt vicarijs, donec rediret (quod propediem erat futurum) diligeret obtemperarent: atque ita ab eis digressus est, multis cum viris, mulieribus, pueris magno cum luctu ac mœrore extra oppidum prosequentibus. quo absente, cum barbari se in templum nostrum insolenter inferrent, ea re cognita Rex misit familiares suos, qui templum assiduè custodirent, & in vincula abriperent, si quis in eum locum se contumeliosè gessisset: atque eiusdem præsidijs negotium duobus etià primarijs ciuibus dedit, in ea vicinitate habitantibus. In ipso autem itinere labores atque pericula Cosmo non defuere: tertio quippe die in latronum insidias incidit, quorum vnus intentum iam arcum in Cosmi pectus non sine magno eius vitæ discrimine obuenterat, cum ex ipsius comitibus quidam ante sagittam emissam, adductas arcus habenas præcidit. Firandiautem magna cum gratulatione à Lusitanis exceptus, qui nauis vexilla sustulerant, & tormentorum strepitu lætitiā significauerant, in ædiculam diuerti ab Ludouico Almeida raptim, dum templum ædificatur, exstructam: vbi cum cæteros Christianos, cognitorum nauas ipsos Lusitanos admissis noxis per confessionem absoluit, iisdemque faciliè persuasit, vt cum oneraria ex eo portu discederent. Hæc habui de Iaponensium rerum progressu quæ scriberem. Vos Dominum precari assiduè insistite fratres, vt nos idoneos veritatis Euangelicæ præcones efficiat. Æ Bungo. v. Idus Octobris.

MDLXII.

g 2

LVDO.

SEL. EPISTOLARVM
 LVDOVICI ALMEIDAE
 ad Socios.

Anno superiore cum Ecclesijs Facatae
 Firandi, alijsque lustratis in Bungum
 ægrotus ex itinere rediisſe, vt primum
 è morbo conualui, de tota peregrinati
 one mea feci vos per litteras certiores.
 quas quoniam vobis eſſe gratas intelli
 go, pergam ea ſcribere, quæ quidem in
 ijs locis euenere, in quibus mihi verſa
 ſi ex eo tempore contigit: nam cætera ex aliorum litte
 ris cognoscetis.

Firandi erat Chriſtianus quidam quintum circiter,
 & ſexageſimum agens annum, ſcriba Regis intimus, quæ
 ille apud ſe in honore habebat, liberaliterque tractabat.
 is igitur Chriſtianus cum animaduerneret ſe iam ad vi
 tæ exitum appropinquare; ſuſcepas in vita maculas ma
 tura Confessione delere; & (quoniam nullus erat ibi ſacer
 dos) Bungum vel cum Regis offentione, periculoq;
 rei familiaris petere omnino conſtituit. rem itaque cum
 vxore communicat; quæ (vixerat præſtanti virtute ac
 pietate mulier) conſilium vehementer probauit: illud
 ſolummodo monuit, vt quàm occultiffimè abiret, ne
 in ſe Regis iracundiam prouocaret. Quo circa nauem
 Chriſtianus intempeſta nocte conſcendens, in Bungum
 iter intendit: cuius diſceſſu poſtridie cognito Rex,
 partim quòd eius opera admodum indigeret, partim
 quòd ſe in conſulto inuitoque abiſſet, iratus, & nau
 gio ſtatim inſtructo, miſit qui hominem perſequeren
 tur. Iamque magno ſuo bono è ſuibus Firandens
 regni in Reguli cuiuſdam ditionem euaferaſcùm ſuper
 uenientibus qui ad eum capiendum miſſi erant, Reguli
 iuſſu, cui cum Firandens rege amicitia intercedebar,
 eodem Rege poſtulante oppreſſus, & in cuſtodiam tra
 ditus eſt. Firandi ubi cognitum eſt illum inuentum fuiſſe,
 nec tamen vt rediret vilo pacto adduci potuiſſe; legauit
 ad eum Rex cognatos ipſius nonnullos, qui ad redeundum
 horta-

hortarentur: sed vxor contrà per litteras ei suasit à suscepto itinere nequaquam desisteret, bonoque animo esset, se laborum ipsius periculorumque breui consortem futuram. Sed videlicet currentem incitabat. Cosmus autem vbi id rescivit, egit cum Rege Bungi, vt Christianum abregulo per litteras impetraret: quas qui petulit litteras, offendit hominem magna in Deum fide, speque subnixum, de se ipso autem adeò demissè, maleque sentientem, vt non modò qui in Bungum ad Confessionem incolumis perueniret, sed qui vllò prorsus beneficio afficeretur à Deo Domino nostro, se prorsus indignum affirmaret: tantoque in se ipsum odio erat incensus, vt ad quotidianas verberationes & precandi assiduitatem, & alia quoque voluntaria supplicia adiungeret, tanta cum sui cognitione, vt precibus Christiani, qui regiam epistolam attulerat, nequiuisset adduci, quicquam vt de instituta vitæ austeritate remitteret. Denique solutus in Bungum agrè peruenit tanta animi sui cum voluptate, tantasque Deo gratias agens, vt rem verbis assequi nequeam. Cuius aduentus cum ad cetera multa profuit, tum ad Christianorum fidem ac spem in Domino augendam. Eum Cosmus, pueris, quos alimus domi, instituendis præfecit; & pijs quibusdam libris in Iaponicum sermonem vertendis. Magnum apparet in eo precandi studium, & caritas; & licet extrema sit iam ætate, vix vnquam cessantem repetas. Eum Dominus ad finem vsque conseruet.

Per idem tempus nobilis quædam mulier, primarij ciuis vxor, ex familia regis Bungenfis, à dæmone agitata, per campos tanto cum ululatu, atque impetu se rebatur, vt à nemine contineri posset. Hanc sibi Cosmus à Christiano quodam insigni viro commendatam ad se perducit, & in cubiculo publici valetudinarij, perpetuis custodibus adhibitis, collocari iussit. Et quoniam in spem venerat mulier, se baptismi beneficio sanitatem esse recepturam, habebatque mentis eius animique vexatio dilucida interualla; ijs opportunè Cosmus est vsus ad eam Christianis præceptis ritè imbuendam,

quibus vt satis erudita visa est, in magna Christianorum corona, eam Dominico die baptizare constituit. Erat mulier tum sanè quieta, sed cum primum caput salutari aqua perfundi caprum est, tanta repēte vi se commouit, clamoresque edidit ita magnos, vt omnes quotquot aderamus, perterrefecerit. Tum Cosmus à quattuor viris apprehensam, teneri ad finem vsque Baptismi imperauit, quo absoluto misera fractis viribus concidens, inter famulorum manus in hospitale cubiculum est relata. Ex eo tempore nullum eiusmodi incommodum, aut molestiam hucusque perpessa est. quare & Christianorum fides non mediocriter aucta, & maritus ipsius ita permotus est, vt ab Rege petierit, sibi per eum liceret Christiana sacra suscipere: quod ei Rex ita prolixè liberque permisit, vt diceret gratum sibi fore, si eum reliqua familia imitaretur: itaque baptizatus ipse cum liberis, cognatis, & famulis, sanè quàm in virtute proficiunt. Ego interea vires è morbo collegeram. quocirca mensis Octobris initio misit me Cosmus, comite è Christianis domesticis vno, ad templa quinque visenda, varijs locis regni Bungenis commodo Christianorum exstructa. mentem in eo itinere posui, multos baptizauit ethnicos; Christianos autem docui, qua ratione templa concelebrarent, sermonesque inter se de religione sererent, si quando ad urbem venire nō possent. quasdam etiam areas defixis Crucibus Christianorum sepulturae dicauimus: deniq; in singulis templis benedictum, seu piaeculare granum relictum cum codicillo, qui descriptas grani indulgentias contineret. Inde ad Cosmum reuersus, Cangoximam mense decembri terendi. professionis causa fuit Emmanuelis Mendozae cum sex Lusitanis aduentus, qui vt per Confessionem peccatis sunt absoluti, Cosmum rogarunt etiam atque etiam, vt me Cangoximam ad hyemem ibi cum ipsis exigendam, Christianos visendos, & promulgandum genti Euangelium mitteret. id ipsum Regi quoque Cangoximano fore gratissimum, quippe qui magnam eius rei voluntatem scriptis ad Prætorem Indiæ litteris, itemque

que ad Antonium Quadrium eidem prouinciæ pro Societate Præpositum, ostendisset. è Bungo igitur (vt dicebamus) profecti, gelu, & frigoribus maximis, quadri-duo ad mare peruenimus: cum semper, vbi sub vesperam constiteramus, verba de rebus diuinis ad incolas fecissemus. Inde solutis anchoris, inter nauigandum, ad uerso vento in oppidum sanè frequens coacti descendere, cum spectaculi nouitatè permota (nunquam enim Lusitanos antea viderant) magna hominum vis ad nos conuenisset, per eam occasionem eis Euangelium nuntiauimus: quo illi audito, obstupefacti, ad nos audientes iterum ac tertio redire, atque vniuersi pænè professi sunt, nisi Reguli metus obstaret, se Christo nomina libenter daturus, idque eo cum animi dolore sensuque, vt nos ad misericordiam prouocarent. Dixi me cum Regulo acturum (qui Bungenis Regis est stipendiarius) vt cuilibet Christiano esse impune liceret: eosque solatus vt potui, ex eo loco discessi. digressu meo lacrymæ nonnullis obortæ, vt si diu mecum vixissent, apud quos non toto biduo fueram. ex quo facilè iudicare possitis, quanta sit huius gentis ad humanitatem, religionemque propensio. Anguncem delati, & à Regulo peramanter excepti, vt primum opportunum est visum, de rebus diuinis, & animorum immortalitate cum eo colloqui cepimus: multisque sermonibus vtrò citroque habitis, cum etiam familiæ partem à cœna ad audiendum accersisset, sera iam nocte ab Rege dimissi, nauarchum quendam Lusitanum sanè tempestiuè conuenimus: cum enim nostra hortatione permotus, concubinam, ex qua duas suscepit filias, iusta cū dote in matrimonio legitimo collocasset, paucis post diebus est mortuus. Ex eo portu Tamarim tendentibus, vbi Emmanuelis Mendozæ nauis instatione erat, atx in itinere occurrit Hexandoni viri principis, in edito monte posita, omnium quas in vita videre me memini, & loco & opere munitissima. quippe quam decem fere propugnacula cingunt, inter se non nisi ponte subductili peruia, magnoque intervallo di-

stantia, fossis ita profundis, vt despicientium oculis altitudo caliginem offundat, perpetuo (vt aiunt) siliice ferra mentis exciso: quod equidem vix hominum manu fieri potuisse crediderim, ibi cum Hexadoni vxorem, & quatuordecim præterea Christianos multis, iam annis Franciscus Xauius Deo peperisset, mihi faciendum existimaui, vt me ad eos consolandos, confirmandosque conferrem. qui me omnes, sed vxor præsertim Hexadoni amicissimè acceptum, multa cum de Francisco Xauiro, tum de Bungeni, Meacensi, cæterisque in Iapone constitutis Ecclesijs percontati, felicique ipsarum progressu valde latati sunt. me autem idcirco etiam libentius viderunt, quod iam diu neminem omnino è Societate nostra conspexerant. quo toto temporis interuallo eos in Christiana fide partim senis cuiusdam Christiani, honorati viri velut magistri familiæ studio, partim etiam quibusdam miraculis diuina prouidentia retinuerat. Relictum sibi libellum descriptis Xauirij manu Litanij, alijsque precandi formulis, æquè ac sacras reliquias pia mulier admodum religiosè custodiebat, expertæ virtutis remedium. Etenim ægrotos complures, in ijs Hexandonum iam desperatum, corporibus ipsorum impositus libellus ille sanauerat. Nec minore cura senex traditum sibi ab eodem seruabat flagellum, quo singuli Christiani interdum (nec enim sæpius permittebat ille, veritus ne vsu nimio absumeretur) sese cedere confueuerant, quod eam rem non solum animis, verum etiam corporis prodesse diuinitus intelligerent: itaq; mulier ipsa quam diximus, morbo grauissimo implicata, cum varia medicamenta frustra tentasset, ad ipsum flagellum postremo confugiens; Francisci Xauirij, vt putandum est, meritis continuo in pristinam valerudinem est restituta. cum omnibus igitur de re diuina familiariter colloquutus, ara etiam excitata cum Beatissimæ Virginis imagine perceleganti, quam eò mecum attuleram; pueris nouem, in ijs duobus Hexadoni filijs Baptismo lustratis (quos ià senex ille Christianis rudimētis imbuerat) incredibili cū eorū mœrore posttride

manè discessi, com meatu ab ipsis affatim instructus, atque pollicitus me in reditu, quindecim dies apud ipsos commemoraturum. Cāgoximam simulatque peruenimus, Regem adiui confestim, eoque collaudato quòd Euangelium in suo regno promulgari cuperet, multisq; præterea verbis habitis, petij vt liceret mihi in præsentia Tamarim vsque ad Lusitanorum stationē excurrere. quod ille cum permisisset ea tamē conditione, vt auum ipsius ex itinere inuiserem; Tamarim tridui itinere, diuertentes ad Regis auum, ire perreximus, maxima niuium copia, quæ aciem oculorum reuinderet, viaque teterrima, occultis passim occurrentibus foveis, è quibus iumenta sese ægrè admodum expedirent. In eo igitur portu, ægrotis primum curatis, quorum ingens erat numerus partim sæuitia frigorum, partim etiam cibarium inopia: deinde ethnicis nouem, qui id ipsum à me diu multumque contenderant, baptizatis: certo præterea nauis loco, ad scæminarum tutelam de Iaponijs coemptarum (quas illi ex ora Sinarum aduexerant) custodibus binis apposis; denique communi consilio indicta pecuniaria multa, si quis temere iusiurandum vsurpasset, (latè enim patebat hoc vitium) Cangoximam redij, & conciones ad Christianos habere institui. nam ethnici veriti Bonziorum offensionem, ad nos venire non audebant: quod ego cum animaduertissem, cepi cōsiliū familiaritatis, si quo modo possem, atque amicitia cum Bōzijs incundæ, quò deinde populus ad nos maiorem cum fiducia ventitaret. Erat in eo ordine vir quidam insignis, magna etiam ante id sacerdotium existimatione, tum verò & Regis ipsius consiliarius, & amplis cœnobijs tribus summa cum potestate præpositus. Hunc igitur adij, collyrio ad oculos curandos, quibus ipse laborabat, allato: atque ille meo sanè quàm lætatus aduentu, sibi valde optatum fuisse dicebat, quæ Xauerius disputaret, cognoscere sed interpretem defuisse. Inde me multa de summo rerum opifice, de immortalitate animorum, de tempestatiū varietate, terræ tremoribus, pluuijs, alijsq; rebus huiusmodi interrogans, magna sua cum voluptate to-

tam eam noctem apud se detinuit. Quibus ille sermonibus captus, cum ad me saepe, alio item Bonzio comite, ego vicissim ad illum familiariter ventitarem, cumque doctrinam nostram tum apud alios, tum apud Regem ipsum ita collaudasset, ut Rex Xixona (hoc est sanctam rem) publicè responderet; vel eo Regis testimonio, vel confirmata atq; illustri mea cum Bonzio consuetudine animati ethnici ad nos audiendos venire cœperunt: è quibus multos Deo adiuuante ad Christum adiunximus. In eo numero fuere primarij duo Regis ipsius cognati, quos catechismo institutos vnà cū vxoribus & parte familiaris (triginta quinq; in vniuersum fuere) baptizauim⁹. quorum d. inde omnium ope ac studio sacrum Deo Domino templum exstructum est.

Rebus ita constitutis, per Christianū nuntium in arcē Hexandoni magnis precibus accersitus, optimis cū Christianorum, tum etiam reliquorum studijs me magno opere expetentium deesse non potui: è quibus circiter quinque primarij audito aliquoties Euangelio ad Ecclesiam adscripti sunt: in ijs quidam adeò excellenti ingenio, ut in commentarium relatis ijs, quæ de me didicerat, librum confecerit exorsus ab ipso mundi initio ad vsque Christi Domini nostri in terras aduentum, eius præcipuè cruciatibus singillatim enumeratis. quæ ipsius lucubratio & hominibus illis, & alijs etiam populis, ad quos eam ego ipse deinde circumtuli, maiorem in modum profuit. Idem iussus à me Iaponica quædam scripta de Christiana religione describere, mandatum ita aui de arripuit, ut opus vniuersum (omninò folijs quinq; & quinquaginta constabat) vnus dimidiatique diei spatium absoluerit. Hunc ego, & Hexandoni filium natu maximum, quem Xauerius baptizauerat, docendis in templo cæteris Christianis præfeci, regula præscripta, quam in eo munere obeundo tenerent. quam quidem in rē, ut quibus otium suppetit, diligenter incubunt, præsertim verò librarius ille quem dixi: qui quidem Christianis lectionibus, & commentationibus mirificè delectatur, seque cum libro quem à me d. scripsit, in lucum abdens, quæ-

quæque legit ex eo secum identidem reputans, tanta voluptate perfunditur, quod ad hanc Dei rerumque celestium cognitionem peruenerit, ut lacrymas præ gaudio cōtinere non possit. Is ipse in Christianorum cœtu post Litanias publicè decantatas interrogatus à me quidnam esset factururus, si Rex ei diceret, Christiana sacra deferas, quoniam ex meis popularibus es, meisque sumptibus victuras, responsurum se dixit illicò: Here, vis ne me in te sine fūco ac simulatione beneuolum? in re tua familiari procuranda fidelem? vis me submissum? vis perferentem iniuriarum? vis denique in omnes clementem ac benignū? iube me esse Christianum: hæc enim virtutes omnes vna religio Christiana complectitur. Ac cæterorum quoque Christianorum (ad quorum numerum ibidē alij septuaginta per eos dies accessēre) egregia pietas, assiduū precandi studium, mirus inter se amor atque concordia cernitur; vna tantum res ipsorum animos vehemēter angebat, quod Hexandonus communiū meritum Ecclesiæ expers tamdiu in Iaponica superstitione persisteret, pro cuius conuersione cum preces ad Deum, & lacrymas cuncti, sed vxor ipsius præsertim quoti die funderent: tum ego eiusdem vxoris rogatu hominē adi, & ex eo quæsiui, cur veritatem sapiebam cognitam depositis Iaponiorum erroribus sequi negligeret. Tum ille Deum testatus Christianam religionem sibi planè probari, alioquin permissurum se nequaquam fuisse, ut eam familia sua tota susceperet; vna re quominus eos imitaretur, impediri se dixit, quod vereretur, ne grauius animum Regis offenderet: sperare se Deo propitio fore aliquando, ut Rege ipso libente, Christum, quem intimis sensibus adorabat, palam ac liberè profiteri posset. quo illius responso Christiani valdè lætati sunt. Inde cum rursus ad Cangoximanos venissem, Cosmi litteris per Christianum Bungensem ad me perlatis consilio sum reuocatus, ut ad Regem Vocoxiuræ proficiscerer, qui nos in suū regnū liberalissimis conditionibus inuitauerat: cum præter alia multa, & Lusitanis omnibus in eum portū commeātibus, quicūque cum ipsis negotia

contraherent, in decennium ab omni portorio immunitatem se daturum esse promississet; & quicquid circa est agri ad passuum octoginta millia Cosmo obtulisset, ut intra eos fines ethnicus nemo ipsius iniussu habitare posset. Cangoximæ igitur institutis qui Christiano grege in templum statim diebus aduocato, pastorum vice ac munere fungerentur, baptizatisq; ijs, qui iam ad id Sacramentum idonei videbantur; ceteros quibus potui verbis sum consolatus: duos præsertim Bonzios illos, de quibus dixi: quos in discessu meo perquam studiosè Christo nomina profiteres, in aliud tempus idcirco reieci, quod à curandis Iaponico ritu Regis procerumq; funeribus, nulla ratione se posse desistere diceret, eaq; re Christiana sacra, quæ ipsi apud se taciti colerent, minimè pollutū iri arbitraretur. denique à Christianis vario commearu peramanter instructus, & magna cum doloris amorisq; significatione dimissus, ad arcem Hexandoni (quæ ab oppido Cangoxima passuum abest decem & octo millia) dum naus paratur, biduum substiti. atq; inde incredibili Christianorum dolore ac gemitu, ipsis etiā ex arce summa fœminis ad mare me deducentibus, & quasi in eo salus omnium vertetur, ita me ut celeriter ad se redirem enixè rogantibus, conscendi, & decimo septimo die in Bungū magna nostrorum gratulatione perueni. atque inde tertio Nonas Quintiles Vocoxiuram, qui locus ultra Firandum est quattuor & viginti passuum millibus, discessi: quod ut perueni, salutatis ex itinere Facatēsibus (qui cum initio diu multumque Euangelio restitissent, bellis deinde perdomiti ac velut subacti, diuinum semen libentius acceperunt, bonamq; in primis virtutum frugē tulerunt) Regē Vocoxiuræ primū adij, qui me honorifice sanè bis comitio excepit. deinde cum eius ministro, qui Regis ipsius nomine ad Cosmum litteras dederat, de re comuni agere institui. cumque ille quædam ex ijs quæ per epistolam nobis vltro detulerat, reuocaret; faciendum mihi existimaui, ut ad Cosmum scriberem, eique totam rem integram referuarem. Ad portum igitur reuersus, dum in Christianos ex instituto adiuuandos incumbo, Firando

nuntij perferuntur, quanto cum rei Christianæ adiun-
to Damianus Iaponius familiaris noster excellenti pie-
tate virtuteque iuuenis, qui nuper Facarenſibus quoque
ſumma cum omnium admiratione operam nauarat e-
gregiā, in eo oppido verſaretur. nec ita multo poſt, quē-
dam parantibus nobis, quæ ad Coſmum mitterentur,
ecce tibi repente affertur ipſum ad eſſe Coſmum. Primò
incredibilis viſa res: ea Coſmi ætas ac valetudo, ea diffi-
cultas itinerum eſt; ſed ybi iam ad portū applicuit, quan-
to gaudio affecti ſumus facili⁹ eſt vobis exiſtimare, quā
mihi ſcribere. is me conſeſſim ad Regem legauit, vt cum
eo rem omninò tranſigerem. quòd ego cum feciſſem ab
latis etiam ſyngraphis, in Būgum ipſius Coſmi iuſſu ad
epulas in ædibus noſtris (id enim ſemel in anno ſolenne
eſt) Regi Bungenſi parandas excurri: quò ſecum ille fili-
um hæredem regni futurum meo rogatu cum proceri-
bus duxit. Cumque in eo conuiuiò candidati pueri no-
ſtri domeſtici quattuor magna cum omnium delectatio-
ne fidibus canerent, Regis filius menſa relicta ſeſe ad
equales ſuos hilariter ac feſtiuè recepit. puerille quidem,
ac pæne potius infans (annum quippe agit quintū) ſed
in quo ſenſus animi ac ratio longè præcurrat ætatem. è
Bungo ruruſus Vocoxiuram reuerſus, qui locus à Chri-
ſtianis incolitur, habetque in monte ſummo Crucem,
quæ eminus valdè conſpicitur, à Petro Barreto nauar-
cho Luſitano deſixam, quòd eodem loco tribus dein-
ceps diebus ſub velperam, inſpectante ſe, alijsque com-
pluribus, ſublime in aëre ſignum Crucis apparuiſſet;
Coſmum ſanctiſſimis (vt ſolet) occupationibus diſtri-
ctum offendi. Tanti ad eum Confeſſionis & Eucharistię
cauſſa concurſus vndique Chriſtianorum fiebant, vt
omnis perturbationis vitandæ cauſſa, triceni per vices
ordine ſibi ſuccedere iuberentur. quorum erat ita ma-
gna in Coſmum obſeruantia ac veneratio, vt coram
eo oculos attollere non auderent: tanta religio ac pie-
tas, vt in ſacris myſterijs obcundis, ac præſertim in cor-
pore Chriſti ſumendo, copiam lacrymarum effunderēt:
ea denique animi virtus, ac probitas morum, vt barbari
ipſi

ipsi Christianorum vitę admiratione sese colligerent, & saueriorem vtrō disciplinam induerent. Per eos dies Facatensium Præfectus nauigium cum hominibus ferē triginta ad Cosmum misit rogatum, vt quoniam tres ē militibus suis in prælio sclopis icti grauit̃ agrotarent, opem illis ferre ne grauaretur. Fecit Cosmus, vt Facatam ē domesticis nostris adolescentem Iaponiū mitteret chirurgię laude præstantem, qui non modò vulnera extrahis artificiosē glandibus mira felicitate sanauit, sed etiam oblatam sibi mercedis loco magnam argenti vim, stupentibus barbaris constanti animo excelsoque repudiavit. Qua re commotus Præfectus, vt nos aliqua ratione remuneraretur, immunitati nostrę toto suę ditionis imperio, qua sæpe nobis iter habendum intelligebat, publicis diplomatis cauit.

Restat vt epistolā hanc eximie indolis adolescentuli cōmemoratione concludā: in quem cū omnia & animi & corporis bona quasi secum ipsa certans natura cōgesserit, tum etiam dona accessēre cælestia, quę singulare pueri ingenium, memoriam, oris corporisque totius dignitatem ac speciem multo admirabiliore efficerent. tanta enim in eo castitas ac sanctimonia cernitur, vt octauo quoque die post confessionem ritē peractam cælesti Eucharistię cōuiuuium non sine lacrymis ineat: tanta verò animi submissio & humilitas (cū illustri admodum loco sit natus) vt ad Bungensem inuisendam Ecclesiam à Gaspare missus ex vrbe Sacaiō, bona cum parentum venia, quos puer precibus expugnauerat, eō simul atque peruenit, vt scilicet vnus ē Christianorum grege videretur, non modò comam sibi totonderit, quod in Iapone valde inusitatum est, verū etiam omni delicatio re cultu ornatuque abdicato; de contemnendis rebus humanis publicē disputare instituerit. Idem in patriam à parentibus reuocatus, Vocoxiuram, vt inde Sacaium re nauigaret, à Cosmo perductus est, quem aiunt ex itinere in vrbe Firando apud vxorem Antonij viri principis, eiusque ancillas, cū se per id tempus ad sacram confessionem pararent, de Pœnitentia sanē opportunē verba fecisse:

fecisse: quam ille Christianæ philosophiæ partem, iam ante
 te sæpius à se tractatam, caller egregie. Huiusmodi pue-
 ri sunt (fratres mihi carissimi) quorum opera facies amo-
 ris diuini Deo aspirante Iaponiorum cordibus iniectum
 inispermus: atque ob id ipsum apud nos delectam eo-
 rum manum Societatis nostræ præceptis atque institu-
 tis imbuimus. Interea Socios omnes nostros per Iesum
 Christum obtestor, ab eo precibus impetrent, ut mihi
 det in ipsius obsequio ac famulatu vitam ponere. ex la-
 pone. octauo Calend. Nouemb. MDLXII.

REGIS CANGOXI
 manorum ad Lusitanum In-
 diæ Prætozem.

ANNO superiore cum duo ex Socie-
 te IESV meum in hoc regnum con-
 cionandi causa venissent; bellicis oc-
 cupationibus impeditus, quem & ego
 cupiebam & ipsi merebantur hono-
 rem, illis habere non potui. Eadem
 fuit causa, cur Lusitani ad Omangum
 portum naui delati, non modò perinde ac voluntas mea,
 & ipsorum dignitas postulabat, accepti non sint; sed et-
 iam pro piratis habiti (quibus ora maritima per id tem-
 pus erat infesta) commissio prælio Alphonsum Vasorum
 non sine meo quidem dolore, è suorum numero ami-
 ferint. Tu si ad me litteras dederis, magno me decore
 auctum atque ornatum existimabo, atque ipse vicissim
 ad te scribam quorannis. Lusitani verò, vel sacer-
 dotes tui, si ad me cum tuis litteris venerint
 eo erunt apud me loco, qui rebus tuis
 iure debetur. Xaxuma anno
 quarto.

SEL. EPISTOLARVM
EIVSDEM AD ANTONIVM
Quadrimum Indiæ provinciæ pro So-
cietate Iesu Præpositum.

SOCIJ duo Cosmai Turriani, qui in Bungo
versatur, meū in hoc regnum se contulerūt:
quorum ea est animi magnitudo roburque,
ea in dicendo vis atq; doctrina, vt mihi cœle-
stia quædam tonitrua esse videantur. Sed illud in primis
admiror, aut Lusitanos mercatores negotiorū causa, aut
vestri ordinis homines vnus rerum opificis gratia (præ-
sertim cum ita latè pateat propiusq; absit India) è remo-
tissimis regionibus totū pœne terrarū orbem circūeu-
ntes, ad aquam calidam ebibendam paruas in hæc insu-
las tam longa & periculosa nauigatione cōtendere. Sanè
ante Christiana sacra suscepta nihil erat in his locis, præ-
ter calores maximos: vt mihi Socij vestri Nauabangi,
quasi ventilatores videantur, qui corda mortalū saluta-
ri aura opportunè refrigerent: qui profectò libenter me-
um in hoc regnum est cur veniant, quamuis exiguum.
nam vt alibi aduersos maris æstus, hic quidē certè sem-
per secundos offendunt. Ac licet populares mei Christia-
ni ipsorum præsentia destituti, se interea Crucis aspectu
excelsò loco sublata sustētent; meū mihi tamen hoc reg-
nū à Socijs vestris relicū, quandam obduci pubibus celi,
aut Solis propria luce defecti reddit imaginem. Simul
etiā Lusitanos negotiatores, quorum mihi perspecta fi-
des ac probitas est, in meā ditionis terras commeari mi-
hi gratissimum fuerit: qui sic habeant, se non modò ab
omni iniuria tutos fore, sed etiam amicissimè, liberalis-
simeque tractatum iri. nec latronū insidias metuant, qui,
quib⁹ in oppidis Christiani sunt, nulli versantur. Te qui-
dem certè obsecro, vt de tuis aliquos primo quoque
tempore mittas, quos ego magno cum deside-
rio in ipso littore opperior. Datæ anno
quarto, mense septimo, octauo die,
& vigesimo.

Libri Secundi finis.

SELE-

SELECTARVM
EPISTOLA-
RVM EX INDIA
LIBER TERTIVS.

GASPARIS VILE-
læ ad Societatem Iesu.

ANNO MDLXI. Augusto mense vi-
bem Sacaium ingressus sum, quæ in
Septentrionem sita, gradus obtinet
quinque & triginta, & semis. Cumq;
Euangelium in ea promulgare cepis-
sem, multos repperi, qui verum id ef-
se faterentur, sed quò minus ex eo vi-
uerent, famæ & existimationis ratione impediri. gen-
tem enim diuitijs affluentem, & dignitatis in primis aui-
dam facile absterret diabolus iniurijs & contumelijs
proponēdis, quib⁹ in hac vita Christiani serè semper ob-
noxij degunt, si ducem ac liberatorem suum imitari
voluerint. quò fit, vt egrè admodum Sacaiiani ad Baptis-
mum accedant. quanquā in ijs ipsis difficultatibus qua-
draginta circiter baptizati sunt, in quibus erant milites
quatuordecim prætoriani, quorū ita insignis, vitæ mo-
rumque mutatio constitit, vt è lupis agni mansueti non
sine magna omnium admiratione facti esse videantur.

Atque vt Sacaium per eos dies Meaco discederem,
diuinitus equidem factum credo, ne videlicet in ea peri-
cula

cula inciderem, quæ mihi nec opinanti imminébant. Etenim mēse postquā inde excessi, Meacum quadraginta millium armatorum obsedit exercitus: quæ etiam causa fuit, cur ad Christianos, sicuti promiseram, non redirem. Illius autē in commodis belli Sacaium vrbs fuit immunis, in primis Iaponis totius contra omnes hostium impetus munitissima. nam ab Occidente alluitur mari, ab alijs verò partibus profundissima cingitur fossa, & aquis plena perpetuis. Atq; etiam intestino omni tumultu ac seditionibus vacat, nec rixæ fermè audiuntur. cum enim vrbs viæ suas queque portas, & custodes habeant, statimque cum opus sit, occludantur; nullus noxijs ad fugam exitus patet, sed continuo comprehensi ad tribunalia pertrahuntur. Quamquam ij qui inter se inimicitias gerunt, si alter alteri ad iactum lapidis extra moenia occurrant, se inuicem malè admodum accipiunt. Sed ad bellum Meacense reuertor, cuius exitus fuit eiusmodi. Cognita vrbs obsidione patruus Regis, confestim ei cū exercitu in subsidium venit: huic obuiam iēre ex altera parte Neugori Bonziji, qui hominum ordo quandam militiæ Rhodiæ speciem refert. Castris igitur Meacum inter, & Sacaium locatis, crebra prælia committebantur: ita tamen, vt res Bonziorum semper esset superior. denique vigesimo die, cum ad vniuersam dimicationem ventum esset, Regis patruus victus, quoddam in castrum cōfugit. Rex autem Meaci, eius rei nuntio audito, se in arcem recepit vrbe deserta, quæ ab hostibus capta, rapinis incendioque vastata est. ijdem sequuti victoriam, signis ad castrum de quo diximus, motis; patrum Regis, eiusque copias omnino delere parauerant: cum Rex Meaci exercitu viginti millium hominum quàm occultissimè instructo, & ingenti flumine superato, hostes nec opinantes tāto impetu oppressit, vt cū essent ad hominū triginta millia, fusi fugatiq; sint, quos Rex deinde cōiunctis cum patruo viribus fugientes Meacū vsque insecutus, tāta ipsorum cade vrbe recepit, vt multos in annos ea victoria debellatū esse existimetur. Itaq; aduersa factio extremam sibi perniciē metuens, pacem ab Rege petijt, seq;

inter-

interponente Vo, siue Dairi, qui rebus ad honorem dignitatemque pertinentibus toto Iapone præsides, impetravit In his tamen belli periculis, & calamitatibus, templum nostrum Dei beneficio integrum, & incolume perstitit: & in ipsa obsidione Laurentius Iaponius Meacum bis penetrauit (nam me ipsum per litteras Cosmus ante sedatos tumultus eo redire planè vetuerat) semel ad celebrandas cum Christianis Natales Domini ferias: iterum ab iisdem euocatus ad gratias principibus ciuitatis agendas, qui Bonzios cum templum nostrum pervim occupassent, iniusta possessione magno bonorum gaudio depulerant. Toto eo belli tempore, quod annum circiter viguit, pia quædam munia Christiani Meacenses obire, tribus in singulos menses viris institutis ad pauperum incommoda subleuanda eleemosynis, quæ ob eam ipsam rem in commune conferebantur: cum etiam semel in mense in consilio publico de ipsorum pauperum commodis ageretur. Mulier verò Christiana in primis locuples, & honesta, cum liberis non haberet, partem suam bonorum à marito obtinuit; eamque in mendicos, lepra vlcensibusque tota urbe finibusque Meacensibus laborantes, quamquam nonnullis obrectantibus Bonzijs, magna tamen cæterorum omnium, qui nihil unquam simile viderant, admiratione atque approbatione distribuit.

Multa in his locis cœnobîa Bonziorum visuntur, in quæ (ut aiunt) pœnitentiæ causa se recipiunt, qui mundo nutum remisere, densis adeo tenebris obcecati, ut nefaria flagitia in hisce cœnobîis admittere nulla religio sit. nam discrimine rectè vel perperâ facti confuso, seditionibus, furtis, rapinis, cædibus, cuncta miscentur. Quam etiâ ob causam ex ijs quidam nomine Cacubau, ut ex ea videlicet hominum colluione, sæceque emergeret, socijs aliquot secum adhibitis, Bōziorum formam instituit, eorum qui Neugori nominantur: quorum alij precibus vacant, alij militiæ alij quinque quotidie singuli perficiendis sagittis. Arma verò semper habent parata, principique familiæ suæ Cacubau in deorum numero venerantur. Rectorem cui pareant, habent nullum, viribus namque

certatur. & quamquam in consilijs, qui ætate præeunt, priores sententiam rogantur; suffragiorum tamen iura vsque adeo promiscua sunt, vt quod reliqui omnes communi sententia decreuerint, vnus modò si intercesserit, prorsus impediatur. Itaque ad vnā eandemque deliberationem toties conuenitur, quoad planè dissentiat nemo. Vbi verò tenebræ se intendere, sæpe sese inuicem perimunt, ac diripiunt: nec tamen idcirco se putant leges violare, cum iidem muscam, aut passerem necare nefas ducant, quod legibus suis quicquam animatum vetentur occidere.

Nunc paucis exponam, quod anno superiore me fugit, Iaponij miseri, cum ad sedes, vt ipsi putant, beatorum migraturi sunt, qua ratione se ad iter accingant. Eas autem esse varias opinantur: alias infra maria, alias alibi, certis præpositis dijs, qui à quibus in vita culti sunt, eos in suum quisque domicilium præmij loco perducant, atque ad infernas quidem sedes qui profecturus est, hoc maxime modo se cõparat. Dies complures stat vigilans, & ex quodam quasi suggesto de mundi contemptu concionatur. huic alij sese comites adiungunt, alij stipem eleemosynæ causa largiuntur. nouissimo autem die orationem habet ad comites, qui pro amicitia simul omnes epoto vino, conscendunt nauiculam, imposita falce ad spinas rubusque qui occurrunt in itinere præcidendos: nouisque induti vestimentis, manicas lapidibus infarciunt: ad collum autem ingenti saxo religato, quò citius ad paradysum illum suum perueniant, sese e nauigio spontè præcipientes dant. Quem mihi videre contigit, huc septem comites sequebantur, qui quidem tanta cum animi alacritate & gaudio in mare sese proiecerunt, vt nouitate spectaculi planè obstupuerim. Qui autem Amidam venerantur, alium ritum obseruant. Cum eos tædium cepit vitæ, in specum ad instar dolij, in quo considere possint, sese conijciunt, ita ex omni parte contextum, vt vna tantum ex arundine perforata spiritum ducant. atque ita ieiuni ad mortem vsque persistunt, assidue Deum illum suum, seu potius dæmonem inuocantes.

Nuper

Nuper in hac vrbe Sacaiō contigit (quod tamen vt audio haud insolitum est) vt Bōnzius quidam pecuniosus, omni scelere ac nequitia infamis, annos natus septuaginta, cum in morbum incidisset, se mori nolle affirmaret. Idem interdū comedens repente ex omnium conspectu prorsus ablatuē: quod ipsi quoque Iaponij malum & infaustum interpretantur. Est autem in his locis opinio ē falsis vatum prædictionibus, ex hoc tempore omnia fore semper pacata. id autem ea ratione confirmant, qđ annus hic post millesimum & quingentesimum alter & sexagesimus; postremus sit (vt ipsi aiunt) inferiorum, quos a quadringētesimo septuagesimo numerāt: & propterea hoc anno dicūt facinorosos omnes bello cōsumptū iri, vt pax in posterum vigeat, quā illis dare dignetur. D ominus, quō lati⁹ sanctissima ipsius religio puagetur.

BALTHASARIS GAGI ad Socios.

Vl status esset rerum Iaponicarum, & quibus Deo fauente laboribus in vrbe Facata perfuncti essemus, per litteras vobis exposui anno MDLIX. nunc ea perscribam, quæ mihi Goam ex Iapone repetenti in itinere sesquianni spatio cōtigerunt. Cum certis de causis Cosmo Turriano necessarium visum esset, vt aliquis nostrum proficisceretur in Indiam; ego eam peregrinationem obire iussus comite vno ē fratribus qui cælum Iaponium non ferebat, Rege, Socijs, & vniuersa Bungi Ecclesia salutata, sexto Calend. Nouemb. MDLX iuncum (navis genus id est) vterque cōscendimus, & duodecim dies vento vsi sumus ita secundo, vt nobis iam in conspectu esset ora Sinarum, postridieque nos putaremus portu Veniaga posituros, vbi semper quingenti, aut sexcenti Lusitani morantur. vectores igitur & reliqua naualis turba, prospera nauigatione plus æquo elati, præmaturo gratulationibus atque conuiujs comiteum nauticum consumere atque exhaurire cæperunt. In hac animi iucundi-

tate, cum ita prope ab continente abessemus, ut quolibet vento litus teneri posse videretur, eo ipso die sub vespere aduerso repente flatu increbrescente, imbribusque densissimis tam saeva tempestas exorta, adeoque ingentes excitati sunt flusius, ut iuncus modò attolleretur altissimè, modò infimè magno omnium cum horrore desideret. Augebat perturbationem ac metum, cum intempesta nox coeaeque tenebrae, tum minantes circa scopuli. quo in discrimine cum aduerso flatu retineremur, ecce tibi noctis hora circiter decima gubernaculū naui effractum in mare delabatur, quo amisso de huiusmodi naui bus planè actum existimatur, statimque propterea praeciditur malus, ne iuncus ex vehementi agitatione mergatur: & simul ipsa quoque vela cum antennis in mare prolapsa sunt. Tum verò omnes longè alijs ac pridie sensibus animi, seriò de morte cogitare, certatimque ad Confessionem concurrere incipiunt, tãto omnes terrore percussi, ut mente pãne emoti viderentur, neque iam in tum naui quisquam appareret. vnus gubernator in vado explorando, contemplanandoque per magnetem cursu totam eam noctem absumpsit. Postridie, saeuiente adhuc mari, fusiisque armamentis, salutis spes iam ferè nulla supererat. tantum argenti pondo ad aureorum centum millia vehebantur, quae tali tempore nulli nobis vsui esse possent, cum ita vehemens esset agitatio, ut alterum in latius procumbente iunco, ima carina appareret: & simul ex leuitate saburræ, & pondere tabulatorum non modò diu retineretur, quò minus in alteram partem recumberet, sed etiam compagibus resolutis, carina fatisceret: quocirca tertio tempestatis die malum alterū, qui stabat ad puppim, nauatæ praecidere, & mercatorum cubicula leuandi oneris causa disturbare, ipsos denique foros è crassis trabibus asseribusque compactos resolvere sunt coacti, vasto iam naui alueo, ac propemodum vacuo. hic velum exiguum nauclerus è mappis, cubiliumque liateis & ornamentis, veste serica, alijsque nonnullis, quae tum sese obtulerant, pro re nata concinnat & comparat: quod ipsum statim imperu venti discretū est. iāque

que humana opis vnū illud supererat: validior clauus ad extrema tempora reſeruatus, ſed in ijs procellis metuendum erat, ne reſoſitus ad puppim ſtatim effringeretur. Verumtamen, ne in Bornei ſyrtis incideremus, quo in loco nonnulla nauigia Luſitanorum è Sinis in Indiam curſu directo perierant (præſertim cū illuc nos impetus maris deferret, nec plus centum & quinquaginta milia paſſuū inde abeſſe mus) tutius viſum eſt, gubernaculum reſtituere, paruumque ſarcire velum, quod vnum reſtabat. Sed omni iam veſte conſumpta, moerentibus omnibus, quòd nihil ad reſarciendum occurreret; diuinitus factum eſt, vt qui rimas iunci, obturandi cauſſa ſcrutabantur, in ſarcinam veſtium inciderent, cuius antea non ſine luminibus diu multumque fruſtra quæſitæ, cū merces in Iapone exponerentur, pretium domino magiſter nauis aureis octoginta perſoluerat. Ex hac igitur ſarcina aduerſus venti vim duplici velo conſectò, & baculis quibuſdam, arundinibuſq; craſſis aprato, clauoque ſummo conatu locato, quem ego prius precationibus pijs, & piaculari aqua ritè luſtraueram, cæteris eo tēpore vota nuncupatibus variâſq; fundentibus nō ſine lacrymis preces; diem vnū noctemq; proceſſimus: ſed cū nauis iuſtis careret velis, atroci tēpeſtate vſq; adeo quaſſabatur, diffractum vt denuo ſit gubernaculū. Tum verò ſeruandi argēi ſpes prorſus amiſſa accerſui nauæ barbari Sinæ, vt vectoſibus in ſcaphā conſugiētibus, ipſi in iunco remanerent aliamq; ſibi raptim exſtruerent, ſe delibetraturos ea nocte reſpondēt; inde ad ſortes dæmonēq; inuocandum conuerſi: quòd ego cū cernerem, orabā Dominum, ne nos dæmonis arbitratu interire permitteret. Manē, ſimulat ne illuxit, nauæ ſeſe ſtatim ad alium clauum reſiciendum, ſcaphamque parandam expediunt. Clauus è reſixis iunci tabulis reſectus, & collocatus, non diutius ſuſtinuit impetū maris, quàm quanto temporis ſpacio Litaniæ recitata ſunt: quò magis in ſuſcepta ſententia perſiſtebant Chriſtiani, vt in ſcapham, quotquot ea caperet, ſeſe reciperent, & iuncum vnā cum argento cæterisq; deferrent. atque ego ſanè libe-

galiter inuitatus in scapham, partim ne pericula adirem noua, partim ne plus ducentos mortales, scaphæ exclusos angustijs, omni solatio destitutos in iunco relinquerem, sacerdotes duos è nostris & fratrem vnum imitari omnino decreueram, qui superioribus annis è Lusitania proficiscentes in Indiam, ad insulas Maldiuanas naufragio & fame perire, quàm scapham conscendere, quæ Cocinum incolumis tenuit, cæterisque vectoribus desertis in extremo periculo vitæ, maluerant; inque eo officio vitam naturæ debitam Christo Domino pie fortiterq; rediderant. Sed interea fabri lignarij quartum iam gubernaculum reparauerant, ad quod collocandum, pacemque à Deo exposcendam stipe à vectoribus in hospitale domicilium Bungensis Ecclesiæ corrogata, miserante Domino factum est, vt clauus is omnium infirmissimus nos ad continentem aliquando perduceret. Quindecim ipsos dies ea tempestate iactati sumus, quotidie (vt erant pericula) morientes: cum etiam vulgò neglectæ, nec iam clauibus custoditæ argenti laminæ pedib⁹ traherentur. Eiusmodi quippe tēporibus pauper spiritus est quilibet.

Initio tempestatu eius, vectores nauasq; maturè mouimus, vt animarum saluti consulerent: qui in mea potestate se plagè fore cū promississent, ego vt sublatis peccandi occasionibus ad gratiam diuinam magis essent idonei, primum illud curauī, vt foeminae quæ vehabantur in naut, certum in locum abderentur, vbi quinque menses remotæ à virorum oculis perstiterūt: deinde ad cæteros animandos confirmandosq; conuersus, tantum Deo adiuuante profeci, vt qui principio abiectis animis concidissent, ad æquitatem ac fortitudinem reuocati, pro admissis in vita noxis leue sibi supplicium illud atque incommoda ducerent: placandoque Domino certam dediti, vel precibus ac litanij vacarent, vel sublatis in cælum oculis pia cum prece suspiria mitterent, vel alta apud se cogitatione defixi lacrymas funderent: alij etiam flagris semet cæderent: alij mare sacris reliquijs, & aqua sancta lustrarent: alij denique nummos in cultum Diuorum à vectoribus peterent, quorū vis tanta colle-

collecta est, vt quindecim dumtaxat viri locupletes, aureos ferè mille contulerint. Ac mihi sanè credite fratres, in hac vita labores & incommoda esse expetenda, quippe quorū amaritudinem, magna suauitas, & firma spes comiteretur: quod secus in rebus prosperis vsu venire vel primis nauigationis diebus clarè perspeximus. Inter has igitur difficultates rursus in terræ conspectum delati, & cū iam contenebrasset, nimia cupiditate prouecti, periculum fuit, ne vi ventorum ad terram allideremur. Sed ex eo periculo, cū primum illuxit, euasimus: & à Sinis nautis cognitum est, nos permagnam Sinarū ad insulam processisse, nomine Ainanem: ex qua insula nautici commeatus, & anchoralia à Sinis ferè petuntur. hic dum portum subimus, qui in Septentrionem ad gradus decem & nouem est positus, in aliud repentè omnium maximum vitæ discrimen incidimus. In ipso enim aditu iuncus in arenam bis adeò vehementer incussus est, vt planè iam carina dehisceret. ac pereundum nobis vtique fuerat, nisi Præfecti seu Limenarchæ permisso, præsentem incolæ nobis opem tulissent: quos nō nullis donis remunerati descendimus 11. Calend. Decembr. quem ipsum in diem Præsentatio Dei matris MARIAE VIRGINIS incidebat. & quoniam iunco afflicto, ac pæne iam dissoluto, ad portum Veniagam nauigari non poterat; Lusitanum quendam continuò ad Cantonem oppidum, atque inde Amacanem ad Lusitanos mercatores pedestri itinere misimus, qui de nostra salute iā desperauerant. Amacanē peruenit nūtiū Natali ipso die Domini, anno MDLXI. statimq; ad nos deportandos Lusitani aliquot nauigia submiserunt. Et quoniam in Ainane insula menses quinque posuimus, ex qua deinde Amacanem trigesimo die peruentum est; de eius insulæ & incolarum natura ac moribus, ne longior sim, pauca de multis attingam. Est autem Ainanis regio cū fructibus Indicis, & omni ciborum genere abundans, tū etiam margaritis & vnionibus nobilis: frequenter incolitur, vrbibus opere lapideo exstructis: gens verò ipsa moribus rustica, vestitu brachata, eminentibus è ca-

pite ad instar bouum cornibus binis è tenui confectis ve-
 lo, forficibusq; ceu tonsorum è summa fronte, peracu-
 tis, eius ornatus causam cognoscere numquam potui,
 nisi, si forte dæmonem effingunt specie belluæ sese of-
 ferentem. In hac ego insula sacrificauī aliquoties, & Sa-
 cramenta distribui. Inde proficiscentes ad Sinas, cum
 parua nobis insula ipso Paschali die Dominico sese obtu-
 lisset; partim eius diei celebritate, partim etiam ipsius loci
 amoenitate inuitati, descendimus, & commodū in mon-
 te quodam ingenti specum & fornicem in templi for-
 mam excauarum offendimus. ibi, ara excitata, sacroque
 peracto, cælesti pane Lusitanos refeci. Ex eo loco ad Si-
 nas delati, idoneam tempestatem expectantes, ad alte-
 ram vsque feriam Natalium Domini anni MDLXII.
 substitimus. atque inde solutis anchoris tertio decimo
 die Petram albam felici nauigatione tenuimus. Hic
 imminetibus tenebris territi quod minus fretum Sincap-
 puranum inucheremur, exscensione facta Domino gra-
 tias agebamus vniuersi, cum repente vela complura pi-
 ratarum apparuere (Aceni vulgò appellantur Somatræ
 populi) ad regnum Iantanæ tendentium. Tum nobis
 Malaccensis quidam denuntiavit, nos vt instrueremus,
 Acenorum regem centum nauium classe aduentare,
 quonam consilio, sibi incertum esse. Eares nobis sanè
 metum attulit, quod oneraria pretiosis mercimonijs
 referta, ab armis autem esset inops. ac nihilo minus nau-
 tæ vectoresque sese ad pugnam expediunt. Sed classe
 Acenorum sine iniuria præteruecta, ad dimicationem
 ventum non est. Postridie verò Sincapuranum fretum
 inuecti, cum ventus deficeret, anchoras iecimus. inter-
 rim Acenorum naues ferme triginta, in ijs maioris for-
 mæ decem, quibus totius classis vehebatur Præfectus,
 ad nos aduentantes, partim ad puppim onerariæ sese op-
 ponunt, partim etiam latera ipsa pæne abradunt, vt appa-
 reret eos mercib⁹ adamatis (neq; enim ignorabāt ex quo
 loco profecti essemus) pugna optare. cūque biremes ma-
 ioribus bombardis, atque sagittis, quas præfenti vene-
 no in ipsa naui assidue inficiebant, nos infestare capis-
 sent,

sent, quamquam nostri quorum erat numerus ad ducen-
tos, arma parauerant, seque omnes ad propugnandum
instruxerant; tamen certissimo in capitis discrimine
versabamur: cum ex altera parte hostium classis multo
viris armisque superior immineret, ex altera verò lit-
tus esset propinquum, salo in quo stabamus non plus
cubitos quatuor profundo. itaque aut præcisis ab hoste
anchoralibus, quod vrinantes faciunt, in vada incur-
rendum, aut in manus hostium planè deueniendum
fuisset, nisi nos insperantes præsentì periculo Dominus
exemisset. quippe hostes comiter amiceque à nobis
compellati, nonnullisque muneribus deliniti, non mo-
dò nos laceffere desierunt, verum etiam ita beneuoli di-
scessere, ut sibi met ipsi Lusitanos, & nobilitate, & belli
gloria compararent. Malacam inde peruenimus ter-
tio decimo Calend. Februarias, qui dies Diuo Seba-
stiano sacer est: vbi è socijs nostris amantissimè exce-
pti, ad octauum vsque Idus Februarij piratarum metu cõ-
morati sumus Malaca dum ad Colanum portum, in quo
arx est Lusitanorum, contendimus, Ceilanij iam syrti-
bus superatis, vento admodum prospero in Cilanos
scopulos rectà deferebamur, nisi ad iactum lapidis ani-
maduerso periculo, & mutata repente velificatione
Comorinum promontorium feliciter præteruecti
(quòd vix fieri posse videbatur) ipso die Paschali Do-
minico, magna Melchioris & reliquorum Sociorum
gratulatione, qui in eo matris Dei collegio sunt, Coci-
num appulisse: quo ex loco ad hoc Goanum D.
Pauli collegium dudum expectati quinto decimo die
peruenimus. Cuius equidem collegij cum egregia rei
Christianæ adiuuandæ studia, tum varias plurimasque
exercitationes, & spirituales, & litterarias, denique ipsius
Ecclesiæ incrementa vehementer sum admiratus: quam
potrò Dominus ad gloriam suam tueatur, & augeat. Ha-
stenus de nauigatione. nunc de Iaponicis rebus pauca
perstringam. In Iapone Ecclesiæ numerantur nouem tẽ-
plo quæque suo instructæ: quorum templorū quinque
circiter idolis ante dicata, nunc sacris altaribus, & IESV

CHRISTUM, MARIAEQUE VIRGINIS DEI matris imaginibus exornata diuino cultui seruiunt. Facatense templum Christianus quidam, Cosmus nomine exstruxit. idemq; vt nos in ora Sinarum tempestate retentos cognouit, argenti laminam mihi in subsidium misit. Nam Cutamense (quod templum est permagnum in agro Funaiano regni Bungensis, passuum ab vrbe viginti quinque millibus) suo sumptu ædificatum Christianus Lucas cœmeterio circumdedit, excelsa lapidea Cruce in medio posita, ad quam se post mortem sepeliri iussit. Cutamensis porro ager ipse, vectigalis est dynaste cuiusdã ethnici, cum quo ipsiusque comitibus, dum Ecclesiã Cutamensem inuisimus, de rebus diuinis sæpe collocuti sumus. quibus ille sermonibus, nostraque consuetudine delectabatur: adeo, vt quattuor horas totas interdum nobis aures praberet, atque ita commouebatur nonnunquam, vt velle se Christianum fieri diceret: sed hominum rumuscule veritus (quæ res toto terrarum orbe plurimum potest) à suscepta sententia destitit. Idem apud Lucam rursus totum vespertinum tempus nos audiendo consumpsit, clareque perspectis ex ea disputatione Iaponicarum sectarum omnium erroribus atque fallacijs: comitibus suis, qui secum aderant, apertè professus est gratum sibi fore, si quis eorum Christiana sacra susceperet. quæ res nonnullos ex ijs adduxit, vt conceptum animo Baptismi desiderium expromerent: quo ille ita gauisus est, vt eos ipsemet hortaretur, vt constanter in proposito permanerent. Ac ferè omnes Iaponij proceres nobis amici sunt. nam etsi aliqui, aciem mentis retusa flagitijs, lucem Euangelij aspicere nequeunt; valetudinis tamen causâ, si quando ipsi, aut ipsorum familiares in morbum incidunt, ad nos confugere consueuerunt. vt iam in his terris Christianam rem non modò Theologi, sed etiam medici chirurgique promoueant. quod ipsum apud Sinas quoque propediem fore confidimus: qua in prouincia rumor iam dissipatus est, candidam gentem promissa barba, Sinarum Imperij potituram. quod si (vt speramus) euenerit,

tit, pauca omnino pro messis eius, itemque Iaponicæ, & Indicæ copia, Christianarum sodalitatum omnium operæ fuerint.

In Iapone, simulatque cognitum est me in Indiam profecturum, Christiani omnes à viginti septem passuum millibus ad me salutandi causa venerunt: qui verò longius aberant, mihi se per litteras excusarunt. Itaque in meo discessu tanta hominum multitudo conuenerat, ut eos nec templum, nec atrium nostrarum ædium caperet. Hic ego fratres mihi carissimi, Christianorum lacrymas consultò prætereo, quorum mœrorem solari conabar noui supplementi spe, cuius causa me ad Socios mecum ex India reducendos abire dicebam. Ad mare tendentem ingens me agmen omnis ætatis virorum, atque mulierum ita obfirmato animo profectum est, ut ad eos domum remittendos bis in itinere subsistere necesse fuerit. quorum equidem precibus (nam ipsi me magnò pere commendaueram) nos è tantis periculis diuinitus ereptos puto. Sunt autem Iaponij acceptorum beneficiorum adeò memores, gratique, ut si modò ipsorum eleemosynas acceperimus, quòd illi sibi honoris loco ducunt (non enim dico si eos inuiserimus, aut alia quapiam re adiuerimus) eorum primarij ad agendas nobis gratias domum vsque contendunt. quod ipsum interdum etiam ethnici eorum cognati faciunt. quòd si qui nobis (ut fit) in domesticis ministerijs operam dederint, illam dumtaxat mercedem requirunt, ut sub vesperam hilari vultu dicamus: Goxinro de oniar, hoc est, laborastis egregiè. Id si reticeatur, valdè mœsti afflictique discedunt.

Bungensum Rex proficiscenti mihi dedit elegantiori opere gladium, aureaque vagina in anguis formam elaborata, mittendum ad Regem Lusitanix, quem esse tenera adhuc ætate cognouerat, itemque præclarum Indiæ Proregi pugionem: quæ omnia in Iaponem idcirco remisimus, quod tempestatis iniuria nitorem suum atque decorem amiserant. Ad ipsum autem Bungi Regem Constantinus Prorex munera & litteras miserat

& si-

& simul cum affecerat laudibus, quòd Euangelij præcones in suis regnis tueretur, benigneque tractaret. quòd ille munus ac litteras ita illustri gratia exceperit, vt non modò cum qui attulerat, aureis donarit amplius sexcentis, verùm etiam ad Prætorem vicissim miserit in bellicos vsus affabrè factum thoracem auro sericoque distinctum, cum inaurata galea, cupreoque frontali, item hastilia duo pugionibus præfixa, argenteis crustis ornata, quas, Nanguinatas appellant, aliaque similia. Nos autem ipsos mirum quanta beneuolentia prosequatur. nam cum cæteris rebus amicè nobis fauet, & commodat, cum in consilio dando fidem præstat cum humanitate & facilitate coniunctam, liberumque permittit, sequamur id, quod optimum esse iudicauerimus. In Christianorum verò negotijs, quanti nos faciat, planè demonstrat. etenim vel infimorum hominum res, commendatio nostra si accesserit, suas putat, eosque nominatim appellat, quod magnum est apud Iaponios honoris indicium, aditusque eis ad se præbet facillimos: denique illis etiam internuntijs ad nos vitur. quibus rebus Christiani maiorem in modum animantur.

Vos tanto Regi fratres meliorem in dies mentem: nobis ad cæpta strenuè promouenda lucem viresque precamini. Goa.

GASPARIS VILELAE ad Socios.

Nnum in vrbe Sacaio moratus, Meacum pacatis iam rebus discessi anno MDLXII. magnaq; Christianorum lætitia acceptus, conciones habere continuo institui: & quo maiore gratulatione studioq; celebrarentur instantes iam Natales Domini feriaz, lobeum promulgaui septimo ante annum datum à summo Pontifice. quo illi ita permoti sunt, vt ipsorum & in Confessionibus diligentiam, & in festorum Natalium expectatione

oratione pietatem ac studium magnopere admirarer. Natalis Domini dies festus cum aduenisset, nouem, qui mihi maximè idonei visi sunt, exposita pri⁹ ipsis augusti illius ac tremendi mysterij sanctitate ad sacram Eucharistiam admissi, eo sensu pietatis affectos, vt magno temporis spatio lacrymantes ante persisterint. Reliquorum autem desideria id ipsum auide expetentium, verbis leniui; totaque ea nocte in laudibus summi parentis ac Domini exacta, matutino tempore sacrum feci, deque ipso natali, tanto cum omnium gaudio ac voluptate disse- rui, vt identidem prisca illa mihi subiret nascentis Eccle- siæ tempora, cum Christiani omnes vno amoris vincu- lo caritatisque coniuncti, ad festos dies agendos, & con- iunia spiritalia celebranda castissimè conuenirent. Pera- ctis ferijs, deinceps ad conciones redij, ad quas ethnicis multò iam tum pauciores, quàm antea ventitabant: cre- do propterea quòd initio ad nos audiendos. cauillandi studium ac petulantia complures impelleret, quos nunc perspecta veritas ab ea derisione deterret. Nec fere no- bis iam aures atque operam dant, nisi qui seriò salutis suæ consulere, ac rationi parere in animum induxe- runt. quòd ipsum cæteri quoque Meacenses vtique fa- cerent, nisi eos fictis rationibus deceptos ab eo consi- lio dæmon abduceret. aiunt enim, cum perpetuum quæ- dam innocentis vitæ cursum religio Christiana requi- rat, se eiusmodi militiæ sacramento obligari, & pug- nam aduersus voluptates deliciasque nolle capessere; vt cum se magna ex parte huius vitæ iucunditate priua- rint, tum sempiternis in altera vita supplicijs, nisi ad fi- nem vsque perseuerauerint, deinde mactentur.

In hebdomadæ sacrosanctæ Paschalibusque solen- nibus, eadem Christianorum fides, atque religio consti- tit. celebritatem auxere nouem Baptismo lustrati, in ijs cuius quidam locuples, & iaponicis superstitionibus ad modum eruditus, cuius oculos mentis, cum nihil post mortem omninò superesse putaret, Dominus ita aperire dignatus est, vt sacrosanctum Baptismum magno animi ardore lacrymisque suscepit.

Per

Per eos dies seditione Meaci rursus exorta, quam iniqui in Christiana sacra conferebant (multò iustius Regis ipsius tyrannidi tribuendam, qui regna septem vi metuq; tuetur, nec spei quidquam habet in ciuium caritate repositum) ad reuifendos neophytos, Sacaium, de Christianorum Meacensium sententia discessi. Meacensis templi Ecclesiæque custodia Christiano admodum seni relicta. Meacum reuertar (vt spero) ad festum diem agendum natalis Reginae coeli MARIAE VIRGINIS, cui ædem idcirco dicauius, quòd eo ipso die, Meaci primùm sacra missæ peracta sunt. In hac autem vrbe Sacai, non admodum magna mihi spes propinquæ mensis, nunc quidem ostenditur, tanta enim est incolarum superbia ac leuitas, vt cœlum honoris existimationisque iactura mercari se nolle fateantur: quanquam tempore procedente sperandum est agrum hunc ipsum bonam pietatis frugem laturum. Rationem instituti nostri in Bonzijs hisce tractandis, aliaque nonnulla cum de ipsorum ornatu cultuque corporis, tum de incolarum natura moribusque separatim perscripta ad vos mitto: quòd ijs cognitis gratias Domino nostro agatis, qui nos ex infinito prope cœcorum numero exemit; & simul eidem supplicetis, vt ad ipsum conuertantur hæ gentes, Indica Brachmanarum superstitione deposita, quam ab Indico magistro ex regno Sionis acceptam huc vsque retinent: quòd ipsum ex delubris etiam apparet, quæ in oppido Indiæ Ceilano eadem quæ in Iapone videre me memini. idque vobis idcirco significandum putavi, vt praua huiusce religionis origine cognita, vos ad eam reprehendendâ, & confutandam facilius comparetis. Precibus vestris, ac sacrificijs vt me Domino commendetis, à vobis etiam atque etiam peto. Sacai V. Calend. Maij MDLXIII.

Scriptis iam litteris, rogat me per nuntium ethnicus quidam vir, opibus præpotens, vt ad se baptizandum veniam in vibem Naram. Omnino vereor vt verbis hominis fides habenda sit: grauem enim adhuc se rebus diuinis aduersarium præbuit. Verumtamen, quicquid sit, ex-

sit, experiar: præclare mecum existimans actum iri, si in Christiana causa vitam ponere mihi contigerit. nec enim permittet Dominus, ut exiguam huiusce lucis usuram animæ meæ saluti, atque immortalitati anteponam. Sin ethnicus ille vera narrauerit, sequæ ex animo ad sacrosanctam Ecclesiam aggregarit; nam ego tum omnia Societatis nostræ Collegia nouam in hanc messiem per litteras euocare non dubitem. magnum enim in his locis eius viri nomen, magna auctoritas est. Faxit Dominus quod è sua gloria maximè fuerit, cui me inter acies gladiatorum, intentaque in me inimicorum tela versantem, planè commisi totum ac tradidi.

LVDOVICI FROII AD SOCIETATEM Iesu in Indiam & in Europam.

MAXIMIS navigationis periculis summo Dei ac Domini nostri beneficio liberati, ex ora Sinarum incolumes in hunc Iaponis portum deuenimus, quem Vocoxiuram appellant: obuiosque habuimus in littore Christianos incolas omnes tanta ex aduentu nostro voluptate ac lætitia gestientes, ut nos humeris ipsimet suis sublimes tollere atque asportare velle viderentur, quorum ducenti circiter nos ad templum usque deduxerunt. Cosmi verò Turriani gaudium fuit ita magnum, ut collacrymaretur, satisque se vixisse iam diceret, quoniam quidem operarios sibi in subsidium missos à Domino in tanta negotiorum mole, tamque opportuno tempore cerneret. Ioannem autem Fernandum è magnis assiduisque laboribus ita consumptum macieque confectum offendimus, ut animam agere videretur. Etenim ad domesticas & quotidianas Cosmi occupationes, accedebat etiam magna frequētia principum virorum, & Christianorum tum ex alijs regionibus,

tum ex hoc regno, vel baptizandi vel salutandi causa aduenientium. Ioannes autem post sacra missæ à Cosmo peracta, totum ferè diem & sæpè noctem partim rudimentis Christianæ doctrinæ vulgò tradendis, partim etiam proceribus ac Bonzijs qui ad Baptismum accederent, separatim instituendis ponebat. Mihi verò baptizandi onus impositum est: ac nono post nostrum aduentum die primum sexaginta Baptismo lustrati sunt, multique deinceps è prima nobilitate, Barptolemæi regis maximè hortatu ac persuasionibus incitati: quorum plerique catechismum sua manu continuò describebant, quò facilius memoriæ commendarent, eundemque domesticis traderent. singulis autem, à Baptismo, sanè quàm enixè ac studiose petentibus, Crucis sigillum è collo gestandum, itemque Rosarium precandi causa dabatur.

Firandi autem, simulatque Sodales ex India aduenisse auditum est; Antonius & vxor ipsius Elisabetha missio confestim nuntio Cosmum magnopere obsecraverunt, vt quoniam tres è nostris in hoc portu sacerdotes essent, vnum ex ijs ad Firandensem cæterasque eius tractus Ecclesias inuiscendas omnino mitteret. quod si per litteras ab ipso non impetrassent, duos è filijs suis abie legatam iri, qui id ipsum humi strati supplices peterent. Neque ita multo post, ab vrbis Ximabaræ Tono seu regulo (qua in vrbe Christiani eo tempore plus mille & quingenti numerabantur) nobilis vir cum mandatis ad eundem Cosmum est missus, vt ab eo promissa exigeret. promiserat enim Cosmus, simulatque supplementum ex India aduenisset, missurum se qui Ximabaræ commoraretur. Eadem erant postulata Regis quoque Bungensis, quo in regno annum iam sacra missæ facta non fuerant. Atque in Bungum quidem, quòd eius Regis gratia ad rem Christianam iuuandam in primis est necessaria, Baptista Montanus paucis post diebus profectus, amicissimeque ab ipso Rege acceptus est. Antonio autem Firandensi: itemque Tono Ximabarano Cosmus respondit, simulatque per occupationes li-

ceret,

EX INDIA LIBER III.

235

ceret, se ipsum ad illos esse venturum. Christiani vero, quique insulas, quique Firandum oppidum incolunt, ubi rescire nos piaculares orbiculos seu grana benedicta ex India, itemque Veronicas attulisse; multi cum vniuersa familia, ijque admodum pauperes, conductis mercedenauigijs ad hunc portum traiecere. interrogati cuius rei causa, nullius praeterea, respondabant, nisi vnius petendae Veronicae. nam qui orbiculum optabant, octo diebus ante, supplicationes ad Deum habebant, quod facilius impetrarent: atque etiam, cum sibi met ipsi diffiderent, Lusitanis apud nos deprecatoribus utebantur: eaque dona quam sibi grata essent, ipsis etiam lacrymis testabantur. Iam vero alij Christiani Amangutio, quinquaginta aut sexaginta leucarum itinere, alij Facata, alij denique alijs e regionibus ad nos hucusque Confessionis causa contendunt. quorum sane religio caritasque est admirabilis. Per idem tempus Barptolemæus quoque Rex ad Cosmum inuisendum in hac loca se contulit: quem continuo adiunimus, ei que xenia dedimus, Rosarium ex quo marino, itemque granum vnum auro insertum. que ille quanti faceret, vel ex eo ostendit, quod vtrumque statim e ceruice suspendit. cuius aduentus magna Lusitanorum quoque gratulatione (namque illum omnes admodum diligunt) concelebratus est. Regis autem ipsius animi submissio ac pietas, cum sacro missae interesset, potissimum elucebat, etenim cum in templum quotidie manere, multo ante lucem veniret, (maximam enim noctis partem fere Iaponij proceres vigilantes) non modo sacerdotem ad statam horam vique praestolabatur; sed etiam plebem infimam aduentu suo sum moueri plane vetabat, vixque parato sibi honoris causa stragulo ad confidendum utebatur: prorsus, ut quilibet vnus e populo videretur esse. Sermones vero de rebus diuinis ita auidè expetebat, ut sacro interdum peracto, ante recitatum à pueris de more catechismum templo nequaquam excederet. idemque ut quaedam sacrificij & Eucharistiae mysteria probe cognosce-

ret, accessitum ad se eius rei gratia nocte Ioannem Fer-
 nandum summa sua cum animi voluptate pane ad lu-
 cem derinuit multa percontans, quæ sibi partim ad co-
 mites suos docendos, partim ad Bonzios refutandos,
 necessaria diceret. quæ ille, & simul purgatorij ignis in-
 fernique supplicij discrimen à Ioanne cum didicisset,
 ad Cosmum salutatum accessit: cui id honoris etiam
 habebat, ut in ædium ingressu pugionem cæteraque ar-
 ma deponeret. Paucis diebus in his locis morat⁹, ad sub-
 sidium fratri suo germano Rimanorum Regi ferendum,
 qui bello erat implicitus, proficisci coactus est. & quoni-
 am consuevere laponij principes Manibus mortuorum
 decem dialia fere sacra, non sine magna Bonziorum præ-
 da saginaque persolvere; Barptolemaus rex, patre qui e-
 um adoptauerat, per eos dies vita functo, re cum Cos-
 mo communicata, pro exsequijs illis, Bonziorumq; con-
 uuijs, totidem dierum epulum sex pauperum millibus
 præbere constituit: partim ut sibi ipsi, quoniam impio
 parenti non poterat, diuinam gratiam conciliaret: par-
 tim etiam, ne post Christiana sacra suscepta, pristina be-
 nignitatis atque clementiæ oblitus esse videretur. Idem,
 in rebus diuinis multo plura præstare quàm polliceri so-
 litus, simulatque Vmbra regiam urbem regressus est, de
 mortui Regis imaginem, quam odoramentis suffire ve-
 nerarique solebat antea, igne comburi iussit: quod à Bon-
 zijs ingens piaculum est habitum. cumq; ex itinere ad
 oppidum Omuram se contulisset, ubi erat eo tempore
 vxor ipsius Regina; multis ei rationibus persuasit, ut vi-
 cum omni famularum comitatu ad baptismum accede-
 ret. quæ res eè mirabilior visa est, quòd antea Regem
 ab eo consilio reuocare ipsa tentarat. simul etiam Re-
 templum ibidem magnificum ædificare constituit. Bon-
 zijs ad eam rem è cœnobio quodam ædeque pulsis. quæ
 propter etiam Aloysium præstanti virtute virum, regiam
 urbis præfecti fratrem, sibi in primis familiarem, ad
 Cosmum cum mandatis misit. quibus rebus ira per-
 moti barbari impellente dæmone, Regi ipsi insidias
 compararunt. Capita coniurationis fuisse duodecim

viri vrb
 tandan
 se simu
 giret, s
 Et quo
 Barpto
 naado
 Goton
 bus fac
 assum
 vt regi
 capiat,
 mo ac
 uium
 tutum
 ne ipse
 tunt.
 Cosm
 in itin
 mus ei
 gem A
 uerat.
 incend
 loysij
 proxi
 rum I
 Christ
 tiatun
 inuise
 Feribu
 obfide
 portu
 imper
 religio
 dimus
 nam r
 xerit. I
 admo

viri vrbis administrationi præpositi. ij, ad rem occul-
 tandam, Regemque fallendum, Christianos fieri velle
 se simulant, quos tamen Rex, quasi eorum scelus præsa-
 giret, diu multumque ante Baptismum probari iussit.
 Et quoniam Gotondonus spurius regis demortui filius,
 Barptolemæo in legitimi filij locum ab Rege ac Regi-
 na adoptato, hæreditario iure regnoque priuatus fuerat;
 Gotondonum coniurati cum alio quodam è proceri-
 bus facinoroso homine Feribo, in societatem consilij
 assumunt. omnes denique Barptolemæum hortantur
 vt regni possessionem cum pompa solenni aliquando
 capiat, & simul Reginæ Baptismum ac cæterorum, Cos-
 mo accersito, quanta maxima possit cæremonia & ci-
 tium gratulatione concelebrat: namque eo ipso die sta-
 tutum facinus perpetrare decreuerant. sed veriti mox,
 ne ipsorum consilia patefierent, rem aggredi anteuer-
 tunt. Aloysium regis internuntium vltro citroque ad
 Cosmum rei Christianæ causa commeantem Feribus
 in itinere adortus interimit: cuius in comitatu ne Cos-
 mus esset, diuinitus factum est: præmissis quippe ad Re-
 gem Alexandro Aloysium subsequi deinde ipse decre-
 uerat. Eadem ipsa nocte XII. viri regis ædibus vrbique
 incendium inferunt, ex quo Rex cum præfecto vrbis A-
 loysij fratre paucisque præterea comitibus, in arcem
 proximam confugiens, haud ita multo post Rimano-
 rum Regis auxilijs Regnum prope vniuersum ingenti
 Christianorum gaudio recepit, misitque Cosmo nun-
 tium, se Vocoxiuram, cum primum posset, ad ipsum
 inuisendum esse venturum. Interea Gotondonum, &
 Feribum, aliosque rebelles varijs locis Rex Rimano-
 rum obsidebat, eorumque agros ira vastabat, vt ex hoc ipso
 portu incendia cernerentur. multi etiam seditiosi, Regis
 imperio capite plestebantur: quam rem ad Christianæ
 religionis propagationem magni momenti fore confi-
 dimus. Sed paucis mihi perstringendum videtur, qua-
 nam ratione Barptolemæus Rex sese ad Christum adiū-
 xerit. Is claro in primis genere natus, Cegandono patre
 admodum sene (qui viuit adhuc) acerrimo & Bonziorū

fautore, & Christianæ religionis inimico; ab Rege, vt dicebamus, adopratus est, (quem arcta affinitate contingebat) populo magistratibusque approbantibus. Aliquot deinde post annis Cosmus, cum Vocoxiuram se contulisset, Rex ad eum salutandum incunte Quadragesima venit, quem antea nunquam viderat. Ad ipsum verò postridie Cosmus Lusitanis nonnullis comitantibus, qui in hoc portu hyemabant, honoris causa adiit, eumque in edes nostras in posterum diem ad prandium inuitauit. A prandio Cosmus partim suo ipse sermone, partim Ioannis Fernandi, qui bene Iaponicè nouit, opera, cum alia multa Regem de rebus diuinis edocuit, tum de animorum æternitate, in scitiæque & errore illorum, qui nihil esse omnino præter materiam primam opinarentur, habita est hæc disputatio in sacello quodam optime ornato, proposita MARIAE VIRGINIS imagine cum filio IESV, cuius ille tabulæ cum cætero aspectu mirificè gaudebat, tum stupebat in primis, quòd quamcunque se in partem verteret, defixos in ipsum oculos puer IESVS habere videretur. Atque ille quidem omnia quæ dicebantur, clarè percepit in digressu autè, Cosmus ventilabrum aureum Regi donauit, Cruce præfixum cum clauis tribus, & nomine IESV eleganter sanè descripto: quod ventilabrum Gaspar Vilela ex urbe Meaco miserat cuius argumenti litterarumque nouitate permotus Rex, vt ea omnia per otium cognosceret, rursus ad nos cum magno comitatu se contulit, cæterisque in atrio relictis, vno Aloysio secum adhibito, templum ingreditur, ibique rursus de sacris fidei Christianæ dogmatibus, deque sanctissimi nominis IESV, Crucisque mysterijs atque virtutibus, Regis ipsius rogatu Ioannes admodum fusè copioseque disseruit: è quibus multa Rex sua ipse manu in commentarium retulit, ex eo die, aurea Crucis sigillo munitus, quod secū de Cosmi sententia dies noctesque gestabat, se identidem IESV CHRISTO commendans, crebrisque Cosmi cohortationibus incitatus, denique nomen CHRISTO Domino dare constituit. Nocte igitur ad nos

ad nos cum suis familiaribus venit, pijs de religione ser-
monibus ad insequentem vsque lucē aures præbet, qui-
bus Cosmi iudicio iam satis institutus, sacro Baptimate
ab eodem lustratus est, manibus in modum precantis
magna cum submissionis pietatisque significatione cō-
iunctis, comitum suorum ē præcipua nobilitate corona
circundatus, qui pariter eius consuetudine monitisque
adducti, in eandem Baptismi voluntatem valde incu-
buerant. Xumitanda appellabatur antea: ex eo tempore
Barptolemæus nouo nomine vocitatus est. Inde ad bel-
lum discessit, Cosmum obtestatus, vt pro sua suorumq;
salute, ac felici vxoris partu Dominum precaretur. Por-
rō in itinere Maristenis delubrum, quem Deum rei mi-
litari præpositum Iaponij magno cultu cæremoniaque
venerantur, iniecto igne consumpsit, eodemq; loco sig-
num Crucis erexit, quod ipse & vniuersus ipsius comita-
tus supplices adorarunt. In castra verò simulatque per-
uentum est, misit qui toto regno Deorum phana com-
burerent. Ex ipsis verò lucis materiam ceduiam gratis ad
naues parandas ac reficiēdas Lusitanis attribuit. Quin et-
iā in castris, quicquid à bellicis occupationibus otij super-
est, id totū nocte dieq; in militibus ad Christianam picta-
tem informādis insumit, quos paulatim ad nos, quō res
minus inuidiosa apud ethnicos ac Bonzios sit, baptis-
mi causa dimittit. Eiusdem, in bello insignia sunt nomē Iesu
cū clauis tribus in humerali depictū, Crux è collo depen-
dēs, & piaculare granū in baltheo. Deniq; tanto rei Chri-
stianæ studio incensus est, vt neminem intra insulæ hu-
ius fines habitare patiatur, quin concionibus sacris in-
terfit. Christianos verò, contra omnium, etiam parentis
Cegandoni iniurias ac vim tuctur egregiē. & quoniam
Rex est splendore atque auctoritate præcellens; magnopere,
vt dixi, fore speramus, rebus pacatis, vt Euangelium
ipso adiutore Dominus longē lateque disseminet. Vos
interim ego etiam atque etiam oro, vt sacrosancta sa-
crificia vestra, piasque suffragationes mihi deesse ne pa-
tiamini. Vocoxiura XVIII. Calend. De-
cemb. MDLXIII.

SEL. EPISTOLARVM
 LVDOVICI ALMEIDAE AD
 Socios in Indiam.

Xponam his litteris fratres mihi caris-
 simi, quanā ratione Rimanum in reg-
 num, urbemque Ximabaram nuper in-
 ducta Christiana religio fuerit. Ac por-
 tus quidem hic seu emporium Vocox-
 iuræ, quod cōmutato iam nomine Ma-
 riæ Virginis adiutricis vocatur, compluribus Facata,
 Firando, Meaco, alijsque ex oppidis huc ad Cosmum
 Christianæ doctrinæ causā commigrantibus, ita fre-
 quenter habitari cæptum est, vt Ecclesiam hâc regionis
 huiusce totius caput aliquando fore speremus; Barpto-
 lemæo etiam rege vnâ cum ipso flore nobilitatis haud
 ita pridē ad fideliū numerum aggregato. Eius autem fra-
 ter, Barptolemæi monitis precibusque sapius excitatus,
 vt à laponicæ superstitionis erroribus ad rectā veritatis
 Euangelicæ semitā se traduci pateretur; à Cosmo mag-
 nopere petijt, vt aliquē ad se instituendū in castra (bel-
 lum enim per id tempus gerebat) omnino mitteret. Mis-
 sus ego sum, benigneque ab eo acceptus, nocturno tem-
 pore, quod à negotijs magis erat vacuum, de rebus di-
 uinis ad Regem diu multumque dixi quod ipsum dein-
 de per alias occasiones alibi cū ipsius rogatu fecissem,
 ijs sermonibus admodum delectatus permotusque; Rex,
 certis de causis Christiana sacra ipsemet in præsentia
 suscipere supersevit, sed duas mihi dedit epistolas, alterā
 ad Cosmum, cui potestatem per eas litteras faciebat E-
 uangelij toto suo regno liberè promulgandis; alteram ad
 incolas oppidi maritimi Cochinosi, in qua erat scriptū,
 vt ad audiendū Euangelij ad me conuenirent. ad quos
 me qui pduceret vnū ex amicis ac familiaribus mihi co-
 mirē dedit: quod sanè breui peruenimus, hospitioque excep-
 ti ab vrbs Præfecto, verbū Dei disseminare institimus.
 Nec sanè frustra. etenim baptizati sunt quinquaginta su-
 pra ducentos, in quibus fuit cum vxore, ac liberis ipse
 ad quem diuerteramus, vrbs præfectus. Deinde cū in
 xdes

ædes regias in primis instructas loci maiestate deterri-
timidius incolæ ad nos & ipsi venirent, & filios mitte-
rent, veriti, ne ab ijs ædium ornatus, & catastromata foe-
darentur; vbi id animaduerti, egi cum Præfecto de alijs
ædibus, populi docendi causa, comparandis. ille mihi
sanè liberaliter omnium quotquot essent in oppido, de-
dit optionem. delectum est ædificium quoddam peram-
plum, sed magna ex parte dirutum, secus aream, quam
nobis Rex templo ædificando attribuerat. Operæ cen-
tum ad ruinas instaurandas ædemq; sacram exstruendâ
Præfecti imperio ex censu ciuium exhibitæ, opus vtrun-
que celeriter absoluerunt. Tū verò liberius ad Christia-
næ doctrinæ rudimenta, sacrasq; conciones pueri senes-
que sese conferre: quibus deinceps non ita multo tem-
poris spatio centū & septuaginta Baptismo lustrati sunt.
designatum est etiā Christianis humanis prope ædem
sacram Cruce defixa peramplum soli spatium, quo pri-
mum illati sunt infantes duo tertium circiter annum a-
gentes, quos Dominus pro salute harum gentiū depre-
catores in cælum asciuit. Secuta deinde est in Barptole-
mæum regem coniuratio, belliciq; tumultus, quibus ta-
met si oppidani cōmoti, atque à Bonziorum fautoribus
potentibus viris ad Christianam religionem deserendâ
solicitati sunt, Cruce etiam ipsa contumeliosè diffracta;
ipsi tamē in fide fortiter perstiterunt. quod egomet dein-
de ex eorum sermonibus clarè perspexi, cum ad eū por-
tum per id tempus naui accessissem. cum enim ab hosti-
bus Christianæ religionis vrbe occupata, publico edicto
nos intromittere vetarentur; ad stationem nostram, se-
ra admodū nocte, parato nauigio frequentes venerunt,
se diligenter excusantes, quod nos excipere hospitio si-
bi per aduersarios non liceret, pietatem tamen suam at-
que constantiam verbis testantes huiusmodi: Christiana
religione deserta, quam porro sectabimur? in difficul-
tatibus nostris atque periculis ad quem confugiemus?
an ad lignea siue lapidea simulacra, quæ huc vsq; colui-
mus? quis insitam vnus Dei caritatē ex animis nostris
euellet? Quibus ego verbis maiorem in modum recrea-

tus, eosque vicissim, ut potui, consolatus; ad Cosmum ceterosque Socios Vocoxiuram ex eo loco profectus sum, qui sese cum Christianis ad hostium furorem vitandum, in onerariam receperant. verum sedatis iam maxima ex parte tumultibus, & Barptolemæo, qui in arcem quandam ex incendio regie urbis cum paucis vix viuus euaserat, in regnum restituto, metus hosce omnes iuante Domino propediē sublatū iri confidimus: sed de his hactenus.

Venio ad res Ximabaranas: quam ego in urbe ab ipso Tono accersitus, Cosmo iubente, me contuli, benigneq; exceptus, & in optimo rotius urbis domicilio sum collocatus. Postridie me Tonus inuitat ad cenā. A cœna familiares suos atq; domesticos in cœnaculū conuocat. Hic ego bene longam de Christiana religione disputationē instituo, illi verò multa ac varia me interrogant: quibus ego dum ad singula respondeo, noctis magna pars abiit. Mane cum illuxisset, Tonus rogatu meo popularibus omnibus Christianæ capeſſendæ religionis fecit publicè potestatem. ex eo tempore ter quotidie concionari cepimus, matutinis primū horis, tū pomeridianis, postremò vespertinis, tanta hominum vi confluyente, ut nō domus solum, sed etiam via auditoribus oppleretur. Secundum hunc rei Christianæ cursum more suo aduersarius non semel impedire conatus est. Tria visuntur Ximabaræ cœnobîa Bonziorum, qui cum alijs de causis plurimum possunt, tum quod principes ciuitatis affinitate cōtingunt. Eius ordinis hominū fallacias atque superstitiones q̃ palā coarguimus, populumque ab ea secta ad Christum omni ope traducimus, capitali nos ubique fere odio insectantur. Ximabaræ autem, simulatque ita propēsam in nos populī voluntatē intellexēre, inimicijs quas antea inter sese exercebant, communi metu suadente depositis; calumnijs fictisque criminibus nos oppugnare constituunt. Ad Tonum adeunt, mirantes cur in suis terris tam improbum genus hominum versari patiatur, Anthropophagos esse nos, & quocunque Christiana sacra inferamus, eodē continuò bellum excidiumque importare. Si nobis in urbe habitatio detur, Lusitanos ipsos illi impe-

Imperium crepturos. Adhuc, plebem incitare conantur, partim vt nos ex vrbe pellendos vna voce abs Tono deponat, partim etiã vt nos publicè conuictijs maledictisque proscindat. Eã rem vbi parũ procedere animaduertunt, consilium etiã audacius capiunt. Dum ego in ædibus nostris de re Christiana ad populum maximè disse- ro, facta manu quidã è Bonzijs de communi cæterorum sententia in ædes nostras irrumpit, positamq; ibi Crucẽ effringit. Sanè indigna visa res est, valdeq; oēs, sed hos- pes præcipuè noster, eo facto cõmoti. Itaq; nihil propius factum est, quàm vt cum interficerent: Bõzij aut furore ceptam à se Christianã religionem Cruce in charta depic- ta, atque in ædium foribus collocata publicè profite- ri, id illi sibi non modò apud Deum salutare, sed etiam apud homines gloriosum existimant. Hæc omnia insignia Bonziji postridie, primoribus vrbis pro affinitate fa- uentibus, discerpere, ac lacerare decernũt. Quod vbi To- nus rescivit, Christianis confestim totam rẽ iussit renun- tiari, eosque hortatus est, vt tumultus vitandi causã, eã iniuriam æquo animo ferre ne grauarentur: se ipsum in Bonzios vtique animaduersurum, sed tempore. Quorũ amentia ac furor eò vsque processit, vt quicunque ad nos audiendos venirent, cos vsu etiam fontis arcerẽt in proximo siti, ad quem plurimi aquationis causã ventita- bant. prorsus, vt nobis eius molestiã vitandæ causã, in aliam vrbis partem migrare necesse fuerit.

Iam verò illa quoq; res accidit, nõ minus euentu felix- ac lata, quã initio tristis ac turbulenta. Adolescẽtes duo ad nos audiendos rei nouitate inuitati ex oppido finiti- mo venerant. dumque in ædibus nostris moratur, in fa- miliari & iuuenili colloquio (vt fit) vnus eorum alterius procaci interrogatione laceratus, stricto mucrone in so- ciũ præceps iracundia ferebatur: cùm illũ ex his qui ade- rãt Iaponij quidam (aderant autẽ fere centũ) vi arreptũ retinent, eiq; de manibus sicã extorquẽt: quo ille facto ita iratus inde discessit, vt aut eã vlscisci iniuriã, aut mor- tẽ sibi met inferre Iaponico more, statuerit. Accessit ad
exsti-

exstimulandum iuuenis animum satis iam per se incita-
 tum patris quoque denuntiatio vehemens, ne suum in
 conspectum veniret omnino, nisi prius ab ædium præ-
 cipue domino apud quem res illa cōtigerat, doloris pœ-
 nas exegisset sui: igitur adolescens, amicis affinibusque
 coactis, vim comparat: quod vbi Ximabaram allatū est,
 Christianos omnes magnopere cōturbauit; me verò po-
 tissimum, verentem, ne si ad manus ventum esset (quæ
 res non sine multorum cæde erat futura) tum verò Bon-
 zii ciuibus quod cupiebant planè persuaderent, nos rixa-
 rum ac seditionum vbique terrarum auctores esse per-
 petuos, iamq; se, quamquam in magno omnium mo-
 rore oppidani ad Ioannis (sic enim appellabatur) hospi-
 tis nostri defensionem instruxerant, aduentabatque ar-
 matum agmen aduersariorum; cum iuuenis ille dux ag-
 minis repente præter omnem spem gentisque consuetu-
 dinem exterritus substitit, satis dignitati suæ, satis paren-
 tis imperio factum existimans, si vacuum nobilis cuius-
 dam viui domum ingressus in suburbano positam, resi-
 stente nemine, pugionem inde vicissim abstulisset, atq;
 ita (vt fecit) in patriam reuertisset. Id à Christianis vbi
 rescitum est, tanta voluptate lætitiæque perfusi sunt, vt
 ab ipso noctis crepusculo, quamquam eos domum di-
 mittente me, nihilominus gratias Deo cuncti simul a-
 gentes, factum inuicem gratulabundi narrantes, ad inse-
 quentem lucem vsque perstitierint. Nec tamē inter hæc
 aliasq; difficultates, & Bonziorii insectationes, Domino
 Deo fauente, cessatū est. nam præter quotidianas cōcio-
 nes & catechismū, Baptismi celebres varijs tēporibus cō-
 plures habiti sunt. Ac primū ethnici quinquaginta no-
 mē Christo dedere. deinde rursus circiter septuaginta.
 tertio deniq; Baptismo, cādidati trecenti numerati sunt,
 è quib⁹ baptizauimus. dūtaxat eos, quos satis probè insti-
 tutos Christianis præceptis inuenimus. ceteri qui minus
 adhuc idonei videbātur, in aliud tēpus reiecti. Christia-
 norum primitias libauit Dominus in hoc item oppido,
 sex videlicet trimos. aut quadrimos infantes: quorum
 qui prim⁹ excessit è vita, Christianæ fidei veritatē illustri
 sanè

fanè testimonio comprobauit. cum enim iam ageret animum, sublaris ad sydera manibus; Tem iangate mairo, id est, confestim (inquit) in coelū migrabo. cuius rei miraculo neophyti magnopere confirmati sunt. Ipse autē Regulus tamen si nec dū Christianus est, & certis de causis in aliud tempus Bonziorum scelus ac maleficia debitis vindicare supplicijs distulit, suam tamen erga nos beneuolentiam, & Christianæ religionis vel tuendæ vel amplificandæ studiū plurimis rebus ostendit. primū enim nobis honoris causā familiariter saepe conueniendis nomen nostrum apud Ximabaranos in admiratione & in gratia posuit: deinde aream templo ædificando optimam, materiamq; suo sumptu conuectam, operasq; ducentas nobis attribuit ad arcis ruinas æquādas solo, quæ arx quondam illa ipsa in area fuerat. in tēpli verò ipsius apparatus & cultum familias septuaginta in ea vicinitate habitantes certum veltigal pendere iussit, exturbationis pœna proposita, nisi in officio persistissent. Idem, quod Christiani ad templum, æstu maris accedēte, ægē admodum veniebant, ingenti ponte ad ipsius templi valuas vsque perducto, facilem ijs tutumq; aditū præbuit. Auctus verò filiola (quam nos quod clarissimo genere orta est, magno Christianæ rei adiumento futura aliquando speramus) eam nobis tradidit baptizandā, quod fecimus, & nomine Christiano Mariam appellauimus, vt eam videlicet nomen ipsum ad omnem virtutem ac sanctimoniam incitaret.

Hæc ferè in oppidis Cochinoco, & Ximabara gesta sunt: quam ego vtrunque Ecclesiam per id tempus saepe reuisi, & alteri Damianum, alteri Paulum comites ac familiares nostros, interim dum ego abessem, præposui.

Vos etiam atque etiam obsecro fratres, vt pro hac vniuersa Iaponica viua Domino Deo nostro quam diligentissimè supplicetis. Ex portu

Mariæ Virginis adiutricis. v. Cal.

Decemb. MDLXIII.

IOAN-

IOANNIS BAPTISTAE
Montani Ferrariensis, ad Michael-
lem Turrianum è Societate Ie-
su in Lusitaniam.

NNO superiore in Iaponem perue-
nimus, & maritimum in oppidum
Christianorum descendimus, vbi Cos-
mus Turrianus cum vno è fratribus
nostris rem Christianam præclare ge-
rebat. quib⁹ ego cum nauare operam
ibidem vellem, in Bungum à Cosmo
idcirco sum destinatus, quod sesquiannum iam ea prin-
ceps Iaponis totius Ecclesia sacerdotem desiderabat. Ibi
quanta Bungenſiū & lætitia & benignitate acceptus fue-
rim, exponere nimis longum sit. Regem ipsum etiam in-
uisi aliquoties, à quo semper honorifice humanissimeq;
tractatus sum, qui tametsi ethnicus adhuc est, in ea secta
quæ nihil superesse post mortem existimat; Christianæ
tamen religioni tantum tribuit, rebusque nostris vsque
adeo fauet enixè, vt vnus è fidelium numero esse videat-
ur. credo propterea quòd omnibus ducitur, videtque
se ex quo tempore Euangelium in suis terris promulga-
ri ceptum est, non solum imperio, atque opibus au-
ctū, sed etiam filio, quod vehementer optabat. Quod ad
conuersionem harum gentium attinet, Euangelium
longè lateque iam peruagatum est, & sanè probatur
in vulgus, & fere semper ad Baptismum, Dei beneficio
aliqui perducuntur. Ratio autem nostra cum illis agen-
di est eiusmodi. Queritur primum quam sectam sequan-
tur. deinde, non modò quam ipsi profitentur, sed etiam
relique omnes Iaponicæ sectæ multis rationibus ita cō-
futantur, vt earum ope ac præsidio æterna salute se ne-
quaquam posse potiri intelligant. Id vbi perceperunt,
docentur esse vnum rerum omnium opificem, qui ex ni-
hilo cuncta creauerit, eaque omnia fungi officio præter

An-

Angelos desertores, & hominem, qui è primo illo statu sua culpa exciderit, in quo ab Deo parente positus fuerat, idemque naturæ legibus, rectæque rationi aduersetur. Discunt deinceps, Deum esse trinum & vnum, cuius imperium primus ille homo neglexerit. Et quoniam infinitæ maiestati ac numini facta iniuria, infinitam quoque satisfactionem exigeret, secundam Trinitatis personam, cum genus humanum, aliave omnino creata natura soluendo non esset, humanitatem nostram vtrò assumpsisse atque induisse, vt idem homo simul & Deus ianocentissimus pœnam nostris sceleribus debitam pretioso sanguine suo acerbæque persolueret morte, ac nos in omnipotentis Dei gratiam restitueret. Hæc illis omnia clarè & copiosè explicantur. tum ad eorum quæstiones probè respondetur, & omnis ex eorum animis, quoad eius fieri potest, dubitatio tollitur; atque, vt illis certæ precandi formulæ traditæ, præceptaque Decalogi exposita sunt, promittunt se barbaros ritus superstitionesque deposituros. denique sacri Baptismi vis atque mysteria iisdem explicantur, atque ita Christo dant nomina ac baptizantur. Versamur autem in hisce Iaponicis regionibus hoc tempore è Societate sacerdotes septem, fratres quinque. multi præterea sunt incolæ familiares ac veluti sodales nostri, præstanti virtute homines, qui nos in opere haud segniter adiuuant. Sed vniuersi pro messis copia sanè quàm pauci sumus, nec nobis (quod facile credas) ab occupationibus multum superest otij. itaque subsidio vehementer indigemus. Pijse deprecationibus tuis & cæterorum me valde

commendo. è Bungo. v. Idus Octobris. MDLXIV.

EX ALIA

EX ALIA EIVSDEM IO. BAPTISTÆ
Epistola ad Ioannem Polan-
cum è Societate Iesu Ro-
mam.

VNC aliqua mihi de Bungenſium
Chriſtianorum pietate ac deuotione
dicenda ſunt: quæ virtus cum ſemper
in ijs apparet eximia, tum verò Qua-
dragimæ tempore præſertim elu-
cet. nam præter aſperitatem vitæ pri-
uatam, & aſſidua ſupplicia voluntaria,
Chriſtiani ſexta quaque feria frequentiffimi in ſacram
conueniunt ad eam: atque vbi de paſſione Domini pero-
ratum eſt, extinctis luminibus atrociffimè cuncti ſeſe
diuerberant. Equidem vt primum inter fui, attonitus rei
nouitate miraculoque, prorfus obſtupui. Neque verò dū
taxat virorum hoc decus eſt: ipſæ quoque mulieres in
hanc partem ſe admodum ſtrenuè atque acriter incitant,
quarum nonnullæ cum me ſummis precibus obſecra-
rent, ſibi vt in templo ſumptis ne dignoſcerentur virili-
bus tunicis, echinatis globulis ferreis in ſua terga ſequire
liceret, negaui ſcilicet: primum id minus decorum arbi-
tratus: deinde etiam veritus, ne ſi ad cæteram auſterita-
tem & pœnitentiam, qua ſe ipſæ pane conficiunt, ver-
berum quoque tormentum acceſſiſſet, certum adirent
vitæ diſcrimen. idipſum graui admodum ætate ſenes à
me magnopere contenderunt. Iam verò ſacræ hebdoma-
dæ officia, quo animi ſenſu ac lacrymis; Paſchalia autē
ſolennia quanto animi gaudio, atque hominum multi-
tudine celebrentur, dici vix poteſt. Nec ſanè minor eſt
Natalium feriarum gratulatio & celebritas. quin etiam
pia ſimul & iucunda per eos dies ſpectacula committū-
tur, illuſtribus aliquot actionibus è ſacra hiſtoria laponi-
co verſu deſcriptis: quæ poëmata Chriſtiani magno ſuo
bono memoriter hauriunt, nāq; ea ratione & magnam
ſacra-

sacrarum litterarum partem addiscunt, & hisce carmini-
bus identidem concinendis, profanas cantiones quibus
antea assueuerant, paulatim dediscunt. Nam quid ego
de Confessionibus dicam? quo in genere ita solertes ac-
curatique sunt, vt aliud nil egisse videantur in vita. Qui
busdam ego, id vehementer optantibus, per interpretem
aures præbui: quorum nonnulli scriptam Confessio-
nem suam secum attulerant. Credas mihi affirmanti ve-
lim, quotidianas me sesquianni totius (tam diu enim
sacerdote caruerant) recognitiones actionum suarum,
quæ examina dicimus, in ijs scriptis liquidò comperisse:
ea dispositione atque ordine in commentarium crimi-
na suis quæque diebus notata retulerant, cum ante id
tempus octauo vel quintodecimo quoque die Sacra-
mentum Confessionis obire consueissent. quæ mihi co-
rum diligentia eò laudabilior videtur, quòd ex medio-
cibus interuallis peccata ritè confiteri haud ita difficile
duxerim: ipsorum verò octodecim mēsum errata in tē-
porum seriem digesta proferre, id verò in primis miran-
dum est. Quid quæris? contritione sua animique cando-
re ita me sibi obligarunt, vt cum Christo Domino ingē-
tes & agam & habeam gratias, quòd me in hæc loca per-
duxerit; tum etiam tibi plurimum R. P. vel eo nomine
debeam, quòd auctoritate studioque tuo perfectum
est, vt aliqua mihi pars demandaretur huiusce tam fru-
ctuosæ prouinciæ: quam ego vt ex instituto ac

Spiritu nostræ Societatis geram, peto abs te,

vt infirmitatem meam tuis ad Deum

precibus ac sacrificijs subleues.

è Bungo. vi. Idus Octob.

MDLXIV.

k

LVDO.

SEL. EPISTOLARVM
LVDOVICI FROII AD
Socios in Indiam.

NNO proximo, Vocoxiura vico ab
hostibus concremato, & exciso, Cos-
mus Turrianus cū Ludouico Almei-
da, & Iacobo Consaluo officij caus-
sā conquestus a Christiano quodam no-
bili viro Tacaxim oppidū Regis Bun-
gensis æger naui deuectus est. Ego
autem ab Antonio Firandensi viro Principe accersitus,
Cosmi iussu Tacaxumam contendi febris frigoribusque
vexatus, quæ me quatuor menses malè habuerunt. Eo-
dem venit post mensem Ioannes quoque Fernandus. In-
sulani sunt numero trecenti circiter & quinquaginta,
Christiani omnes, quorum quibus licuit, aduocanti mi-
hi nauigiolis obuiam prodire, cæteris in littore prestol-
antibus, quorum omnium quanta sit pietas atque reli-
gio, ex eo facillè iudicabis, quod bis in nocte ad Domi-
num deprecandum, Christiue tormenta necemque secū
reputandā surgere è lectulo consueuerunt. Quin etiā pri-
mis tenebris multi cū se in preces fuderunt, ad medi-
am vsque noctem in ea cogitatione suimet pæne obli-
perisistunt. Pyxidiculam ego cerearum agni cœlestis ima-
ginū, quas Romæ summus Pontifex consecrauerat, So-
cijis nostris attuleram ex India, id vbi rescuiuit Christia-
na quædam anus Facatenensis, multis precibus vnam mi-
hi earum extorsit. Eius rei fama statim hoc toto tractu
percrebuit. itaque ad me quotidie & Firando, & alijs ex
locis nauigia veniebant virorum sæminarumque plenis-
sima, è reliquijs illis amoris (sic enim appellant) aliquid
à nobis efflagitantium; negari non poterat. itaque totū
eius ceræ consecrationisq; mysterium exponebat Io-
annes, deinde in eos distribuebatur. & sanè ceram in par-
ticulas ita minutas secare coacti sumus, vt Christianis
mille quingentis ac triginta sufficerent. quas pro sui
quisque copijs vel argentea theca, vel ænea, vel stannea
vel ex aurichalco includebant; ex altera parte nomine
IESV

IESV spinea corona circumdato, ex altera tribus ad imam Crucē clavis incis. Templum autē ipsum, quod Firando, alijsque ex insulis confluentem ad nos multitudinem non caperet, per eos dies amplificatum, & sacrario atque ædificijs ad hyemem traducendam ornatum est. opere absoluto, dum Iaponius quidam apud nos cecram in candelarum vsum ad ignem liquat, arida palearum materia, è quibus parietes erant exstructi, flammam ita auide arripuit, non modò vthospitium nostrum ædemque sacram, sed etiam quindecim fere vicina Christianorum tecta comprehenderit atque consumpserit. quorum sanè mihi æquitas animi ac patientia visa est admirabilis, cum incensis domibus domesticoque instrumento, in publicum se coacti proripere, tempestate perfrigida, cum è cœlo densa nix caderet, vna cum conjugibus liberisque, qui nonnullis eorum erant septimi, octonive, nostram tamen vicem magis quàm suam ipsorum dolerent. Ex ea clade sacrorum apparatus Dei beneficio ereptus est, & aliquid è suppellectili vestibusque, quas nos omnes egenubus Christianis ijs, quorum domus arserant, miseratione commoti diuisimus. Ioannis verò Fernandi commentarius multis iam annis elaboratus, in quem ille sacras conciones, & catechismi explicationem Iaponico sermone retulerat, sanè quàm incommodè periit. Ego interea cum ægrotus decumberem, ex eo periculo me ad quendam Christianum recepibique in summa egestate floreæ mihi pro stragulo fuit, lignum pro cervicali: eò statim magna viriusque sexus hominum ac puerorum turba confluit, incommoda nostra & calamitatem, lacrymis prosequentium: mortuos parentes lugere dixisses: atque, vt est gens ad omnem humanitatem ac misericordiam prona, quamquam in summis rei familiaris angustijs, alij ad me contegendum suismet vestimētis exuere sese, alij in cibum duas tresue cochleas, alij virides cepas, alij deniq; sylvestre allium afferre. aliquot etiā Firandenses, & Facatenses Christiani, qui in eam insulā anno priorē Vocoxiura migrauerant, cocta nobis cibaria septem octoue dies è suis

ſuis domibus miſere Eius incommodi nuntio Firandū vicinasque in inſulas perlato, conſeſſim ad nos ſubſeuerandos Chriſtiani cum fabris, paleis, funibus, arūdinibus aduolarunt: quorum opera cum ædes noſtræ, templumque, tum etiam incenſa Chriſtianorum teſta magna omnium gaudio ac volūptate reſecta ſunt.

Sed idem tempus ecce noua calamitas. Aduectum ex India pretioſum ornatum ſacrorum vnā cum aureo textili, & ſimul vitria vaſa donanda principibus, Firandū Coſmus, vt ibi videlicet ab incendijs tutiora eſſent, ad Chriſtianum amicum cuſtodienda tranſmiſerat. Hic dum ludos quosdam profanos ipſo Cinerum die agunt barbari, vnus ex ijs temere arreptum ignem in ædificium conſiecit, qui vento adiuuante, adeo vehemens ac ſeuum excitauit incendium, vt bonam vrbs partem cum ædibus Antonij dynaſtæ, & Chriſtiani eius qui noſtra ſeruabat, momento pæne temporis hauſerit quæ res magnam mihi præcipue, febri, tali anni tempore, laboranti, patientiæ materiam præbuit, quod in eas ego quoque ſarcinas, Diui Thomæ partes, quæ appellantur, itemque nonnulla valitudinis aduerſæ remedia, quibus admodum inops eſt hæc terra, conieceram. Inde, paucis interiectis diebus, vigilias agere ſumus coacti latronū & hoſtium metu, quibus paruū hoc Firandi regnum infeſtum eſt: paratiſque nauigijs quibus aliò, ſi res ferret, aucheretur ſacra veſtis & inſtrumentum, nos cum Chriſtianis in editum locum munitumque recipimus. Sed bellitumultus ille Deo fauente ſublatus eſt. Et quoniam laponicæ linguæ ignoratio rem Chriſtianam magnopere diſtinet, crepto ex aſiduis occupationibus tempore, faciendum ſibi ſrater noſter Fernandus exiſtimauit, vt de laponico ſermone grammatica præcepta conſcriberet ijs duplex etiam Lexicon addidit: in altero laponicas voces, in altero Luſitanicas alphabeti ordine cum ſua cuiusque ſignificatione prætexens. Sexto vel ſeptimo menſe, haud tamen idcirco intermiſſis concionibus, cæteriſque muneribus, eam lucubrationem abſoluit, in primis utique neceſſariā laponijs excolēdis.

In ferijs Natalibus, atque Paschalibus, incolarum summa religio. Nocte Natali sub vesperā ientaculo exceptos bifariam in templo diuisimus. Ibi alternantibus choris certos ex veteri testamēto locos, sacrasq; Prophetarum prædictiones temporari accommodatas versu lapponico decantarunt. Deinde solennia missarū sacra peracta sunt. Dominica in palmis cum sacrum fieret, Passionē Domini per vices, vt fit, recitanda, tanta populi cōploratio orta est, vt vix inter pronuntiandum nos mutuo exaudire possemus. Iam sexta feria, quæ proximè consecuta est, complures tum Firādo, tum ex finitimis pagis Christiani ad verberationem cum flagris ac tunicis cōfluxēre, quod Firandi conuentus huiusmodi ab Rege prohibetur. nec sæuientibus eo die procellis atque imbris deterriti sunt, quod minus acriter sese cædētes, sanguinemq; mittentes, per multos passus agmine composito incederent. quod ipsum separatim mulieres quoque, Christi amore incensæ fecerunt, idq; summa cum pietate, & sanctimonia. Porro aquam Sabbato sancto benedictā, magno studio ac fide ad morbos pellendos partim apud se religiosè asseruādā sumpserūt, partim etiā Firandum, ceterasque in insulas atque oppida Christianis dono mittendā. Paschali verò die Dominico, ad summam gratulationē species tantum & pompa magnifica defuit. cetera sanè egregia. Vnum dumtaxat pallium erat nobis, quo eodem pro vmbella in supplicatione vsi sumus. sub ea gestabam ego sacratissimū CHRISTI corpus in calice, linteatus præibat Fernandus corona rosea redimitus, & quamquam macie ita cōfectus, vt vix hæreere vestigijs posse videretur; valde tamen iucundè canebat, Dic nobis MARIA, quid vidisti in via? Cui respōdebat ex altera parte Iaponius quidam senex, trullam bacillo pulsans: nec enim vlla in his locis organa musica sunt. Eo die cibum apud nos cuncti sumpserē, quod festis fermè celebrioribus facitiant, præsertim verò die Visitationi MARIAE VIRGINIS sacro, quæ diem præcipuo cultu atq; honore exigunt Misericordiæ sodalitia, cōiuij curatoribus in qualibet Ecclesia cōstitutis.

Ipsis hebdomada sacrosanctæ diebus, Firandi res accidit, ad prouidentiam Domini iustitiamque declarandam admodum illustris. Princeps Bonziorum erat in urbe quidam, Salsimandaque nomine, regni totius huiusce tanquam Archiepiscopus, capitalis Christianæ religionis inimicus, cuius scelere antea & Cruces præcisa, & Gaspar Vilela cum reliquis omnibus à Societate nostra Firando pulsi exclusique fuerant, quam rem Antonius dynastia grauissimè tulerat, nec tamè vindicarat, eò quod Bonzium principum affinitatibus admodum potens esset. Is igitur ab eodem Antonio, qui tum regis exercitus Imperator vnà cum Rege militabat, per interpretem petiit fundum quendam continuandum prædijs delubrorum suorum. Id cum Antonius aperè negasset, accensus ira misit continuò Bonzium primum, qui Antonij villas, de inde sex circiter Christianorum Antonij popularium domos incenderent. Enimvero tum Antonius rei atrocitate commotus Regem adit, Bonzij improbitatem diutius ait tolerari non posse: nisi in ipsum Rex animaduertat, se se confestim rei militaris cura deposita, ad vlciscendam eam iniuriam profecturum, cui Rex quamquam inuitus ac mœrens, tamen quod Antonij viri nobilissimi, & secundum se opulentissimi opera plurimum indigeret, respondit se totam rem ipsius arbitrio planè permittere. Tum recordatus iniuriarum, quibus ille nos affecerat, postulauit Antonius, ut Bonzium eo dignitatis gradu deiectum, Firandensis regni finibus in perpetuum exterminaret: & ne qua spes redditus ei relinqueretur, agros illius ac bona alijs possidenda assignaret: Quo statim facto; & Christiani molesto grauiq; aduersario liberati, & Bonziji dedecus ingens, ac dolor iniustus esset.

Decem menses Tacaxumæ fuimus: quo temporis spatium vicinas insulas, quæ in Antonij ditione sunt, bis Fermandus inuisti nec sanè frustra. nam & Christiani, ipsius aduentum mirum in modum recreati, & barbari multi ad ouile Christi perducti sunt: in ijs vetula quedam annuum ægens circiter nonagesimum, mulier honorata, multisq; affinitatibus pollens. Hæc beatitudinis gratia, multa la-

ponis

ponis delubra superstitionis peregrinationib⁹ circumie-
rat, habebatque papyraceam tunicam, quæ descriptâ A-
midæ vitam continebat, quam illi cum alijs diplomati-
bus & indulgentijs (Ecclesiasticos enim ritus demon ef-
fingit) Bonzj pretio ingenti vendiderant, polliciti, si eo
amictu, supremo die suo efferreretur, omnibus noxis solu-
tam, rectâ ad beatas Amidæ sedes procu dubio peruen-
turam Aegrotum quendam eius propinquum Ioannes
inuiserat, cuius domi casu ipsa quoque tum aderat. Eam
igitur Ioannes accersit iubet, si pauca de Redemptore ge-
neris humani de quæ altera vita cognoscere cupiat, audi-
turam se respondit mulier: verum enim uero falli, si quis
idcirco se Christianam futuram existimet. Sed ubi dæ-
monis malitiam, fraudes Amidæ, cui illa tantopere fide-
ret, Euangelicam denique veritatem Ioannes aperuit;
ut Iaponica ingenia facillè rationibus cedunt, eius ora-
tionem mulier ita approbavit, ut lacrymis obortis bap-
tismum continuò peteret. quid multa? solennes precatio-
nes edidit, chartaceam illam tunicam, aliaque Bonzio
sum scripta quæ diximus, ad Ioannem attulit comburē-
da, sibi posthac sacrum fore nihil, aut religiosum affir-
mans, præter nomen Iesu. ac deinde baptizata, tantam
animi pietatem atque ardorem ostendit, ut cum uniuer-
sos Christianos, tum eos præsertim, qui eam antea noue-
rant, ingenti gaudio affecit: quam metuebant prius,
nunc autem metu duplicatam in amorem conuerso, ma-
ximè diligunt: ac mirantur quæ prius præ imbecillitate
corporis stare vix posset, eam nunc quotidie templum
petentem, Angelicamque salutationem trecenties recitā-
tem, & singulis noctibus orandi causa bis à cubili surgē-
tem. Eadem postea ad me Tacaxumam cum alijs Chri-
stianis naui contendit, ut rei diuinæ interesset, & gra-
num aliquod benedictum & ceræ, quam diximus, con-
secratae particulam à nobis exposceret.

Hiscerebus, alijsque peractis, quas ego breuitatis cau-
sa prætereo, Fernandus ad me reuertit. Et quoniā Firan-
denses Christiani magno nostri desiderio tenebatur, mi-
hi aut per Regem à Christiana religione, contra q̄ initio

simulauerat, alienum, in ea vrbe rem diuinam facere
 non licebat; supplicationibus habitis, & re cum Anto-
 nio communicata, omnino visum est faciendum, vt sal-
 tem Fernandus eò sese conferret: vbi ille dum fideles in
 officio retinet, labantes in fide confirmat, ethnicosq; præ-
 ceptis Christianis instruit; interea naues Lusitanorum
 duæ in hanc oram è Sinis delatæ: quarum magistri cum
 iniussu meo Firandi portum inuehi nollent, Rex ratio-
 ne lucri coactus (nam alioqui, secus ac primis aduentus
 nostri in Iaponem annis simulauerat, & nobis, & Chri-
 stiano infensus est nomini) se mihi per quendam è suis
 familiaribus excusauit, quod bellicis districtus negotijs
 nondum mihi salutem nūtiari iussisset: & simul magno-
 pere petijt à me, vt Lusitanos, vrbis aditu ne prohiberem:
 se primo quoque tempore de mea quoq; introductione
 cum nauarchis acturum. Illi igitur, permittente me des-
 cendunt, & promissa ab Rege sæpius exigunt, templum
 ære suo se exædificaturos recipiunt. Rex tergiversando
 rem extrahere, nosque iam aperte frustrari, cum eo ipso
 tempore oneraria, cui à sancta Cruce est nomē, aduenit,
 sanè opportunè. nam & sacerdotes è Societate tres Mel-
 chiozem Ficeredum, Balthasarem Acoftam, & Ioannem
 Capralē summa cum animi nostri voluptate ac lætitia
 nec opinantibus nobis aduexit, & occasionem optimā
 præbuit Regis ab ea perfidia reuocandi. Hanc ego na-
 uem actuario quæsitam reperi in ipso cursu velis adhuc
 instatis: & Petro quidem Almeida nauarcho pro excel-
 lenti eius probitate, & in Societatem nostram obseruan-
 tia, facile persuasum est, vt vela submitteret statim, ibi-
 demque subsisteret: mercatores autem siue nauigatio-
 nis nausea tedioque, siue alia quauis de causa, nullis ra-
 tionibus de sententiā deduci potuere quò minus scaphis
 oppidum peterent, & mercimonia exponerent. mag-
 no illis ea descensio stetit: namq; à furibus igne apothecis
 eorum iniecto, non exigua mercium parte vel flamma
 ventoque sauiēte consumpta, vel etiam ab ipsis furi-
 bus inter eam trepidationē ablata, aut eorū circiter duo-
 decim milliā damnum fecere. Interca Petrus Almeida,
 qui

qui iactis anchoris, ab oppido sex millia passuum stabat, rogatu meo Regi apertè denuntiat, se nisi nobis restitutus nequaquam appulsurum. Rex autem, dierum aliquot mora interposita, ad extremum metuens, ne si rem diutius distulisset, magna rerum suarum iactura nauarchus alios portus peteret; nobis & urbem intrandi, & sacræ ædis exstruendæ potestatem fecit. Descendentibus nobis ad littus die natali D. Barptolemæi Apostoli, gratulatio ingens & à nautis Lusitanis significata est, & ab incolis Christianis, cum se præter spem, voti compotes factos viderent. Nos cum nauarchis & magno præterea comitatu Regem adiunimus, eique gratias egimus. accepti sanè frigide, quod dedit accepimus. inde Antonio eiusque matre saluata, ad instaurationem templi continuò animum adiecimus. ex onerarijs Lusitanorum tribus, pecunia in ædificationem corrogata, opus celeriter ad culmen perductum est. Itaque in eo templo natalem diem **MARIAE VIRGINIS** egimus Balthasare sacrificante, & magno omnium gaudio concionante. Tanto autem studio à nobis de hac Firandensi commoratione multis de causis laboratum est: primum quòd ita mandauit Antonius Quadrius: deinde ne Christiani incolæ summa virtute ac religione homines deferantur: tum ut iacta à nobis in animis perorum, qui sanè præstanti sunt indole, semina Christianæ doctrinæ, ad bonam frugem nostra opera perducantur: postremò Lusitanorum etiam gratia, qui ad hoc emporium libentissimè comitant, ad merces distrahendas ac diuendendas opportunissimum. Dum hæc ad Firandum geruntur, cognitum est Cosmum Turrianum Bungenfis regis hortatu, atque auxilio ad oppidū Rimani regni Cochino cum peruenisse, eamque Ecclesiam, quam hostes affligerant, eiusdem Regis ope ac beneficio restitutam. Eò Melchior Ficerdus cum mandatis ac litteris, quas afferebat ex India, ad Cosmum profectus est. Nec ita multo post Cosmus ad nos scripsit, ut ad se ego & Balthasar Acoſta veniremus; Caprali, &

Fernando Firandi relictis, quæ prima nauigandi facultas fuerit, proficiscemur, atque ego me, nisi per mea steterit peccata, Meacum ad Gasparem Vilelam missum iri confido, nam nostrorum hominum subsidium ali- quod non ipse modo, sed etiam Meacenses vehementer exoptant: quippe qui ad eum, sacrorum causa, è remotis vrbis amplissimæ partibus ægrè admodum ventitat. Caius profecto res gestæ satis declarant, nihil esse tam arduum atque difficile, quod non animi robur ac perfectiora superet. Nam qui primis legationis suæ temporibus, conrumelijs, probris, lapidationibus nullo defensore appetitus, diuque vexatus est, tantū constantia, patientiaque profecit, non modò vt populo, sed etiam vt principibus, Regeque iam ipso æquo ac beneuolo vtiatur. In agro Meacensi intra quadagesimum circiter lapidē Ecclesias septē instruit, multis è prima nobilitate ad Christi cultum adductis: magnum denique rei Christianæ studium in illis gentibus excitauit. Verum hæc, & reliqua huius prouinciæ acta ex aliorum litteris fusius cognoscetis. Vos ego patres, fratresque mihi carissimi per Deum obsecro, vt vestris in sacrificijs precibusque memoriam mei retineatis. Firando, Quarto Non. Octobr. MDLXIV.

IOANNIS FERNANDI AD
Franciscum Perreium è Societate Iesu.

T si putabam vos de rebus Meacensibus è Gasparis Vilelæ ipsius litteris cognituros; tamè cum Christiani duo centi homines nuper ad nos Meaco venissent, faciendum mihi existimaui, vt quæ ab illis acceperimus, tibi per litteras primo quoque tempore exponerem. Anno superiore, cum Gaspar ad Bonziorum furorem atque impetum declinandum, ex vrbe Meaco Sacaium Christianorum hortatu precibusque se recepisset; Didacus quidam neophy-
tus

rus ad Xamaxinodum in ius adiit, debitam sibi à nescio quo pecuniam iudicio repetens. hunc Xamaxinodum ut agnouit, per ludibrium sine Christianus interrogat. Ego verò sum, inquit ille: cui rursus Iudex: cedo, vestra quæ dogmata sunt? recusanti respondere Didaco, seque ex usanti quod tyro esset etiam num; acrius instare denuo barbarus, & urgere, ut aliquid in medium afferret. Necessitate pæne coactus Didacus de animorum immortalitate, deque æterno totius vniuersitatis parente capit nonnulla differere: quibus permotus Xamaxinodum, abi (inquit) nuntia magistro tuo, ut ad suam mihi doctrinam declarandam accedat. nam si tu rudis adhuc & nouitius tam bene disputas, quid de ipso doctore tuo putandum est? quòd si veritatem religionis Christianæ probarit; eam ego fortasse & Quequidonum collega suscipere non grauabimur. Didacus igitur non sine diuino consilio id factum existimans, forensi actione deposita, Sacaium illicò ad Gasparem excurrit, eique iudicis mandatum exponit. Gaspar rem cum Christianis, qui ibidem aderant, communicat. illi negant se dubitare quin ea sit insidiosa euocatio; proinde nequaquam eundem. omnino probabilis erat ea sententia: verum tamen, ne cui, verbum Dei audire se velle dicenti, aliquo pacto defuisse videretur; Laurentium Iaponium comitem suum ad eum legauit: qui, quamquã proposito vitæ periculo, libens discessit, ea cõditione, ut nisi intra quatrduum reuertisset, minus commodè cum eo actum existimaretur. Dies duo, tres, quattuor: nec tamen redit. pro mortuo scilicet, vel certè malè accepto est habitus. mittitur de communi sententia Meacum vnus è Christianis Antonius nomine, ut cuncta Sacaium explorata certaquæ referat. Huic in ipso itinere occurrit Laurentius & comites duo cum iumento tendentes ad Gasparem deportandum, quod iam Xamaxinodum & Quequidonum Laurentij opera Dominus ad se conuertisset. Meacum igitur cum Socijs tribus Gaspar profectus (ij sunt Iaponij Laurentius, Augustinus, & Damianus missus ad eum mense Decembri)

Xamaxi

Xamaxino donum & Quequidonum Baptismo lustrauit. Erant ambo venefici, & demone familiariter utebantur. ijdem iuris Iaponici peritissimi, summaque prudentiæ & eruditionis fama, itaque ab ipso Rege & ijs qui rerum potiuntur, de religione belloque consulebantur: Christianæ autem religionis adeo acres aduersarij, vt in ea affligenda & Gaspare exturbando Bonzij ipsorū præcipuè opibus, gratia, auctoritate niterentur. Nunc autē diuinitus immutati ambo tanto studio in Christianæ causæ defensionem incumbunt, vt Iaponicarum opinio num prauitatem atque fallacias scriptis arguere atque aperire instituerint, Euangelica veritate ad calcem operis addita: quem librum ad communem omnium vtilitatem salutemq; sunt edituri. Sanè grauem ex eorum conuersione plagam ac dolorem Bōzij accepere, præsertim quòd illos imitatus Xuicaïdonus quoque, vir in Iaponicis meditationibus exercitatissimus, & Mioxindoni rei militaris præfecti cognatus, ad Christum accessit, atque inde in patriam reuersus passum ab vrbe Meaco vigin ti quattuor millia, quæ Imoris appellatur, estque in Mioxindoni ditione, tantum apud affines & amicos exemplo suo monitisque profecit, vt eò Laurentius ipsorum rogatu missus à Gaspare, patritios sexaginta, eorumque familias, omnino capitum ad quinque millia, baptizauerit, æde sacra confestim exstructa. quorum tanta fuit in fide virtus atque constantia, vt post Laurentij discessum, à Bonzijs ethnicisque ad defectionem sollicitatilacessitque partim altercationibus, partim etiam ludibrijs & insectationibus, non modò non ab incæpto destiterint, sed etiam pro defensione Euangelij diem vnum in armis fuerint. Quibus rebus Xamaxinodonus cognitis, Gaspari persuasit vt ad Mioxindonum (cuius domicilium ab Imori castro, vnus dici distat) itinere sese conferret, causamque Christianorum apud eum ageret. Ab eo Gaspar benignè acceptus, cum de rebus diuinis ipso valde approbante verba fecisset, summa eiusdē voluntate obtinuit, vt Imorenses ethnici Bonzijque neophytis negotium postea ne facerent. quare Christiani mo-

ni molestia liberati & magnopere confirmati recreati-
que sunt: ad quorum numerum tredecim alios in reditu
Gaspar adiunxit, postridieque Meacum reuertit. Ex eo
tempore in agri Meacensis munitis oppidis quinque ad
passuum non vltra quinquaginta millia totidem Eccle-
siæ institutæ dicuntur. Regis autem ipsius Meacensium
tanta esse fertur in Gasparem animi propensio, vt cum
Gaspar ab Amangutianis litteras accepisset, eam Eccle-
siam à Moridono tyranno vexari, pijs ipsorum discus-
sis cœtibus, euerso templo, areaque ipsa per vim occupa-
ta; Regem adierit, atque ab eo impetrauerit, vt ad Mo-
ridonum scriberet, gratum sibi esse facturum, si Chri-
stianos commendatos haberet, eorumque templi in-
stitutionem atque ædificationem adiuuaret. Eam e-
pistolam Rex insigni cuidam viro dedit ad Morido-
num in castra leucas triginta vltra Amangutium perfe-
rendam; eiusdem epistolæ separatim exemplo ad Chri-
stianos Amangutianos allato, qui propterea magnam
in spem rerum meliorum venerunt. Hæc habui quæ de
Meacensibus rebus in præsentia scriberem, vt tam læti
nuntij quàm primum in Indiam peruenirent. Gaspa-
rem ipsum de eisdem rebus aiunt scripssisse. Eius litte-
ræ, quas Bungi itinere pergens alius nescio quis ferre di-
citur, vt speramus, propediem subsequenter. Hacten-
us de alijs. Quod verò ad me ipsum attinet, te per I E-
S V M C H R I S T V M R. P. obtestor, vt mei in sanctis
sacrificijs tuis nominatim memineris, atque id ipsum à
reliquis omnibus Socijs peto: quò ipsorum deprecatio-
ne placatus mihi Dominus tantum virtutis imper-
tire dignetur, vt Societatis nostræ disciplinam ac
leges ad finem vsque vitæ custodiam. Fi-
rando. vi. Idus Octobris.

MDLXIV.

LVDO-

SEL. EPISTOLARVM
LVDOVICI ALMEIDAE AD
Socios in Lusitaniam.

Omplectar his litteris, fratres mihi carissimī, ea dumtaxat, quæ mihi, certa la ponis obeunti loca in itinere contingunt: nam cætera nostri Meaco, Firando, atque aliunde, ad vos ipsi perscribent. Anno proximo Pater Cosmus Turrianus, Vocoxiura, vbitum comorabatur, misit me, duo in oppida regni Rimani ad prædicandum Euangelium; quibus in oppidis intra tertium circiter mensem (quæ Dei benignitas est) non infirmæ conditionis homines amplius mille ducenti ad ouile CHRISTI perducti sunt. Arque illa quidem iam cognouisse vos arbitror: Barptolemæum Regem valde potentem Rimani Regis fratrem, magna cum nobilitatis parte conuersum ad Christi fidem, aliosque deinde complures. Didicistis præterea, ut opinor, Vocoxiura vicus ac portus, nostris ab eodem Barptolemæo attributus, cum ædificijs, tum verò neophytis in dies quàm feliciter crescere caperit. Hunc adeo lætum rei Christianæ progressum cum diabolus ferre non posset, Bonzios permultos è popularibus Barptolemæi sollicitare non destitit, quoad facta coniuratione armisque clam sumptis, Reges ambos repentino impetu aggressi; Barptolemæum, quòd idolorum cultu sublato phana ipsa Deo vero dicasset, regnò deturbatum, in arcem quandam compulerint, intra quam sese continebat hoc tempore; fratrem verò eius, quod in regnum suum patefecisset aditum Euangelio, dimidia fere parte oppidorum suæ ditionis exuerint. In eo tumultu, Vocoxiura vicus, infecto furim a vicinis hostibus igne, confestim incensus est. Cosmus in Rimani cumidam neophyti nauem confugit, Leonis nomine, qui periculo cognito statim præclare instructis nauigijs duobus ad opem Ecclesiæ temploque ferendam aduenerat: quod tamen ipsum vnà cum ædibus Christiano-

RUM

fum agricolarum, cum iam Cosmus, ut dixi, nauigium
 conscendisset, inspectantibus nobis eodem conflagra-
 uit incendio. Spectaculum nostris oculis graue admo-
 dum, & acerbum. Vicus primum exustus ac dirutus
 is, qui modò & conuenarum numero, & plurimo Dei
 cultu florebat: innocentes pueri permulti, quorum pijs
 vocibus, ac quotidianis precationibus in Dei laudem
 nuper omnia peristrepebant, raptim in naues imposi-
 ti, dilapsique: cetera neophytorum turba cum liberis
 atque familijs, sine tecto, sine cibarijs, sine vllò prae-
 sidio relictæ crudelitati hostium atque sæuitiæ. Rebus igitur
 desperatis mœrentes cursum direximus ad portum,
 qui primus regni Bungenis occurrit, leucas à Vocoxi-
 ra circiter quinquaginta. In ea nauigatione, digna me-
 moratu nonnulla accidere; è quibus hoc vnum in præ-
 sentia exponam. Cum ad alias eius oræ stationes, tem-
 pestatis causa, coacti sumus appellere; tum ad quen-
 dam regni Rimani portum, citra eum locum quem
 petebamus, passuum millia quinque & viginti. Eius
 portus atque oppidi facile princeps erat Leo: qui inde
 Vocoxiuram ad nos, ut diximus, nauigijs duobus erat
 profectus. Eò igitur delati, quòd Cosmus valetudine ad
 modum vteretur aduersa, descendimus, ibique dies o-
 cto substitimus. quo tempore Christianorum concur-
 sus ad Cosmum ingens fieri cæptus; quòd neminem è
 sacerdotibus nostris antea viderant. Verum noctu ferè
 ventitabant, exploratorum metu, hostiumque Christiani
 nominis, quibus oppidum erat refertum. Nam Re-
 gis pater, qui ætate iam exacta Regni administratione
 decesserat, cognita seditione ac bello in filium excitato,
 rebellibus renuntiare iusserat, omnia ipsorum arbitrio
 compositum iri; spononderatque, ipsum filium Re-
 gem, itemque nepotem, in exilium iuros; Cruces
 Christiano ritu defixas auulsam iri, Christianos ad pa-
 trios ritus Christo deserto redituros. Id erat causæ
 cur neophyti minus aperte Cosmum inuiserent,
 quorum erat numerus ferè octingentorum. Ipsi ve-
 rò pueri Christiana doctrina sic erant eruditi, ut cuncti
 præ-

precandi formulas, pleriq; etiam Catechismum totum tenerent ij, curabar Cosmus vt inter sese, dialogi more, fctis ad tempus personis, de Christiana religione, Gentiliq; superstitione certarent; idque tanta cum animi voluptate, vt perspecta gentis huiusce fides ac pietas, omnem pæne acceptæ cladis dolorem abstergeret. Sed hoc ipsum quoque so latum nobis humani generis hostis inuidit, ac Bonzios impulit, vt facta manu, diuersorij nostri arundinea tecta nocturnis lapidationibus magno cum strepitu peterent: quo maxime tempore neophyti spiritualium sermonum delicijs fruebantur. Quocirca nihil hostium vim ac potentiam veritus Leo (quod alius nemo præter ipsum auderet) nos ædium suarum excepit hospitio: cumque nihilominus Bonzij fureret, tanto dolore ipse cum omnibus suis exarsit; vt inscientibus nobis arma capere, ignemque cœnobijs Bonziorum inferre, summa præsertim vxoris voluntate, decreuerit. Eam rem odorati Bonzij, furere desierunt. Verum quia commoratio nostra diuturnior, periculosa neophytis esse videbatur, idque ipsi met ita iudicabant; quamquam magno cum dolore, quem ex ipsorum solitudine & calamitate capiebamus, magnaue muræ beneuolentiæ significatione, silentio noctis digressi; postridie Tacaxim oppidum Bungenis oræ tenuimus. Ibi Cosmus loco propinquo consistere, & neophytorum animos, epistolis, inter eos terrores atque discrimina confirmare, totiusque rei exitum expectare constituit. & quod esse ibi tutò liceret, ad regem Bungi me misit, duarum & triginta leucarum itinere; vt is de mansione sua cum Tacaxiano Præsfecto per litteras ageret; quod Cosmus ipse propter valetudinem longius progredi nō auderet. Rex erat eo tempore Vosuqui (id oppidi nomen est) quem vt conueni, Cosmiq; mandata exposui, Rex valde lætatus Cosmum in suis versari finibus, protinus mihi dedit ad Præsfectum epistolam; Cosmō aream adesseque ad habitandum attribueret, & ex incolis, Christianum, quicumque vellet, fieri permetteret. Atque hæc quidem eo ipso die: post mensem autem, Cosmum regni proceribus

bus per litteras magnopere commendauit. Post menses verò duos, cum Christianam rem parum procedere cognouisset, duas edidit tabulas ornatas auro, nigroque colore distinctas, quarum alteram Cosmus apud se, alteram vnus è nostris haberet in alio pago percelebri (Cauaxirim appellât) leucas à Tacaxi septem. Earum in vtraque rei Christianæ tribus capitibus chirographo suo cauit quam diligentissimè. Primùm enim edixit licere in suo regno, summis, medijs, infimis Christianos fieri: deinde pœnas proposuit, si quis diuinæ legis præcones, aut impedisset, aut vlla ratione læsisset: tertio declarauit placere sibi in perpetuum tota sua ditioe prædicari Euangelium. Ac mirum sanè, quantopere Christianæ religioni faueat, quamquam ei nondum addictus. Petentibus nomine Bôziorum quibusdā, vt nos exterminaretis alienum esse eius dignitate, ferre qui Deos suos tam impudenter, tam contumeliosè profcinderent; infames item edacitate carnis humanæ (hoc enim illos nō pudet crimen nostris obijcere) & quocunque pergerent, euerfiones atque excidia secum afferentes: cum hæc, inquā, & alia sexcenta in nos probra iactarent; annus, respondit ille, circiter quartusdecimus agitur, ex quo hi homines in hæc loca magno vtique meo bono delati sunt: tribus quippe dumtaxat regnis ante præfueram, nunc verò quinque possideo. antea pecuniæ laborabam inopia, nunc Iaponis Reges omnes diuitijs supero; atque ad populares etiam meos hoc beneficium pertinet. deniq; omnia mihi ex eorum hospitio secunda acciderunt: quin etiam filio magna mea voluptate sum auctus, cum nullum antea suscepissem. Quæro nunc ex vobis; ecquid attulerit mihi cōmodi religionis vestræ defensio? proinde cauete, ne in posterum ad me istiusmodi verba faciatis, quo illi responso fracti abiectique cessere. Idem fere Meaci contigisse cognouimus, cum Bonzij ex ca vrbe Gasparem Vilelam exturbare conarentur. Mos est Iaponiorum, cum aliquam pecuniæ summam principibus largiuntur, chirographum illis offerre, ex quo ipsi deinde per suos domesticos eam pecuniam exigant,

gant. Eiusmodi chirographum, facta collatione, Meac-
ses Bonziji detulerant ei, qui causas ipsorum apud Re-
gem agere cōsueuerant, vt idem ille nostros Meaco pel-
lendos curaret. Is auditum aliquoties Dei verbum (vt e-
rat bonus natura) probauerat. Itaque rem sustinere, &
chirographū apud se detinere constituit, quoad clarius,
quā tēdebantur à Vilela, cognosceret. Aditigitur & au-
dit hominem magno cum assensu: redit iterum, ac ter-
tiò: denique clariore oborta sibi luce Christianus effici-
tur. atque hac maximè ratione Dominus hominē hunc,
sicut & ceteros qui se haud difficiles præbent, ad veri-
tatem ab errore traduxit. Verū, vt ad institutam narra-
tionem reuertar, tabulas ego regias ad Cosmum misi,
quarum vnā Eduardus Syluius Cauaxirim promul-
gandi Euangelij causa pertulit. Ego in regia vrbe mo-
ratus sum à nataliis Domini ad Paschatis vsque pera-
ta solennia. Interea quanta, quā assidua concionum
frequentia; quā crebri Baptismi; quā in publicum ho-
spitale caritatis officia; quot elemosynæ; feriis verò Na-
talibus, quā pia è sacris historiis spectacula exhibita,
per quadragesimā, qui ardor animorū, quā graues,
quā acerbæ pœnæ à neophytis vtrò susceptæ: pascha-
libus denique diebus quā festiua ac iucundæ gratula-
tiones tum publicè, tum priuatim extiterint, quoniā
ea vobis minimè noua sunt, nihil attinet scribere. Per
eos dies Eduardus Cauaxire dum incensus rei Christia-
næ studio, immemor cibi potusq; ad Euangelium dies
ac noctes prædicandum incumbit, grauem morbum
è summo labore contraxerat. Ad eum ego curandum
(abest autem Cauaxiris oppidum ab regia vrbe leucas
paulo plus triginta) Cosmi iussu ingenti labore per-
rexī; quod è perpetuis imbribus amnes adeò intumue-
rant, vt vado transmitti non possent. Ita coactus de recta
via deflectere, quinto demum die perueni Cauaxirim,
fratremque nostrum offendi humanis omnibus reme-
dijs, in magna diuinorū solationum copia, destitutum:
necieque pæne extrema confectum: sic prorsus, vt non
nulla, quæ mecum ad instaurandas ægroti vires attule-

ram, parum illi exhausta propè iam naturali virtute profuerint. Et quoniam Cosmi visendi, antequàm migraret è corpore, magno desiderio tenebatur, noctem quietam nactus, ipsius Cosmi iussu Tacaxim cum naui transiit, quem acceptum amantissimè, officiosissimeque tractatum, Cosmus frustra sanare conatus est: decem superuixit dies: sumpto bis corpore Domini lætus abiit, præclaro nobis cum virtutum aliarum quæ in ipso elucebant, tum verò Christianæ humilitatis ac patientiæ documento relicto. Quàm multas ille, sui præsertim aduentus initio difficultates, & incommoda pertulit! quot imbecilli corpusculi vexationes pœnitentiæ nomine subiit! quanta verò industria, quāto fuit studio Christianæ religionis propagandæ! equidem nil vidi simile, cessabat nunquàm. itaque præter cæteros labores, non Iaponicas modò, verùm etiam Sineses, quæ multo difficiliore cognitæ sunt, didicerat litteras, artemque Iaponicæ linguæ grammaticam, & copiosa lexica primus ipse confecerat. Sed redeo ad Cosmum. Is eo ipso tempore ab rege Rimanorum accersitus, tametsi cum eo congregari vehementer optabat, atque ob id ipsum etiam in opido Tacaxe remanserat; prius tamen regem Bungi conseruit tota de re facere certiore: binas interea litteras ad Rimanum dedit, quas cum mādatis ego deinde sum subsequutus: ignoscere moræ ita de se meritum esse Bungensem, ut illo inconsulto proficisci fas esse vix duceret. Rimam Tacaxe tendentibus pagus occurrit, quam Leonis patriam esse iam diximus. Eò ut perueni, me viso, & processionis meæ causa cognita; neophyti, dici vix potest quanta læticia affecti sint. Serum erat dicendum id tempus confluentibus ad me salutandi causa datum est: Baptizati quoque nonnulli; in ijs ethnici cuiusdam filius, qui pro ea consuetudine, quam cum Christianis sanctè institutam habebat, non modò sese Deo commendare iam cæperat, verùm etiam Christianæ doctrinæ rudimenta memoriter hauserat. Postera luce ex eo loco profectus Rimam quinque leucarum intervallo deueni. Rex cum cætera comitate, tum etiam

cœna me excepit; multaquæ de Bungensi re percontatus, quod ad Cosmum attinebat, ita respondit: Cochino cum suæ ditionis emporium esse Christianorum (quadringenti & quinquaginta fere neophyti numerantur) eò Cosmum posse concedere, ibique expectare, dum debellatum esset; daturum se, qui me illuc vsque perduceret, mihi quæ arcam, ac domum in vsus Cosmi assignaret. itaque factum est; cessitque res è sententia. Cosmus bona Regis Bungensis venia conscendit statim, & Cochino cum naui delatus, magno omnium gaudio exceptus est; nullaquæ interposita mora, neophyti solum purgare, ædesque instruere aggressi sunt. Ille perspecta hominû virtute ac probitate magnopere delectatus; istud præcipuè mirabatur, cùm temporis spatio non plus trimestri ad CHRISTVM Dominum cuncti conuersi fuissent, tam recenti re, nullis hostium minis aut denuntiationibus de suscepta religione potuisse deduci. Grates Domino, qui illos tanto animi robore, ac fortitudine impertijt. è Bungo. Pridiè Idus Octobr.

MDLXIV.

SEL.

vol
mu
co
& C
Luc
pag
per
ma
Tu
gna
bus

SELECTARVM
 EPISTOLARVM
 EX INDIA
 LIBER QVARTVS.

LVDOVICI ALMEIDAE AD
 Societatem Iesu, in Indiam & Eu-
 ropam.

ET communis officij ratio, quā ad allo-
 quendos litteris amicos absentes impel-
 limur, & præcipuus animi fructus, quē
 vos percipere ex Iaponicarum rerum
 cognitione intelleximus, me hortatus
 est, vt cōfectum Dei beneficio iter Mea-
 cense, carissimi fratres, hac epistola
 vobis exponerem. Cū statuisset Præfectus noster Cos-
 mus Turrianus, vt ego & Ludouicus Froius Meacum
 eo consilio peteremus, vt ipse quidem maneret ibidem,
 & Gasparem Vilelam adiuuaret in opere, ego autem vt
 Ludouicum illuc vsque profecutus, quod ad spem pro-
 pagandæ in ijs locis Christianæ religionis attinet, com-
 perta atque explorata referrem omnia; Cochinoco Ri-
 mani agri vico maritimo, quod his temporibus Cosmi
 Turriani domicilium est, ab ipso Cosmo non sine ma-
 gna beneuolentiæ significatione faustis quę precati-
 bus ad nauem vsque deducti, solutis anchoris eo ipso die

ad urbem Ximabaram secundo vento deuenimus; atque ibidem (vt est grex ille neophytorum eximio quodam rerum diuinarum studio) vel concionum frequentia, uel eorum qui ad CHRISTI fidem traducti sunt genere ac numero, bidui fermè operam adiuuante Domino sanè quàm præclare posuimus. Cùm iam hora profectiois adesset, à neophyris parato nauigio ad mare deducti sumus. quidam etiam (ex quo facile hominum in nos amor eluceat) qui ad tempus adesse nequiverant, curriculo tendere ad naues, & aquis eodem impetu sese credere, vt nos iam in salo stantes, affari sibi liceret, Ioannes. verò dynasta proprio nauigio nos longius prosequutus, cursum inde ad Barptolomæum regem intendit, qui paucis ante diebus Cosmo Turriano Crucem auream dono miserat cum epistola, in qua erat scriptum, se Crucis eius beneficio, quam secum semper tulisset, non modò magnis è periculis euasisse, verùm etiã multas ex hoste remisisse victorias. Id argumentũ suæ fidei & amoris mittere se ad Cosmum, cupere tamen aliã sibi vicissim ab eo remittissem, quòd Cosmi fuisset, magis etiam apud se in honore futuram. Crucem igitur Ioanni dynastæ Cosmus tradidit ferendam ad Regem; additæ muneri ab Ludouico Froio nonnullæ reliquiæ. Cui vos quoque Regi tam pio, tamque de Christiana religione bene merenti, fratres carissimi, felices bellorum euentus ab immortali DEO precamini. ijdem enim & Barptolomæum & Christianam religionem hostes oppugnant. Ximabara igitur Tacaxim, qui Bungenis Regni Rimanique est limes, atque inde Funaium terrestri decem fermè dierum itinere, non sine summa difficultate perreximus. nam præter vim frigoris acerbissimi, & confragosa atque inuia loca; diurnus etiam imber calles ita lutulentos effecerat; vt sæpenumero prolapsi fuerimus: cùm interea defatigatis corporibus ad cresciendas vires in diuersorij nasturtiorum & inhamis herbæ folia præberentur. Cutamis est pagus, à Funaiio millia passuum septem & viginti, egregio templo uisendus, quod ibi Christianus quidam exstruxit. In

co pa-

eo pago noctis vnus demum quiete captā, Funaium
 postero die peruenimus. Rex erat eo tempore Vosuqui.
 Eum conuenire septimo post die placuit, deque suscep-
 ta peregrinatione facere certiorē. Ille verò nobis benig-
 nē & comiter acceptis, litteras etiam ad amicos Meacen-
 ses commendatitias dedit. In vrbe Vosuqui Christiani
 visuntur aliquot: in ijs noster hospes in primis CHRIS-
 STO deuotus, & probus. Is non paruo nos affecit sola-
 tio, cum totam precationum suarum nobis rationem
 exponeret. Ea erat eiusmodi, vt orsus à summo Ponti-
 fice cæterisque Ecclesiasticis ordinibus, & regibus
 Christianis; ad vniuersos nostræ Societatis homines, sed
 nominatim ad vnumquenque nostrum, qui versamur
 in Iapone, descenderet; tum pro conuersione ethnico-
 rum, sed regis Bungi præcipuē, supplicaret: longam in-
 de pertexuit seriem petitionum, certis in singula rerum
 capita obsecrationibus distributis: tam copiosè præter-
 ea de contemptu mundi, tam scitè de alliciēdis ad Chri-
 stum Iaponijs proceribus disputauit, vt eius pietatem
 vehementer admirati fuerimus. Quid multa? nostram
 vicem Doctoris officio functus est. Nos Funaium inde
 reuertimus. Funaiio Meacum versus iter intendimus, ma-
 gno neophytorum numero nos ad passuum tria millia
 prosequente. Verum aduersa tempestate Funaium re-
 iecti sumus omnino rer: cum ipsi palam neophyti fate-
 rentur, se nobis contrariam à Deo nauigationem enixè
 precari, vt apud se Natalem Domini Diem festum age-
 re, cogeremur. Spatium id fuit mensis vnus: quo tem-
 pore non destitimus vicinis locis verba facere ad incol-
 as; & hospites nostros ad CHRISTI fidem & cul-
 tum suscipiendum hortari; cum ipsi quoque Bonziji e-
 mentito corporis habitu se mulierum cætibus inferen-
 tes, clam ad nos audiendos accederent, iidemque à suis
 popularibus proditi, ac disputationibus nostris Domi-
 no adiuuante conuicti facile cederent. per eos dies To-
 nus ad Christi ouile aggregat⁹ est, insigni nobilitate vir,
 ingenioq; præstanti. Iā Natalitia Domini aderant: ijs in-
 gēti Christianorū gaudio celebratis, denuo soluimus, &

vento secundo ad insulam nomine Hiu sanè haudquaquam securi peruenimus. Sæuiebat maiorem in modum mare: parua erat nauis: vectorum mira colluies, Lunam, Solem, ceruos, aliasque belluas vario ritu adorantium. Metum augebant præterea in oculis nostris è recenti aliorum naufragio reliquæ & sarcinæ fluitantes. Verumtamen nos Dominus, quo nitebamur vno, ad eius quam diximus insulæ portum, leucas à Bungo quadraginta perduxit. Eius circuitum insulæ passuum aiunt patere millia fermè trecenta. Quattuor in regna diuiditur, oryzae ferax. Locus autem ipse, ad quem sumus appulsi, Fore, gentis vocabulo nominatur. Ibi aliquot reperti Christiani, qui Euangelium in vrbe Meaco perceperant. Ex ijs quidam in primis honestus, continuò nos gratulabundus inuisit: noctemque totam apud nos traduxit, alijs nullis nisi de benignitate diuina sermonibus. Equidem nullum adhuc vidi tanta vel auctoritate, vel prudentia, vel cognitione veritatis Christianæ Japonum. Filium annos vndecim natum egregiæ puerum indolis, cultui CHRISTI dicauit. Reliqui eius domestici eximia sanctitate & religione sunt omnes, sed vxor præcipuè, quæ ventrem ferens, & quidem proxima partui, vt audiuit CHRISTI sacerdotes adesse, in sperato gaudio elata, postridie confestim ad nos, ancillis ac liberis comitata, bene longo intervallo se contulit, verboque Dei refecta, vespere cum suis domum reuertit, eaque ipsa nocte peperit filium, cuius rei nuntium diluculo misit ad nos. Dies octo ibidem commorati, sex incolis conuersis ad CHRISTVM, eadem naui Xiuaquim (nam eò vsque erat conducta) sexto die prouehimur, qui portus in itinere medio sese offert Sacaium è Bûgo petentibus. Hyemis initium erat asperrimæ: iuga montium niue cooperta, quæ assiduè cadebat densa adeo, vt iam tum experiri liceret, inter eius regionis & aliarum frigora quantum interesset. Ibi quodd nullam in cursu maioris formæ nauem inuenimus, paruum nauigium coacti conducere, per infesta piratis loca (in certum maiore frigore, an metu) quem petebamus portū beneficio Dei

Dei tenuimus. Sacaium inde peruentum est, cùm quidē proxima nocte incendium eminus apparuisset nobis, quo mille circiter vrbis eius tecta consumpta sunt. Atque vt nos aduentare cognouit ex optimatibus quidam Christianus, nomine Sanctius, certos homines obuiam misit nobis instructo maiore nauigio, in quod ē nostro myoparone transcendimus, ad eumque perducti liberaliter admodum & amanter excepti sumus. Domum habebat peramoenam in vsus hospitum atque aduenarū intra ædium suarum septa more patrio separatam ac propriam: eam nobis ad diuersandū assignauit. Ibi post quietem, nobis affuit illicō Sanctij ipsius vxor & liberi (quod ex ipso congressu facile apparuit) admodum ingenue & liberaliter educati. Horā circiter iucundē fuere nobiscū: inde recepēre sese. Ac Ludouicus quidē Froius, q̃ ita omnino statuerat, postridie bene comitatus Meacum iter intendit: ego remāsi, vt negotijs quibuscūq̃ expe- ditis, sine mora subsequeretur. Ille cū ad oppidū Ozaquā vespere processisset leucas à Sacaiō tres, ea ipsa nocte flā- mis ædificia illius oppidi nongenta delata sunt. qua re perterriti neophyti, qui Froium deducebant, veritiquē ne quid illi ab oppidanis incommodi accideret (quod nostri nominis fama iam valde percrebuit, rumoribus improbissimis dissipatis, nos vrbiū clades & exitia circumferre) patrem ex vrbe quā occultissimē rectum eduxēre, eoq̃ue ipso die tanta vis niuium cœlo delapsa est, quanta his annis quinquaginta nunquam. Verumtamen Deo adiuuante ex hisce difficultatibus Meacum Froius euasit incolumis. Ego ē frigoris, quod in itinere pertuleram, acerbitate, in magnos incidi corporis dolores, qui me quinque circiter & viginti dies adeo vexauēre, vt pæne confecerint. Eo autem toto tēpore Sanctius in me curando planē paternam assiduitatem ac diligentiam præstitit: cū & nocte ipsemet cum duobus tribusve ministris ægrotanti mihi sedulo adstaret excubaretq̃ue, & vxor ac filij subinde me amicissimē atque humanissimē inuiserent. Neque verò medicus defuit præstanti eruditione Christianus. Conualui deni-

que Dei beneficio. Et quoniam ad ingrediendum iter
 nondum suppetebant vires, erantque nonnulli, qui me
 audire cuperent, interea prædicare Euangelium institui.
 credidère octo, baptizatiq; sunt. ad quos inflamman-
 dos excitandosq; Sanctij quoque & filiorum spectata
 pietas & ardor animi, vt puto, non mediocriter valuit.
 Per eos ipsos dies Sanctij filia venit ad me, nomine Mo-
 nica (grandiori natu sœmina prosequente) fuisque ritè
 precibus coram Deiparæ Virginis effigie, quam ferre
 mecum in itinere consueui, ad me verba fecit in eâ sen-
 tentiam, vt diceret, se quidem summa Dei benignitate
 Christianam esse: & eiusdem CHRISTI, Virginisq;
 Matris instinctu decreuisse iam pridem virginalem vi-
 tam ad mortem vsque traducere: quin etiam illud sibi
 certum fuisse, tondere comam, quod apud Iaponios re-
 lecti seculi susceptæque vitæ seuerioris indicium est; &
 à Sanctio patre contendere, vt se in vilius ministerijs
 pro mancipio haberet in posterum: nunc autem inaudisse
 (nimirum suis peccatis id postulanti) se auunculo
 suo à parentibus esse desponsam superstizioso in primis
 homini, & falsorum Deorum libros, Bonziorum ritu
 dies noctesq; peruolutanti: præclare intelligere sese, quã-
 to id cum salutis suæ periculo futurum esset, proinde
 petere à me & orare, vt Sanctium patrem ab ea mente
 deducerem: se valde confidere, CHRISTO fauente,
 rem omnem feliciter esse cessuram. Ego, collaudato pu-
 ellæ consilio, primum admonui, vt secum reputaret et-
 iam atque etiam, se tenera esse admodum ætate (sexum
 decimum agebat annum) necdum expertam varias de-
 monis artes insidiasq; quas ille ad tam ardua nitenti-
 bus tendere consuevit. sanè, si ad extremum vsque spiri-
 tum in virginali castimonia perstitisset, ingens præmi-
 um à CHRISTO Domino laturam in celo: sin forte
 offendisset, enimvero & sibimet detrimento, & parenti-
 bus nobilissimæque familiæ magno futuram esse dede-
 cori. Quocirca si robur haud sentiret sibi inesse tanto
 certamini par, nubere satius esse, non tamen auunculo.
 Tum illa, Christi fratram auxilio sperare se dixit & de se
 ipsa,

ipsa, & de inimico generis humani victoriā: sese periclitandi caussa quid in eo genere posset, triduū totum, & quidē magna cum animi sui voluptate atque læticia per inediā trāsegisse: itaq; statuisse apud animum suū, qui in eo ieiunio & vires & solatia sibi suppeditasset Iesus, eundē sibi cæteris omnib⁹ in difficultatibus affuturū. His ego auditis, tam pium eius propositū admiratus, hortatus que etiam atq; etiam, vt vigilaret in retinenda constantia; virginem à me dimisi. postridie Sanctium alloquor, filiæ voluntatem expono, doceo matrimonium illud tribus maximē de causis esse nefarium. Primum quod vir sit ethnicus, & colendis Idolis adprimē deditus; deinde quod Monicæ auūculus; postremò qđ ipsa repugnet & renitatur puella. Ad hæc ille; neminē esse tota vrbē Christianum, quicum filiam matrio possit honestē coniungere; perditum idololatram per eam occasionem facilē ad CHRISTVM posse conuerti: denique sibi non esse iam integrum, quippe qui conscijs principibus ciuitatis, homini in primis opulento potenti que, filiam enixē cupienti desponderit: vereri se, vt inimicitias & inuidiam sustinere possit, si rem inchoatam, ac pænē confectam, repente reuocare nitatur. quæ cum ita sint, tamen quoniā id matrimonium saluis Christianis legibus cōtrahi nequeat, se omnino, quicquid ego velim, esse facturū. Laudauit pietatem hominis. Ille perturbato in præsentia recessit animo: sed mox, vt est vir egregiē prudens, Deo duce ac præsede, incestas nuptias mira lenitate discussit. Neque ego interea destiti Monicam salutaribus præceptionibus instituere. quas illa cū & eximia quadam animi submissione, & magna gratiarum actione semper exciperet, priscas illas mihi Virgines reddere videbatur, quas optimo iure Catholica Ecclesia ob excellentem vitæ sanctimoniam in numero cælestium collocauit. Est autem puella maiorem in modum solitaria & precationibus dedita: cubiculum habet remotū ab omni domestico strepitu, cum signo Crucifixi & spiritalibus libris, quibus, vt est legendi scribendique bene perita, dat operā. Frater eius est Vincentius nomine, annos circiter vnde-

vndecim natus. Is, percussanti mihi, quem sibi modum
 statueret amoris in IESVM Christum Deum suum ac
 Dominum; vt sanguinem (inquit ille) ipsius causa pro-
 fundam, & quamuis minutissima in frustra dissectus, me
 Christianum esse profitear. Interim ego iam firmior ce-
 peram esse. Itaque nostrorum monitu, qui Meaci versan-
 tur, ethnicum quendam adire constitui in Sacaians
 finibus eo tempore commorantem, cuius auctoritas &
 opes in vrbe Meaco magnæ esse dicuntur. Id iter pedi-
 bus conficere me Sanctius nequaquam est passus. nam
 & longius erat, & ego vires nondum planè receperam.
 Lecticam ab eo sum coactus accipere cū lecticarijs duo-
 bus admodum leuem, commodè sedētis hominis dum-
 taxat vnius capacem, quadrata forma, fenestellis ad la-
 tus additis, quæ ab insidente aperiri claudique ad libitū
 possint, quo maximè vehiculi genere vtuntur nobiles
 ornatu magnifico, & opere quàm elegantissimo. Sic igitur
 ad eum quem dixi dynastam alieno ministerio defe-
 xor. Scribam habebat Christianum apud se: cuius bene-
 ficio nobis & facilis ad eum paruit aditus, & de rebus di-
 uinis agendi benignè potestas est facta. Comes erat mi-
 hi Iaponius quidam in eo genere in primis exercitatus.
 Is cū de vanitate plurimum Deorum, de Iaponicæ super-
 stitionis origine, itemque de vno rerum omnium opifi-
 ce & cōditore vero Deo disceretur, (auditores autem ad-
 erant præter Dynastam viginti) eosque ipsos statueret
 iudices, vter cultus verior esset existimandus; ingens ap-
 parbat omnium approbatio: scriba verò gaudio trium-
 phare, quippe qui Christianam religionem ante suscep-
 rat, & cū omnes eo sermone commoti, tum tres præci-
 pue nobis aures deinde sæpius præbuere, baptizati que
 sunt. Sed quia cognoueram eo ipso tempore Gasparem
 Vilelam esse Imori, quod castrum leucas distat ab vrbe
 Sacao sex, reuersus ad Sāctium, dixi, discedere postridie
 statuisse me. Tum ille, quoniam quidem mihi abire cer-
 tum esset, velle se, ait, nonnulla mihi è suis thesauris of-
 dere. Ritus est Iaponiorum, qui quidem nobilitate ac
 diuitijs præstant, hospitibus paulo honoratioribus in
 digressu

digressu benevolentiae causa praebere spectanda, quae apud sese pretiosissima sunt. id est, omne instrumentum necessarium ad potionem herbae cuiusdam in pulverem redactae, suauem gustu, nomine Chia. Est autem modus potionis eiusmodi. pulueris eius, quantum vno iuglandis putamine continetur, coniiciunt in fictile vas, ex eorum genere, quae porcellana vulgus appellat. Inde calenti admodum aqua dilutum ebibunt. Habet autem in eos usus ollam antiquissimi operis ferream, figlinum, poculum, cochlearia, infundibulum eluendo figlino, tripodem, foculum denique potioni calefaciendae. Haec igitur Iaponiorum est gaza, nec sane apud eos minoris, quam apud nostros homines annuli, gemae, & carbunculis atque adamante monilia. Sunt etiam periti earum rerum aestimatores atque proxenetae. Pulvis autem ipse magno admodum pretio venit, eiusque propinationem solennes praecedunt epulae. Quinetiam certae aedium partes dicantur hisce conuiujs, quarum est mira mundities, nec in alios patent usus. Postridie igitur me per nuntium accersit Sanctius, cuius est cubiculis per angustam admodum ianuam cum neophytis duobus in xystum educimur. Inde scalae nos excipiunt cedrinae, admirabili quodam artificio elaboratae, eademque ita purgatae mundeque, ut nunquam ad eam diem calcatae pedibus esse viderentur. per eas in atriolum ascendimus. inde arcto aditu in coenaculum ducimur conuiuium destinatum, usque adeo egregio perfectum opere, ut hominum manu fieri potuisse vix credas. pars erat eius coenaculi armarijs instructa more nostro. Stabat et creta nigerrima focus vlnae ambitu; ipsa nigredine (quod mirere) splendorem aequante lucidissimi speculi; olla tripodi ad modum eleganti superimposita, pulchra ad aspectum, quam dixit mihi vnus est neophytis, optima conditione sexcentis aureis coemptam a Sanctio, sed re vera multo pluris esse. Interea mensa nobis apponitur, non tam ciborum varietate (quos terra ipsa non fert) quam genere ministerij, & munditijs elegans. Eximia est enim gentis in conuiuiorum apparatu solertia. Nullus praeterea

terea quamuis in maxima discumbentium multitudi-
ne strepitus, vix hiscere famulum cernas. omnia ad mo-
destiam & grauitatem mirè composita. peracto prandio,
nisi omnes genibus (nam hoc apud Iaponios Christianos
in more positum est) Deo gratias egimus. Tum Sanctius
portionem quam dixi Chia, sua ipse manu miscuit
nobis atque porrexit. Deinde suppellectilia, quæ tunc ibi
erant, exposuit. In ijs ferreum tripodem exiguum, paulo
plus dodrantis circuitu, ad sustinendum olla, cum aper-
tur, operculum. Eum ego tripodem attrectans mani-
bus, quod vetustate rimas ageret, ferruminatum duo-
bus locis offendi. Ac nihilominus aiebat Sanctius eum
in primis nobilem esse Iaponis totius, sibi quæ aureis
confutisse mille & triginta, quamuis eum ipse longè
pluris faceret. Porro hæc instrumenta sericis regumen-
tis inuoluta conduntur arcubus pretiosis. Alia præterea
minimè vilia dixit mihi Sanctius in præsentia non osten-
dere se, quod ad manum non essent, verum in reditu pro-
laturum. Quæ vobis æstimationes minus à vero ab-
esse videantur, si reputeris id quod res est, Meaci esse
quendam ex principibus ciuitatis, qui vasculum fictile
ad vrceoli magnitudinem, in vsum eius quam dixi, po-
tionis, aureorum triginta millibus æstimet: omnino
carius, sed certè multi non deerunt, qui decem mil-
libus eum eo libenter decidant. Nam quæ tribus,
quatuor, quinque millibus æstimentur, idque frequen-
ti commercio, alia vasa plurima sunt. Atque etiam
gladijs quibusdam est eadem apud Iaponios dignitas.
Iam quæ profectio in instabat hora. Salutata igitur vxore
Sanctij & liberis, in suburbanum quoddam, ientaculo
de more preparato, deducor ab ipso Sanctio, eiusque fi-
lio, fratribus, & cognatis, & neophytis aliquot egregio
corporis cultu, quod ad honorem meum id pertinere ar-
bitrarentur. Ab eo comitatu digressus, ad amnem deuen-
io nauigabilem hora post Solis ortum tertia, ab vrbe
Sacaio nouem millia passuum. Prestolabantur ibi me duo
nauigia, quæ nobis Christianus vir, Imorensis castri pri-
marius, factus de profectioe mea certior, ad tempus oc-
cur-

eurrere iusserat. quorum in altero filius erat ipsius, duodecim circiter natus annos, in humero sclopum gerens, virili plane ac militari corporis habitu; in altero large & copiose exstructa cibaria. Is, ut me ad conscendendum inuitavit, continuo mihi mandata parentis exposuit, ignoscerem sibi, quod ipsemet obuiam mihi non prodisset: se id cupisse vehementer, sed quod recentem hospitem Gasparem Vilelam sibi deserere non liceret, vicarium eius officij misisse filium, qui me domum vsque perduceret. Ad montis radices in quo summo castrum est positum, aduerso flumine sub occasum Solis delati, quod arduus admodum & asper ad iugum vsque reflat ab ascensus, descendenti mihi praesto fuit lectica: & quamquam accelerantibus gradum lecticarijs, circa medium clium oppressere nos tenebrae in sylua cedris & pinis ingentibus frequentissima; sed opportunè obuiam habuimus è castro, cum accensis funalibus homines: quae res ad itineris difficultatem leuandam non mediocriter profuit. Denique oppidum intrauimus, magna cum Gasparis Vilelae, tum hospitis nostri ac familiaria voluptate. Castrum est totius regionis huiusce munitissimum in Mioxindoni ditione, qui rerum ferme potitur hoc tempore, ibique cum fidelissimis habitat, qui magna ex parte Christiani sunt. Ij postero die cum animarum sordes per Confessionem elucere cuperent, ad concionem, quae bis habebatur quotidie de Sacramento Poenitentiae, conuenire vestitu serico versicolori, inauratis ferme praecincti pugionibus, & quidem tanta nostrorum hominum reuerentia, ut eos plerumque manibus humi positos perinde alloqueretur ut reges. Crux erat domi nostrae posita; hanc ubi suppliciter adorant, Gaspare magna demissione salutato, aures admodum attentas Dei verbo dedere. Inde multa sciscitantiae, quae pertinerent ad refutanda Genxuensium mendacia (quod hominum genus & secta, laponicarum omnium vehemetissime Christianae religioni aduersatur) iteque alij alia percontari, cum Gaspar ad omnia respondisset, laeti digressi sunt. Postridie Confessionum initium est factum.

factum. quo in opere Gaspar hebdomadam posuit. adi-
uimus etiam salutandi causa Regem, quod semel quo-
tannis Gaspar facere consueuerat. Ille verò nobis non
poculum modò porrexit (quod summum honoris in-
dicium est) sed etiam, quamdiu apud eum fuimus, flexis
aëque ac nos genibus perscivit, ac verbis humanissimis v-
trunque dimisit. Insula est passuum mille & quingento-
rum fermè circuitu ad montis eius radices, quam gran-
dis ambit fluius, & in ea templum Christianæ religioni
consecratum. Hanc possidet præstanti fide neophytus,
& miro incensus desiderio nominis Iaponici totius ad
CHRISTVM adiungendi. qui, vt ædem sacram in vr-
be Sacraio ædificandam curarem, non modò me multis
rationibus adhortatus est, sed etiam Caxarum (monetæ
genus id est) in eos sumptus quinquaginta millia libera-
liter detulit. coque subsidio rem aggredi nobis erat in a-
nimo. Ad hanc igitur insulam missæ celebrandæ gratia
Sabbatò sub vesperum venimus. Templum pro nostra
tenuitate exornauimus in posterum diem. Tum prima
luce Christiani affuere: Gaspar diuina peracta re, de ma-
trimonij Sacramento sermonem habuit, quòd nonnulli
cuperent nuptias Ecclesiastico ritu contrahere. Baptiza-
ri sunt etiam nobiles ferè octo. Inter quæ me rursus è fr-
gore tormina corripuere acerbissima. Meacum igitur
Gasparis hortatu delatus æger decubui menses duos.
Exacta dein hyeme, vt cœlū intepuit, recreatus, quæ cir-
ca Meacum sunt Christianorum loca, quòd ita Cosmus
Turrianus mihi mandarar, lustrare constitui. de quibus
ad vos pauca perferibam, quoniam quidem separatim
res Meacenses è Ludouici Froij epistola cognosceretis.
Naram igitur veni primùm, diei vnus itinere. Vrbs ea
ditionis est Daiondoni inter Meacenses proceres longè
potentissimi, & apud Mioxindonum atque Cubum gra-
tia & auctoritate summa. Neophytos è prima nobilita-
te duos adij protinus, hortatusque sum, vt sacri Baptis-
mi beneficium agnoscerent, & immortales Deo Domi-
no gratias agerent. Illi me ad præfectum in arcem dedu-
xere munitissimam, aspectuque pulcherrimam. Collis
erat

erat præcelsus è lapide molliori. Eum collem ante quinquennium Daion donus fabris adhibitis ad iustam planitiem ita depressit, vt eadem opera ex ipsomet lapide solidæ turres & propugnacula exsisterent. In medio autem complures effodit puteos negotio facili, quippe cū ad tertium statim cubitum, aquarum copia scaturiret. Tum illuc è popularibus suis ditissimum quemque ac fidelissimum euocauit: solum in areas descriptum illis ædificandi causa distribuit. Illi porro certatim ædes extruxere magnificētissimas, contignationibus multis, & more nostro specularibus fenestris instructas. Illud verò præcipue delectat intuentium oculos, quod non priuata solum edificia, sed mœnia etiam ipsa turesq; tectorio inducæ sunt læuissimò prorsus ac nitidissimo. Nihil in orbe nostro tale consexi. Calcem quippe non arenam commista, sed candidissimo quodā chartæ genere subigunt. Nam quid ego de tegulis dicam, quæ duorum digitorum crassitudine, nigricantes, & varietate figurarū oculos retinent, & in quingentesimum annum atque eò amplius durare dicuntur? Oeci porro & cubicula cedrina sunt gratissimi odoris, pergulæ omnes ex vna duntaxat eiusdem materiæ tabula. parietes pretiosè celati prisca annalium monumentis, quod inter effigies est spatij, totum id inauratum est. Columnæ cum epistylijs ac spiris ex aurichalco item inauratæ, celatura magnifica, quibus è medijs eminent eiusdem operis rosæ peramplæ, vi suque pulcherrimæ. Iam verò lacunaria tum alijs commentis opificum, quæ dicendo assequi nequeo, admirabilia, tum verò tabularum iuncturis adeo artificiosè latentibus, vt quamuis defixos fallant obrutus. Sed mihi inter cætera mirabile visum est cubiculum vlnarū quaquauerus quattuor & semis, è ligno crocco vndatim crispante, venustatis eximia; ita polito ac splendido, vt cum speculorum fulgore certet. quamquam ego dotem eam ipsius materiæ fuisse minimè credidi, quòd ad eum modum sine aliquo artis lenocinio radiare vix posset. Huic ædium dignitati hortorum respondet amœnitas, quibus dici nihil puto posse iucundius. Multa sunt

Meaci visenda, sed nihil ad hæc. Itaque non immeritò locus hic confluentibus vndique animi tantum & oblectationis causa viris principib⁹ celebratur. Nobilissima phana sunt etiam, quorum vnum Cobucui nomine, post cōcionem ad neophytos habitam adiunimus ipsorū rogatu posttridie. Eius propylæa triplici constant arrio cum totidem peristylis. In primo aditu egregij sunt operis lapidee scalæ, quib⁹ in summis, ad postes ianuæ, colossi duo præclare facti cernuntur, clauas, quasi custodire causas tenentes. post tertium deniq; peristylum, templi sese facientes aperit. In id gradibus item lapideis artificiosè factis accessus est. Valuas colossæ leones duo custodiunt. In medio templo, sedentium habitu, septenū cubitorum tria signa sunt posita, Xace & filiorū, latera ipsius cingentiū. Pavimentum omne est è quadrato lapide. Sed miraculo præcipue sunt columnæ septuaginta cedrinæ, diametro & altitudine planè visenda, quarū singulas caxarum decies, hoc est aureorum quinque; circiter millibus constituisse, codices & rationes templi testantur. Eas cum reliquis parietibus valde iucunda miniati operis pictura cōnectit. Tectum eo quo dicebamus tegulæ genere affabrè & variè laqueatum, ad vlnas quattuor porrigitur extra parietes, mirum vt videatur tantæ molis procurrens pōdus sustineri ac suspendi posse. Ad templi latus cœnatio Bonziorum sanè magnifica, & eadem qua templum ipsum structuræ atque operis firmitate, vlnas in longitudinem quadraginta, duodecim in latitudinem extenditur. Dormitoria porro cubicula in duos diuisa ordines, & ceterum & octoginta numerantur. Multi præterea & perampli sunt Oeci, quorum vnus pensilis, columnis quattuor & viginti, vlnæ vnus & dimidiatæ ambitu superimpositus, bibliothecam continet Bonziorum, tanta quidem librorum copia, vt vel fenestras ipsas propemodum obstruere videantur. Balnea præterea, & cellæ in vsu domesticos, & promptuaria visuntur artificiosissimè elaborata. Iam verò culinæ quanta mundities, quod id laponiorum omnium cōmune est, nihil attinet dicere. Aheana quibus aqua ad potandū calefit (frigidam enim neq; hyeme,

hyeme, neq; æstate bibunt) vlnæ altitudine, duorū digi-
tū crassitudine, oris ambitu vlnarū triū, stant ex ere pu-
rissimo. Culinā riuus præterfluit. Tota nocte, vt in ma-
gnis ædibus (conclauia numerantur minimum quat-
tuor & viginti) laternæ collucet. Ab huius templi ædi-
ficatione sexcentessimus iam annus est. Stagnum habet
ante se vlnarum in omnem partem circiter quinquagin-
ta plenissimum piscium, graui poena proposita, si quis
eos attigerit. Inde ad Casunga delubrum accessimus di-
catum idolo, à quo diuitias, honorē, vitæ diuturnitatē,
& quicquid in hoc seculo est optabile promissum sibi
cultores inani spe delusi, miserandum in modum exspe-
ctant. Itaque magna in veneratione & honore apud Ja-
ponios est. Adeuntibus, pratum occurrit primum, aspe-
ctu grato, herba non vltra dimidium palmum excre-
scente: pratum excipit lucus, isq; densissimus; hunc per-
petua & equabili ad templum vsque latitudine limes in-
tersecat, passuum longitudine circiter mille, planus ad i-
ter vsque medium: inde in cliuum assurgit lapideis gra-
dibus vlnas binas inter sese distantibus. Vtrinque admi-
sta pinu cedrus extollitur tantæ proceritatis, vt meridia-
no diei tempore totus pene limes opacetur: stipitibus ita
crassis, vt ex ijs mali in vsum cuiusuis quamlibet capa-
cis onerariæ nauis confici possint. Sanè cedros ex ijs vidi
complures vlnarum quinque ambitu, rotunditate planè
tornatili. Loci amœnitatem augebat præterlabens etiā
riuulus. Vt propius ventum est, duplex apparuit ordo pi-
larum è lapide quadrato cum basibus, laterna superim-
posita lignea nigricante cum emblematis ex aurichalco
inauratis cælatisque magnificè, & lapideo tegmine tur-
binato ad flatus arcendos ac pluuias. Aliæ erant later-
næ è solido metallo, item auro coopertæ, opere admo-
dū sumptuoso. ex vtraq; parte stant quinquagenæ, qua-
rū singulæ omnibus ardent noctibus. Media autem pila
nomen ostentat aureis litteris incisum eius, qui delubro
laternam quamq; dicauerit, annua pecunia in vsum per-
petui luminis attributa. Tum ingēs domus Bonziarum
exsurgit nobiliū fœminarum, quæ annū egressæ quintū

& quadragesimum, sese delabri ministerio manciparūt. Student cultui corporis, ornatu serico, & maximè peregrinorum ex toto saponē religionis causā assidue confluentium, leuandæ sibi dant operam. Ex hac Bonziōrū domo porticus admodum pulchra ad vsque adyta pertinet phani, quo nemini patet ingressus, nisi qui ipsius loci antistites sunt, quorum vidimus aliquot intra sedentes togis amplis ē serico indutos, testosque capita pileis plus dodrantem altis. In eam autem porticum nummi iactantur à populo. Aliud est in eadem sylua delubrum, quod Fachimanum appellant, simile cæteris: nisi quod laternarū est etiam pretiosior cælatura, & auri maior copia. Circa, est atrium candido & nigro stratum lapillo, medicis constitū malis, ordine certo dispositis, magnitudine parī, in singulis interuallis vase lapideo collocato, quod frutera continet, altitudine haud supra binos dodrantes, iucunda rosarum & florum varietate commissa. Inde, quod redeuntibus domum, minus nobis erat deuium, phanum inuissimus aliud extra nemora positū consecratum Idolo Daibut, quæ vox magnæ sanctitatis denorat virum. Huius phani frons ianuas habet tres, sed vnā præcipuam: atrij verò latera singulas, altitudinis atque amplitudinis omnes miræ. Patet autem atrium id quadrata forma vlnas omnino sexaginta, quoniam eiusmodi est apud Iaponios ædificiorum & priuatum & publicæ ratio, vt quanta cuiusque mensura sit, primo statim intuitu intelligas. In eius atrij medio est phanum vlnas longum quadraginta, triginta latum. Scalæ & pauimenta ex ingenti quadrato lapide: vbi portam intraueris maximam, duo sese ostentant colossi, maioris etiam formæ, quam quos antea diximus. Duo præterea stant ianitores ad latera, truci admodum aspectu, vlnarū quatuordecim altitudinis, instar turrium, membris inter se præclare conuenientibus: alter Tamondea dicitur, alter Besamondes, quorum singulos vni cœlo præsse vulgus opinatur, calcantq; pede singuli dæmonē. In medio autē tēplo tria sedent signa. Canon, & Xixi, parentem Xacā in terlocant, Xacē statua ex ære cyprio in ampla & pulchra qui-

quiescēs rosa, quattuordecim vlnas latitudinis obtinet: reliquæ duæ nouenas, lignæ, sed omnes affabrè admodum auro intectæ, radiis tanta claritate micantibus, vt intuentis aciem pænè perstringant. post hæc, alia duo simulacra cernuntur; Homocondis, & Zoiolis (quibus etiam cælorum præfectura vulgo tribuitur) superioribus omnino similia. porro ex vtraque templi parte pulpitu cernitur. ea est quadriforis mansio, parietibus duarum vlnarum altitudine. Interius alia est eiusdem formæ domuncula, in eius medio stat cathedra eximie maiestatis. Totum verò suggestum parua ambit operis egregij porticus, trium dodrantium latitudine. Iam verò lacunaria templi columnæ cedrinæ sustinent octo & nonaginta, miræ altitudinis, æqualiter teretes, ambitu vlnarum trium & semis Templi conditi, septingentesimus annus est. Annis viginti exstructum perhibetur fuisse. Idem anno abhinc quadringentesimo conflagrauit, ac restitutum est denuò, sed nequaquam pari magnificentia materięque præstantia, quod ipsum indicant lapidæ columnarum bases ex incendio relictæ, quarum amplitudo longè maiorem columnarum formam postulare liquidò cernitur. Iam verò extra peristylum templi, turris lignea firmo admodum opere ingentibus triginta pilis imposita, tintinnabulum seu campanam sustinet æneam tantæ magnitudinis, vt eam dimensus præsentē me neophytus quidam, vlnarum os duarum, sex ambitum, trium & semis altitudinem; æris verò ipsius crassitudinem dodrantis vnus dimidiatique compererit. Suauissimum edit sonum, exauditurque longissimè. Qua templi patient fines, itemque vrbe tota, & circa urbem passuum ad duo circiter millia plurimi cerui & palumbes non modò vagantur impune, sed etiam testā ciuium subeunt, atrectante nemine, propterea quia delubro dicati sunt. Ac de phanis quidem huius vrbis & monasterijs, ne sim longior, hætenus. Quæ postquam rogatu, vt dixi, neophytorum inuisimus, postridie Nara Tochim leucarum quinque intervallo veni sub vesperam, acceptusque sum à Christianis incolis ingenti lætitia, credo quòd

quòd Japonij cuiusdam opera conuersi ad dominum, cum Gaspar plurimis maximisque occupationibus impeditus eos adire non posset, nullum adhuc è Societate nostra conspexerant. Gens est fere nobilis. præfectus Cubum cognatione attingit. Itaque vulgo cum adeunt hominem, nò nisi celsitudinem ipsius inter loquendum appellare mos est. Triduum apud eos fui dumtaxat. Concio defuit nunquã. Multa de quibus ambigerent singuli quæsiere: precationi verò mirum omnes ij quàm dediti sint. Digredienti autem mihi nò modò munuscula quædam obtulère beneuolentiæ causa, quæ, ne se contemptos putarent, recusare non potuissed etiam equos & exploratores itinerum peramanter dedère. Itaque Sauam, sed à Tochi leucas, iter intendimus. Id castrum in editissimo possum iugo, leucas à Meaco viginti distat in Orientem, situ amenissimo, quippe omne circa spatium, cum aliæ formosæ varij generis arbores, tum cedrus plurima pinusq; conuexit: & inde in subiectos agros apprimè consitos frequetèsq; ædificijs atq; cultoribus, ad passuum millia circiter sexaginta prospectus est. Huc ergo dum tendimus, medio fermè itinere, stratos equos duos, & quidè optimos nullo sessorè conspiciamus, sagittarijs fere quindecim comitantibus, quos nobis Christianos omnes, Christianus ipse dominus loci Franciscus obuiã miserat. Igitur Tochianis domum remissis, & gratijs actis, nouo comitatu Sauam magna Christianorum voluprate peruenimus. Franciscus autem ipse, vt nos lautius exciperet, simul etiã, vt nobis occurreret in itinere, venatum ex oppido excesserat eo ipso die sed in nos idcirco nò incidit, quòd opinione celerius ambulauimus. Sauæ porro diuertimus ad ædem Christianorum sacram, cui coniuncta domus est Socijs nostris excipientis, item que separatim laicis, qui se se nostris hominibus comites dederint, è credrina ferè materia opere egregio fabricata. Hanc etiam porticus ambiunt, longissimo, vt dixi, gratissimoque prospectu. Sub noctem Franciscus affuit magna cum domesticorù & clientium manu, aprum ingentè afferens, nò sine magno quidè & labore quæsit.

quæsitum & impendio, quippe non canes modò, sed etiam quosdam homines fera malè multauerat. Pictam in templo Christi resurgentis imaginem, quam è nostro effingendam exemplari Franciscus egregij artificis manu curauerat, nixi omnes genibus pia cum prece venerantur primum venatorio nondum ornatu deposito: deinde me perbenignè salutat Franciscus, agitque gratias, quòd ad se tam longè contenderim; tum, veritus credo ne mihi fesso de via molestus esset, magna cum amoris humilitatisque significatione se domum recepit. Vir est inter populares suos corpore simul & animo eminèntissimus: nam & statura Iaponijs quotquot vidi ad hanc diem omnibus antecellit: & eximia humanitate atque animi magnitudine præditus est. Accedit summa cum in armorum vsu dexteritas agilitasque membrorum; tum Iaponicæ superstitionis legumque peritia: quòd ille studiù cum ad veritatem religionis Christianæ transfulerit, tantos breui tempore processus effecit, vt Dei magnitudinem assidue prædicare, cæterosque ad virtutem exemplo vitæ, plenisque pietate sermonibus incitare non desinat. Sanè ego eum ex abdito quodam loco exaudiui cum ad domesticos aliquot, quorum erant ethnici nonnulli, de fide Christiana dissereret, doceretque quantum inter patria Idola Deumque verum interesset. Qua in disputatione, elatus ardore animi, eò deuenit, vt diceret, nò modò fidelis ministri, sed ne hominis quidem loco, qui Christianus non esset, posthac neminem apud se futurum. Atque hæc viri fides religioque eò admirabilior est, quòd vix ante annum ad Christum adiunctus est, eumque semel tantum à Baptismo Gaspar inuissit. Castrum est Sauæ finitimum, cuius qui potitur à Daiondono rege descuerat. Hunc quamquam magno proposito periculo nò dubitauit adire Franciscus, nobis qui Sauæ remanseramus, enixè Dominum pro ipsius incolumitate precantibus: tantaque prudentia tractauit ingenium rebellis, vt quocunque voluerit flexerit hominem, eumque Daiondono, cuius in ditione sunt ambo, reconciliauerit. Magnam Sauanis lætitiā attulit ea res, pacem

optantibus. Nec modò secularia procurauit ibi Franciscus, sed etiam nactus occasionem, Euangelio promulgato & Iaponicarum opinionum vanitate detecta, primarios quosque eius loci viros desiderio Christianæ religionis accendit. Paulo post, alium dynastam conuenit ethnicum, eumque cum familia tota conuertit. ij paucis ante diebus Baptismi Sacramento Ecclesiæ adiuncti sunt. Postea legatus ad Mini regem, duos regni proceres ad Christum eadem felicitate traduxit, quos ego cum exclusus temporibus baptizati ire nō possem, ad Gasparem scripsi Meacum, vt aliquem eius rei causā ad illos mitteret, quod eorum Baptismus ad Christianam religionem augendam non mediocriter pertineret. Atque hæc & alia id genus multa Franciscus. Nos autem Sauiæ & conciones, & priuata colloquia de rebus diuinis habuimus, & varia seiscitantibus incolis factum est satis. Baptizati præterea nouem: in ijs claro admodum loco natus adolescens, qui de Christianæ fidei mysterijs à populari quodam neophyto edoctus, ad me Sauiam vsque leucarum decem interuallo Baptismi causa venerat. Dum hæc geruntur, affertur ad nos nauem in portu Sacaiano stare paratam: quam ego ne occasione amitterem, quamquam mœrentibus digressu meo Sauiam, inde discessi. Et quia Sacaium petentibus periculosa quædam loca erant prætereunda, Franciscus non modò necessaria nobis ad professionem omnia, sed etiam sclopis alijsq; telis armatos quattuor & viginti custodes attribuit, nec omnino quicquam est passus nos inter illud impendere. Compenset Dominus egregiam hanc in nos viri benignitatem. Vos verò carissimi fratres pro eiusdē salute Dominum assidue deprecamini. Sacaium vt venienti gratulatione me Sanctius eiusque domestici rursum excipiunt. Triduum substiti dum nauis soluerent, nec interea neophytos confirmare, officijque monere destitimus. Cognoui etiā Monicæ virginis in suscepto cōsilio constantiā: quæ ab alio quodā Meacensi procere nō mediocriter expetita, oēs condiciones animo excessō repudiaret. Sed cum iam hora professionis instaret,

Imo-

Imorensis oppidi Princeps, qui magna virorum nobiliū manu Sacaium ad me salutatum accefferat, itemque ē Sacaiano grege Christiani primarij nos viatico instructos, honoris causa ad nauem vsque deducunt, nauarchoque commendant diligentissimē. Comes verò navigationis nobis magno Dei beneficio accessit Sacaianus medicus eximia eruditione atque existimatione vir, qui à superstitionibus patrijs conuersus ad Dominum, non modò communis officij laudem, verum etiam Euangelicæ perfectionis culmen expetit; seculoque planè relicto, se ad nostram Societatem aggregare decreuit. Itaque vt prorsus exiret de terra sua, & de cognatione sua, rogauit me, vt in Bungum, aliove se mecum adducerem. Cessi facilè hominis precibus, iussumque omni patrimonio cedere filio item medico, pretiosum dumtaxat ornatum corporis retinere, quò facilius nobis ea ratione ad Iaponios principes, qui externa fere specie ducuntur, aditus patefieret; ad Cosmum Turrianum inde perduxī, cuius mandato, ingenti neophytorum approbatione concionari iam de rebus diuinis instituit. Idemq; nuper in vrbe Sacaiō tam sumptuosè indui, & tanto comitatu incedere solitus, mirum quanta nunc humilitate, quanta mansuetudine versetur in domesticis ministrarijs apud nos. Verum ad rem redeo. Sacaij conscendimus circa Idus Maias, & Funaium die teritiodecimo secunda navigatione peruenimus. Lētis nuntijs de re Mea censi, Ecclesia illa tota valde gauisa est. Quarto post die Vosuquim perrexi, vt regem inuiserem, à quo humanissimè acceptus, petij neophytis id in primis optantibus, locum templo ibidem exstruendo: ille verò non arcem modò nobis ad mare secus arcem optimo situ, verum etiam fabros ad ædificationem libenter attribuit, quam rem speramus ad Christianæ religionis incrementum magnopere profuturam. His peractis Funaium redij: Funaiō perueni octauo die Ximabaram, quò Cosmus etiam Turrianus trigésimo circiter ante die Cochino- co se transfulerat. Magnos ibi concursus offendi ethnico- rum ad verbum Dei audiendum. Christiani facti pau-

cis illis diebus ad centum & octoginta. Tonus etiam ipse, itemque separatim vxor stipata grege cognatorum & ciuium, Cosmum Turrianum adire, & concionanti cum aures præbuisent, magis etiam quam antea propenso ac beneuolo in nos animo recessere. Tum confessionibus omnium Christianorum auditis, nauigiisque duobus, per amplius ipsorum opera comparatis, Cochinnocum magna nos turba longè prosequente renauigamus. Et quoniam allatum erat, Ioannis Perieræ Lusitani onerariam nauem appulsam esse ad portum Rimi regni Facundam, leucas à Cochinnoco quinque circiter & viginti misit eò me Cosmus ad Lusitanos visendos: eodemque Melchior Ficeredius quintodecimo post die ad eorum confessiones audiendas, & sacrum missæ faciendum è Bungo peruenit. Hic dum uterque moramur, me Barptolemaus rex Omuram ad se per nuntios euocat. Ego approbante Ficeredio me in viam dedi Iaponio comite viro sectarum Iaponicarum in primis perito, nec Christianæ religionis ignaro. Aduentu nostro Barptolemaus, qui neminem ex nostris biennio toto vidisset, valde lætatus est. multa deinde percontatus, addit veteri se, ne familiares sui, & ij quidem quibus maximè fidat, inter diuturnas bellorum occupationes Christianæ doctrinæ rudimenta dediscant, itaque renouata institutione opus esse. A cœna igitur è domesticis suis primarios euocat, iubetque arrectis auribus, nostrum sermonem excipere. Non omitram hoc loco quædam ad huius Regis Christianam humilitatem & pietatem declarandam magnopere pertinentia. primum ad mensā, diu renitente ac repugnante me, peruenit denique, ut loco superiore quamuis inuitus accumberem. Sublata mensa, familiariter se inter me & Iaponium comitem interlocut, & studiosè docet hominem (eo enim utebamur interprete) quam potissimum in sententiam ad suos quorum optimè norit ingenia, verba facere oporteat. Inchoato deinde sermone, idem in inferiorem locum seorsim ac demissè in famulorum turbam eo sese consilio recipit, ut re ipsa exemploque suo demonstret, quantus honos

Euan-

Euangelio, quantus Euangelij præconibus debeat. Ac prima quidem illa disputatione ex ipsis creatis naturis vnum esse omnium creatorem euidenter ostendimus. Tum declaratum est, quæ laponiorum numina, quis Christianorum Deus esset infinita bonitate, potentia, sapientia præditus. Quæ illi cum stupentes audirent, magnopere videlicet lætabantur, sese ab inanum Deorum veneratione ad talis tantique Domini cultum esse traductos. Reliquis verò diebus actum de cœlesti beatitudine, pœnis inferorum, alijsque rebus eiusmodi, quas maximè neophytis initio proponere consueuimus. Et sanè talibus egere monitis visa est mihi Barptolemæi familia: nam ipsius quidem Regis in fide constantia planè vicie expectationem meam. Quæ viri laus eò maior est, quòd nec ita pridem Christiana sacra suscepit, & eo ipso nomine à popularibus suis per summum scelus atque perfidiâ regno spoliatus, finibusque suis exactus est, vix vno sibi relicto puero victus quotidiani administro. quanquam deinde in regnum est diuinitus restitutus, rebellibus partim supplicio affectis, partim, cum ad sanitatem redirent, veniamque supplices peterent, in fidem receptis. Ego dies aliquot apud eum commoratus, Facundam ad Lusitanos reuertî. Ibi redduntur mihi à Cosmo litteræ ut ad se primo quoque tempore veniam, inde mihi necessariò in Bungum esse proficiscendum. Cochino cum ergo traieci minimè tuta nauigatione, etenim nocte deseruium quandam ad portum appulso duo piratarum inuasere myoparones, qui tamen præclarè instructo nauigio nostro, propugnatoribus acriter dimicantibus reiecti sunt. Cosmus interea in febrem inciderat: ea simulatque leuatus est, in Bungum ab eo discessi, tum aliarum rerum causa, tum verò ut Ioanni Baptistæ nostro in eius Ecclesiæ procuratione succurrerem. Primo post professionem die Ximabaram delatus, Ariam Sanctium ibidem reperio in erudiendis Catechumenis occupatum. Et quoniam neophyti magno concionum desiderio tenebantur, dies aliquot rogatu ipsorum in eo munere posui. Candidatos

cuiam

etiam aliquot Christianis præceptionibus probè institutos, sacro fonte abluimus. Tonum ego præterea, & ille me vicissim inuist, audiitque cum suis perattentè de rebus spiritualibus differentem. Quin etià cœmeterio Christianorum, quod illi mirum in modum expetebant, locum idoneum, itemque nouo templo extruendo, & in alios etiam vsus, insulas tres excelsa constitas pinu benigne largitus est, porrò grex ille neophytorum in primis flagrat studio rerum diuinarum. quod cum alijs rebus plurimis clarè perspeximus, tum illa præsertim. Instabant anniuersaria quædam ethnicorum festa ludice celebritatis eximix, ad quæ, vt apud nos ad Corporis Christi solennia, omnes omnium ordinum homines ritu patrio conuenire consueuerant. Cum se Christiani affuturos negarent, enimuerò Bonzijs cæterisque indignum facinus visum. Itaque Tonum adeunt, iniuriam Christianorum queruntur, obsecrant etiam atque etiam, ne patrii dijs & ciuitati vniuersæ, sibi denique ipsi tantam iniuriæ contumeliam sinat. Permotus hac oratione Tonus, vocatos ad se Christianorum primarios diligenter hortatur, ludos ne deserant. Aiunt illi, se Christianis legibus prohiberi, spectaculis interesse, quæ idolorum tribuantur honoribus: proinde nequaquam affuturos. Ad ea Tonus, si minus idolis, mihi certè meisque iussis hoc date. Illi verò in proposito omnes obfirmati, Quidquid volueris, inquit, nobis facito, leges nostras nequaquam violare decreuimus. atque ita ab Tono digressi, in templum sese vniuersi recipiunt, martyrium fortiter expectantes. Et sanè (vt acri sunt & vehementi Iaponij fermè dynastæ natura & ingenio) mirum est Toni imperio cunctos non illicò fuisse maectatos. Sed corū fortassè multitudine territus, iussit illis renuntiari, quoniam in sua religione tam obstinati persisterent, quod attinet ad ludos, agerent quod probarent, se illos vltà non cogere. Quare neophyti magnopere in fide pietateque cõfirmati sunt. E principibus ciuitatis Christianus quidam Leo nomine, Toni propinquus, nuper est mortuus. Is, quòd ære suo templum additis liberaliter hor-

tis exstruxerat, & Christianam religionem non modò contra ceteros ethnicos, sed etiam contra ipsum Tonù, ubi opus esset, egregiè tuebatur, Bonziorum scelere creditur veneno fuisse sublatus. Hunc neophyti, vt mutuà inter se Christianorum caritatem publicè ostenderent, quàm magnificentissimè extulère: feretrum cum Litanijs & precibus magnæque cereorum ardentium multitudinem septingenti ferè neophyti sequebàtur. arca vespere conditus est circumfusa serico. postidie lapideum additum est monumentum, & lignei circumquaque cancelli, Crucibus duabus, altera ad ostium septi, latera ad monumenti caput, impositis opere politissimo. Itaque vulgò locus quotidie celebratur ac visitur. Verùm de Ximabaranis hætenus. Ego inde Funaium, mox veni Facundam: ibi hæc scribebam ad vos septimo Cal. Nouembr. MDLXV.

LUDOVICI FROII AD Socios in Indiam.

NNO superiore, fratres carissimi, ad vos scripsi Firando, constituisse Cosmum Turrianum, vt Meacum subleuandi Gasparis Vilelæ causa proficisceretur, quod multa esset ibi messis, operarij pauci; mihiq; comitem itineris ab eo assignatùm fuisse Ludouicum Almeidam. Nunc mihi, tam longa peregrinatione Dei beneficio peracta, visum est faciendum, vt ea potissimum per litteras vobis exponerem, quæ vobis cognitiu cundissima putarem fore. Et quoniam totum hoc scribendi munus ita inter nos ego & Almeida initio distribuimus, vt ille iter ipsum quæque in itinere gesta sunt, ego res Meacenses, & alia nonnulla de Iaponiorum natura moribusque probè comperta persequerer; ommissa peregrinatione, ego quòd mearum est partium hisce præstabo litteris: vos autè maior videlicet huiusce gentis mi-

tis miseria capiet, reputantes quanto artificio, quanto
 solertia sagacissim^o ille humani generis aduersarius, per
 speciem religionis, caeremonijs plurimis ritibusque de-
 ceptas Iaponiorum mentes ad interitum perducatur, ac
 pertrahat. Ac primum in eorum animis prorsus extincta
 est notitia omnis, non modò CHRISTI liberatoris
 nostri, verum etiam vnius Dei rerum omnium opificis.
 Superstitionum verò permultæ sunt sectæ, quarum quæ-
 quisque voluerit liberum est sequi; sed præcipuæ duæ,
 quæ ab Amida & Xaca denominantur. Itaque complu-
 ra visuntur cœnobita non modò Bonziorum, sed Bon-
 ziarum etiam vario corporis habitu, quippe alij inter-
 nis tunicis albis, extimis nigris vtuntur, alios cineraceus
 distinguit color, quorum idolum est nomine Denichi.
 ab ijs Amidani magnopere dissident. Bonziji porro ferè
 omnes magnificè habitant, habentque perampla vesti-
 galia. Iisdem cœlibatus indicitur, nuptias contraxisse ca-
 pitale est. In phano medio aram excitant: in ea signum
 Amidæ ligneum, corpore supra lumbos nudo, mulie-
 brem in modum auribus perforatis, in rosa item lignea
 confidet præclara ad aspectum. Ingentes habent biblio-
 thecas, cœnationes ad cibum vnà sumendum, æramen-
 ta seu tintinnabula, quibus ad preces horarias exci-
 tantur. Vespere præfectus certum vnique argumen-
 tum ad meditandum proponit. à media nocte ante aram
 templi, alternantibus choris quasi matutinas recitant
 preces à Xacæ libro nouissimo: prima luce horam vnā
 singuli meditando consumunt. mento capiteque sunt
 raso. amplissima peristylia cōstruunt, & in ijs Foroquio-
 rum (hoc nominæ Iaponij quidam sancti appellantur)
 facella. dies per annum festos agitant multos. Sunt au-
 tem Bonziji clari vt plurimum genere: namque Iapo-
 nij procures multiplici prole onerati, quibus filiis am-
 plum satis patrimonium relinquere se posse diffidunt,
 hos ferè ad Bonziorum numerum aggregant. Insignis
 eorundem sacrificulorum est auaritia: omnes confici-
 dæ pecuniæ norunt vias. Vendunt artificio miro mul-
 ta chirographa, quorum præsidio sese tutum à dæmoni-
 bus

bus fore vulgus putat. Mutuantur etiam nummos, quos in altera vita multiplicato reddant fœnore, dantque cautionis causa syngraphas creditori, quas è vita discedens secum ad inferos deferat.

Alia est familia sanè frequens eorum; quos Ianambuxos vocitant, crispante ac vibrato capillo. ij res vel amissas, vel furto sublatas ita comperiunt. Statuunt ante sese puerum, hunc dæmon certis euocatus carminibus occupat: ex eo deinde puero: quod auent cognoscere, sciscitantur. Horum preces in vtrunque partem multum valere creduntur. Itaque preces eorum faustas æquè dirasque pretio populus comparat. Huius ordinis candidari, antequam admittantur, bis terue millenni simul montem quendam editissimum petunt. Ibi sexagesimum diem pœnitentiæ nomine, vbi sese voluntario supplicio macerauerint (quo ipso tempore sese illis dæmon varia specie visendum offert) quasi iam laurea donati, & in cæteram adscripti familiam, floccis quibusdam albis ornantur è collo pendentibus, atrisque pileolis qui non nisi summum capitis verticem tegant: atque histanquam insignibus inde Iaponis prouincias peragrant, seq̃ue operamque suam vbiq̃ue venditant, aduentum suum in oppida significantes pulsa catilli, quem secum circumferre singuli soliti sunt. Non defunt alio nomine Genguis, qui res item furto surreptas, furesque ipsos per diuinationem demonstrent. Ij in præcelso montis iugo sibi domicilium collocarunt: oris atro colore ob assiduam solis, pluuiæ, venti, geluque patientiam. Vxores ducunt, sed non nisi ex suo genere ac stirpe. Ijsdem (vt fertur) è capite quasi corniculum quoddam extuberat. Editissimas rupes atque cacumina subeunt, fluuios traiciunt maximos vnus arte dæmonis, qui vt infelices magis in errorem inducat, iubet illos montem quendam altissimum ascendere. Hic eum miseri ad præfinitum vsque tempus magno cum desiderio præstolantur. Tum illis denique circa meridiem, aut sub vesperâ sese offert dæmon, quem sub Amidæ nomine venerantur, transitq̃; per mediũ eorum cœterum.

cœtum. ex eo viso tanta in hominum pectoribus ac mendacis insidet superstitio, ut nullis deinde rationibus possit euelli. Consueuerat etiam diabolus in alio quodam monte sese Iaponijs visendum præbere. Quisquis maiore beatarum sedium ac paradisi desiderio tenebatur, cōferebat eò sese, eamque visionem expectabat: denique oblatum sibi visum, eiusdem suasu, in interiores usque sequebatur recessus ad foueam profundissimam. in hanc dæmon desiliens, cultorem vnà secum ad interitum detrahebat. patuit in hunc modum fraus. Seneca superstitione captum filius ab eiusmodi consilio reuocare frustra conatus, sumpto arcu & sagittis ad locum usque occultè prosequitur. Compareret ibi dæmon humana specie non sine splendore quodam. Hunc senex dum venerabundus adorat, adducit arcum propter filius, emissaque in spectrum sagitta, pro viro vulpem immutata repente figura confixit. Inde fugientis cruorem bestię persecutus, ad præcipitium illud, quod dixi, peruenit, quo in imo permulta ossa reperit mortuorum, quos dæmon per eam speciem ante deceperat. atque ita & à præsentem parentem interitu, & ceteros ab opinione usque adeo pestifera liberauit. Ad hæc locus est frequentibus Bonziorum cœnobijs admodum celebris (Coiam appellant) quorum princeps auctorque perhibetur fuisse Combendaxis veterator callidus, arteque dicendi famam sanctimonię consecutus; cum tamen diabolica planè iura legesque descripserit. Inuentor etiam fuisse dicitur litterarum, quibus nunc vulgò Iaponij vtuntur. Is cum ad senectutem peruenisset, sese vitro defodit serobe profunda quadratæ formæ, cubitorum circiter quattuor, eamque deinde seueris verbis aperiri omninò vetuit, neque enim in præsentia mori se; post aliquot millies millena annorum millia virum quandam doctrinæ laude præstantissimum in Iaponis regna venturum, nomine Mirozu: tum se quoque demum è fouea proditurum: interea sessum diurnis laboribus corpus quiete velle reficere. Circa ipsius sepulcrum lampades ardent multæ è varijs eò missa prouincijs

cijs; persuasum est enim genti, quicumque in id monu-
mentum exornandum largi ac benefici fuerint, eos non
in hac modo vita diuitijs auctum iri, sed etiam in altera
ipsius Combendaxis patrociniū futuris incolumes.
Eius porro cultui qui sese mancipant, intra ea cœnobia
quasi claustra concluduntur, capillo in speciem abdicata
vitæ secularis abraſo, cū tamen ibi deinde, prout
eos egit libido, in omni flagitiorum genere volutentur.
in illis ædibus, quæ (vt dixi) permultæ sunt, præter mag-
nam laicorum turbam, Bonziorum sex circiter millia
numerantur. Mulieribus aditus eò non est, capitali si
acceſſerint pœna proposita. Fatonochaiti præterea
domiciliū est Bonziorum. Hi magnam puerorum
turbam varijs artibus ad omne doli furtique genus e-
rudiunt. Si quos eximia nacti sunt indole, hos de regum
singulorum edoctos profapia ac stirpe, & præcerum ri-
tibus; armorum etiam vſu, dicendique arte exercitatos;
regio ornatu in alias prouincias dimittunt eo consilio;
vt sese regum filios euentiti; per commendationem
speciemque nobilitatis conciliata mutui nomine pecu-
nia, bene nummati ad se reuertantur. Itaque locus is
tanta est apud Iaponios infamia, vt si quem ex ea disci-
plina fortè deprehenderint, confestim interimant; nec
tamen impostores idcirco ab improbitate malitiaque
discedunt. Iaponiæ terræ in Septentrionem adiacet am-
plissima syluestrium hominum regio, leucas ab vrbe
Meaco trecentas. Bestiarum pellibus induuntur, toto
hirti corpore, ingenti barba, mystacibus maximis;
quas paxillo subrigunt potaturi. Vini gens auida in pri-
mis, ad bella ferox, formidulosa Iaponijs. In prælio fau-
ciati, salitis aquis abluunt vulnera. id vnum genti reme-
dium est, speculum gestare dicuntur in pectore; ad ca-
put gladios alligant sic, vt in humeros manubrium desi-
nat. Sacra habent nulla, cœlum dumtaxat venerari soli-
ti sunt. Aquita perampla est vrbs in regno Iaponis Ge-
uano. illuc frequentes comitant mercimonij causa, i-
temque vicissim ad eos Aquitani, sed rarius, quòd illuc
delati, ferè perimantur ab incolis. Multa erant præterea

in hoc genere que scriberē: sed ne sim lōgior, ad Iaponiā
rū insanias redeo; qui ad memoriā sui nominis propagā
dam illud vel maximē pertinere arbitrātur, inanis glorię
cupidissimi, vt quanto maximo apparatu pompę vitę
functi sepeliātur. Funerum autem & exsequiarū in vībe
Meaco ritus eiusmodi est. Hora circiter antequam do-
mo offeratur cadauer, amicorum turba vestitu quā
optimo ad rogum anteit: mox propinquę ac notę mu-
lieres progrediuntur amictu candido (color ille funestus
est) versicolori velo caput obductę. familiā etiā pro suis
quęq; facultatibus ducūt, albo itē ornatu subserico. quę
verō dignitate atq; opibus præcellunt, cædrina singulę
magnifico apparatu & artis eximie lætica vehūtur scū
do loco incedunt pedibus vini permulti sumptuoso ve-
stitū. Longo deinde interuallo Bonzius earum super-
stitutionum antistes auro sericoque resurgens lætica ge-
statur ampla & præcella pretiosi operis, Bonzijs stipa-
tus ferē triginta patasaris linteatisque, atro superinduc-
tis pallio textu pertenui. tum cineracco quidam vestium
colore (nam is quoque funestus est) accensa prælonga
pineæ facie, de mortuo (ne offendant erretue ignarus via-
rum) iter monstrat ad pyram. Huic Bonziji ferē ducen-
ti succedunt, nomen concientes dæmonis eius, quem
defunctus in vita præcipuē coluit: simul etiam ingens
catinus ad rogum vsque tintinnabuli vice pulsatur. tum
chartacei duo perāpla & expansa figura canistri præfixi
hastilibus, chartaceę item rosę varij coloris copiā con-
tinent: quos qui gestant, tardiori procedentes gradu,
sic hastilia subinde concuriunt, vt flores illi paulatim
in speciem pluuię decendant, ventoque flante spargan-
tur: eum videlicet imbrem argumento esse aiunt, mor-
tui animam ad paradisi gaudia penetrasse. post hæc
autem, octo prima lanugine Bonziji diuisi bifariam,
prælongas arundines cum vexillis cubitalibus, qui-
bus item idoli nomen inscriptum est, per terram a-
uerfa trahunt cuspide. Tum iisdem insignes litteris,
ardenti inclusa candela decem laternæ feruntur, ob-
ductis velo pertenui lateribus. Ad hæc iuuenes duo
cine-

cinereis vestimentis pincas preferunt faculas, dodrantis
 um trium longitudine, haud tamen accensas, quibus de-
 inde rogo flammam iniiciant. Eodem vestimenti colore
 permulti sequuntur, verticem capitis adoperti exiguis
 admodum pileolis mento subligatis, è nigro fulgente
 corio forma triquetra (quod apud eos honoris indicium
 est) iisdem schedula insignes, capiti affixa, in qua nomen
 eius, quem dixi, dæmonis legitur: quod ipsum quò ma-
 gis celebretur, pone certus homo tabellam ostentat cu-
 biti longitudine, dodrantis latitudine, albo velo tenuis-
 simo tectam, inscripto ex utraque parte eodem illo no-
 mine litteris aureis. Tum demum à quattuor viris, lectica
 sedens magnifica defunctus ipse gestatur in veste candi-
 da, demisso capite, iunctisque præcæris habitu manibus.
 ad cæterum amictum extrema toga papyracea superadditur
 libro exarata, quem Deus ille suus, cum in terris ageret,
 scriptum reliquisset perhibetur, cuius præsidio meritisque
 vulgò se compotes fore salutis existimant. Cadaver filij
 subsequuntur, quàm elegantissimo cultu corporis: quo-
 rum natu minimus pincam item fert facem ad ignem
 pyra inferendum. Extremum agmen est magnæ homi-
 num multitudinis iisdem quæ modò dixi pileorum
 insignibus. Ut ad locum exsequiarum peruentum est,
 Bonzj vniuersi & cætera simul turba cum strepitu æ-
 ramentorum catinorumque horæ spatio dæmonis il-
 lius nomen magnis clamoribus inuocant. Deinde hoc
 maximè modo fit bustum. Area quadrata satis ampla,
 cancellis eminentibus, & velo crassiore ita præcineta
 est, ut singulis in quattuor cœli plagas ianuis introitus
 pateat. In medio fouea referta lignis, tecto eleganti
 opere ex undulata materia super eam excitato, duas ha-
 bet è regione mensas vario ciborum genere (piscibus
 tamen exceptis & carnibus) præsertim verò carycis,
 medicis malis, placentis affatim instructas. Stat etiam in
 earum altera vaporarium vasculum suffimenti caussa
 prunis impositum, & lignum aquilanum in disco. Ut igitur
 eò deuentum est, lecticæ vinculum iniicitur è fune
 prælongo, quem, qui adsunt, certatim manu apprehen-

dentes vociferantur, vt diximus: postea torum septuaginta
 introrsus terna lustratione circumcunt. Deinde lectica
 pyra superimposita Bonzius earum cæremoniarū anti-
 q̃stes, carmen effatus, quod circūfusa turba nequaquā in-
 telligat, accensam faculam ter supra caput in orbem id-
 circo circummagit, vt eo significet gyro, defuncti animā
 nec originem habuisse, nec verò finem aliquando habi-
 turam esse. Rotatam inde faculam abiecit: hæc duo è de-
 functi filijs cognatisque arreptam stantes ad lecticæ late-
 ra ad Solis ortum alter, alter ad Occasum, super cadauer
 ipsum mutuo sibi quasi honoris & officij causa ter vbi
 porrexerint, deinde in lignorum struem iniiciunt. Super-
 infunditur oleum statim, cum aquilano ligno & alijs or-
 damentis, prout copiae suppetunt, magnoque incen-
 dio corpus in cinerem vertitur. Interea filij ad mensam
 accedūt, & aquilano ligno in vaporarium indito, solen-
 ni suffitu parentem quasi iam ad cœlestium numerum
 adscriptum supplices venerantur. Adoratione peracta,
 merces laborum Bonzijs pro dignitate persoluitur: Anti-
 stiti quinque vel decem vel etiā viginti aurei nummi:
 cæteris vel argentei deni viritim, vel certus caxarum nu-
 merus: prandium verò paratum (amicorum ac Bonzio-
 rum turba dimissa) vel busti ministris, vel pauperibus
 vlcerosisque relinquitur. Postridie liberi cum affinibus
 & amicis ad rogam reuersi, cineres, ossa, dētesq; demor-
 tui in vas inauratum imposita, domum referunt, ipsum-
 que vas veste contextum in medijs adibus locant. fre-
 quentes adsunt iterum Bonziji ad priuatas exsequias: eæ-
 demque septimo die denuò repetuntur. Deinde translati
 certum in locum cineres terræ mandantur, quadrato
 imposito lapide, in quo ductis à summo ad imum vsque
 maioribus litteris, nomen describitur dæmonis, quæcun-
 que demortuus in vita coluerit. inde cōtinuis diebus ad
 sepulcrum se filij conferunt, ibi spargunt rosas, ibi cali-
 dam apponunt, vt habeat defunctus, vnde sitim leuet.
 nec solum die, sed mense etiā & anno septimo priua-
 tos intra parietes eadem funebria iusta recurrunt, ingen-
 ti videlicet Bonziorum sagina, crebrisque vindemijs.

Omnino

Omniñò in hæc funera impensa fit à locupletioribus
aureorum trium circiter millium, à tenuioribus ducen-
torum trecentorum m^{ie}. nam quorum tanta est inopia, vt
funeri sumptus desit, eos per nocte ac tenebras nullo ap-
paratu vel pompa in sterquiliniū abiectos humi defodi-
unt. Aliud est etiā genus funeris, quod virtutibus n ora
præcipuè maritima ducitur. Ij cum Amidæ sese eximio
quodam cultu deuouerint, eius visendi cupiditate fla-
grantes, mortem vltro sibi metipsi consciscunt. Ac pri-
mum emendicata per dies aliquot stipe, & in manicas
indita, publicè concionantur ad populum, totamque
consilij sui rationem exponunt, magna omnium appro-
batione; tantam quippe sanctimoniam cuncti suspici-
unt: deinde sumptis falcibus ad vepres ac sentes, qui ad
beatorum sedes iter impediunt, præcidendos, nauigi-
um conscendunt nouum, saxisque ad collum, brachia,
renes, crura, pedesque religatis, in altum prouecti, vel
perforato de industria merguntur alueo, vel etiam de-
inceps in mare singuli sese præcipitant. Alueo vacuo
confestim ignis ab amicis ac propinquis officij causa
proprio separatim nauigio profecutis iniicitur, nefas
putantibus nauem tantis religionibus consecratam, ab
vilo prorsus in posterum attingi mortalium. Sanè, dum
nos peteremus Meacum, ost odiebus antequam ad In-
sulam Hiu peruenimus, viri sex, fœminæ duæ simul eo
genere lethi perierant ad oppidum Fore. His deinde
populus ædiculam vniuersis, columnam pinumque sin-
gulis perpetui honoris causa prope litus erexerant, &
imposita baculis complura chartæ segmenta, ædiculæ
toto recto defixerant, carminibus plurimis intra parietes
propositis, quæ beati illius cœtus egregias laudes ce-
lebrarent. Itaque visebatur locus die nocteque super-
stitiosissimè. Ac fortè per eos dies dum ad quendam
infantem Baptismo lustrandum ego & Ludouicus Al-
meida tendimus, illac nobis iter facere contigit: atque
eo ipso tempore prodeuntes è sacrario quinque circi-
ter vetulæ cum globulis precatorijs, quæ vulgò rosaria
dicimus, (adco Christianos mores Lucifer æmulatur)

partim ludibrio nostram ridere dementia, partim se-
uero vultu nobis impietatem exprobrare, sacrum illud
monumentum nulla veneratione honorisue significa-
tione prætereuntibus. Restat vt de Bonziorum concio-
nibus pauca perstringam. Eæ si minus crebræ quàm a-
pud nos, certe quàm apparatissimæ. In templo permag-
no cum serica superne vmbella suggestus attollitur. In
eo fiat ornatu sumptuoso cathedra: ante cathedram mē-
sa cum tintinnabulo & libro. Vbi concionis tempus
aduenerit, ad suum quæque doctorem in varia templa
frequentes Iaponiorum sectæ conueniunt. Ille sugge-
stum ascendens, & in sella confidens, magnificè sese
circumspicit: deinde indicto campana silentio, pauca ex
eo quem diximus, recitat libro, quæ mox idem fusus
explicat. Sunt autem hi concionatores viri fermè diser-
ti, atque ad flectendos animos auditorum idonei: &
quoniam hiat semper auaritia Bonziorum, eò potissi-
mum omnis spectat eorum oratio, vt populum indu-
cant specie pietatis ad sua locupletanda cœnobia, tan-
to beatiorem in altera vita fore quemque affirmantes,
quāto, quæ ad sacra vel exsequias pertinent, maiore
pompa & impensa curarit. Cumque ita multæ atque ita
inter se pugnantes numerentur superstitiones atque fa-
milie; in eo tamen vel maximè laborant magistri, vt
sua quisque mendacia & fabulas ita discipulis pro-
bent, nihil vt præterea verum, nihil ad æternam salutem
tutum, nihil dignum quod audiatur, existiment. Acce-
dunt alla quoque artificia, incessus grauitas, oris atque
habitus dignitas, denique species omnis exterior, qui-
bus rebus Iaponiorum pectora tantis opinionum per-
uersitatibus imbuuntur, tantamque ex ijs fiduciam ac
spem salutis æternæ concipiunt, non solum vt dome-
sticos intra parietes, verum etiam in publico, totaque
viberosaria ferè semper manu percurrant, ab Amida
Xacæque diuitias, honores, bonam valetudinem, sem-
piterna gaudia suppliciter postulantes.

Quæ cum ita sint, carissimi fratres, existimare potestis
ipsi, quāto Dei auxilio indigeant, non modò qui in hæc
loca

loca Euangelium afferunt, sed etiam qui allatum acci-
piunt, seque relictis idolis ad Christum adiungunt: quip-
pe tot à diabolo machinis oppugnantur, ita sollicitantur
assiduus Bonziorum dissuasionibus, postremò ab affini-
bus amicisque adeo contumeliosè, molestè, acerbèque
vexantur, ut nisi diuina gratia sacrificijs ac precationi-
bus Ecclesiæ Catholicæ conciliata subueniat, multorū
vel potius ferè omnium fidem atque constantiam his
certè nascentium Ecclesiarum inijs valde periclitari
neceesse sit. Quò magis vobis, qui salutem animarum tā
vehementer expetitis, laponicos hosce greges præcipuè
in Domino commendatos esse par est. Nos Sacrum ex-
itinere venimus quinto Calen. Februarias. Ludouicus
Almeida quibusdam negotijs primum, deinde etiam
valetudine aduersa impeditus, ibi diutius substitit: ego
diei non amplius mora facta, profectus inde, Meacum
leucarum tredecim interuallo, perueni pridie Calend.
Februarias. Aduentu meo cum cæteri Christiani, tum
Gaspar Vilela præcipuè, qui neminem è nostris Meaci
toto ferè sexennio viderat, mirum in modum recrea-
tus est. Is quadragesimum nondum ætatis annum exce-
dit, sed cani septuagenarium indicant, frigorum vi ve-
hementer affecto consumptoque corpusculo. Meacensi
lingua, quæ, ut celeberrimi populi regiæque vrbis fer-
tur elegantissima, iam nunc vtitur ita peritè, non modò
ut confessiones intelligat, sed habeat etiam conciones.
Quosdam in super libellos ad pietatem utiles in eadem
vertit linguam, aliosque deinceps non intermittit subse-
cuius operis vertere. Quod reliquum est, nos omnes Do-
minus pro sua bonitate perpetuò tueatur, opem-
que nobis ad voluntatem ipsius & rectè inter-
pretandam, & ritè exsequendam impe-
trat. Meaco. II. Calend. Mar-
tias, MDLXV.

SEL. EPISTOLARVM
EIVSDEM AD SOCIOS.

X ijs litteris, quas ad vòs dedi mense Februario, multa de Iaponicis ritibus atque superstitionibus cognouisse vos arbitror: alia nunc de rebus præcipuè Meacensibus addam hac epistola, quâ putò vobis fore non iniucudam. Ego, ut scripsi ad vos antea, Meacum attingi magna Christianorum lætitia pridie Calendas Februarias: incidit meus aduentus in ipsum noui anni initium, quod hæc hyeme Iaponi à Calendis Februarijs aspiciati sunt; varius enim est in his regionibus anni cursus; longè alia atque apud nos ratio temporum, atque descriptio. Verus est autem gentis mos, ut anno ineunte, ab diè nono Lunæ adusque vigesimum, regni proceres, & Bonziorum principes ad Regem quiscumque suum salutandum non sine donis accedant. Ea sunt ferè magnus chartæ numerus, aurea stabella, arma affabre facta, & alia eiusmodi, atque hæc consuetudo, iam inde ab antiquis ducta temporibus, cum in alijs omnibus regnis, tum verò in hoc Meacensi tanto diligentius retinetur, quanto Cubus, honore atque amplitudine cæteris omnibus Iaponis Regibus antecellit: atque idem honos vxori quoque ipsius, matrique tribuitur. Hos autem salutatores Cubus longo cubiculorum ordine admittit ille quidem in penetralia, operis eximij peristromatis aureis adornata; sed ad eorum verba salutationesque (ea loci & personæ maiestas est) nihil omnino responderi: insignibus tantum Bonzijs quibusdam id habet honoris, ut stabellum quod tenet manibus, paululum inclinet; atque in hunc modum primæ nobilitatis viri inducuntur: nam inferiorum ordinum hominibus, quamquam locupletissimis, & longè pretiosissima dona ferèbunt, nullo pacto ad eum aditus est. Et quoniam ad viam Euangelio muniendam, & exaltationem apud rudem ignarumque veræ virtutis & gloriæ populum colligendam pertinere magnopere visum

visum est, vt Euangelij præcones nequaquam exclusos inde fuisse constaret; dedit operam Gaspar, vt illum ipse quoque per idem anni tempus inuideret. ac superioribus quidem annis aulici cuiusdam beneficio potētis viri, ad Christianam religionem propensi, aliquoties introductus est: nunc verò mihi quoque eiusdem opera patuit aditus. Cubum ergo primum, deinde vxorem, postremò separatis in ædibus matrem inuimus, honesto comitatu ad regiam vsque deducti: & cum benignè accepti sumus ab omnibus: tum verò à matre humanissimè, quippe quæ non modò portionem nobis misceri iussit à famulis, verum etiam Zacanam (salsamenti genus id est oliuarum instar) de more paxillis insertam; suis ipsa manibus honoris causa porrexit. Eam inuenimus in cœtu nobilium fœminarum sedentem ante sacellum ornatissimum, in quo erat Amidæ puerilis effigies egregiè picta cum diademate, aureis è capite radijs emicantibus. mirum ibi silentium, mira modestia, mira denique domestica disciplina: vehementer dolendum vt sit, tantam indolem tantis diaboli fraudibus opprimi; orandusq; sit etiam atque etiam Dominus, vt hæc tenebras, Euangelij splendore pro sua infinita bonitate disijciat.

Vt eo functi sumus officio, postridie Gaspar ad neophytos reuiscendos abiit. Imorim; ego Meacensibus prædicare Euangelium institi, cum alijs, tum verò quibusdā è Cubi familia viris illustribus, qui ad nos ventitare cæperunt: ex ijs tres audito iam aliquoties verbo Domini, Baptismum à nobis vehementer efflagitant; sed idcirco differtur, vt interea melius Christiana rudimenta atque instituta percipiant. Auditores habemus mirum in modum curiosos; nullum quærendi finem faciunt, præsertim qui sunt è Ienxuana familia, quæ omni sublato numinis, meru, corporis voluptates pecudū more persequitur. ij nihil in animum inducunt credere, nisi quod cernunt oculis, manibusque contrectant: quamobrem expugnantur difficillimè, nec nisi euidentibus planè demonstrationibus cedunt. Obijciunt autem nobis inter alia; si quidem est Deus, vt dicimus, idemque adeo bo-

nus est; cur ad hoc vsque tempus celauit bonitatem suā, eamque tam serò Iaponijs declarauit: respondetur autē ad hæc omnia sic, vt contradicere nequeant: sed tantæ, tam densæ illis tenebræ sunt, vt in solitam Euangelij lucem vix pauci admittant: qui tamē eo sunt ingenio atq; indole præditi, vt vbi verbum Dei quasi terra semen acceperint, quòd rarius acceptum, eò diligentius amplectantur ac foueāt. In vniuersum autem, Iaponiorū ingenia ad Christianam religionem in primis idonea sunt, præstantque non solum in cognoscenda veritate sedulitatē ac studium, sed etiam in retinenda fidem atque constantiam. tres quidem ij quos modò diximus, aulici, tanta in eo genere diligentia sunt, non modò vt Christianæ doctrine præceptiones ac formulas suo descriptas chirographo deinceps memoriæ mandēt, idq; celerrimè; sed etiā quæ ex concionibus nostris audire, domum regressi in commentarios referant, præsertim quæ de mundi creatione, de immortalitate varijsq; viribus ac facultatibus animæ disceruntur. Eos deinde cōmentarios offerunt Socio nostro Damiano recognoscendos identidē. Et cū eiusmodi gentis natura, tum illud quoque vel maximè Christianā causam adiuuat, quòd multæ sunt superstitionum sectæ, non solum diuersæ ac variegatæ, sed etiam inter se pugnantēs: quòd facilius est, diabolica mēdacia fraudesque conuincere. Circa Meacū in patentibus campis plurima sunt idolorum phana, è quibus adij Christianorū ductu nonnulla: in ijs quoddam est Amidæ sacrū ab vrbe quattuor serè passuum millibus, à præfisc Imperatoribus conditum ac subinde renouatum, longitudine vlnarum centum circiter & quadraginta. ingentes habet valuas in medio, ingredientibus obijcit sese suggestus, in quo Brachmanis habitu, perforatis auribus, mentoq; & capite raso ingens Amidæ statua consider, supra statuam quasi pro vmbaculo pendent excepta catenis multa magnaue tintinnabula: circa, ludentiū specie triginta cernuntur milites strictis telis armati, saltātes Aethiopes, anus venefica, dæmonesq; terribiles: effingitur etiā certa quadā imagine ventus, horrificoq; aspectu tonitruus:

ad hæc

ad hæc septeni gradus ad templi totius longitudinē porriguntur: in ijs ordine certo dispositæ vnius Canonis Amidæ filij imagines omnino mille, hinc inde quingentæ, eadem omnes forma, ore venusto, egregiè factæ, tricena brachia totidemque manus ostendant: è quibus duo tantum ad reliqui corporis magnitudinē apta proportionē conueniunt, cætera parua sunt, duo etiam lumbos præcingunt. Singulæ porro statuæ bina tenent iacula, pectus insignitæ septenis hominum vulticulis, corona capiti imposita cum diademate radiante. Sunt autem cuncta eius templi non modò simulacra, sed etiam quæ diximus tinnabula, & ipsæ catenæ magna obryzi auri copia scilicet admodum ab imo ad summum vsque verticem intacta sic, vt fulgorem intuentes oculi ferre vix possint: locus est celeberrimus, multique cò longinquis è regionibus religionis causa confluit.

Inde passuum interuallo duum circiter millium, collis attollitur, ad cuius radices veterem quandam academiam multis distinctam cœnobijs tenui fluens aquarius circuit amœnissimus: multa ibi delubra, quorum in aliquibus magno cultu adoratur statua cacodæmonis, facie magis etiam quàm apud nos pingitur, fœda & horribili. in summo autem colle ingentia tria lignea templa, ligneis item columnis mira crassitudine suspenduntur, infimo pavimento strato laterculis læuigatis. In eorum vno colossæum immanis magnitudinis Xacæ signum, singulas habet ad dextram læuamque statuas paulo minores: à tergo autem quoddam quasi folium exsurgit, ex quo sigillorum vnius palmi duo circiter millia prominent, infantesq; præterea bini ferè quadraginta. denique latus vtrumque templi, sparis armati dæmones bini custodiunt: hæc autem aurata sunt omnia. Alterum est templum probandis, & laurea donandis veteri academiarum more scholasticis destinatum. In eo pulpitum, vexillis compluribus è superiori parte pendentibus, eminet ligneum, in quod scalis tribus ascenditur est ibi mēsa cum cathedra parata magistro, qui actibus eiusmodi præ-

præsides, itemque ad imum suggestum altera in vsum discipuli, qui eo iudicio probandus, insignibusque doctrinae publicè decorandus est. templum autem ipsum lacertæ, seu stellioni dicatum est, quem vulgò Deum & præsidem litterarum & eruditionis existimant: huic nulla neque ara, nec statua, vt cæteris Dijs erigitur. in summo tantum laqueari, multiplicem conuolutus in spiram ingenti orbiculari depingitur forma, vt scholastici dum eum supplices venerantur, oculos mentemque simul ad superna cogantur attollere. Tertium phanum altitudine duo proxima superans, clausum offendimus è regione sunt ædes per amplæ, cælatura magnifica; scholasticorum id domicilium est multa erant præterea ibidem visenda, sed imminente iam nocte reuertimus.

Hæc habui quæ ad vos in præsentia scriberem. ea si minus læta videbuntur, quòd parum videlicet ad rei Christianæ amplificationem attineant; eò diligentius orandus erit vobis Dominus, vt de Ecclesiarum incrementis, & rei Christianæ progressibus multa nobis in posterum ad vos, maiore cum animi nostri vestrique fructu, spiritalique solatio scribere liceat. Quamquam post nostrum ab vbe Firando discessum non pessimè posita est opera: Deo quippe adiuvante Iaponij sexaginta ad Christianorum numerum adiuncti sunt. Quod reliquum est, nos omnes pro sua clementia Dominus perpetuò tueatur, ac protegat. Meaco, pridie nonas Martias.

MDLXV.

EIVS.

EIVSDEM AD SOCIOS.

VOD vos velle maximè intelligo, id hisce litteris agam, vt Ecclesiastica primum, tum cætera persequar. Quadragesima diebus Dominicis omnibus Gaspar Vilela Euangelium declarauit. quanta quaque feria Damianus noster de Penitentia Sacramento copiosè differuit. sexta, sacro missæ peracto, non destitit Iaponius puer ex ijs quos educamus, de Passione Domini verba facere: quam in sententiam, conuenientibus nocte neophytis, Vilela denuò disputabat, ijs præcipuè locis insistens, quibus auditores ad pietatem excitari maximè possent. Dominica in Palmis (quoad eius fieri potuit in tanta ædium angustia) Catholico more cæremonijsque transacta est. inde ex oppidis finitimis atque etiam remotioribus neophyti ad indulgentias (quas à summo Pontifice datas Catholico ritu proponimus) Paschatisque solennia frequentes venire cæperunt. in ijs quidam cum vxoribus liberisque nobiles viri, quamquam læticis aut equis vsi, tamen assidua pluuiâ valde vexari, pietatis laudem cummulare patientia meritis. Vilela ducentorû ferè & quinquaginta confessionibus auditis, quinta feria in cœna Domini mandatum Euangelicum de mutua dilectione publicè docuit. postea cum de Eucharistia suauissimè perorasset, cœlestem panem Christianis circiter sexaginta distribuit: qui cum ex intimo sensu, & gaudio spiritali, copiam funderent lacrymarum, sanè quam ingenti nos affectere solatio. in sacello intimo Ludouicus Almeida sepulcrum erexerat ornatissimum. in eo Corpus Domini conditum est, armatique custodes adhibiti. Vespere, solennibus officijs persolutis, puer Iaponius in exponenda Passione Domini serie collecta è quatuor Euangelistarum historijs, horas duas ferè consumpsit. quæ deinde explicatione potissimum indigere sunt
visa,

visa, in ijs Vilela ex instituto declaradis immoratus est, suades auditorib⁹ pœnitentiâs, sed talcar videlicet cuitribus: nã cum saepe aliâs, tũ cõ maximè anni tẽpore volũtarias ab sese pœnas, easque adeo acerbâs exigere soliti sunt, summo opere gratulandũ vt sit, in vltimis hisce terrarũ finibus, inter tot idolorũ cultores, in ipso denique (vt ita dicam) regno diaboli, sacratissimæ Crucistrophææ, salutaremq; humano generi mortem Christi Domini, tam incitatis hominum studijs, tantâ religione, tam grata memoria celebrari. Maioris hebdomadæ luctũ atque tristitiã, ingens gaudiũ Dominicæ Resurrectionis excepit. à media nocte, domus Christianis completa est, liturgiam & supplicationem matutinam expectantibus. ea peracta, simul etiam Christianis aliquot Eucharistiæ Sacramento refectis, concio habita est de Resurrectione Domini Paschalibusque mysterijs inde conuiuio excepti sunt, quod Natali die & Paschate Domini solenne Gaspar instituit eo consilio, vt quàm arctissimis Christianorum animi caritatis ac beneuolentiæ vinculis inter se iungantur. simul etiam per eam occasionem colloquia de rebus cœlestibus habita, ductaque præ dulcedine ad vesp̄eram. quædam præterea è diuinis laudibus decantata. quo strepitu exaudito gentiles, præsertim quod nõnihil de apparatu ædiculæ nostræ cognouerant, instare vehementer vt fores aperirentur: obstiti non potuit: introiẽre permulti, pleræque verò mulieres diuino quodã instinctu nixæ ante aram genibus, manibusque sublatâs, effigiem Christi Domini supplices adorarunt. Posthæc neophyti, qui ex oppidis vicinis ad festa conuenerant, Gaspare officiosissimè salutato digressi sunt. nunc autem id Gaspar agebat, vt sibi diuersorũ conduceret prope regiam in superiore vr̄bis parte, quod toto iam serè tricenio frustra conatus est; vt ibi quoque posset Euangelizare commodius. Verũm satis iam de rebus Ecclesiasticis: ad alia veniamus. Ante discessum Almeida, cum tempus eius reuersionis adesset, perducti sumus vterque ad insignia quædam vr̄bis ædificia ac templa, quorum tanta est religionis ac magnificentiæ fama, vt ad ea visenda

ex alijs omnibus regnis peregrini Meacum fere assidue
 confluant. Ex ijs nonnulla perstringā: infinitum est enim
 singula persequi. Aedes igitur quasdā Cubi primum adi-
 uimus eximio quodā artificio atq; elegantia exstructas
 oblectationis & animi causa. nihil ego nec in Europa,
 nec in tota India tale conspexi. ijs horti subiecti sunt cū
 alijs arboribus ignotis in orbe nostro, tum cedro, cupres-
 so, pinu, malis medicis consiti: quę omnes arbores, varias
 in figuras artifice manu coactę, cameras, tintinnabula,
 turres, alięque id genus plurima referunt. iam lilij, cya-
 ni, rosę, florumque tanta est copia, tanta colorum o-
 dorumque varietas, non solum ut aduenas ac pere-
 grinos, verum etiam domesticos ipsos atque cultores
 cum voluptate atque admiratione retineant. neque
 horti modo, sed vibs ipsa quoque pulcherrima. vię latę
 ac directę, foribus arcium instar (quę res furta & la-
 trocinia maximē prohibet) occluduntur. in ijs va-
 riarum mercium institores, opifices, ac sellularij, cum
 alia in vsus deliciasque mortalium, tum præsertim au-
 rea flabella, faciunt, sericamque cuiuslibet operis
 textrinam exercent. in medio celeberrimum Amidę
 phanum cū omnibus hortis diei, tum verò sub no-
 ctē clausis iam tabernis frequentissimē visitur, iactan-
 tur à populo nummi cum precibus, & simulacrum ado-
 ratur. nos eò ex hortis Cubi via longa lataque perducti,
 inde sumptuosissimas præfecti Meacensis nuper inflau-
 ratas aedes adiuvimus: quibus item horti coniuncti, non
 modò arborum multitudine artificiosissque figuris de-
 lectant oculos, verum etiam aquę limpidissimę co-
 pia, quę à nouem circiter passuum millibus excisa
 rupe, regali sumptu perducta, lacum in hortis me-
 dijs efficit, in quo complures varię magnitudinis in-
 sulę, ligneis lapideisque peruia pontibus, vsquequa-
 que lætissimis arboribus opacantur. Inde quanquam
 fessos iam, ac reditum cogitantes, neophyti nos longius
 pertrahere. multa igitur prætereuntes phana, ingentem
 ingredimur lucum, in quo Bonziorum cœnobia quin-
 quaginta mirę amplitudinis, à regum & principum
 libe-

liberis qui sacris addicti sunt, magnificè & sumptuosè id coluntur: facitq; ipsa vicinitas, vt eorum præfecti se inuicem elegantia munditijsque superare contendant. Ex ijs aliquot inspeximus obiter. Cuiusdam est ianua lignea egregio quodam artificio, longeq; alia atque apud Europæos forma hæc nos in xystrum induxit stratum quadrato lapide nigro, parietibus vtrinque excurrentibus opere tectorio læuoris atque candoris eximij. Xysto novum quoddam genus hortorum præten ditur, in quibus manu facti colles è saxis ad eam rem è longinquo petitis, frutetis consiti, pontibusque coniuncti cernuntur. Solum partim arena crassiore admodum candida, partim etiam attris lapillis obducitur, è quibus passim elati maioris formæ lapides, ex imo leucoia, violas, ac flores emittunt adeo artificiosè commistos atque dispositos, vt cum in orbem singulis anni temporibus floreat, veribi perpetuum esse videatur. Multa prætereo, tum ne longior sim, tum quod ea verbis assequi me posse diffido; sed illud non omitta, quod in reditu vidimus. In medio phano quodam, machina lignea sculptilis varijsque picta coloribus, multis forulis collocatos continet libros ab vno Xaca conscriptos. eademque, vt est versatilis, quem quisque voluerit librum offert protinus. & quidem tanta est voluminum copia, vt incredibile sit, vel vna ætate à multis auctoribus, vel multis ætatibus ab vno auctore confici potuisse. eorum autē vsus est maximus non in Iapone modò, sed etiam in Sionis regionibus, vnde omnis Iaponica fabulositas & superstitiones primū exstitisse, atque inde paulatim oram Sinarum, Pegusi, am, Bengalanam, totumque eum tractum in Bishagam vsque peruagatæ dicuntur. Aliud etiam phanum in reditu vidimus inferorum regi dicatū, cuius præcellsum horrisco truci que adspectu simulacrum regio scepro insignitum, duobus hinc inde ingentis item stature dæmonibus cingitur, quorum alter calamo describit hominum noxas, alter descriptas in tabula recitat. parietes picti, varias inferorum ostentant pœnas, quibus plurimi sexus viriisque mortales dæmonum ministerio cruci-

antur.

antur. Celebratur autem ædes hæc, augeturque pecunijs fere assidue: nunquam enim desunt, qui ad regis effigie timore perfusi, ea ab sese tormenta atque supplicia deprecantur. Atque hæc illo die. Postero autem, Christiani cuiusdam principis inuitatu ad audiendas Bonziorum conciones in suburbana cœnobio (sunt autem exitus ex vrbe spatianti causa gratissimi) venimus. egressi, turbam virorum æquè ac fœminarum cum suo quemque rosario supplicantes adspicimus. percõtati à neophytis, quid nam id esset, dimissam tum concionem esse respondet. interrogati de numero, aiunt homines earum rerum periti, capitum esse quinque circiter millia. addunt insuper, in eo templo quotannis centum diebus cõtinuis ab vno eodemque Bonzio conciones haberi, multis magnisque indulgentijs auditori perseveranti propositis. Optatum erat nobis omnino aliquem ex ijs concionatoribus audire, cognoscendi maximè studio, saluaque religione & officio transferendi ad vsum nostrum, quæ ad conciliandos permouendosque saponiorum animos pertinere viderentur. & quoniam allatum est, rem adhuc integram esse in alio quodam cœnobio, pergere porro illuc vsque decreuimus. eò tendentibus igitur nobis primò Guiuani phanum occurrit, quod ingenti frequentia, superstitione, anniuersarijs mimorum ludis varijsque spectaculis magnopere celebratur & colitur. Inde exeuntes, viam ingredimur pinis vtrinque iucunda admodum specie cõsitam: simul adspicimus populi concursum, ad concionem citato gressu tendentis. nos vt ad locum peruenimus, moniti à Christianis periculum esse, ne Bonziji si nos adesse sentirent, cõcionari desisterent, occulto loco ad initiũ vsque concionis non sine magna quidè vel admiratione, vel pudore substitimus è conscientia teporis ac negligentia nostræ concepto, cum interim vnius horæ spatio auditores illi omnes ad parui pulsus tintinnabuli nixi genibus, incredibili quadam significatione pietatis, rosaria manusque tollentes in cœlum, in oratione persisterent, vociferantes assidue: Namu Amida Ambur. Hoc est: Da salutem Amida: quod ipsum nomen etiam

domi forisque, seu emant aliquid, seu vendant, modulara quadam pronuntiatione gestientes ac libentissime sapius inuocant. quin etiam pauperes ipsi inter emendicandum, ijs à quibus eleemosynam petunt, propitium precantur Amidam. Bonzij verò ac legisperiti verba illa plebi inculcare non desinunt: Ichinem, Amidabut, Sucumet, Murioo, Zaiid est, quisquis Amidæ sanctum nomen ex animo inuocauerit, procul dubio saluus erit. Imperato deinde maiore campana silentio, vt concionator suggestum ascendit, tum nos quoque sensim irreptimus. phanum erat ad fores vsque ac porticus refertum viris ac foeminis. in ipsis autem aræ gradibus multi Bonzij confidebant manibus intra togam abditis, oculisque demissis. Porro concionator claro, vt aiebant, genere, decora quidem in primis facie, aspectuq; gratissimo, in excelsa vnde ab omnibus cōspici posset sedens cathedra, sericis ad talos vsque perquam splendide vestimentis indutus, interiore candido, exteriore purpureo, flabellum tenens aureum; ex libro quem habebat in mensa propositum, quædam institit subinde recitare, tum fusius explicare, tanta non solum actionis venustate, sed etiam (vt Galpar Vilela affirmabat, eius linguæ bene peritus, & ceteri qui nobiscum aderant) orationis elegantia atque artificio, vt mirum videri non debeat, eiusmodi homines tanto in honore ac veneratione esse apud veritatis ignaros. Mihi quidem hæc apud animum meum reputanti, venit in mentem, non sine Sancti Spiritus vehemēti quodam instinctu Franciscum olim Xauerium tam acri studio tam longinquam hanc peregrinationem expetisse laponicam. profectò enim hæc gentes, naturæ bonitate, ingenijque præstantia multis Europæ nostræ (quod eorum pace dictum sit) nationibus antecellunt. Quod si minus magnificè de laponijs vel sentiunt negotiatores Lusitani, vel prædicant; id nimirum idcirco fit, quòd nō nisi cum populis maritimis negotia contrahunt, qui ab interioribus tantum absunt vitæ cultu, morumque elegantia, vt præ ijs rustici videri propemodum possint. Itaque per contemptum syluestres etiā vulgò à Meacensibus ap-

pel-

pellantur, cum tamen alioquin ab humanitate ipsi quoque maris accolæ nequaquam abhorreant. Sed iam finis epistolæ sit. plura propediem: atque utinam cuiusmodi omnes optamus. Meaco v. Calend. April. MDLXV.

EIVSDEM AD SOCIOS.

DE statu rerum Meacensium, & religionis Christianæ processitus ad Paschatis usque; peracta solennia, superioribus litteris ad vos fuisse perferri. Attexâ nunc fratres carissimi reliqua, è quibus facile iudicare possitis, quàm assiduis vestrum omnium sacrificijs pijsque deprecationibus egcamus.

Postquam à Paschali conuentu neophyti in suas domos & vicina castella digressi sunt, nos Meacensibus Evangelii prædicare perreximus. auditores minimè decrât. multi etiâ diabolicis fraudibus, & iaponicæ superstitionis prauitate conuicti, sic immutabâtur afflati diuinitus, ut constantissimè crederent, in vno Christo Domino ac Redemptore nostro omne salutis humanæ perfrugium esse repositum. Vêtitabat etiam ad nos cum alijs principibus ciuitatis, quidâ Regis Mini cognatus, vir sanè perspicax: is cû à nobis multa subinde perquireret, litterisq; responsa mandaret cõmentandi causâ; tantus illi paulatim veritatis illuxerat splendor, non modò ut ipse in voluntatem Christianæ suscipiendæ religionis vehementer incumberet, sed etiam spem nobis adferret fore, ut Mini regnum vniuersum ipsius opera atque auctoritate sacro sanctum acciperet Evangelij lumen. Ad hæc, Iobeleum à summo Pontifice datum, ad felicè euentû Tridentini Concilij precibus ac ieiunijs impetrandum, in hac vrbe propositum est octauo ante Pentecosten die. cuius rei nuntio in pagos & castella perlato, magno studio ac pietate sese comparauere neophyti ad tam insigne Christi Domini beneficiû: & quâquam per eos dies Gaspar in febrim incidit, & ego non optima sum vsus valetudine, tamen concursu ad nos Christianorum facto, Dominica

Pentecoste, imbecillitatem nostram Domino fulcien-
te, per occasionem tam amplæ consequendæ indulgenti-
æ, multos & verbo Dei, & sacratissimo CHRISTI cor-
pore paupimus, quod illi nimirum, vt solent, vberimo
fletu crebrisq; suspirijs percepere. is erat Christianæ rei
cursus, vt in tantis gentium tenebris, tantaque aduersa-
riorum potentia, lat secundus: iamque parabat Vilela
totam hanc Meacensem obire prouinciã, & prout se ob-
tulisset occasio, per ethnicorum pagos & oppida circũ-
ferre Euangelium; cum cæptis interuenit atrocissimum,
& post hominum memoriam inauditum facinus, quod
non modò conatus nostros omninò impediret, sed etiã
nos ipsos in extremum vitæ discrimen adduceret. Nam
Regulus Imorësum (de quo scripsi ad vos antea) Mio-
xindonus, deuictis à se gentibus quibusdam potentia at-
que opibus auctus, ipsum quoq; Cubũ, vt in pace otioq;
securum, & imparatum à rebus omnib; certè nihil eius-
modi metuentem, imperio quòd magna cum æquitate
regebat, per sumum scelus atque perfidiam deturbare,
ac tyrannidem occupare constituit: neque apud inflam-
matum dominandi libidine animum, vel Cubi virtus &
probitas, vel plurima eaq; maxima ab eodẽ in se profe-
cta beneficia valuere. Igitur assumptis latrocinij socijs
duobus, Narensium tyranno Daiondono, & alio quodã
dynasta; cum delectis armatorũ duodecim millibus re-
pente Meacum iter intendit eò certiore spe rei perficien-
dæ, q̃ & ipse Cubi nomine vniuersæ rei bellicæ præerat,
& plurimos habebat in vrbe Meaco satellites & clientes.
copijs ergo prope urbẽ iussis opportuno loco subsistere,
ipse cū fidelium manu specie officij Meacum introit, ni-
mirum vt quibusdam recentibus honoris insignibus à
Cubo decoratus, ei gratias agat, atque vt quòd volebat
quàm maximè sine tumultu transigeret, ad alia verborũ
officia illud etiã addit, vt Cubũ in suburbanum quod-
dam Bonziorum cœnobium blandis precibus ad cenã
inuitet. namque ibi circumuentum adoriri placuerat.
Sed cum res parum procederet, quòd Cubus de confide-
te prope Meacũ exercitu factus deniq; certior, & suspi-
tus

tus id quod erat; non modò se Mioxindono minimè crederet, sed etiam fugam pararet (ex qua deinde imprudenti comitum suorum consilio reuocatus est) Mioxindonus apertè ratus agendum, copias omnes ad regiam propius admouet: ac ne inexpliabili in suum Imperatorem ac Regem odio accensus esse videretur, dum inops consilij Cubus cum familiaribus trepidat, præmittit ad Regiam qui palam denuntiet, se Cubi ipsius caput minimè petere, certis tantum eius cognatis amicisq; grauitè infensum, eorū potentiam vltra ferre non posse: itaq; tū demum rem conuenturā, seq; inde cum pace abiturum, si complures proceres, quos nominatim in schedula descripserat, quamprimum interfici iubeat. ad hæc tam insignis impudentiæ postulata, ira percitus is qui ad ea cognoscēda Cubi iussu prodierat, grandis natu aulicus ille ipse qui nos ad Cubum introducere consueuerat, abiecta quam legerat schedula, verbisq; grauiissimis in parricidas inuectus, ad extremū addit, rebus iam desperatis quoniam quidē alia ratione nō possit, certè voluntaria morte sese officio fideiq; suæ satis esse facturū. His dictis regressus in regiam, coram ipso Cubo strictū pugionem gentis morē sibi condit in viscera, & moribundus occumbit. eodē ipso leto quattuor alij, cum præ timore oclusis ianuis non admitterentur, mox in ipso regię periēre vestibulo, Senis verò demortui filius, vt patrem conspexit exanimem, præceps dolore atq; iracundia fertur in coniuratos infestus, pugnantq; perimitur: tum illi pluribus locis palatio flammam iniiciunt, quòd Cubus vbi sensit; certus prælio potius quàm incendio mortē oppetere, ex honestissimæ grauiissimæq; foeminae matris amplexu se proripit, vaditque cū suis armatus in confertā hostium aciem: ibi quàm acerrimè dimicans, vètram hastili, caput sagitta confixus, duobus præterea vulneribus acceptis in facie, cōcidit: super cū præliantes egregiè centū circiter aulici primæ nobilitatis viri sternuntur: quorū cū animi magnitudo ac fidelitas omnium, tum præsertim adolescentuli cuiusdā quartūdecimum annū agētis enituit: qui cū in certamine hostes

pane obſtupeſceſſet audaciæ miraculo, eumque viuum ſublato vndiq; clamore conarentur excipere, ille Cubũ deſunctum intuitus, ſibiq; turpiſſimum ratus Regi ſuo Dominoque ſuperſtitem eſſe; gladio conſectum abiecto ſicam arripuit, abſciſſoque ſibi met gutture eandem ſicã adegit in viſcera. Inter hæc hoſtes, qua per incendia patuit aditus, in regiam frequentes irrupunt; ſtragem. Cubi Bonzium vnã cum matre, nequaquam vel huius ſenectutem, vel illius adoleſcentiam miſerati, acerbiffimè contrucidant; regia gaza diripitur; cuncta ferro flammæ miſcentur; honorariæ puellæ ac pediſſequæ regulorum fere ac principum filiæ & clariffimis ortæ familijs, omnia miſerabiliter eiulatu gemitibusque complentes, inter obſeſſos armatis exitus conantur ſibi fuga conſulere; quarum aliquæ veſtimentis etiam in illa ipſa immanitate petulãter atq; procaciter à militibus exuuntur: aliæ verò ad viginti, dũ accipiti metu diſtractę, hinc micætes horrent gladios, inde ſæuienti perterrentur in cẽdior; in conclauẽ quoddam abditæ, quo nondũ flammæ peruaſerant, igne deinde graſſante opinione celerius, ibidem oppreſſæ, atq; ad vnã omnes abſumptę ſunt. porrò Cubi ipſius filiæ duæ ad pedes hoſtium proſtrate ſuppliciter, Chriſtiani cuiuſdam beneficio, in ædes propinquas amicorum, incolumes euasẽre. at mater ipſarum regina, inter ancillarum greges tum quidem elapſa feliciter, in quoddam ſeſe cœnobium recepit, paſſibus mille circiter & quingentis ab vrbe diſiunctum; ſed paulo poſt à conquiſtoribus deprehenſa, vbi ſeſe Daiondoni & Mioxindoni iuſſu morti deſtinatam eſſe cognouit; chartam atque auramentum popoſcit, ſcripſitq; ſua manu multis verbis ad filiam vtramque litteras, quarum erat clauſula, viro ſuo per ſummam iniuriam à rebellibus interempto, ſe quoque hullo ſuo merito ad necem rapi: verum tamen æquiſſimo animo ſeſe mortem obire, nec dubitare quin hoc totum pro ſua infinita clementia de ſe ſtauiſſet Amida, quò citius ad paradifi gaudia peruenire, ibiq; Cubo ſuo in perpetuũ perfrui ſibi liceret. Deinde obſignata epiſtola, cùm Bõzijs apud quos deli-

tuerat

tuerat gratias egisset, ad arā Amidæ perrexit: ibi manibus sublati in cœlum, obtinendæ indulgentiæ causâ Amidam bis inuocat nominatim, & simul cœnobiarcha ad absolutionis indicium manus capiti supplicantis imponit. inde regressa in cubiculum, elatis manibus Amidam rursus appellans, à militibus iugulata est. Iam verò qui Cubo in extremo certamine affuerant, eorum ædes direptæ, suburbana ædificia solo æquata, corpora simul cum ipso palatio concremata sunt. Cubi tantum cadauer, hostiū permissu, à Bonzijs ad rogū ac sepulturam elatum est in cœnobium, quod ille ad eam ipsam rem ingenti sumptu construxerat. primarius autem quidā ē Cubi familiaribus peregre proficiscens, cum rem gestam in itinere cognouisset, Meacum redijt illic: atque vbi regiam deletam, & omnia versa vidit in cineres; sepulturæ locum rectā petijt, ibique dissecto sibi met venire super Cubi tumulum corruit. Sorores Cubi duæ sunt Bonzijs; quas, quamuis inclusas cœnobio, nihilo minus aiunt peti conuitijs atque ludibrijs hostium: atque ob id ipsum à sodalibus perpetuò custodiri, vigilijs distributis, ne sibi met necem ex desperatione consciscant. Nos interea ciuitate ad acerbum adeo spectaculum ingēti pauore percussa, cum domum nostram neophyti confugissent, ad preces ac Litanias conuersi videlicet, mortem expectabamus in singula pænè momenta. nec sanè, quod Bonziorum in nos odium est, quæque eorundem apud Mioxindonum atque Daiondonum gratia & auctoritas, multū ab extremo periculo absumus. sed cum ad nos clā venisset pro amicitia scriba Mioxindoni, pectus feriens, & impietate Domini sui grauissimè detestās increpāsque multis deinceps nuntijs atque interpretibus vltro citroque missis, magno vix tandē labore impetratum est, sacra iā veste cæteroque instrumento in pacata loca præmisso, vt exsulatū nobis abire liceret. Itaque Gaspar Imorim ad Christianos profectus est, ego paruam sum relegatus in insulam nomine Cangam. Atque vt intelligatis, nisi hæc tā atrox repente procella exstitisset, q̄ latos Domini vinea fructus ostēderet, quo die discessimus (is fuit sanctæ

Mariæ Magdalenaë sacer) eo ipso die, quamquam in magna trepidatione ac tumultu, Bonzius vnus, laici duo è Mioxindoni familia Baptismi Sacramento renati sunt. Quod superest patres fratresque carissimi, vobis orandum est etiam atque etiam Deus, vt afflicta res pro sua bonitate sapientiaque restituat: ne stultis ratiocinatoribus, & occulta iudicia Domini parum æqua lance pensantibus, plus diabolus ad euersionem Ecclesiæ Meæ cens, quàm Christus ad eiusdem tutelam defensionem que valuisse videatur. Ex Iaponis insula Canga. mense Augusto. M D L X V.

ORGANTINI BRIXIENSIS ad Socios Romam.

NON eram nescius (fratres mihi carissimi) quàm grata vestris auribus accidere soleant ea, quæ de nostrorum hominum laboribus atque periculis ex India perferuntur ad vos. Quocirca prætermittere nolui, quin ex ijs quæ hoc anno præcipuè contigerunt, nonnulla perscriberem, præsertim verò felicem Francisci Lupij obitum, qui vna cum fratribus nostris duobus, ante vnum mensem, pro constanti Catholicæ fidei confessione à Mahometanis interfectus est: vt simul intelligatis & quantopere diuino subsidio vestrisque deprecationibus egeamus; & quæ maximè requirantur in eo, qui Indicam hanc expeditionem atque provinciam expetat.

Illud igitur primum: Patres duos, Ramirum & Alcarà è vita migrasse (quos ignota quapiam in regione viuere putabamus) hoc anno denique pro certo cognouimus. Ij ante biennium Iaponis regna petitori, onerariam quâdam in vrbe Cocino conscenderât, sanè inuiti, vel quod nauicularius vir potens, nimia lucri cupiditate, mercatores in suam vnus nauē merces imponere per vim & iniuriâ cogeret: vel quod ob id ipsum nauis iniusto pōdere præ-

prægrauata pressaque interitum haud obscurè denun-
tiaret. Verùm, vt æquè clemens ac iustus est Dominus,
sacerdotes hosce duos permisit in eodem versari discrimine, quorum officium ac pia sedulitas tot mortalibus
per confessionem sacram expiandis confirmandisque
in extremo spiritu non deesset. Secunda nauigatione
Malacam vsque delati, atque inde prora in Sinas directa,
cùm iam in Sionis peruenissent sinum, atrox repète pro-
cella cooritur, eo vento excitata quem Typhonem ap-
pellant. Is, ex Occidentali fermè plaga violentus erum-
pens, & rapida vertigine circa orizontem rotatus, assi-
duis incrementis horarum circiter viginti spatio circ-
lum conficit: impetu horribili sæuisque turbinibus va-
sta illa æquora vehementissimè cōmouens agitantque:
decumanis vndique fluctibus insurgentibus, qui inter
sefe velut arietantes atque collisi, omnem salutis spem
nauigantibus adimunt. Ad hanc igitur tempestatem a-
deo periculosam, cùm ingens etiam oneris iniqui pon-
dus accederet, solutis carinæ compagibus totam na-
uem æstus absorpsit, sic, vt nullæ planè reliquiæ super-
fuerint. Erat in eodem cursu iuncus (onerariæ Sinensis
est genus) qui singulari Dei beneficio portum tenuit. ex
eo deinde cognitum est, nauem, cùm imminenti exitij
signum æneo tormento frustra dedisset Sinis, proprio
metu laborantibus atque sollicitis, paulo post haustam
fluctibus apparere desisse.

Perculit casus is vehementer Indiæ colonos: nam &
aureorum quadringentorum millium, & permultorum
hominum damnum est factum, complures etiam vidue
atque inopes relictæ mulieres. Neque verò, humana ra-
tione rem æstimantibus, eius incommodi pars minima
peruenisse videtur ad nos: duobus è Societate nostra vi-
ris amissis, quorum opera magno rei Christianæ vsui in
hisce regionibus esse procul dubio potuit. quamquam
speramus illos eò migrasse, vbi vel maiori esse nobis au-
xilium suis apud Deum suffragationibus possint: neque e-
nim parui ducendum est, in eiusmodi causâ pro Christo
laborantes, è vita excessisse.

Periculo simili perfundi sunt etiam Andreas Fernandus, & Ioannes Capralis: alter Sinas, alter è Sinis Iaponem petens: quorum uterque asseuerat pro miraculo haberi, si quis Thyponis violentiam effugiat, præsertim verò, si totam noctem saluare persëuerauerit: itaq; in tali re, nautas, desperata salute corporis, ad vota potius quam ad armamenta; ad expianda peccata, quam ad humana remedia solere conuerti: quippe non modò vela vis venti dilacerat, distringitq; malos, & quicquid exstat ex aqua dissoluit; sed etiam ipsa nauigia (præsertim si minus onusta sint) arcepta, & in terras vsque longo tractu contorta affigere dicitur. Occupat autem ventus hic marium quicquid est Malacam inter & Iaponem, frequens à mense Maio vsque ad Septembrem, quo maximè anni tempore hæc maria nauigantur. Vos itaque, fratres carissimi, qui Sinensem hanc & Iaponicam expeditionem Christianæ fidei propugnandæ gratia optatis, compare vos ad mortem in itinere obcudam, sicuti obière duo illi priores: & contra, putate vos iter incolumes posse conficere, quemadmodum posteriores hi duo, quos diximus, confecerunt. qui in hisce versatur orbis terræ partibus, huic nihil minus quam de tuendo corpore laborandum est: ea quotidie vitæ pericula occurrunt. Et sanè irà constitutum & affectum animo quemque esse oportet, mortem vt omnino contemnat: nimius quippe metus, & cura corporis, spiritalem & nostrum & aliorum profectum haud mediocriter impedit: quod in se quisque ipsa experiri & cognoscere facile poterit.

Anno proximo, Franciscus Viera Goam è Molucis veniens, cum paululum processisset, naus in syrtis & scopulos incidit, factoque naufragio, mari sese commisit imperitus homo natandi: & bis ad ima demersus, ab vrinatoribus denique semiuiuus ad littus extrahitur: quò cum cæteri quoque comites fere omnes, aliqua etiam parte commearus tormentorumque recepta, se contulissent; nouum eos periculum confestim excepit, cum enim incolæ Mahometani à Lusitanis hostiliter

diffide-

diffiderent, magna eorum manus ad eos trucidandos accurrat: sed nostri in locum natura munitum sese receperant, cuius opportunitate, itemque tormentorum usu, ab hostium incurſibus tam diu se defenderunt, quoad nauiſ alia Molucenſis ereptos eo periculo Malacam abduxit. Multa Franciſcus capitis pericula narrat, quæ noſtræ Societatis homines in Molucis inſulis fere quotidie ſubeunt: mira etiam de neophytis prædicat, qui eo præcipuè anno Chriſtianæ fidei cauſa crudeliter oppugnati, magna etiã ex parte varijs cruciatibus interfecti ſunt: cum quidem mulieres ipſæ filioloſ partim ſinu complexæ, partim manu trahentes, opulentis inſtructiſque dormibus conſulò relictis, per ſyluas errarèt, ne ſuſceptam recens Chriſtianam religionẽ eiurare aut deferere cogentur: aliæ verò vnà cum liberis, in I E S V Chriſti confeſſione fideliter perſiſtentes, gladijs impiorum occumberent: multi præterea adoleſcentuli, eiſdem fidei retinendæ cauſa, ingentia maris ſpatia traijcerent, ex inſula tranantes in inſulam. Atque etiam illud, idẽ Franciſcus addebat: quo tempore Mahometanorum metu, poſt naufragium ſeſe munito illo quem diximus, continebant loco, eodem contendiffe pueros, non plus decimum aut duodecimum agentes annum, qui noctu natantes, veriti ne per imprudentiam iaculis percerentur, clamarent: Ne librate, ne librate, Chriſtiani ſumus: quorum conſtantia noſtri ad lacrymas uſque permoti, & cæterorum quibus opem ferre non poterant calamitatem miſerati, eos in comitatum ſuum gratulantes acciperent. Quin petitis, fratres, vt vitam vobis in hiſce regionibus ponere liceat, quoniã quidem ipſæ mulierculæ puerique ad mortem pro CHRISTO obundam exemplo ſuo nos prouocant?

Qui è noſtris in ora Comorinenſi rem Chriſtianam procurant, ijs grauiffima impendent pericula tum à Mahometanis, tum à Narſinganis, quos Badagas vocant, regionum ſermè veſtigialium exactoribus. Eſt etiam in primis importunum & contumax genus hominum, militarium, qui Naires vulgo dicuntur. Ex ijs quidam iuri dicundo

dicundo præpositus, cum in templo nostro forum ageret, Andreas Fernandus (qui Romano in isto collegio quondam versatus est) indignitatem rei non ferens, Mahometanum inde amouere omnino cōstituit: ad eumq; conuersus: An tu facile patiaris (inquit) eiusmodi muneribus in vestris phanis exercere Christianos? respondit ille: nequaquam. Rursus Andreas: ita ne verò: delubra vestra dæmoni dedicata, nulli functioni quæ vobis minus decora videatur, patere permittitis: nos nostra templa vero Deo ac Domino consecrata per summum scelus profanari ac pollui negligemus? tum acriori etiam spiritu: Apage, inquit, apage te. Atque hac increpatione per motus barbarus in præsentia excessit ille quidem, sed paulo post, vt erat animo elato ac superbo, doloris impatiens, armatorum plus centum coacta manu rediit, vt Andream occideret: quasi verò non vnus in id facinus foret satis. Andreas aut, cognita re, neophytum comitem suum, ne quid primo illo impetu caperet detrimēti, magna festinatione in templo conclusit: ipse pro foribus, innixus arundine constitit, mortē expectans. & Mahometani quidem arcibus & sclopiis instructi cum adessent, hortati se inuicem ad manus Andreae inferendas, ibidemque satis diu morati (ex quo diuinam providentiam in Andrea tuendo facile intelligas) deniq; re infecta, nullo planè resistente, discedunt, hominem prorsus intactum atque illa sum relinquant: ille verò, eiusmodi euentu erectus, & in ea sententia confirmatus est, placere Deo, vt improba illa ethnicorum iuris dicundi cōsuetudo è sacris ædibus tolleretur. itaque rem magno conatu aggressus, quod voluit ea tota regione perfecit. Idem cum neophytum, qui à baptismo sese Mahometanis ritibus contaminare non dubitauerat, in custodiam tradi iussisset; pagani ij apud quos neophytus piaculum illud admiserat, publicis nuntijs ab Andrea petunt vt hominem eximat è custodia, liberumq; dimittat. æquū esse negat Andreas. Illi iterum ac tertio repetunt, mortem insuper minitantes, cum nihilo magis flecteretur, facta manu in hominē ire constituunt. certior sit ea de re Andreas

dreas à quibusdā Christianis monentibus vt nescio quò se recipiat: verum ipse recusat, vtrumque locum inueniens hostibus æquè esse obnoxium. Tum è Christianis quidam: Vis ne, ait, pro tua defensione populus ad arma concurrat? Nequaquam, respondit. nauigiū vos mihi dumtaxat in fugam, si opus erit, instruite. Hæc verba dum fiunt, ecce tibi repente magna hostium multitudo superuenit; qui cūm Andream aliquandiu circumstetissent (mirum dictu) ne asperioribus quidem verbis eo compellato, nedum occiso digressi sunt.

Pagus est alius Mahometanorū, qui, cūm acre incensumque Andream studium Christianæ fidei propagandæ ferre nō possent; communi consilio cūm primum illac ei transire contingeret, ipsum è medio tollere decreuerant. verum simulatque eò peruenit, tanto eos terrore Dominus perculit, vt quasi cum ingenti exercitu in oppidum irrupisset Andreas, ita sese abderent omnes, nec ap parere quisquam auderet in publico.

Hæc, vt dixi, atque alia huiusmodi pericula in eo tractu sunt pæne assidua: vt nostri imminentibus hostibus, loca sæpe mutare, sæpe etiam lintres conscendere, atque in mari pernoctare cogantur. Mahometana est natio Malabarica. ij fermè piraticam exercent, Christianis maximè infesti, quod multi iam è Societate nostra senserunt. Petrus Vaës vnà cum Socio missus Damanum, pæne iam absoluta nauigatione, quinque Malabarium biremes obuias cūm vidisset, quàm celerrimè ad littus appulso nauigio, cum reliqua nauali turba vectōribusque descendit: nec tamen ita maturare licitum est, quin Malabares extremum agmē assequuti, viros aliquot fœminasque perimerent. Nostri duo non tam pernicitate corporis, aut robore (triduana præsertim inedia & valetudine prope confecti) quàm singulari quodam Dei beneficio præsentique ope, ex hostium elapsi manibus, imminente iam nocte sese ignotis inuijsque itineribus ac saltibus commisere. Augebant metum hinc indagantes piratæ, inde incolæ Christianis infensi cumq; totam fere noctem errassent, deniq; labore ac defatigatione victus

Alfon-

Alfonfus in itinere substitit, sociumque compellans: Mihi quidem, inquit, harum gentium feritatem (quoniam sic placet Deo) diutius euitare non licet. Tu tibi, frater, ipse consulto. Interea se dies aperit, armorum aduentantium manipulum adspiciunt: haud dubiam rati sibi eadem imminere, ad preces, ut in re tali, cōfugijunt, ambo se se victimas offerunt Deo. Sed res contra quā putauerāt, cecidit; nam Brachmanes quidam eius regionis in primis opulentus, descensione piratarum audita, ad nostros conquirendos periculoque eximendos, eam armatorem manum ultro dimiserat; ij sublatum in humeros Alfonso, pone sequente socio, ad Brachmanem perduxerunt, qui eos liberalissimè exceptos, cibo somnoque refectos, datis etiam præsidiij causa comitibus, liberos Damanum abire permisit. Eximiam huiusce Brachmanis (in tanta praesertim barbaria) humanitatem ac beneficentiam Dominus pro sua benignitate compensat. Idem Alfonso Damano Goam reuertens, in piratas denuò incidit, verum euentu meliore, quippe à Christianis praëlio commissio, biremi una, celocibus duabus praedones exuti sunt.

Petrus quoque Martinus hoc anno Bazainum ex obediencia nauigans, in hosce Malabares incidit: à quibus procul dubio captus esset, nisi egregiè instructum, quo uehebatur actuarium, medios hostes felici conatu atque impetu perripisset: quæ tamen res, haud omnino cessit impune; etenim nauarchus noster in ipso transitu grauitè a praedonibus ictus est.

P. verò Dionysius hoc item anno tendens Cocinum, cum ex itinere Mangalorem attingisset, ubi tum castris positus Lusitani urbem obsidebant Reginae cuiusdam Christiani nominis inimicæ (quam urbem deinde captam euerterunt) rogatus ut descenderet ad militis confessionem audiendam periculoso vulnere laborantis, cum iam esset in littore, barbari nec opinantes Lusitanos magna vi repente adorti, nonnullos etiam qui erant cum Dionysio occidunt: ipse ut se ad actuarium reciperet, non minori periculo in mare se proiecit, natandi peritia

peritiam nulla, mortique præfenti quorundam ope subtractus est.

In eodem exercitu versabatur cum Socio vno Ioannes Franciscus Stephanonius. is præterquam quod militum confessionibus audiēdis, cum res exigeret, operam dabat, sæpe etiam hostium telis caput obijciebat suum. quippe qui, quotiescunq; certandum esset, in primis ordinibus imaginē præferens Crucifixi, militibus cohortādis instaret. circa quem pugnantes cum caderent plures, incolumem semper eum diuina prouidentia præstitit.

Naues Christianorum duæ cum ab Armuzia soluisent, in Malabares inciderunt, quarum altera capta est: altera Dei beneficio effugit, quam Petrus Touarius cum Socio item vno conscenderat.

Iam verò tres alij è nostris, in ijs Melchior Nonnius, Goa Cocinum versus profecti, circa mediam navigationem Malabaribus hisce piratis occurrunt, qui celocibus aliquot, & hippagine equis onusta, quam de Christianis antea ceperant, onerariam nostram aggredi non dubitarunt, in primis totius Indiæ grandem ac validam. Sed non paruo ipsis ea stetit audacia: victi quippe fusique sunt, multis ipsorum in prælio cæsis: hippagine etiam à nostris recepta. Nimis longum faciam, si cum etas eorum insidias persequar, quas nemo nostrorum hoc anno expertus non est, cui quidem hæc maria nauigare contigerit.

Salsetanæ insule in proximo sunt, in quibus ethnicorum ducenta, Christianorum duo circiter millia numerantur, in ecclesias quinque descripta, quibus in singulis bini è Societate rem Christianam administrant. Has porro insulas euripus brevis longus à continenti disungit. in euripi littore statio quædam est, vbi à prætereuntibus etiam viatoribus Salsetani barbari vectigal per summam iniuriam exigunt. eò cum peruenisset vnus ex decem ijs, quos in ea diocæsi versari diximus, paucis neophytis custodiæ causâ comitantibus, vt è Socijs quendam inuiseret, Mahometanorum actuariolis permultis, breui temporis spatio circumuolutus est. Ac

primò

primò quidem sat molli brachio de nostris conqueri incipiunt, quod in transitu ad portorium soluendum appellere negligant: deinde, cum sacerdos mercatorem se negaret esse, nec huiusmodi oneribus obnoxii; irati nauigiola sensim applicant, neophytorum arma nonnulla surripiunt, sacerdotem ipsum iniectis manibus vi conantur abducere: quod ubi minus è sententia cessit, vniuersam denique feritatem ac malitià expromunt: contis, iaculis, lapidibus hominem petunt, ingenti arrepta parma se protegentem, neophytis etiam egregiè propugnantis: quorum vnus, cum iam eius loci præfectus grauem ictum in caput sacerdotis libraret, aliam nullam cernens defendendi rationem; ex arcu quem habebat ad ductum, emissâ repente sagitta Mahometanum traiecit: is continuò moribundus in mare delabitur, tum cæteri se recipiunt, sacerdote ex altera parte semiuivo relicto, parma (cuius munimento seruatus est) locis compluribus perforata. Eo casu cognito vicini Brachmanes in subsidium frequentes accurrunt, & quadam quasi lectica è lignis ac linteis raptim exstructa, exceptum hospitio sacerdotem admirabili quadam humanitate, quibus possunt medicamentis curant, deinde velicula satis commodo impostum, ad ipsius ædem, vt inde Goam transeueretur, deportant: Goam demum delatus ex vulneribus æger, dies amplius quadraginta decubuit. Atque iam antea ille ipse præfectus alios tres è nostris ibidem intercepto domumque suam abreptos, multis probris, contumelijsque vexauerat.

Nondum vigesimus agitur dies, cum ibidem Balthasar Gagus est captus: ac Pondam perductus, à Mahometanis Præfecto regio sistitur. Expostulanti quod vestigal sibi non solueret, & quædam alia querenti, Balthasar satisfecit egregiè. Tum ad Christianos quosdam iussus diuertere, incolumis ad nostros postero die remissus est: nimirum propterea quod Prætor Indiæ cognitare, statim omnes huius insulæ exitus custodijs occuparat, edicto proposito ne cui prorsus Mahometano excidere liceret: multo etiam vehementius acturus

seue

seuerius, ni Gagus tam propere dimissus fuisset.

In eadem Salsetana regione Gagus in latrones cū incidisset, summo Dei beneficio manus eorum effugit: quod sclopus iam in ipsum intentus, flammam ē fomite non arripuit. Hoc verò tempore ea loca Mahometanis alijsque grassatoribus admodum infesta nuntiabantur, magno utique nostrorum periculo: quos tamen (vt speramus) Dominus pro sua clementia proteget. Prætor etiam, quo die hæc scripsi, militum cohortem ad eos fines tuendos miserat.

Iam verò de Francisco Lupio nostro quid dicā fratres: de cuius obitu ē Melchioris Nonnij epistola, regionibus illis pro Societate præpositi, sic accepimus. Idoneam nactus nauem, & cū cæteris rebūs, tum verò epibatīs nautisque plus centum instructam, vnā cum fratribus, eiusdem Melchioris influ conscenderāt. iter vnus diei prouecti, postridie in Malabarium celoces quindecim incidunt. pugna committitur, quam nostra nauis, vt erat egregie ornata, ad vesperā vsq; fortiter sustinet. ad extremum, intentis in præliū Christianis, tormentario pulueri casu quodam ignis admotus adeo vehemens excitauit incendium, vt primo impetu, superiore nauis parte diffracta, homines aliquot in mare proiecerit. quo viso hostes nauigia propius admovent, partim vt harantes excipiant: partim etiam vt aliquid, si possint, ex onerum reliquijs raptant. sæuiebat ignis interea, multisque iam partibus comprehensis, oneraria instar fornacis ardebat. Vectores ac nautæ, prout ad quemq; ignis accesserat, ita se quisque ē nauī præcipientes dare: cum vita seruitutem pacisci nostri quattuor, etiamnum in angulo, quo nondum flamma peruaserat, continere sese, & preces ad Dominum fundere, incerti quod potissimum optarent exitij genus: quippe, si eodem loco persistenterent, iam deflagrandum: sin mari se crederent, vel aquarum vi moriendum sibi esse cernebāt, vel hostium certē iaculis, ni vellēt in ipsorum potestatem venire, quos à Societate nostra præsertim, capitali odio dissidere non ignorebant.

habēt. cū diutius deliberassent, rem totam denique de
bonitati committere, ac ceteros imitari cōstituerunt. dum
igitur in alro iactantur, Franciscum ē tonsura capitis
pro sacerdote cognitum illicō Mahometani in celos
accipiunt, certi hominem aut vita priuare, aut a CHR-
STO disungere. quārūt ex eo proinde, velint, CHR-
STO deserto, Mahometem sectari: ego verō nequa-
quam, ait egregius CHRISTI miles. insulare illi acri-
tas, eademque, nī pareat, strictis intentare mucronibus.
at ipse fortioribus etiam oculis, eadem illa respondit.
quā viri constantia ad rabiem concitati ac furentes bar-
bari crudeliter hominem contrucidant. ille præclaro no-
bis veræ virtutis documento relicto, demonis victor
migrat ad Dominum. Huiusmodi triumphī ad facio-
sā fidei amplificationem vnam Dei benignitate
quā plurimis nobis obtingant.

De reliquis, duo, vel eundem exitum sortiti, vel inter
nata dum lanceis confossi putantur. id autē ex eo conij-
citur, quod omnium captiuorū indicem, seu catalogum
accepimus, in quibus vnus dumtaxat numeratur ē no-
stris: quocirca duos, vt dixi, mortuos arbitramur. Mel-
chior ab eodem loco abest propius. is totum euentum
clarius fortasse cognouerit, Romanque perscripserit.

Restat quartus, Antonius Dionysius nomine. hunc
ad terram enatantem prædones cur diutius persequerē-
tur, non fuit alij quippe iam in litore ad prædam parati
constiterant: a quibus Antonius, quæ gentis est impu-
dencia & immanitas, omnibus etiam interioribus vesti-
mentis exutus, in oppidum quoddam abreptus est.
Hunc Mahometani incolæ adhuc ignari quidnam sit, in
vincula catenæque coniectum ita benigne tractare di-
cuntur, vt nudus humi cubet stragulo culcitra ve nulla
non plus scutellam oryza quotidie in cibum accipiat
sed eum Goæ propediem affore sperabamus, quando
quidem in redemptionem est iam curata pecunia.

Nunc, quoniam tum ex hisce difficultatibus & inco-
modis, tum ex alijs, quæ ad vos ē lapone fortasse pe-
scripta sunt, satis vt arbitror intelligitis, in hæc In-

que Da
nt. dant
capit
celocet
C HRI
C HRI
nequa
li acri
onibus.
pondit.
tes bar
laro no
s victor
d sacro
nignitate

velinter
o conij
talogum
ur e no
r. Mel
uentum
pferit.
ne. hunc
rfequer
lam para
est impu
ibus vesti
epus est.
nam sit, in
tractare di
ra ve nulla
n accipiat
, quando
unia.
us & inco
ortasse po
asce Indi
regione

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

13977

